Lempi Jääskeläinen

Vanha Markovilla

VANHA MARKOVILLA

Lempi Jääskeläinen

VANHA MARKOVILLA

Romaani 1800-luvun Viipurista

KOLMAS PAINOS

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan laakapaino
Helsinki 1956

KRUUNUNVOUTI

I

Sinä tuulisena maaliskuun päivänä v. 1830 ei oikeastaan tapahtunut mitään niin ihmeellistä Viipurin kaupungissa, ei kenellekään muulle kuin nuorelle mamselli Frederica Kuhlströmille, kollegiasessori Lars Kuhlströmin tyttärelle.

Sinä tuulisena iltapäivänä seisoo nimittäin kauppiaanleski Margit Backmanin puutalon portilla lukiotalon vieressä Mustainveljestenkadulla, lähellä Pyöreätä Tornia, kruununvouti Claes Otto Tamelander ja vetää niin pontevasti ovenkolkutinta, että nimineuvos Andreas Thesleffin lapsenpiika, joka on kävelyttämässä pientä kolmivuotiasta Fredrik Kristoffer Edvardia, lapsi on kääritty turkkeihin ja huiveihin kuin perhosentoukka koteloonsa, pysähtyy lukiotalon edessä muka katastamaan seinään kiinnitettyä ilmoitusta, vaikka eihän tyttö osaa lukea, mutta sitä tarkemmin vahtii, pääseekö kruununvouti sisälle. Pääsee. Juuri sillä hetkellä portti avataan, Kuhlströmin nuori sisäpiika, se hälläkkä, avaa ja huutaa:

»Kas ihmettä, herra kruununvouti. Kruununvouti on hyvä ja käy sisälle, herrasväet ovat kyllä kotona.»

Saman kohtauksen näkee myös se kanuunakiharainen

vanhannaisenpää, myssyniekka, joka hetken aikaa kurkistaa vastapäätä sijaitsevan Jakovlevan talon eräästä ikkunasta salusiinin raosta ja vetäytyy sitten hiljaa pois. Mutta sen seikan tuo naisenpää ehtii huomata, seikan, joka jäi Thesleffin lapsenpiialta näkemättä, että herra Tamelander keikutteli kädessään pakettia, rusetilla solmittua, ettei se vain ollutkin sokerileipuri Beätus Clopattin puodista ylhäältä Katariinankadun mäen päältä.

Kaduilla on vielä likaista lunta seinänvierillä varjon paikoissa, kuten Backmanin pihallakin. Sulaneissa kohdissa on lätäköitä, jotka kuvasteltuaan aamupäivällä heleänsinisen taivaan, näin iltapäivällä alkoivat peittyä ohueen jäänriitteeseen kuin nypläyskuvioon. Ja kun omissa jännittyneissä ajatuksissaan harppiva kruununvouti sattuu polkaisemaan niihin, ritisee kuvio rikki ja kuravesi roiskuu hänen uusille kiiltäville sotilassaappailleen ja pelleriinikauluksisen viittansa helmuksille.

Herra Tamelanderilla on kaupungin tavoitelluimman poikamiehen maine. Kaikki mammat katsoivat silmät soikeina tanssiaisissa, »thé-dansant», ketä kruununvouti suvaitsi pyytää parikseen. Hän ei näetsen ollut pitänyt mitään kiirettä avioituakseen, vaikka oli jo seitsemänkolmatta ikäinen, siivoluonteiseksi tunnettu ja hyvävirkainen, hyvästä suvusta. Mutta viime aikoina naapurit olivat nähneet hänet useasti vetämässä Backmanin talon ovenkolkutinta, sillä siellä asui toistaiseksi hyyryllä kollegiasessori Lars Kuhlström perheineen.

— — —

Syyn tämänpäiväiseen vierailuun on arvaavinansa se sama nuori palveluspiika, joka oli rientänyt portillekin uteliaisuudessaan, vaikka olisihan ollut Backmanin talon pihamies, dvornikka, avaamaan. Ja tyttö hupakko sanookin keittiössä Kyökki-Marille, autettuaan sitä ennen herra kruununvoutia riisumaan virkalakkinsa ja pelleriinikauluksisen harmaan viitan ja kruununvouti oli astunut sinisessä kotkanapein varustetussa univormussaan vierassaliin:

»No, nyt siitä sitten tulee tosi.»

»Mist nii?» tiedustaa Mari, joka lihavana ja hikisenä kädet joutilaina helmassa istuu rahilla hellan ääressä odottelemassa piirakkataikinan nousemista.

»Jos Mari ei arvaa, niin minäpäs en sano», ja tyttö pyörähtää lattialla kädet lanteilla.

»Tarkottaaks hää, et ruununvout —?» ja sitten Mari nyykäyttää hitaasti sykeröille letitettyä päätään, josta huivi on valahtanut löysästi hartioille — »ahaa, vai silviisii ...

»Leena se on aina tietävinään», sanoo toinen sisäpiioista, Katariina — »minä en usko, että siinä on mitään erityisempää.»

»Vaan minäpäs näin, että herra kruununvoudilla oli kädessään paketti, rusetilla sidottu paketti — varmaankin makeisrasia», Leena seisoo kynnyksen luona ja jatkaa: »ja nyt minä aion mennä tambuuriin kuuntelemaan, mitä asessori ja kruununvouti oikein keskustelevat.»

vanhannaisenpää, myssyniekka, joka hetken aikaa kurkistaa vastapäätä sijaitsevan Jakovlevan talon eräästä ikkunasta salusiinin raosta ja vetäytyy sitten hiljaa pois. Mutta sen seikan tuo naisenpää ehtii huomata, seikan, joka jäi Thesleffin lapsenpiialta näkemättä, että herra Tamelander keikutteli kädessään pakettia, rusetilla solmittua, ettei se vain ollutkin sokerileipuri Beätus Clopattin puodista ylhäältä Katariinankadun mäen päältä.

Kaduilla on vielä likaista lunta seinänvierillä varjon paikoissa, kuten Backmanin pihallakin. Sulaneissa kohdissa on lätäköitä, jotka kuvasteltuaan aamupäivällä heleänsinisen taivaan, näin iltapäivällä alkoivat peittyä ohueen jäänriitteeseen kuin nypläyskuvioon. Ja kun omissa jännittyneissä ajatuksissaan harppiva kruununvouti sattuu polkaisemaan niihin, ritisee kuvio rikki ja kuravesi roiskuu hänen uusille kiiltäville sotilassaappailleen ja pelleriinikauluksisen viittansa helmuksille.

Herra Tamelanderilla on kaupungin tavoitelluimman poikamiehen maine. Kaikki mammat katsoivat silmät soikeina tanssiaisissa, »thé-dansant», ketä kruununvouti suvaitsi pyytää parikseen. Hän ei näetsen ollut pitänyt mitään kiirettä avioituakseen, vaikka oli jo seitsemänkolmatta ikäinen, siivoluonteiseksi tunnettu ja hyvävirkainen, hyvästä suvusta. Mutta viime aikoina naapurit olivat nähneet hänet useasti vetämässä Backmanin talon ovenkolkutinta, sillä siellä asui toistaiseksi hyyryllä kollegiasessori Lars Kuhlström perheineen.

— — —

Syyn tämänpäiväiseen vierailuun on arvaavinansa se sama nuori palveluspiika, joka oli rientänyt portillekin uteliaisuudessaan, vaikka olisihan ollut Backmanin talon pihamies, dvornikka, avaamaan. Ja tyttö hupakko sanookin keittiössä Kyökki-Marille, autettuaan sitä ennen herra kruununvoutia riisumaan virkalakkinsa ja pelleriinikauluksisen harmaan viitan ja kruununvouti oli astunut sinisessä kotkanapein varustetussa univormussaan vierassaliin:

»No, nyt siitä sitten tulee tosi.»

»Mist nii?» tiedustaa Mari, joka lihavana ja hikisenä kädet joutilaina helmassa istuu rahilla hellan ääressä odottelemassa piirakkataikinan nousemista.

»Jos Mari ei arvaa, niin minäpäs en sano», ja tyttö pyörähtää lattialla kädet lanteilla.

»Tarkottaaks hää, et ruununvout —?» ja sitten Mari nyykäyttää hitaasti sykeröille letitettyä päätään, josta huivi on valahtanut löysästi hartioille — »ahaa, vai silviisii . . .

»Leena se on aina tietävinään», sanoo toinen sisäpiioista, Katariina — »minä en usko, että siinä on mitään erityisempää.»

»Vaan minäpäs näin, että herra kruununvoudilla oli kädessään paketti, rusetilla sidottu paketti — varmaankin makeisrasia», Leena seisoo kynnyksen luona ja jatkaa: »ja nyt minä aion mennä tambuuriin kuuntelemaan, mitä asessori ja kruununvouti oikein keskustelevat.»

»Tyttö — oot sie siin ihmisiks. Hirviippäs vaa männä, nii mie siul viel näytä», ja Mari heristää jauhoista kättään.

Mutta Leena on jo ovella ja aikoo poiketa sisempään eteiseen, kun nukkumahuoneesta astuu juuri sillä hetkellä talonrouva Anna Natalia, pieni itkevä lapsi sylissään ja sanoo Leenalle hieman alakuloinen hymy suupielessään, hyssytellen samalla pienokaista:

»Leena pyytäköön köksältä viinikellarin avaimen, varustakoon brikan ja ottakoon sen paremman viinikaraffin ja skoolit ja menköön serveeraamaan herroille saliin. — No, no lintuseni — älähän itke enää. Hys, nys —.»

Anna rouva huoahtaa sitten raskaasti kuin suurenkin urakan tehtyään. Hän on yhä vielä kalpea ja uupunut viimeisen keskenmenon jälkeen, mutta muuten yhä kaunis nainen, hoikka ja hienopiirteinen ja niin valkeaihoinen, että iho on melkein läpikuultava. Sammalenvihreä verkapuku, jonka yläosa on tiukka ja kiristetty ja alaosa poimujen ja rynkkyjen levittämä ajan muodin mukaan, sopii hänelle erinomaisesti. Tummanruskeiden kanuunakiharoiden ja päälaella olevan nutturan peittona on pitsimyssy ja se kehystää oivallisesti hänen soikeita, vaaleita kasvojaan.

Mentyään kuusitoistavuotiaana vihille kymmenen vuotta vanhemman silloisen kuvernementin buukhollarin Lars Friedrich Kuhlströmin kanssa vuonna 1813, hän oli lahjoittanut herralleen jo kaikkiaan yhdeksän

lasta niiden kuudentoista vuoden aikana, jotka he olivat olleet naimisissa ja lapsista on kahdeksan tyttöjä. Peräjälkeen syntyi kuusi tytärtä, mutta ei ainuttakaan poikaa. Kun hän sitten alkoi jälleen odottaa ja hänen hetkensä täyttyi, — siitä oli nyt noin viisi vuotta takaperin, joulunalusviikolla, niin buukhollari, josta sillä välin oli tullut kuvernementin rentmestari eli rahastonhoitaja, osti vaimolleen kalliin lahjan muka kiitokseksi toivotusta pojasta ja perillisestä. Kun seitsemäskin lapsi oli tyttö, joka kasteessa sai nimekseen Ida Matilda Bublina, herra Lars ei näyttänyt pettymystään vaan pani korun, kultasormuksen, jossa oli kuusihaarainen hohtokivi vaimonsa laihtuneeseen käteen ja sanoi iloisesti:

»Tässä on sinulle lahja seitsemästä kauniista tytöstäsi.»

— — —

Anna rouva jää hetkeksi keittiöön, jossa hyllyillä komeilee välkkyvien kuparikattiloiden ja pannujen rivi ja istahtaa ikkunanvieruspenkille yhä hyssytellen lastaan.

Tämä keittiö, Kyökki-Marin valtakunta, vaikuttaa kodikkaalta ja valoisalta. Hellassa palavat puut, buljonkipata kiehuu hiljalleen hahlaimessa ja leipäuuni ison kuupan alla lämpiää. Lattialaudat ovat vitivalkoiset, seiniä peittää alapuolella ruskeaksi sivelty laudoitus, mutta ylhäällä ovat tapetit. Monessa keittiössä ei ollutkaan niin vain tapetteja. Kahden pihalle antavan ikkunan välissä on iso ruokapöytä, jossa palvelusväki, piiat

ja renki sekä muonamies vaimoineen aterioivat ja ovensuunnurkassa on kaksi isoa vesitynnyriä telineillään täynnä jäähileistä kaivovettä.

»Vastikkää sain tuon liitankii syttymää», huomauttaa Mari, — »sitävaste tuo piirakkataikinakkii nousoo nii hittaast.»

»Mitäs viiniä sieltä oikein tuodaan?»

Leena on avannut keittiön lattiassa olevan luukun ja sieltä tulvahtaa ylös jäinen hönkä. Hän seisoo kädet lanteilla, toinen jalka tikaportailla valmiina laskeutumaan.

»Ooha pitämättä kii, niin näät mite käyp. — Eihä nuonikkää saa herrasväkkii puhutella — oonha mie sinnuu neuvont, mut ei tokaitii.»

»Leena tuo malagaa, siitä tykkää niin kollegiasessori ja herra kruununvoutikin, luulisin», Anna rouvan ääni on kärsivällinen, hän puhuu hieman hitaasti ja kuin laahaten lopputavuja.

»Ne malakaputelit o keskimäisel hyllyl, et hää siit tietää. Siin ovat oikias nurkas», Mari osoittaa etusormellaan suuntaa ja jatkaa sitten lapselle: »Tui, tui — rouva antaa Atelen miule, mie pien häntä hyvi varroin, nii rouva saap vähä leppuuttaa käsiääsä.»

»Charlotta Adelaide on ollut niin levoton taas», sanoo Anna rouva ja huokaa helpotuksesta, kun lapsi pyrkii kädet ojollaan Marin turvalliseen syliin — »se saa jälleen uusia hampaita, luulisin, ja siksi kiukkuaa.»

»Ja sitten Leena pankoon hopeatalrikille myös niitä Marian leipomia inkiväärikakkuja, ne ovat niin hyviä

ja mureita», hän huutaa sitten piikatytölle alas kellariin.

Mutta Mari keinuttaa pientä, jäykkään rynkkyhameeseen ja paksuihin villasukkiin puettua punaposkista tummatukkaista tyttölasta polvellaan ja laulaa kimakalla äänellään, kiepauttaen niin somasti loput:

»Körö körö kirkkoon lukkarinmuorin penkkiin,
körö körö kirkkoon papinmuorin penkkiin
körö körö kirkkoon piispanmuorin penkkiin...

Lapsi kirkuu riemuissaan.

»Lapsi tykkää Mariasta», huomauttaa Anna rouva ja naurahtaa, sillä tyttö alkaa tyytyväisenä läpsyttää pieniä palleroisia käsiään vastakkain ja kirahtelee.

»Mitä Mari laulaa?»

Kolme pientä tyttöä törmää keittiöön ja ympäröi Marin. He ovat kaikki samanlaisissa leveissä rynkkyhameissa, joiden alta näkyvät housujen leveät valkoiset jäykät pitsit, hihoissa on kaikilla samanlaiset pallopuhvit kuin heidän äidilläänkin. Hiukset on kammattu putkilokiharoiksi molemmin puolin päätä, kaksi pikkutytöistä on tummaa, mutta yksi on vaaleampi.

»No, no lapset, älkäähän nyt. Antaa Marian hoitaa Charlotta Adelaidea», koettaa Anna rouva torua.

»Mari voi laulaa meillekin tuon saman laulun tahi sitten sen toisen jäniksestä. Laulaahan Mari», pyytelee seitsenvuotias Louise.

»Mamma, Ida Bublina itki äsken, kun Laura Maria

tahtoi väkisin pukea hänen nukkensa uuden pelleriinin omalle nukelleen, sille papan Pietarista tuomalle...

»Rakas Anna Theresia, kiltit pikkuneidit eivät kieli, eivät ainakaan hyvin kasvatetut nuoret demoisellit», ja Anna rouva nousee. »Jos Maria antaa teidän olla kyökissä, saatte olla vähän aikaa, mutta Katariinan on vietävä sitten mamselli Laura Maria ja mamselli Anna Theresia heidän polonaisetunnilleen. Mamselli Elisabeth Corjus ei pidä myöhästymisestä.»

— — —

Sillä aikaa salissa istuu kruununvouti suoraselkäisenä ja hermostuneena silkkipäällysteisellä kanapeella, pidellen polviensa välissä virkasapeliansa. Hän on sonnustautunut juhla-asuun, saappaat läikkyvät kuin peili ja sinisen virkamiesunivormutakin kaksoiskotkanapit välkehtivät, niin huolellisesti niitä oli hangattu. Hänen tummahko harva tukkansa on kammattu niin, että joitakin suortuvia on päästetty leveälle otsalle. Pienet viikset peittävät hieman ohuthuulista suuta. Hänen levottomuutensa tuntuu yltyvän, sillä tuontuostakin hän sipaisee pulisonkejaan korvallisilla tahi naputtaa vapisevilla sormillaan miekkansa kahvaa.

Hän ei oikeastaan ole hauskannäköinen, laihahko, keskimittainen ja jollakin tavalla kuivalta vaikuttava. Kasvot ovat harmaankalpeat kuin miehellä, joka joutuu istumaan pitkät tiimat tunkkaisessa virkakonttorissa, jossa käy kaikenlaista väkeä, syljeskelevistä gorodnie-

koista nuuskaaviin hovineuvoksiin asti. Hänen piirteissään ei ole moittimista, ne ovat säännölliset. Nenä suora, suu suhteellinen eikä hymyillessään suinkaan hullumpi, mutta herra kruununvouti hymyilee aika harvoin. Hän ei ole siis rumakaan eikä kuitenkaan hänen kasvojaan tuntisi, jos ne äkkiä ilmestyisivät vastaan tungoksessa. Miksi ei tuntisi? Ehkä siksi, että niistä puuttuu ilme, määrätty juuri niille leimaa antava ilme, joka erottaisi ne kaikista muista kasvoista Viipurin kaupungissa. Mutta piukkaan napitettu puku korosti edullisesti hänen ryhtiään ja solakkuuttaan. Keisari Nikolai I:n määräyksestä piti Viipurin kuvernementin virkamiesten käyttää univormuja, sillä paitsi sitä, että se oli yhä vielä jätteitä Katariina II:n käskynhaltijahallituksen ajoilta, se myöskin ilmaisi keisarin suurta mieltymystä »formalité ja gêne»-tyyliin niin Venäjällä kuin Suomessakin. Herra Tamelander käyttää silmälaseja eikä ainoastaan likinäköisyytensä vuoksi vaan myös siksi, että ne olivat suurta muotia siihen aikaan. Hän on kuuluisa siitä, että osasi taitavasti johtaa salonkikeskustelua. Mihin tuo kyky nyt on jäänyt? Hänen tanssitaitoaan kehui puolet kaupunkia. Niin, että kaiken kaikkiaan hän on varsin huomionarvoinen herrasmies.

Hän seuraa katseillaan salin lattialla edestakaisin kävelevää kollegiasessoria, joka kädet selän takana siinä kulkiessaan napsauttelee sormiaan, ikäänkuin laskien päässään jotakin. —

Kuhlström on punakka, tumma ja ryhdikäs. Keski-

kokoiseksi mieheksi hyvin pulski, mutta pikemmin ruma. Tuo rumuus tekee kumminkin hänet jollakin tavalla erikoiseksi, sillä noista karkeatekoisista kasvoista paistaa äly. Hän vaikuttaa mieheltä, joka syö hyvin, juo kohtuullisesti eikä vaivaa päätään turhilla ajatuksilla. Hänestä huokuu elämä ja terveys sekä eräänlainen päättäväisyys. Hänellä on viisas, tutkiva katse, joka saattaa tulla yht'äkkiä hyvinkin kylmäksi. Hänen täsmällisistä liikkeistään voi vieras arvailla, että kahdenviidettä ikäinen kollegiasessori Lars Kuhlström on talossa se, jota kuunnellaan ja totellaan ilman vastaväitteitä. Tuo täsmällisyys tulee ilmi yksin pukeutumisessakin. Herra Kuhlströmillä on yllään tummanharmaa sortuutti, vaikka on tavallinen arkipäivä, kapealahkeiset pitkät housut sekä jaloissaan pehmeät kannattomat pantuffelit, joissa on muistoina menneiltä ajoilta hopeasoljet. Hänen valkoinen kaulahuivinsa on kierretty pari kertaa kaulan ympärille ja muodostaa edessä röyhelörusetin. Edestä hiukan kiristävän lievetakin kaulus ulottuu korvien alapuolelle ajan muodin mukaan. Hänen mustassa, suortuviksi leikatussa tukassaan on ohimoilla hiukan harmaata, mutta se korostaa hänen arvokkuuttaan jollakin tavalla.

— — —

Äkkiä Kuhlström pysähtyy ikkunan ääreen, se antaa Mustainveljestenkadulle, joka on vielä pikemmin kuja, niin ahdas, kiemurainen ja kuoppainen se on. Kevättalven iltapäivä hämärtyy kuulakansiniseksi ja tuulikuk-

kojen suunta osoittaa selvästi, näin auringon laskiessa, Pässilinnalle päin. Siis maatuuli. Se tuottaisi ehkä poutaa ja hyviä ilmoja. Yht'äkkiä läntisen taivaan kellervä kajastus lankeaa matalien puu- ja kivitalojen kattojen yli, laskeutuu alas ikkunarivistöön ja siitä sisälle tähän kollegiasessori Kuhlströmin saliin. Se kimmahtaa kultapuitteisesta kapeasta kustavilaisesta peilistä hetken kuluttua lasikuvun alla tikittävään pronssikelloon, siirtyäkseen siitä kristallikoristeiseen kynttiläkruunuun katossa — hipaisee kahta maalattua rokokoopukuista naisenkuvaa sivuseinällä ja pysähtyy lopuksi koristeelliseen kaakeliuuniin. Samassa ylhäältä Vahtitornista kauempaa mäeltä kuuluu tornikello soittavan viittä.

Viereisessä lukiotalossa helisee soittokello samaan aikaan ja koululaisparvi tungeksii hälisten kadulle. Kuuluu saksankielisiä, ruotsinkielisiä ja suomenkielisiä huudahduksia. Sitten melu kaikkoaa ja keväisenviluiset pojanäänet lakkaavat kimittämästä, etääntyen ja häipyen. Kadun kodikas rauha ja hiljaisuus palautuvat.

»Siellä on tuulista tänään», huomauttaa kollegiasessori jotakin sanoakseen, haluten sillä samalla katkaista piinalliseksi käyneen vaitiolon. Mutta hän heittää nämä sanat hieman huolimattomasti olkansa ylitse takanaan kanapeella istuvalle kruununvoudille.

»On, kovin on», yhtyy tämä kiireesti vakuuttamaan, osoittaakseen olevansa talonherralle mieliksi tässäkin asiassa. »Viipurinlahden jäät ovat vielä paikoillaan ja niin kauan pitää koleita ilmoja.»

Kuhlström kääntyy nyt hitaasti ja kokonaan huoneeseen päin ja suuntaa tutkivat silmänsä vieraaseen, tarkastelee häntä kiihkottomasti ja punniten, osoittamatta sen enemmän kiinnostusta. Ja se loukkaa herra kruununvoutia. Kuhlström tarttuu sitten liiviensä napista riippuvaan hienoon kultavitjaan, heiluttelee hetken siinä riippuvaa litteätä lasilinssiä, asettaa sen oikeaan silmäänsä, mittaa vielä kerran vierastaan, yskäisee ja sanoo:

»Mutta minun tyttäreni Frederica on vasta kolmentoista ikäinen.»

Sitten hänen otsansa rypistyy kuin jostakin epämiellyttävästä ajatuksesta, niin että mustat kulmakarvat muodostavat yhtenäisen pitkän viivan silmien yläpuolella, — ehkä hän ei oikein pidä kruununvoudista tai ehkä häntä huolettaa jokin asia, vaikka ei halua myöntää sitä edes itselleenkään.

Kruununvouti suoristaa ryhtiään vielä enemmän ja päästää huokauksen, nyt vihdoinkin joudutaan asiaan, ja virkkaa:

»Minä voin odotella häntä vaikka parikin vuotta. Mutta haluan varata hänet itselleni. Minulla on — tuota noin — hyvä virka — tuota noin — veli Kuhlström tietää, olen lisäksi herassöödinki — minulla on hieman säästövaroja — tuota noin, en ole mikään naistennaurattaja tahi tuulihattu, niin että enpä luule mamselli Frederiquen tulevan konsanaan katumapäälle.»

Kuhlström kumartaa kuin myöntymyksen merkiksi,

että kruununvouti puhui kuten ainakin mies, joka tiesi asiansa ja osasi sen esittää hyvin. Ääneen hän sanoo:

»Olen tietenkin imarreltu siitä, että veli Tamelander osoittaa kodilleni sellaisen kunnian, että pyytää tyttäreni Frederican kättä», hän pysähtyy ja naurahtaa kuivasti, »eikä minulla olekaan mitään tätä liittoa vastaan. Veli muistaa vain, että Frederica on vielä hyvin nuori ja —»

Lause katkeaa kesken, Kuhlström rypistää uudelleen paheksuvasti kulmakarvojaan, sillä saliin sipsuttelee Leena kantaen viinitarjotinta ja hänen jäljestään saapuu talonrouva, joka on sillävälin vaihtanut pukua. Nyt hän on kahisevassa taftihameessa, jonka liiviosa on nyöritetty ja jonka hihat muistuttavat pallopuhveja.

Kuhlströmin katse leppyy. Vaimo on kaunis tuossa ruskeassa taftissaan, joka kahisee joka askelella. Miksi Anna Natalia on laittautunut noin hienoksi? Ai, todella, nimineuvos Thesleffillä on illalla pieni soupé — senhän hän oli ihan unohtaa. Kuhlström ojentaa kätensä, kaikki viivat ovat silinneet hänen otsallaan, ja hän hymyilee ylpeänä, istuttaa vaimon nojatuoliin, tarjoo hänelle huomaavaisesti viinipikarin ja sanoo:

»Olin aivan unohtaa Thesleffin soupén tänä iltana», sitten hän jatkaa osoittaen kädellään kruununvoutia, joka on noussut seisomaan talonrouvan lähestyessä, — »niin ja sitten, Anna Natalia, olen tänään kihlannut tyttäremme Frederican tälle kruununvouti ja herassöödinki Otto Tamelanderille.»

»Mutta Lars — Fiikkahan on vielä lapsi», säikähdys on värittänyt Anna rouvan posket ja viinipikarista läikähtää pari pisaraa hänen puvulleen.

»Otto Tamelander on luvannut odotella Fiikkaa vuoden, pari. Niin, että rakas vaimoni, toivotappa sinäkin tämä herrasmies tulevana vävynämme tervetulleeksi perheeseemme.»

Kruununvouti punehtuu mielihyvästä ja hänen silmänsä tuikkivat sankalasien takaa, kun hän astuu lähemmäksi ja tehtyään sievistelevän kumarruksen, kohottaa Anna rouvan laihan valkoisen käden huulilleen. Talonrouva puraisee huultaan, estääkseen sen vapisemasta eikä vilkaise herraansa lainkaan ihailevasti kuten muulloin oli aina valmis tekemään. Hän ei ollut voinut kuvitella mitään tällaista. Tosinhan kruununvouti kävi heillä nykyisin aika usein, mutta hän oli uskonut, että asia koski hänen herraansa ja että kysymys olisi ollut jostakin virka-asiasta. Ja se seikka, että Lars ei ollut tiedustellut ensin hänen mielipidettään, loukkasi häntä sanomattomasti. Olihan kysymys pikkuisesta Fiikasta. Mutta Kuhlström saattoi nyt kerta kaikkiaan olla sellainen. Minkä päätti, sen pani toimeksi, vaivautumatta kysymään keneltäkään, ei edes omalta vaimoltaan, jota hän kumminkin rakasti ja kohteli huomaavaisesti.

»Missä Fiikka on?» tiedustaa äkkiä kollegiasessori ja kilistää maljoja kruununvoudin kanssa. Sitten odottamatta sen enempää vastausta, herrat siirtyvät kulmasohvaan keskustelemaan lähemmin asian yksityiskohdista.

Mutta Anna rouva istuu nojatuolissa kahisevassa taftihameessaan silmät sumentuneina ja maistelee hitaasti viinipikaristaan. Tosiaan on pari pisaraa pudonnut hänen pitsireunaiselle valkealle kaulahuivilleenkin. Hänen on vaikea hillitä kiihtymystään ja mielipahaansa. Viiniä läikähtää tuon tuostakin hänen hyppysilleen. Sitten hän vilkaisee salavihkaa kruununvoutia ja toteaa yhdellä nopealla silmäyksellä tässä kaiken sen, josta hän ei voi pitää. Näkee armottomasti tuon harmaankeltaisen ihon, luisevat rauhattomat kädet, jotka leikkivät sapelinkahvalla, sankalasien peittämät likinäköiset silmät, hieman sievistelevät eleet, mutta toteaa myös sen, että tuo sininen univormu sopii erittäin hyvin herra kruununvoudille ja että koko hänen ulkoasunsa läikkyvänkiiltävistä saappaista alkaen on äärimmäisen huoliteltu. Sitten hän huoahtaa syvään.

Lars näyttää pitävän herra kruununvoudista, ainakin hän kuuntelee hyvin innokkaasti jotakin, mitä herra kruununvouti puhuu. Koroista ja ruplista he keskustelevat. Mikä ihme tuo, koska Lars yhä hoiti vielä myös kuvernementin rentmestarin tehtäviä. Kruununvouti on myös herassöödinki, niin että onhan miehellä kyllä titteleitä ja lisäksi hänellä on vanha hieno nimi. Mutta sittenkin. Kruununvouti ja pikkuinen Fiikka.

Anna rouva painaltaa kädellään otsaansa, jota alkaa kivistää. Hän asettaa vapisevin käsin viinipikarin sitten pöydälle ja etsii ridikyylistään hajusuolapullon. Tuo äskeinen järkytys tietenkin. Miksi ihmeessä herra Tame-

lander on iskenyt silmänsä juuri heidän Fiikkaan, joka ei ole vielä kunnolla päässyt lapsenkengistään?

Hän löytää hajusuolapullon, hengittää pari kertaa hyvin syvään sen tuoksua. Sitten hän naurahtaa ilottomasti, nousee ja sanoo:

»Varmaankin herra kruununvouti suvaitsee jäädä syömään meille puolipäiväistä —?»

»Tietysti, tietysti», ehättää Kuhlström vastaamaan kosijan puolesta. »Käske laittaa vain pöytä koreaksi. Thesleffille menemme vasta myöhemmällä.»

Viereisestä huoneesta alkaa äkkiä kuulua niin kovaa meteliä ja lasten kiisteleviä ääniä, että talonrouva tarttuu hameensa liepeeseen, kohottaa sitä hieman ja lähtee kiireesti salista. Hänen poskillaan palaa nyt kaksi heleänpunaista juovaa.

II

Tuleva nuori morsian, mamselli Frederica Kuhlström kävelee sillä välin kaikessa rauhassa Turunsillalla, jota koulunuoriso ja lukiolaiset nimittävät Viipurin »ponte rialtoksi». Käsikoukkua hän taivaltaa häntä kahta vuotta vanhemman ystävättärensä Henriette Emilia Jaenischin kera. He olivat samalla viimeisellä luokalla neiti Ernestine Lehmanin kuuluisassa Töchterschulessa Piispankadun varrella, sitä nimitettiin myös joskus nykyään Thiemen kouluksi yliopettajansa mukaan.

Posket punaisina raittiista, hieman kirpeästä tuulesta, joka puhaltaa suoraan Viipurinlahdelta ja pääsee liehuttamaan kanuunakiharoita leuan alle solmittavien kuomuhattujen suojassa, he kävelevät haastellen vilkkaasti, molemmilla yllänsä melkein samanlaiset turkiksilla reunustetut pelleriinikauluksiset talviviitat. He heiluttelevat ridikyylejään, joissa heillä on läksykirja ja keskeneräinen harmaa villasukka. Tuollainen käveleminen ilman förkkeliä ei kuulunut hienojen mamsellien tapoihin eikä siihen olisi annettu lupaa näille typyköille enempää Kuhlströmin perheessä kuin kauppias Anton Jaenisch-vainajan kotona, jos olisi tiedetty. Leskirouva

Elisabeth Jaenisch oli hyvin tarkka tyttäriensä edesottamuksista. Ehkä siksi juuri tämä kielletty huvi tuntui noista nuorista neidoista kahta hauskemmalta — tällainen varastettu pyrähdys »ponte rialtolla», jossa saattoi nähdä viimeisen luokan lukiolaisia sekä nuoria upseereja.

»Minä haluan upseerin. Voi — katso», huudahtaa äkkiä Henriette puolikovaa ja pysähtyy haltioissaan, kun eräs solakka kaunis, tummasilmäinen luutnantti ratsastaa käymäjalkaa ohitse, — »niinkuin tuo tuossa. Sellaisen, jolla on kilisevät kannukset ja jolla on noin hyvä ryhti.»

»Upseerinko?» Fiikka mittailee salavihkaa arvostelevasti heidän edessään ratsastavaa luutnanttia — »mutta sitten sinun pitää ottaa venäläinen upseeri — eihän täällä muita ole.»

»Miksei — vaikka onhan puolalaisiakin. Heitä on myös Venäjän väessä ja he vasta ovat komeita ja tulisia.»

»Mistä sinä heidän tulisuutensa tiedät, Ette —?»

»Oo — kyllä minä tiedän. Viimeisissä baaleissa loppiaisen jälkeen Maskeraatitalolla, tuolla Pyhän Annan torin varrella, tanssin poloneesia erään sellaisen kanssa ja se vasta oli tanssimista, voit uskoa, Fiikka. Entä, Frederica, minkälaisen sulhasen sinä haluaisit?»

»Minäkö —?» Fiikka hidastaa kulkuaan ja suuntaa katseensa miettiväisenä eteenpäin — »niin, oikeastaan siitä on vielä liian aikaista puhua, kun olen vasta kolmentoistavuotias...»

»Mutta sinähän täytät jo heinäkuussa neljätoista — etkös täytäkin?» ehättää Henriette oikaisemaan. »Sano nyt minkälaisen?»

Fiikka on nostanut päänsä ylöspäin ja hänen hienoille kasvoilleen on tullut kaukainen ilme — »niin, ensinnäkin hänen on oltava pitkä ja vaalea ja kauniit siniset tahi harmaat silmät hänellä pitää olla. No, voi olla ruskeatkin, jos ne ovat ilmeikkäät. Sitten korvallisilta hieman kihartuvat hiukset — hieman vain ja kirkas iho, kuten sellaisella miehellä, joka liikkuu paljon ulkoilmassa —»

»Siis upseeri — eikö niin?» Henriette on riemastuksissaan ja taputtaa hansikoituja käsiään. »Mikäs meidän sitten on ollessa upseerien rouvina. Mutta köyhää upseeria en ainakaan minä halua vaan varakkaan, sellaisen, jolla on maahovi. Etkö otakin upseerin, Fiikka? Otathan —?»

Pieni pyöreähkö, mustatukkainen ja ruskeasilmäinen Henriette tarttuu kiihkeästi pitemmän ja hoikemman Fiikka Kuhlströmin käsivarteen kasvot innosta hehkuen.

Äkkiä, kun he katsahtavat toisiinsa, he purskahtavat nauramaan — nauravat tikahtuakseen — turhalle. On vain niin ihanaa kävellä näin huolettomasti raikkaassa maaliskuun ilmassa, kun on näin valoisaa ja saa haastella pelkäämättä, että seuraneiti tahi Kuhlströmin sisäkkö-Leena kuuntelisivat. Leena onkin aina niin utelias, pistää nenänsä joka paikkaan.

Sitten Fiikka huoahtaa hengästyneenä syvään ja sanoo jatkaen äskeistä juttua:

»Ei, en luule, että haluaisin upseerin. Mutta virkamiehet ovat taas puolestaan niin säntillisiä ja kuivia — pappakin joskus.»

»No, et kai sentään kauppiasta aio ottaa?» Henriette on lievästi pahastunut, kun ystävätär noin aliarvioi hänen makunsa ja katselee ruskeat silmät äkkiä arvostelevina Fiikkaa. Niin, tietenkin, on myönnettävä, että Fiikka on kauniimpi — ajattelee hän. — Tuo ihon vaaleus vastakohtana noille mustille hiuksille ja siniharmaille silmille, jotka joskus voivat näyttää melkein mustilta. Sitten hän tulee muistaneeksi jotakin ja lisää hetken kuluttua pieni hymy suupielessään: »tai esimerkiksi trahtööriä, kuten äidinisäsi signor Motti — vai mitä —?»

Fiikan silmissä leimahtaa, hän kääntyy rajusti ympäri ja kysäisee tiukasti:

»Mikä vika minun äidinisässäni Grossvaterissa sitten on? Varoja hänellä ainakin on?»

»Niin — nyt», Henriette potkaisee jalallaan pientä jäänpalaa.

»Nyt? Mitä tarkoitat, Henriette Jaenisch —?»

Fiikka on pysähtynyt keskelle tuulista Turunsiltaa ja kääntyy kasvot tulipunaisina Jaenischin tyttöä kohti. Hänen silmänsä näyttävät nyt selvästi mustilta, niin niissä kipinöitsee kiukku ja tiheät ripset räpyttelevät kuin mustat perhoset. Hän on hyvin sievä noin kiivastuessaan, tuo Kuhlströmin tyttö.

»En yhtään mitään. En yhtään mitään», vastaa Henriette sitten haluttomasti ja katuu tyhmyyttään.

Nyt Fiikka sydämistyi tietenkin eikä kutsu kotiinsa, kuten oli ollut puhe, kun heillä pidettäisiin pienet maskeraadibaalit. Muut tytöt luokalta kutsuttaisiin, mutta Henrietteä ei. Pitikö hänen olla sellainen lörppö. Hän koettaa kääntää puheen muuhun — osoittaa yht'äkkiä hansikoidulla kädellään linnan juurella sulassa kohdassa uiskentelevia sorsia ja huudahtaa teennäisen iloisesti:

»Katsohan. Mistä nuo ovat siihen tulleet? Kuule, murennetaan eväsleivistämme niille — ne varmaankin ovat nälissään —.»

Mutta vaikka Henriette koettaa olla, ikäänkuin mitään ei olisikaan tapahtunut, kulkee Fiikka hänen vierellään ääneti, kasvoillaan torjuva ja vieras ilme. Hän pohtii kiihkeästi, mitä Henriette oli tarkoittanut noilla äskeisillä sanoillaan » niin — nyt». Tiesikö hän jotakin vaijasta, josta kaikki pitivät ja jota kaikki kunnioittivat ja jota puhuteltiin signor trahtööriksi, sillä signor Motti ei ollut mikä herra tahansa, koska hän oli italialainen ja omisti lisäksi kaupungin ensimmäisen todella hienon ravintolan, jolla oli nimenä »Hôtel Andrea». Niin, Grossvater eli vaija oli italialainen ja Grossmuti kaunis yhä vielä vanhanakin siniharmaine silmineen ja vaaleine hauskasti kähertyvine hiuksineen, jotka nyt olivat kyllä muuttuneet aivan lumivalkoisiksi. Äiti oli perinyt mummon hienot piirteet, oli vain tummempi ja hän oli äitiinsä.

Äkkiä häntä kyllästyttää Henrietten seura ja hän virkahtaa katsomatta vierustoveriinsa:

»Luulen, että minun täytyy kiirehtiä kotiin. Meillä syödään puolipäiväistä eikä Mari tykkää, että myöhästyy liiaksi. Hyvästi, Henriette.»

»Ei, mutta Fiikka, eihän —?» hätääntyy Jaenischin tyttö.

Mutta Fiikka Kuhlström juoksee pitkässä hameessaan kaupunginporttia kohden viitan liepeet hulmuten.

— — —

Kotona häntä sitten odottaa hänen elämänsä suurin yllätys.

Kun hän heitettyään hattunsa eteisen pöydälle ja pelleriinikauluksisen viittansa tuolille — hänen mielestään piti sisäkkö Leenallakin olla jotain tehtävää hänen takiaan — astuu keittiöön, katselee Mari häntä pää kallellaan salaperäisesti hymyillen.

»Mari, rakas kulta Mari, onko sinulla mitään oikein hyvää tänään puolipäiväisellä? Onko piirakkaa ja buljonkia? Mitä piirakkaa?»

»No, mampsel se nakkeloo nuita kysymyksiää, kun taljtintti ikkää hakkais nuokallaa ruutuu. No, mitä piirakkaa hää siit toivois, jota Maril ois, häh? Mut jos mie totta haasta, niin mampselil tullookii tänä päivän iha tukkunaa toisenlaista aittelemista, ku hyvät herkut — Marinkaa laittamat.»

»Mikä muu voisi olla parempaa kuin Marin valmistama ruoka, sen tahtoisin tietää», ja Fiikka ottaa lusikalla maistiaisia padassa kypsyvästä piirakansisuksesta,

jona on lihaa ja käristettyä sipulia. »Ai, ai, kuinka tämä on hyvää, tämä piirakansydän ja löökki siinä vielä lisäksi...

»Eiks mampsel ookkaa viel tavant mammajaasa?» utelee Mari varovaisesti ja täyttää Fiikan lusikan uudelleen. — »Ei mampsel Viikka sais syyvvä nii paljo, jot pysyis yhtä hoikkan, ku nyt on. Mampsel se on nuor ja sorja ku kesäheinä. Voi, voi sentään.»

»Mitä se Mari nyt rupeaa niin tunteelliseksi. Tämä piirakansydän on parasta, mitä minä tiedän. En ole mammaa vielä nähnytkään, kun juuri tulin. Koulussa oli tänä päivänä muuten mukavaa, mamselli Oudar sai muistutuksen sekä Vera Filipovna. Mutta mamselli Stråhlman ja minä osasimme aivan oikein ranskan epäsäännölliset verbit.»

»Verpi — verpi. Mitä se on?»

Fiikka purskahtaa raikuvaan nauruun, hän nauraa ihan kippurassa, ensin Marin hauskoille sykeröille, joista toinen on auennut ja retkottaa niskassa — sitten muuten vain. Äkkiä kaikki huolet ja harmit ovat haihtuneet. Mari on mainio — tuollainen lihava ja hikinen ja puhui aina niin verratonta murretta. Hän on kotoisin Jääskestä, mistä mummokin, Grossmuti aikoinaan, mummo Motti.

Samassa kuuluu eteisestä Anna rouvan ääni:

»Fiikka! Onko Fiikka kyökissä? Tulehan tänne, Fiikka, mammalla ja papalla on asiaa.»

»No, siin se nyt on — joha mie sanoi», mutisee Mari.

— »Mampsel pyyhkii nyt tähä hantuukkii suusa ja kätesä. Ka, nuonikkää.»

»Mamma, mamma, tulen heti», Fiikka mutustaa nopeasti viimeisen suupalan loppuun ja juoksee eteiseen.

Anna rouva seisoo salin ovella, katsoo tytärtään, joka hiuksissaan ja vaatteissaan yhä raikkaan ulkoilman tuoksu astuu kynttilöiden valopiiriin. Mustat kanuunakiharat ovat menneet pörröisiksi, mustien ripsien varjostamat siniharmaat silmät ovat kirkkaat ja viattomat ja kaunismuotoinen suu kaartuu hymyyn. Sievä on tämä hänen lapsensa. Suloinen, viehkeä ja liikuttavan nuori. Noin heleää hipiää sai etsiä, noin soreaa vartaloa ja tuota määrittelemätöntä, joka huokui hänen jokaisesta liikkeestään. Ei tuo yksinkertainen tummanharmaa koulupukukaan voinut ryöstää Fiikan nuoruudelta sen kukkeutta. Niin, herra kruununvouti ei tosiaankaan ollut kulkenut heillä sokkona.

Anna rouva päästää syvän huokauksen. Häntä jollakin tavalla ahdistaa. Sitten hän silittää tyttärensä päätä ja sanoo raskaasti:

»Sinua odotellaan salissa.»

»Minuako? Kuka?»

Fiikka kääntyy katsomaan äitiänsä kummastuneena. Mutta tämä ei ole näkevinään tytön yllättynyttä ilmettä vaan hokee hermostuneena:

»No, jouduhan nyt. Joudu — joudu, lapsi.»

Hän tarttuu tytärtään hiljaa ja lempeästi kädestä ja johdattaa hänet kynnyksen yli saliin, jossa Leena on

alkanut sytytellä kynttilöitä ja jossa istuvat isä ja herra kruununvouti Tamelander, joka nykyisin hilppasi heillä melkein myötäänsä ja on ikävä ja kuiva kuin mikäkin sekä kankean arvokas. Mutta isä näyttää juttelevan kovin tuttavallisesti herra kruununvoudin kanssa.

Äkkiä Fiikka huomaa seisovansa isänsä edessä, niiaavansa syvään ja kohteliaasti niin isälle kuin kruununvoudillekin ja kuulee sitten isän äänen tyytyväisenä selittelevän:

»No, tässä on nyt sitten minun tyttäreni. Fiikka, nostahan hiukan päätäsi», ja isä asettaa kätensä Fiikan hartioille ja tarttuu toisella hänen käteensä. Tyttö luo ihailevan, palvovan katseen kollegiasessoriin, joka on hänen mielestään niin turvallinen, komea ja viisas ja tiesi ihan kaikki asiat taivaankannen alla. Maailman ihmeellisin isä. Samassa Kuhlström virkahtaa hänelle leikillisesti, ilo äänessään:

»Fiikka, tyttäreni — olen tänään kihlannut sinut tälle kruununvouti Otto Tamelanderille. Ojenna pieni kätesi nyt tulevalle yljällesi.»

Frederica säpsähtää, punehtuu ensin hiusmartoon asti, mutta valahtaa yhtä nopeasti aivan palttinanvalkoiseksi. Sydän jysähti niin kummasti äsken rintaluita vasten ja sitten se alkaa takoa niin, että sen moukariniskut tuntuvat kuuluvan ihan korvissa. Veriaalto pyyhkäisee jälleen kasvojen yli ja sitten häntä äkkiä horjuttaa huimaus. Ihanhan hän säikähti. Eihän tämä voi olla totta! Fiikka on varmasti kuullut tahi ymmärtänyt väärin. Ei

isä voinut sanoa mitään niin typerää ja mahdotonta. Ja tuo kruununvouti, vanha, iankaikkisen vanha mies, sankalasit silmillä. Se puhuukin aina niin sievistelevästi ja kuin hiukan nenäänsä. Hänkö muka sitten —? Ei, ei — ei, taivaan tähden ei. Mitä isä oikein ajattelee?

»No, tyttäreni — tervehdipäs sulhastasi», isän ääni on kummastunut. Siinä kuultaa jo pieni terävyys.

»Jos tuo kruununvouti vain tarttuu minua käteen, niin kirkaisen», ajattelee Fiikka ja puree huultaan.

Tyttö tuijottaa lattiaan kasvot nyt tulipunaisina ja seuraa katseillaan kotikutoisen raitamaton kuviota. Siinä on keltaista, mataralla värjättyä — on punertavaa mustikoilla saatua, on karppeesta keitettyä ruskeanpunaista ja jäkälänvihreätä — niin ja eräällä juurella ruskeaksi sekoitettua. Kaikki nuo eri vivahdukset seuraavat sievästi toisiaan. Matosta hänen katseensa siirtyy hitaasti tutkimaan hänen kenkänsä kärkeä, jonka hän pistää vartavasten esille pitkän, poimutetun villahameensa alta. Sitten vasta hän niiaa hyvin syvään, koska odottaa, että sitä häneltä nyt ennenkaikkea vaaditaan ja tuntee melkein pahoinvointia. Tiukasti nyöritetty liiviosa ei salli oikein syvään hengittää...

»Jos tuo kruununvouti vain tohtii ottaa minua kädestä, niin —»

Sitten hän tuntee, että nyt tulee itku. Se kuristaa jo kurkussa ja hänen on nieleskeltävä ja nieleskeltävä sitä alas, — nyt se painaa polttavana silmäluomia. Voi, voi, voi, jos ei vain pääsisi nikotusta. — Hän puristaa toi-

sella kylmällä vapisevalla kädellään toisen kätensä nimetöntä, muistaen äkkiä erään koulutoverinsa neuvon. Tämä on aivan uskomatonta, liian kauheaa ollakseen totta. Miksi isä, rakas, hellä, kultainen isä teki tämän Fiikalle, jota oli aina pitänyt lempilapsenaan? Ja tuo inhottava, inhottava kruununvouti. Vanha, melkein yhtä vanha kuin äiti. Hyi! Se katsoo tietysti Fiikkaan taas noiden sankalasiensa takaa merkillinen hymy ohuilla huulillaan, jotka melkein kokonaan peittyvät mustien viiksien ja harvan leukaparran peittoon. Jos tuo kruununvouti vain yrittääkin lähestyä häntä — niin —

»Mutta Fiikka, en ymmärrä sinua», kollegiasessorin kulmakarvat alkavat uhkaavasti rypistyä. Sitten hänen äänensä, käskevä, tylyksi muuttunut äänensä kuuluu jostakin ylempää Fiikan pään päältä, sillä Fiikka on vaistomaisesti painanut katseensa vielä alemmaksi, ei uhmasta vaan siksi, että ei voinut, ei tosiaankaan voinut sitä nostaa ja katsoa kruununvoutia silmiin. Fiikka hieroo kannattoman verkakenkänsä kärjellä lattiamattoa ja toinen käsi hakeutuu kuin pakoon selän taakse. Sitten isän ääni muuttuu, hän naurahtaa ja sanoo kruununvoudille saksaksi:

»Veli ymmärtää, tyttö on vielä hiukan ujo — mutta kyllä sitten, kunhan ensin tottuu . . .

»Minä ymmärrän.»

Samassa Fiikka säpsähtää, sillä hän tuntee, että hänen toinen kätensä, joka on joutunut isän käteen, onkin äkkiä siirtynyt toiseen vieraaseen, hiukan liian lai-

haan ja luisevankuivaan käteen, joka on hyvin kuuma ja joka puristaa sitä ensin varovaisesti, mutta sitten äkkiä hyvin kovaa ja kuin merkitsevästi ja sitten hänen kätensä kohotetaan jonnekin ylös ja samassa hän tuntee ihollaan pistelyä ja märän kostean suun. Kruununvoudin viikset. Mitä? Herra kruununvouti julkeaa häntä suudella kädelle ja isän luvalla. Tai ehkä ei isä huomannutkaan. Hyi, hyi, kuinka kauhean ilkeältä se tuntui. Hyi —.

»Saan kai ojentaa tämän pienen ja vaatimattoman makeisrasian, mamselli Frederique?» ja samassa kruununvouti ripustaa silkkirusetilla sidotun sievän laatikon Fiikan vapiseviin sormiin.

Fiikka niiaa, kuten hyvinkasvatetulle mamsellille kuuluu, mutta ei nosta vieläkään päätään, kokoaa kiireesti liepeensä ja syöksyy salista suin päin omaan huoneeseensa, heittäytyy täysissä pukeissa valkoisten verhojen koristamalle vuoteelleen baldakiinin alla ja purskahtaa rajuun itkuun.

Makeisrasia lojuu hänen sormistaan kirvonneena matolla vuoteen vieressä...

III

On jo pimeänhämärä, kun Fiikka käsittää, että joku astuu huoneeseen ja että kynttilänvalo ilmestyy hänen lähelleen. Hän kohottaa itkettyneet kasvonsa ja huomaa äitinsä, Anna rouvan ja sisarensa, kaksitoistavuotiaan Aleksandran.

»No, mutta Fiikka?»

Äidin äänessä kuultaa hiljainen moite, — »mitä tämä on? Kuinka sinä käyttäydyit tänään? Olen oikein, oikein pahoillani», ja Anna rouva istuutuu vuoteen jalkopäähän varovaisesti, ettei rypistäisi löystäkkiä, joka oli kokonaan pitsistä, nyplätty.

»Mitä? Onko Sandra täällä? Sandra menköön tiehensä», tiuskaisee Fiikka.

»Fiikka! Mitä sinä oikein arvelet? Kuinka sinä saatat? Et ole vielä koskaan ollut tällainen», äidin äänessä on nyt selvästi pienenpieni terävä soinnahdus. »Johan minä ihan saan hävetä sinun puolestasi...»

»Eikö mamma käsitä?» vaikeroi Frederica, uusi itkunpuuska tärisyttää hänen hartioitaan ja hän hautaa päänsä tyynyyn. — »Kuinka minun kouluni nyt käy ja kaikki.

Uhuu. Enkö saa edes viimeistä luokkaa lopettaa... Uuu — uhuu.»

»Se asia jää sinun isäsi harkintaan», vastaa äiti ratkaisevasti. »Sinun isäsi kyllä on niin viisas, että järjestää kaiken sinun parhaaksesi, tyttäreni. Senkin asian, tarkoitin kouluasi», äiti vaikuttaa suorastaan juhlalliselta ja taftihame kahisee yhä hänen yllään. Olikohan kruununvouti yhä talossa ja eivätkö äiti ja isä menneetkään Thesleffille illanistujaisiin?

Sitten hän muistaa erään asian ja kohottautuu hieman. »Senkin asian» toistaa hän ajatuksissaan. Oliko tämä juttu herra kruununvoudin kanssa sitten Fiikan onneksi ja parhaaksi? Kaikkea piti kuullakin ja omalta äidiltään.

»Mutta Sandra pois siitä jakkaralta», kirkaisee hän sitten äkkiä ja sohaisee kannattomalla verkatohvelillaan umpimähkään sivulle päin. »Sandra, menetkö siitä — kuuntelemasta...

Hänen pitää saada purkaa surunsa ja epätoivonsa johonkin, vaikkapa vain viattomaan pikkusiskoon. Ja kesken nyyhkytyksiensä Fiikka kuuleekin, kuinka äiti sanoo sävyisästi Aleksandralle:

»Sandra kultaseni, menehän vaikka kyökkiin ja kysy Marialta, joko pian saadaan puolipäiväistä. Äläkä laske pikkutyttöjä tänne...

»Kyllä, mamma», Sandran heleä ääni tuskin kuuluu, niin hiljainen se on. Miksi Sandran pitikin olla aina niin kiltti, aina niin peräänantavainen, niinkuin nytkin? Hä-

nen äänensä ei ole yhtään nyrpeä vaan se on kuin pahoillaan — kuin pahoillaan Fiikan puolesta, jonka pitää tuolla tavalla itkeä. Ja sitten Sandran heleässä kelloäänessä on tänään kuin pienenpieni särähdys tuskin kuultava, mutta Fiikan tarkka, jännittynyt korva erottaa sen. Ettei Sandra vain ole vilustunut ja käänny kipeäksi taas? Eikö Sandra tuoksahdakin kuin rintasokerilta?

Fiikka nostaa salamannopeasti kasvonsa pieluksesta ja huudahtaa:

»Sandra, älä mene — ei sinun tarvitse mennä. Olin tuhma, Sandra, kulta pieni —»

»Älä huoli itkeä», sanoo Sandra rauhallisesti oven luota, sieltä päin ainakin nuo sanat kuuluvat ja hänen heleässä kelloäänessään on selvästi tuo pieni särähdys.

Fiikkaa alkaa yhä enemmän säälittää oma surkeutensa, kun sen nyt pikkuinen Sandrakin huomaa ja kyynelet alkavat valua uudella voimalla niin, että häntä melkein nikottaa.

»Älä huoli itkeä, Frederica», toistaa Sandra oven luota ja eikös noissa sanoissa ole jollakin tavalla samaa täsmällisyyttä, mitä isällä on toisinaan — »sinähän saat sulhasen ja niin nuorena, nuorempana kuin kukaan muu tyttö Viipurin kaupungissa. Kyllä ne tulevat kateellisiksi. En ymmärrä, miksi siis itket?»

Mitä ihmettä? Sandrahan puhui ihan ilman pienintäkään sääliä Fiikkaa kohtaan — pikemmin kuin ihaillen. Ja tuo ajatus, jonka Sandran hiljainen kelloääni heläh-

dytti esille tuolta oven luota, »sinähän saat sulhasen ja niin nuorena, nuorempana kuin kukaan muu tyttö Viipurin kaupungissa. Kyllä ne tulevat kateellisiksi...

Sepä oli omituinen ajatus. Aivan uusi näkökohta. Ja tässä hän loikoo vuoteellaan ja itkee omaa surkeuttaan, josta muut tulevat häntä kadehtimaan.

Fiikka nousee äkisti istumaan, pyyhkäisee kyynelet poskiltaan ja sanoo puoliääneen: »Morsian —.» Sitten hän kuuntelee tuon sanan kaikua ja toistaa »morsian, morsian, morsian...»

»Niin, Fiikka», kuuluu vuoteen jalkopäästä äidin ääni, matala ja rauhallinen, mutta jollakin tavalla niin väsynyt — »sinä olet tänään tullut morsiameksi ja jo kolmentoistavuotiaana. Ja herra kruununvouti on arvossapidetty herrasmies. Mikä tahansa tunnettu perhe ottaisi hänet avosylin vävykseen», äiti pitää pienen, vaikuttavan tauon ja Fiikalle välähtää mieleen, että äiti ehkä tahtoi vakuuttautua ensin itse — »hän on hyvää sukua ja se seikka on ennenkaikkea hyvin tärkeä meidän perheellemme, tyttöseni.»

Fiikka jää miettimään näitä sanoja. Niin, tietenkin, kruununvouti oli kieltämättä arvokas ja hienokäytöksinen herra, mutta kunpa hän olisi pitempi ja kauniimpi ja iloisempi. Ja nuorempi. Niin juuri nuorempi — eikä ikäloppu.

»Kunpa herra kruununvouti olisi edes hieman nuorempi», mutisee hän puolittain itsekseen kuin omien ajatuksiensa päätökseksi ja hänen nuori punainen suun-

sa on töröllään kuin tyytymättömällä lapsella. Kynttilöiden valossa hänestä jää hauska varjokuva takaseinälle. Tämä: Katossängyn mustat ääriviivat, sen yllä baldakiini ja siinä keskellä nuori, hoikka tyttö, joka istua kuurottaa kanuunakiharat hieman pörröisinä, suu töröllään ja kädet ristissä helmassa.

»Eihän hän ole vanhakaan», inttää äiti kuin taivutellen ja huokaa, mutta hänen sanansa kuulostavat tällä kertaa kovin epävarmoilta, »siinä seitsemänkolmatta ikäinen — paras ikä miehiselle miehelle. Eikä huomattavaan virka-asemaan aivan nuoret keikarit pääsekään. Kruununvouti on oppinut herra ja sinusta tulee niin nuorena tärkeän virkamiehen rouva, Fiikka pieni.»

»Hyvänen aika, onko hän jo niin vanha? Fiikan ääni on täynnä ihmetystä ja melkein kauhua — »sittenhän hän on vain neljä vuotta äitiä nuorempi...»

»Fiikka», nyt Anna rouva on selvästi tuskastunut — »kylläpä osaatkin olla ikävä tänään». Ja hyvin terävästi hän jatkaa: »Sinun isäsi toivoo eritoten tätä kihlausta, että tiedät.»

»Pitääkö minun sitten mennä piankin vihille herra kruununvoudin kanssa?» Fiikan huulet alkavat jälleen vavista.

»Herra kruununvouti on luvannut odotella sinua parikin vuotta, kunnes tulet hiukan vanhemmaksi — isäsi muuten puhui siitä myös. — Mutta herra kruununvouti sanoi, että hän tahtoo varata sinut itselleen. Ajattele, Fiikka kulta, eikö se ole kunnia kenelle tytölle tahansa.

Sellainen arvossapidetty ja vakava virkaherra laskee katseensa sellaiseen tyttöhupakkoon, niin että varaa tämän itselleen jo ennenkuin tyttö on vielä oikein kunnolla päässyt lapsenkengistään. Minut kihlattiin vasta viidentoistavuotiaana», äiti koettaa olla leikillinen — »mutta tytär ajaa edelle äidistään».

Näistä iloisista sanoista huolimatta Frederica tuntee, että äiti on jostakin syystä yhtä pahoillaan kuin hän itsekin, mutta ei halunnut sitä ilmaista. Ja lisäksi, koska isä oli asian päättänyt, ei äiti halunnut sanoa toisin kuin isä, koska äidin mielestä isä oli oikeassa aina, tässäkin asiassa siis.

Rouva Anna Natalia on onnettomampi kuin uskalsi edes itselleen tunnustaa ja hänen mielestään herra Lars oli hätiköinyt ihan liikaa. Fiikkahan on täysi lapsi, mikä morsian hän on — ei olisi vielä pitkään aikaan. Ja jos oikein todesti ajatteli, oli herra kruununvouti liian vanha Fiikalle. Ja se, että tyttö keksi laskea itse, että herra kruununvouti oli vain neljä vuotta nuorempi rouva Annaa, pistää häntä. Lisäksi ei kollegiasessorska pitänyt herra kruununvoudista, ei hänen ulkomuodostaan eikä äänestään, joka oli kuin hiukan käheä ja epäselvä. Ettei herra kruununvoudilla vain ollutkin rintatauti — se oli niin yleistä nykyään ja Frederica, niin raikas, niin kaunis ja nuori. Tietystikään ei ole, kruununvouti saattoi vain muuten olla niin huonovärinen, kun istui kaiket päivät tunkkaisessa virkakonttorissa. Kerrottiin myös, että hän piti kovin paljon piipunpolttamisesta. Ei, ei —

herra Larsin päätä ei saisi kukaan kääntymään enää. Mutta olihan myönnettävä toisaalta, että tämä oli koko talolle hyvin suuri kunnia.

Hän huoahti alistuneesti.

Samassa hän kuulee tyttärensä äänen. Fiikka on siirtynyt istumaan sängynlaidalle ja kääntyy äitiinsä päin:

»Miksi sanoitte, mamma kulta, äsken, että tärkeintä on, että herra kruununvouti on hyvää sukua. Miksi se seikka on erityisen tärkeätä meidän perheellemme?»

Rouva Anna nousee ja yskäisee kuin hiukan hämillään. Hän silittää käsillään rypistynyttä pitsipeitettä ja sanoo:

»Nyt on asiasta keskusteltu tämän päivän osalta tarpeeksi. Huuhtele silmäsi, järjestä pukusi ja tule ruokasaliin. Siellä odottelee varmaankin jo puolipäiväinen.»

Hän lähtee ovelle ja siellä hän kääntyy ja sanoo hyvin välinpitämättömästi, nyt vasta vastaten tyttärensä kysymykseen:

»Ainahan on tärkeätä, että se mies, jolle rakastettu tytär annetaan, olisi hyvästä ja arvossapidetystä perheestä ja suvusta.»

Sitten Anna rouva poistuu.

Mutta Fiikka jää miettimään äidin sanoja. Hän ei ole vakuutettu, että niissä oli kaikki oikein ja paikallaan. Äiti ei vastannut suinkaan suoraan siihen, mitä hän kysyi. Miksi ei? Ja nyt hän muistaa Henriette Jaenischin vihjailut tänään Turunsillalla hänen Grossvateristaan eli vaijasta, isoisä Mottista. Olisiko hänen pitänyt kertoa

siitä äidille? Ei — hän päättelee, äiti tulisi vain pahoilleen. Miksi tulisi? Sitä Fiikka ei voinut arvata.

Hän hypähtää lattialle ja ajattelee, että äiti ei torunut lainkaan häntä siitä, että hän rypisti niin kokonaan vuoteensa päällysverhon. Aleksandran vuode oli aina siisti ja kunnossa viereisellä seinämällä. Eikä äiti sanonut sanaakaan siitä, että Fiikka oli mennyt tohveleineen päivineen sänkyyn. Niin että sekaisin äitikin oli ollut, kun muulloin oli niin tarkka sellaisesta. Ja huuhdellessaan itkusta punaisia silmiään Fiikka päättää, että hänpä meneekin seuraavana päivänä koulusta päästyä käymään mummo Mottin luona ja kysyy tätä asiaa. Mummo Motti oli niin viisas, niin lämminsydäminen — hänellä oli aina neuvo kaikkeen ja kihlauksesta hän silloin voi kertoa itse ensimmäiseksi myöskin ja kysyä mummon mielipidettä. Mikä vika Grossvaterissa sitten oli?

IV

Matami Saara Motti, trahtööri signor Giovanni Mottin emäntä, röyhelöreunusteinen silkkiruseteilla koristettu valkea pitsimyssy valkoisten kanuunakiharoiden peittona, istuu sukanneule kädessään ikkunan ääressä heidän kaksikerroksisen kivitalonsa siinä huoneessa, mistä avautuu näkymä linnalle päin.

Hän rakasti katsella linnaa ja joskus tuo katseleminen teki sydämen suorastaan kipeäksi, niin rappeutuneelta se näytti, tuo entinen ylpeä Viipurin linna, kun se tuolta salmen takaa saareltaan kohotti päätorninsa kohti kirkkaansinistä kevättalven taivasta niinkuin sinäkin päivänä. Tässä armahtamattomassa valaistuksessa se näyttää likaiselta ja unohdetulta ruotilaisvanhukselta, joka sokaistunein vettävaluvin silmin katsella jurottaa vilkasta hyörinää ympärillään.

On kodikasta istua siinä mukavassa, kaarevajalkaisessa nojatuolissa jalat jakkaralla ja neuloa sukkia lapsille ja lapsenlapsille. Anna Natalia ei ehtisi monilta touhuiltaan ja huoliltaan, hänen vanhin tyttärensä kollegiases-

sorska Kuhlström, mutta olihan Saara Mottilla aikaa — vanhoilla päivillään. Vanhoillako? Niin, oikeastaan hän ei ollut vielä vanha, vaikka nuo hiukset olivatkin saaneet jo talven värin. Kolmenkuudetta ikäinen naiseläjä huomaa ympärillään vasta syksyn hehkeine värisävyineen — silloin, kun nuorin lapsi on vajaa kahdentoistavuotias. Niin, niin se on.

Poika Aleksander ja tytär Elisabet, nuorin, tarvitsivat kyllä vielä oman äidin neulomia sukkia, mutta vanhimmat kotona olevat tyttäret, viidenkolmattavuotias Katariina eli Katri ja kolmenkolmatta ikäinen Dorothea eli Tortte, eivät hienojen mamsellien tavalla välittäneet sukankutomisesta, he ompelivat ristipistokäsitöitä päivät pääksytysten, milloin Katrin ei tarvinnut olla järjestämässä hotellin asioita isän apuna, kun oli tulossa arvovieraita.

— — —

Uunissa palaa tuli, kauniissa koristeellisessa kaakeliuunissa, ja se levittää miellyttävää lämpöä tähän avaraan korkeaan kulmahuoneeseen, jossa on rokokootuoleja, siroja sohvia sekä pöytiä ja iso pronssinen kandelaaberi korkean valkokultaisen patsaan päällä.

Jostakin sisähuoneista kantautuu taffelipianon pimputus, aina sama skaala — eikö se tyttö ikinä opi tuota soittoläksyä, tytär Elisabet, joka kävi katoliikkipaterin Peterin tykönä soitto-opissa. Nyt joku lyö tahtia kepillä, ehkä Tortte. Taas sama skaala alusta. Vaikka toisaalta

olihan hyvä, että Elisabet oppi soittamaan, sehän kuului kerta kaikkiaan vallasväen tapoihin.

Niin, Tortte ja Katri, hänen vanhimmat tyttärensä. He olivat jääneet mamselleiksi — eipä sen puolesta, mitään kaunottaria he eivät suinkaan olleet, neitoraiskat, olivat tulleet isäänsä, italialaiseen Mottiin pieniä ja mustia pippurisilmiä kumpainenkin. Mutta Tortte oli sentään sievempi ja hänellä oli hyvä laulunääni ihan kerrassaan.

Tortte raiska olisi tahtonut laulajattareksi, mutta isä Motti sanoi ei. Siitä lie sydämistynyt, niin että jäi naimattomaksi, vaikka olisi hän nyt ainakin kaksi kertaa saattanut päästä miehelään, rikkaan trahtöörin tytär, kun nyt oli. Mutta ei, niin ei.

Matami huokaa syvään.

Se häntä hieman harmittaa, tämä näiden kahden tyttären kohtalo. Lapsia oli ollut monta, mutta useimmat olivat kuolleet pieninä ja taivaskelpoisina, kun ei niistä kumminkaan ollut täällä pahassa ja syntisessä maailmassa eläjiksi. Anna Natalia, hänen vanhin tyttärensä oli kaunein, se on sanottava, ja vietiinkin miehelään jo kuudentoista ikäisenä ja nyt oli kollegiasessorska, niin että hänen kelpasi. Vaikka toisaalta, mikäs näiden toistenkaan tyttärien oli elellessä isän kotona, oli syömistä ja juomista, eivätkä työt liioin hartioita rasittaneet. Isä Motti piti eniten Katrista, josta hänellä oli hyvin suuri apu hotellissaan. Tortte oli käynyt Töchterschulen, kuten Anna Nataliakin ja osasi käyttäytyä kauniisti ja

osasi puhua vierailla kielillä, niin että, kun kotona oli juhla, kestit tahi soupét, Tortte oli emäntänä äitinsä matamin apuna.

Jostakin kuuluu äkkiä helakkaa naurua ja sitten jokin kirkas naisenääni laulaa muodissa olevaa romanssia. Kas, kas, ajattelee matami ja hymy karehtii hänen punakoilla, hyvinvoivilla kasvoillaan, kun hän työntää sukkapuikollaan myssyään hieman taaksepäin — sovinnossa ovat lapset ja kyllä tuo Tortte raiska laulaa kauniisti, ihan sydämestä ottaa ja kyllä isä Motti olisi saanut lähettää hänet Pietariin laulukouluun tahi Saksanmaalle.

Ruokasalissa kalistellaan astioita — murkinaa korjaavat piiat varmaankin ja sitten jokin iloinen nuoren tytön ääni huutelee Ievaa. See, nyt tirskutaan taas, mikä heitä aina noin makiasti naurattanee. Vaan tietäähän nuoret.

Matami Mottin talossa on aina naurua, iloa ja vieraita. Ihmiset viihtyvät siellä, tutut ja tuntemattomat. Siellä oli ja kävi vieraita harva päivä, sillä trahtööri itse, signor Motti, saattoi ykskaks tuoda muassaan joitakin hotellinsa pitkämatkaisia kundeja, joilla ei ollut ketään tuttavia kaupungissa, teetä juomaan tahi polttamaan piipullisen tupakkaa. Alhaalta ulko-ovelta saattoi kalahtaa ovenkolkutin mihin aikaan päivästä tahansa ja tulija otettiin aina kohteliaasti vastaan, ikäänkuin olisi ollut paras sukulainen.

Mutta kuitenkin tästä näennäisestä hälinästä ja tou-

huilusta huolimatta, ei talossa oikeastaan koskaan ollut levotonta ja meluisaa. Kaikki asiat olivat niin sopuisasti paikallaan, ettei kenelläkään ollut siellä liian kiirettä, ei kukaan tuskastunut ja emännän käskyjä toteltiin nurkumatta.

Matami Saara Motti on tosiaankin vielä hyvin näyttävä vaimoihminen, lumivalkoisista kanuunakiharoistaan huolimatta. Otsassa, jonka iho on yhä sileä ja hieno, ei ole montakaan viivaa. Punaposkisena pyöreänä, kauniissa harmaansinisissä silmissään tyyni iloinen viisaus ja käytöksessään luontevuus, jota ei voida oppia, hän johti taloa ja palkollisia useimmiten näkymättömänä istuen kuten nytkin jossakin syrjähuoneessa sukanneule käsissään, mutta silti pitäen kaikki ohjakset itsellään. Hänestä sanottiin kaupungilla, että trahtöörskä oli höyli ja tuli hyvin toimeen niin alaistensa kuin naapuriensa kanssa.

Jotkut tosin kadehtivat Mottien taloa, entistä Viipurin kaupunginpäämiehen Henrik Wilhelm Ladon kaksikerroksista kivitaloa Karjaportin- ja Piispankadun kulmauksessa. Sisällä vierassalissa oli vieläkin takaseinällä musta silhuettikuva tuosta rokokooajan kankipalmikkoisesta ja muhkeanenäisestä juonittelijasta. Ja rautaisessa parvekeaitauksessa kadunkulmassa, olivat kirjaimet H.W.L. sekä vuosiluku 1785. Trahtööri Motti oli ostanut tämän talon Ladon perillisiltä kalliilla rahalla ja asusti nyt siinä vaimonsa, kotonaolevien lastensa sekä kuuden palkollisensa kanssa. Heillä oli yksi keittiöpiika ja kaksi

sisäpiikaa, kuski ja kaksi renkiä, nämä viimemainitut matamin sukulaisia ja nimeltänsä Virolaisia, kuten hänkin. —

— — —

Sinä maaliskuun iltapäivänä matami Saara kurkistettuaan ikkunasta ulos, näkee yhtäkkiä erään nuoren hoikan tytön kävelevän ridikyyliänsä heiluttaen alas Piispankatua. Hän hypähtää aina välillä kuin pieni lintu lentoon pyrähtämäisillään. Hänellä on turkisreunainen kuomuhattu ja pelleriinikauluksinen sininen viitta, joka hulmuaa hänen ympärillään. Bahytin reunan alta vilahtaa näkyviin osa punaista poskea ja mustia kanuunakiharoita. Hänen tyttärentyttärensä Frederica Kuhlström siellä tulla tuiputtaa pienin, pyrähtelevin askelin kotiin Töchterschulesta. Viipurin Töchterschule sijaitsi nyt Viipurin piispojen entisessä palatsissa, tuo mainio neiti Ernestine Lehmanin koulu, nuorille tytöille säätyyn katsomatta. Se oli vielä jätteitä Katariina II liberalismista, näyte tuon valistusajan yksinvaltiaan pyrkimyksistä ihmisten keskinäiseen tasa-arvoisuuteen. Mutta rikkaiden tyttäret siinä koulussa etupäässä kävivät, säätyläisten lapset. Jonkun parturin pikkuinen mamselli siellä saattoi myöskin yritellä opintielle, kun isällä oli varaa maksaa suuret rahat, mutta nyt jo harvemmin. Säätyläiset kansoittivat sen.

Mitä? Fiikka ei jatkakaan matkaa pitkin Karjaportinkatua Mustainveljestenkadulle päin kotiinsa vaan kul-

kee kadun poikki ja hetken kuluttua kuuluu alhaalta hätäinen ovenkolkuttimen ääni. Kas, kas — lapsi haluaa tulla tervehtimään mummo Mottia, se peipponen. Mitähän sillä on mielessä — vaikka oikeastaan sen saattoi jo arvata.

Rouva Saara helistää pientä kelloa ja käskee nuoren sisäpiian varustamaan kuumaa teetä ja hillokakkuja nuorelle mamselli Fredericalle, joka varmasti oli nälissään lukutuntien jälkeen.

— — —

Tuskin Fiikka on saanut viitan yltään ja bahytin päästään, kun hän jo juoksee kulmahuoneeseen ja selittää hengästyneenä:

»Mummo, mummo, isä kihlasi minut eilen kruununvouti Otto Tamelanderille», tytöllä on sellainen kiire kertoa asia, että hänen pitää välillä lainota tyhjää.

»Vai nii», ja matami Motti ottaa rauhallisesti ylös pudonneen silmän neuleestaan — »mammais käv tääl eilisiltan ja kerto, pistihee iha pikimältää».

»No, mitä Grossmuti sanoo?» tuikahtaa Fiikka.

Sitten hän näkee pöydälle asetetun samovaarin ja kakkulautasen ja huudahtaa siinä hetkessä, unohtaen kaiken muun: »Minulleko? Ihanaa, minulla on niin kauhea nälkä. Ovatko nämä niitä hyviä sylttikakkuja, mitäs sylttiä niissä on? Saanko syödä niin monta kuin tahdon?»

»Voi, sie rakas Viikkasein», matami Motti nauraa niin,

että kyynelet alkavat vieriä hänen silmistään — »sie oot iha mahotoin. Mut istu, laps, istu ja piä hyvänäis. Serveeraa höit isselleis nii mont ku tykkäät ja kaaja nii mont takanallist saijuu, ku siul pittää. Mut tuu enstää, et mie saan antaa siul pusu poskel ja toivottaa siul onnii — morsei, miu oma pien karitsaisein.»

— — —

Kun Fiikka on tyhjentänyt lasillisen hyvää kuumaa teetä ja syönyt kaksi hillokakkua, matami Motti tiedustaa:

»No, mite hyö koulus, vieläk tytöt olliit innoissaa?»

Fiikka noikkaa suu täynnä. Sitten hän alkaa kertoa:

»Voi, mummo. Tämä päivä on ollut suorastaan extravagantti siinä suhteessa. Tytöt olivat ihan hulluina utelemaan kaikkea. Minä olen ensimmäinen demoiselle, joka näin viimeisellä luokalla on mennyt kihloihin ja olen morsian. Ja he sanoivat kuorossa, että he kadehtivat minulta niin kauheasti herra kruununvoutia, joka on niin arvokas ja hienokäytöksinen herra. Ja Henriette Jaenisch, tietäähän mummo, kysyikin minulta suoraan, mitä olen tehnyt, kun kykenin nappaamaan kaupungin tavoitelluimman vanhanpojan. Ja hänen kasvojensa ilme olisi kyllä ollut monen ruplan arvoinen, niin kummastuneelta hän näytti, kun tytöt kertoivat uutisen hänelle.. Hän uskoi muuten vuorenvarmasti, että minä jo eilen, kun koulusta päästyä kävelimme »ponte rialtolla», olisin tiennyt asian, vaikka enhän minä mitä tiennyt. Mutta siitä

sai, senkin hanhi. Nyt ovat vanhat kalavelat maksettu. 'Rachen ist süss', kuten vaija sanoisi.»

»No hänel tuo kiel o irrallaa toisest pääst, se täytyy miunkii sannoo», mutta matami Motti katsoo kuitenkin erikoisen hyväksyvästi sievää tyttärentytärtään. Kaunis on Frederica jo nyt kolmentoistavuotiaana koulutyttönä, hiukan kulmikas tosin vielä, mutta muutaman vuoden kuluttua hänestä varmasti kehittyisi oikea kaunotar, niin heleä tosiaan on hipiä, niin kauniit värit, perhosenvärit, ajattelee matami ja nyykäyttelee myssyniekkaista päätään. Noin hoikka uumalta, miehen kahteen kouraan mahtuva, povi hieman vielä hento, mutta kaula valkea ja pitkä ja olkapäät tarpeeksi kaartuvat ja sitten tuo runsaskiharainen pää, hiukset niin mustat ja kiiltävät — kuin kukka hennon varren nenässä. Yksin tuo harmaa kotikutoinen koulupukukin sopii tytölle ihanasti. Niin, mustat hiuksensa Fiikka on perinyt vaijaltaan, vaalean ihonsa taas äidiltään ja mummoltaan.

»Näkkyy kukkakii kulosta», sanoo hän sitten ääneen kuin omien ajatuksiensa päätökseksi.

Samassa mummo Motti tulee muistaneeksi kruununvoudin, ja varjo lankeaa hänen ilonsa pinnalle. Oliko Lauri Kuhlström oikein viisas, kun antoi noin nuoren ja sievän tyttärensä vanhalle poikamiehelle. Fiikka on vielä aivan täysi lapsi, — hän huoahtaa syvään.

Ääneen hän sanoo peittäen turhaan levottomuuttaan:

»Entäs sie isse, lapsein. Tunnet sie isseis ilosaks? Ja mintähe sie lapsraiska nimität tulevaa herrajais ruununvouviks —?»

Matami Motti käytti puheessaan kotiseutunsa Jääsken murretta, mutta kun hän oli joutunut aivan nuorena Viipuriin, Viipurin suomalaisten puhetapa oli tarttunut myöskin osaksi häneen. Mutta ehkäpä juuri myös tämä seikka teki hänet niin kodikkaaksi, tämän entisen Saara Virolaisen.

Fiikka on juuri lopettanut neljännen kakkunsa, pyyhkii huolellisesti suunsa ja sormensa ja nousee karistamaan murut helmastaan uunineduslevylle — sitten hän ottaa pranstakan ja söhii hiiliä, matami alkaa kesken kaiken itsekseen leveästi hymyillä. Noin teki myös aina hänen oma tyttärensä, Fiikan äiti, Anna Natalia. Senjälkeen Fiikka sipsuttelee istumaan pienelle jakkaralle matamin jaloksiin, alkaa leikkiä lankakerällä, heitellen sitä pallona ilmaan. Fiikan piti aina tehdä jotakin, olla aina liikkeessä, touhuta.

Luonnonvalkea villalankakerä putoaa Fiikan syliin ja hän kääntää nuoret ja nyt pilvistyneet kasvonsa isoäitiin ja toteaa, että tuo valkea pitsimyssy, jota kiersi röyhelöpitsi ja silkkiruusukkeet, tekee mummo Mottin suorastaan ylvääksi. Sitten hän painaa kyynärpäänsä mummon polviin ja sanoo surkeasti:

»En minä olisi tahtonut kihloihin. Olisin halunnut ensin lopettaa koulun ja olisihan muita paljon hauskempiakin asioita olemassa. Eihän minua ole viety edes seurapiireihin, en ole ollut oikeissa baaleissakaan, vaikka Henriette Jaenisch oli jo viime talvena Maskeraatibaaleissa Komediatalossa Pyhän Annan torin laidassa. Sit-

ten en tunne herra kruununvoutia. Tosin hän on juosta hilpannut meillä nykyisin yhtenään, mutta minä uskoin, että hän tahtoi tavata pappaa ja hänhän on melkein yhtä vanha kuin mamma. Ajatelkaa, Grossmuti, hän on mammaa vain neljä vuotta nuorempi. Mutta kun mammakin sitten asettui papan puolelle ja sanoi, että kun kruununvouti on niin hyvästä perheestä ja niin arvokasta sukua, niin sekin seikka oli hyvin varteenotettava asia meidän perheessämme. Mitä äiti mahtoi sillä tarkoittaa?»

Matami Mottin sukkapuikot kilahtelevat hieman kiivaammin, mutta hän on vaiti.

»Ja sitten Jaenischin tyttö eilen Turunsillalla, kun olimme spatseeraamassa koulusta päästyä, sanoi —»

Fiikka keskeyttää ja puraisee huultaan hieman hämillään. Oliko viisasta kertoa mummolle nyt sekin asia, kun mummo näyttää tulleen niin totiseksi jo äidinkin sanoista. Mikä lörppö Fiikka olikin.

Matami Motti kohottaa katseensa nuoreen tyttöön ja kiinnittää viisaat siniharmaat silmänsä tyttärentyttäreen:

»No, mitä se Jänisin tyttö siit sano?»

»Äsh, turhaa, ei se ollut mitään. Minä vain muuten. Kenelle mummo kutoo tätä sukkaa — minulleko? Vai Aleksandralle? Ehkä Elisabet saa sen — täti Lisbat, joka on minua vain toista vuotta nuorempi...»

»Viikka, vastaappas sie nyt vaa, mitä mie siult kysyi. Mitä se Jänisin tyttö siul virkko semmost, mist sie otit

nii pahakseis, et sanoit, jot kosto o sulosta? Ei pitäs millokaa toivoo pahhaa kenellekkää. Ykshä se on joka kostaa ja Hää se kostaa just silviisii, ku millekii ihmisel käyp.»

»Se on sellainen hanhi», aloittaa Fiikka, mutta kohdatessaan isoäitinsä tyynen, vakavan katseen hän jatkaa epävarmasti, samalla, kun hänen kätensä alkavat hypistellä levottomasti lankakerää ja silmissä viipyy pahamieli kuin itkuunvalmiilla lapsella — »se sanoi vain, ethän aio ottaa aviomieheksesi sellaista kuin — kuin Grossvati on, signor Motti, ja kun suutuin ja tiukkasin, että mitä vikaa Grossvatissa sitten on, onhan hänellä ainakin varoja, niin Jaenischin tyttö vetäisi niin omituisesti ja pitkään, että — 'niin nyt' —».

Syntyy äänettömyys.

Jostakin sisähuoneista kuuluu pendylin neljä hillittyä kilahdusta, alhaalta kadulta kantautuu ajurinrattaiden raskas jyrinä kuoppaisella routaisella ajotiellä, isvossikka topattuna pyöreäksi kuin pääsiäisleipä, baba, mustassa kiiltäväksi kuluneessa koftassaan maiskauttaa suutaan laiskalle hevoskoppuralle, joka käymäjalkaa etenee pitkin hieman iljanteista Karjaportinkatua Pässilinnalle päin.

Matami Motti antaa sukanneuleensä painua helmaan, sitten hän sivelee leveällä puolihansikkaisella kädellään Fiikan kuumaa poskea, jolle on solahtanut pari kyyneltä ja kysyy hitaasti:

»Eiks mammais oo siul mittää millokaa kertont? Tar-

koita miust ja vaijastais, jota työ nimitättä rosvateriksi? Oiskohaa pappais kieltänt siit siu mammajais virkkamasta mittää teil tyttäril? Mut senmie vaa täs sano, et nii Jänisin tyttö ku siunkii mammais olliit iha oikias...

Fiikka nielee kyyneliä. Mummo on pahoillaan, hän huomaa sen ja häntä harmittaa oma tyhmyytensä. Mutta sitten hän kuivaa vedet silmistään ja uteliaisuus voittaa hienotunteisuuden. Sitä vartenhan hän oli oikeastaan tänään mummo Mottin luo tullutkin. Hän lainoo pari kertaa ja sanoo sitten:

»Ei, ei mamma ole mitään koskaan kertonut —» hetken kuluttua hän lisää melkein vastahakoisesti, »eikä pappakaan.»

»A siin hyö tekkiit vääri. Ei siin oo mittää häppiimistä, vaik myö vaija kans ei aina ookkaa oltu näi rikkaita ku nyt. Vaijais o kunno mies, senmie vaa sano ja jos kuka on tehnt työtä ja yrittänt, nii hää. Mut lähetää miu kerallain, sie piija, nii mie näytä siul jotakii.»

Matami Motti nousee vaivalloisesti, hänellä on polvessaan luuvaloa ja kesän aikanakin hän piti jaloissaan pehmeitä turkisvuorisia kotitohveleita, panee puolivalmiin sukan sukkapuikkoineen pöydälle ja lähtee hitaasti liikkeelle hieman liikaten, Fiikkaan nojaten. He kulkevat monen huoneen läpi tässä vauraassa kodissa, jossa on vierassaleja ja förmaakeja ja pienenpieniä hauskoja salonkeja, joissa pitokesteissä rouvat voivat ryhmittyä keskustelemaan tahi herrat pelaamaan à la guerre-peliä. Vierassalissa on kultausta ja silkkikankailla päällystet-

tyjä rokokootuoleja, vanhan herra Ladon jälkeen pidetyssä huutokaupassa ostettuja, on kultapuitteisia peilejä, on directoireajan raskaita aarnikotkasohvia ja pöytiä, on korkeiden patsaiden päällä olevia kynttelikköjä. Kevättalvinen kirkkaus hiljaiselta kadulta siilautuu sisälle ikkunoista, joiden edessä on salusiinit, ja riippuen tapettien väreistä, voitiin signor Mottin talossa puhua punaisesta, sinisestä ja ruohonpäänvärisestä salongista sekä isommasta keltaisesta vierashuoneesta.

Förmaakin läpi kuljettaessa matami Motti ottaa koukkupäisen kepin tuekseen ja sitten mennään eteenpäin, kunnes tullaan talonemännän omaan budoaariin. Se ei oikeastaan ole mikään budoaari vaan kodikas oma soppi, missä matami Motti voi katsella lastensa mustia silhuettikuvia, lukea rukouskirjaansa iltapuhteella, laulaa kiepauttaa jonkin virren hiljaa itsekseen ja vetäytyä viettämään siestaa murkinan jälkeen.

Huonekalut ovat siellä raskaita ja vanhoillisia. Niissä on jykevyyttä, ja tässä huoneessa, näiden tukevien hieman kuluneiden pöytien ja nojatuolien keskellä matami onkin parhaiten oma itsensä.

Isoäiti ja tyttärentytär pysähtyvät leveän katosvuoteen jalkopäähän, sillä siinä vastapäisellä seinällä on pieni pyöreä kipsikuva, pieni pulloposkinen amor nuolikotelo kädessään ja jousi selässä.

»Kasso sie tuota, lapsein. Siin on mummois onnentuoja — nii ja vaijais myöskii...»

Fiikka tarkastelee silmät suurina ja kummastuneina

tuota kömpelötekoista kipsikuvaa ja vilkaisee sitten hieman hämillään ympärilleen. Hän muistaa kyllä tuon kuvan. Jo aivan pikkuisena tyttönä, Grossvaterin käsivarrelta hän oli tirkistellyt sitä uteliain lapsensilmin. Fiikasta ei se lainkaan sovi, tuo pullakka amor huoneen muuhun arvokkaaseen kalustoon. Se on naiivi ja avuton eikä hän jaksa käsittää, miksi isoäiti pitää sitä kunniapaikalla ja kiittää vielä onnentuojakseen. Uteliaisuudesta tuikkivin silmin hän odottelee jännittyneenä, mitä mummo kertoisi siitä. Siihen kai liittyy jokin salaisuus, josta äiti ja isä eivät olleet tahtoneet puhua. Nyt mummo kertoisi kuitenkin sen itse Fiikalle.

— — —

Matami viittaa Fiikan vierelleen kanapeelle istumaan, asettaa jalkansa jakkaralle, selkänsä taakse pehmeän pieluksen, ja aloittaa:

»Nii se on. Ei myö olla ain sunkaa oltu yht rikkaita ku nyt, vaijais ja mie. Ku mie näi ensmäise kerra siu vaijais, nii se ol Matipäivämarkkinoihe aikaa tuol Viipuri toril, Pässilinna kuppeel, — siin ol lähel viel vanhaa muuriikii jälel, nythä hyö ovat alkaneet purkaa pois sitäkii. Mie oli sillo heinänuor, vaijaa kakskymmentalvine, mitä lienen olt, ja lapsenpiikan errään komesrooti perhees, — jääkööhä mainissemata mis ja kene luon. Miut nuorimmaisen piikatyttön lähetettii ostamaa torilt puntarpiimää, tiiäthä sie, siint ku tehhää vatruskaa ja pashaa ja sensellasii pääsiäisherkkuloi — ja kokkel-

piimää siint saahaa ja, siu issäis herkkuu. No, lähihä mie ja muiteskii, ku ol kova halu nähhä markkinoit. Siel ol paljo väkkii, maalaisii kuorminee, ol kauruskakauppiita, ol piikkinätarjoojii puolekopeka hinnast iso vaterkalline — ol karhuntanssittaijii ja komeljanttarii jos jonkiinsorttista ja väkkii iha mustanaa. Kyyrölä savikukot tekkiit kauppaasa sekä savipotit. No mie käveli ja kasseli ja miust ol nii lustii, jottahan, ku mie yhtäkistää tuli vastakkai yhe nuore miehe kans. Ei hää oikiastaa mikkää iha nuor mies olt. Sellane pieneläntä, tiitteräsorttine, silmät ku pikinapit. Kiherätukka, nii musta ku kevätmulta ja sanottii, et hää olkii italienari iha tukkunaa. No, myö jäätii kassomaa toisijaamma silmii ja siit hää alko muhotella miul, a sillo just pyyhäils tuuliine huivi miu päästäi. Se ol äitiin valkone kirkkohuiv, rimssuniekka ja silkkine ja sen mie oli saant mukahein, ku mie lähi Viipurii palveluksee piijaks. Ja jos hää, se italienari, ei ois siepant sitä huivii käteheesä, nii kylhä mie olisi jäänt siit justii. Ja siit hää ojens sitä miule ja sano tällee, jot: 'pella, pella mia'.

Ja mie luuli, jot hää tarkotti, jot tuul pellaa ja mie hymmyili vastaa ja sano, jot pellaaha se tuuliaispää, nii. Ja silloko hää alkokii nauraa ilosast ja hänel ol nii valkiat hampaat jottahan ja hää vaa sit yhä enemmä hoppus sitä sammaa, et 'pella, pella'. Nii myö tultii tuttaviks. Peräst päi mie sai tietää, jot tuo 'pella' olkii kaunis ja et hää tahto sannoo et mie oli nii sorja. Vissii mie siit oli häne mielestää kaunis, ku käihä miul kolmet kysyjät jo

sitä enne. Sen komesrootin vornikka, siit ranvahti, joka ol lesk ja kahe lapse isä ja siit viel yks kotkylä poika ja nii oikiastaa viel yks — mut hää ol venäläine, jokkii korotniekka. Mut siu vaijais, se italienari, minnuu miellytti kaikkei parraammast. Meiät kuuloitettii aikanaa ja vihittii katoliikikirkos, ku vaijais ol puolanuskoo, mitä nytkii. Mut enstää, ku mie lähi sielt komesrooti talost, nii komesrootinna kävellä ryöhäs kyökkii, hää ol hyvi tuhti nais ja sano miul, jot jos Saaral tulleepi millo köyhyys, ku kulkumiehe mukkaa hirviääp lähtii, nii kyl Saara saap tulla höiä kyökistää hakemaa ruokaa, ain höil senverra tehhää, jot jääp tähteit. — Arvaat sie, Viikka lapsei, onks siu mummois tarvint viel millokaa käyvvä höiä kyökis. Sil Juhana, siu vaijais, ol nii riski ja ahkera jo sillo, jot myö perustettiin muutama vuuvve peräst majatalo yövierait varte Pyhä Anna tori laias, mut se ei olt mittää tää nykyse hotelli rinnal, tää Hotel Antrea, joka siu vaijallais nyt on, se ol sellane kolmanne luoka poteka, mikä lienee olt ja käihä siel kaikesorttist väkkii — nii, jot ei se alku helppokaa olt. Mie pesi pyykkii herrasväkilöil ja siit myö säästettii ja säästettii, mie kukui kaiket yöt yllääl, ku en malttant oikee nukkuukaa, ku mie aitteli, jot omillamma meiä pitäis päässä. Ja päästiihä myö. Siit vähä myöhemmi yks Hertsook[1] perusti Pietari Esikaupuntii samalaise potekan. Mie isse koiti laittaa ruuat, paistoi piiraat ja pani kaljat ja Juhana isse käi ajos ja kuskas yövieraita Pietarii astikka ja siit hää sai kaks ruplaa. No, siit se sit alko tää meijä rikkaus . . .

---

[1] Hertzog.

»Entä tuo kipsikuva tuolla?» Fiikka on kuunnellut hiirenhiljaa mummon juttuamista. Siinä on hauska, laulava nuotti. Mummo puhui aina niin korkealla, kirkkaalla äänellä kuin sinisellä äänellä, ajattelee Fiikka äkkiä.

»Ahaa vai tuonko? Sen mei Juhana anto miul sillȯ ensmäisel kerral siel markkinoil, ku myö nähtii toisemma. Ja sitä mie oon pitänt miu onnentuojanain. Ku tää Kuhlström siit tul pyytämää siu äitijäis, meiä Anna Nataliaa — hää miitti vissii enstää jonkii aikaa, sil kyl Anna Natalia ol kaunis, mut ku äitiis isä ol vaa rahtöör ja mie entine piika. Ja sen vissii siu äitiis o saant tuntii monta kertaa, jot myö ei olla yhtää mittää, vaik myö pantii äitiis siihe sammaa kouluu oppimaa, mis siekii nyt käyt ja annettii äitiilles rahakirstu selkää, kute sanotaa... Mut mitä mie näit tämmösii lapsel...»

Fiikka ymmärtää. Hänellä on ilkeä olo. Toisaalta hän rakastaa isoäitiä, mummo Mottia ja vaijaa, Grossvateria, toisaalta ymmärtää, miltä äidistä on mahtanut tuntua. Ja nyt Jaenischin tyttökin voi sanoa yhä vielä jotakin sellaista. Ne eivät pitäneet trahtööri Mottin perhettä minään, vaikka trahtööri Mottilla on rahaa ja Viipurin hienoin ja kallein hotelli, Hôtel Andrea. Ehkä siis kumminkin oli suuri kunnia Fiikalle, että kruununvouti oli tahtonut hänet morsiamekseen. Ja Fiikka vain napisee.

»Mummo», Fiikka kohottaa vitkaan päänsä ja katsoo totisilla kirkkailla silmillään matamiin —» onko mummokin sitä mieltä, että minä voisin oppia pitämään kruununvoudista vielä, vaikka hän on niin vanha?»

»Eihä siul, lapsraiska oo ennää mittää sanomistakaa, issäis ku kerra o tehnt päätöksesä ja tiijäthä sie hänet. Vaa olin mie aitelt siul tukkunaa toisenlaise miehe sulhaseks — vaik sit sellase ku siu vaijais, vaik hää ei olt mikkää herra. Mut hää on pitänt sannaasa, minkä kerra anto — hää on olt miule ja lapsil hyvi hyvä. Vaik eihä sen puolest, onha siukii issäis olt hyvä ja höyli siu mammalleis, mut hää on riutunt nii heikoks, raiska, ku ain o rotinoihe viemist teijä talloo...

Fiikka säpsähtää ja punastuu äkkiä aivan hiusmartoon asti ja sitten hän kapsahtaa matamin kaulaan ja purskahtaa katkeraan itkuun.

»No, jo nyt jottai, mikä miu piijallei tul», hätäilee matami Motti — »miu omal sirkkusellei, mikä hänt nui makiast itkettää? Älä viissi turhaa — älä veikkone, kauniit silmäis pilahuut...

Mutta Fiikka sopertaa syvälle mummon kaulahuivin pitseihin vavisten koko ruumiiltaan:

»Mummo, mummo — jos minä ja kruununvouti —»

Matami ottaa häntä hellästi päästä kaksin käsin, suutelee hiljaa ja hellävaroen silmäluomilta kyynelet ja virkkaa vakavasti:

»Älä kehtaa viel turhaa murehtii — äitiis kerto, jot ruununvout on luvant sinnuu varttuu kakskii vuotta. Ja ku o elämää, o toivookii. Eikä se sitt ennää nii kauhiaa ookkaa. Ja pittäähä siu uskoo sallimukseekii, Viikka lapsein...

V

Kotimatkalla pitää Fiikan miettiä paljon tätä keskustelua. Grossmuti oli vaikuttanut sittenkin pahastuneelta ja se mitä hän oli sanonut isästä ja äidistä ja että isä oli kauan miettinyt, ennenkuin talutti äidin alttarin ääreen ja että äidille, vaikka hän oli käynyt samaa hienoa Ernestine Lehmanin koulua kuin Fiikkakin, oli pitänyt panna rahakirstu selkään, ennenkuin isä oli huolinut äidin. Kummallista. Ja nyt kuitenkin isä ja äiti olivat niin onnellisia, että jos isän piti lähteä joko ratsain tahi matkakaleeseissa asioilleen Haminaan tahi Lappeenrantaan, äiti oli kuin pistoksissa, ennenkuin isä oli kotona taas.

Äiti oli siis ollut rikas, ennenkuin Lars Kuhlström oli ottanut hänet rouvakseen, vaikka äiti oli kauniskin. Jospa kruununvoutikin laski, että Fiikka saisi periä? Mutta isä oli sanonut kerran heidän tyttärien kuullen, että kovin suuria myötäjäisiä eivät he saaneet toivoa, koska heitä oli niin paljon. Ja mikäli hän tunsi isän oikein, isä oli kyllä selittänyt tämän asian kruununvoudillekin. Tai

jos ei ole selostanut, tekee sen ennemmin tahi myöhemmin, ja jos sitten kruununvouti ei vaikka huolisikaan Fiikkaa... Ehkä kaikki ei ollutkaan vielä menetetty.

Mutta sitten hän pysähtyy keskelle katua siihen Harmaidenveljestenkadun kulmaan kollegineuvos Nikolai Jaenischin talon kohdalle ja jää katselemaan ylöspäin mäkistä ja lumisohjuista kujaa. Ja silloin hän muistaa jälleen Henriette Jaenischin.

Eihän Fiikan pitänyt toivoa sellaista, että kruununvouti ei häntä huolisi, ei Henriettenkään takia. Hänen piti olla päinvastoin hyvillään, että kruununvouti halusi hänet rouvakseen, vaikka hänen äidinisänsä olikin vain trahtööri ja omisti hotellin ja oli aloittanut uransa kipsikuvien kaupustelulla ja hänen äidinäitinsä oli ollut lapsenpiika, samanlainen kuin nimineuvos Thesleffin njanja, kuten he häntä nimittivät.

Vaikka oikeastaan ihmisten olisi pitänyt kunnioittaa Grossvateria siitä, että hän oli ollut niin tarmokas ja päässyt sellaiseen asemaan ja rikkauteen eikä äidinäitikään ollut häväissyt millään tavalla itseään missään seurassa, niin tekivätkö ihmiset sen. Eivät. He muistivat, he halusivat muistaa kaiken entisen — sillä Henriette Jaenisch oli kuullut tietysti asian vanhemmiltaan jo ihan pienenä. Hänen isänsä kauppias Anton oli tosin kuollut kaksi vuotta sitten, mutta äitihän eli ja oli omaa sukuansa Stråhlman ja hänen esi-isänsä olivat olleet kauppiaita ja raatimiehiä monessa polvessa jo. Rouva Elisabeth polveutui sitä paitsi isänsä puolelta

Juusteneista, eräästä Viipurin piispasta, niin että he tiesivät ainakin kantaa päänsä korkealla.

»Mitä pieni daami siinä seisoo ja miettii?» kuuluu tuttu, leppoisa ääni takaapäin, hieman rämäkkä ja meluisa, saksankielen r-puustaimet rasahtelevat siinä kovin selvästi.

Grossvaterhan siellä on — ikäänkuin Fiikan ajatuksien esilleloihtimana, turkisvuorinen viitta edestä auki, harmaa silinterihattu hieman takaraivolla, kuin kiireessä sinne lykätty, askelet pienet ja rientävät, kädet levällään, punakoilla kasvoilla hyväntuulisuus ja pienen miehen vapaa eloisuus, joka panee unohtamaan hänen vähäisen pituutensa. Trahtööri Mottin mustissa silmissä loistaa mielihyvä ja leikillisyys, kun hän katselee Fiikkaa.

»Mitä, morsian jo. Mitä Grossvaterin pitää antaa kihlalahjaksi, mia bella? Kaulakäädyt? Korvarenkaat — mitä?»

Fiikka alkaa hymyillä vasten tahtoaankin. Grossvater oli mainio. Hän halusi aina antaa lahjoja heille kaikille, hänellä oli aina kiire — nytkin hän on jo menossa tuolla niin, että viitanliepeet heiluvat, ylös Harmaidenveljestenkujaa Katariinankadulle päin. Mutta hän oli rakastettava, teeskentelemätön, suoraluontoinen. Vaija ei ollut maininnut sanaakaan kruununvoudista, miksi? Ja nyt hän tietysti aikoo lahjoittaa Fiikalle kaulakäädyt, koska mainitsi ne ensimmäiseksi. Ehkä hänkin hyväksyi herra kruununvoudin?

Fiikka lähtee hiljalleen jatkamaan matkaa ja miettii edelleen.

Jos kruununvouti haluaa hänet ilman myötäjäisiä tahi hyvin pienten myötäjäisten keralla, mitä se todistaa? Oliko kruununvouti ehkä rakastunut kuolettavasti Fiikkaan? Henriette, Fiikka ja Antonina Filipoff olivat tänä aamuna viimeksi pohtineet rakkautta ja Antonina oli kertonut, että hänelle oli kirjoitettu jo monta rakkauskirjettä, mutta hän olikin jo viisitoistavuotias. Ehkä kruununvouti kirjoittaa sitten joskus Fiikalle myös sellaisen. Antoninalle olivat kirjoittaneet tuon vastapäätä olevan sotilaskoulun pojat. Nyt koulu oli kiinni, pojat olivat talvileikkisodassa, niin ne nimittivät talvisotaharjoituksia, vain joitakin pieniä poikia saappaisiin ja parkkiturkkeihin puettuja oleili pihalla polkien jäätyneiden lätäköiden riitettä rikki tai kaivaen pieniä ojia.

Kadulla tuulee tänään kovasti. Bahytti ei oikein tahdo pysyä päässä, vaikka hän on tiukentanut leuanalusnauhojakin. Pelleriinikauluksisessa viitassa saisi olla turkisvuori kuten Henriettellä, niin olisi lämpimämpää. Ihan käsiä kynteläittää. Hän kiihdyttää kulkuaan. Kunpa kruununvouti ei kävisi heillä niin useasti, ehkä Fiikan olisi helpompi kiintyäkin häneen. Fiikka ehtisi totuttautua siihen ajatukseen, että —. Ei, taas hän polkee paikallaan samaa ympyrää. M i k ä herra kruununvoudissa sitten ei Fiikkaa miellyttänyt? Sitä hän ei osannut itsekään oikein käsittää. Mutta niin vain oli. Kunpa nyt ei olisi heillä.

— — —

Mutta tietenkään asia ei järjestynyt niin onnellisesti, sillä kun hän vetäisi Backmanin talon portinkolkutinta, Leena, joka oli pyrähtänyt avaamaan tiiviissä korkeassa puuaidassa olevan portinpuoliskon, kuiskaa katsellen häntä ihailevan kunnioittavasti:

»Mamssellin sulhanen odottelee salihuoneessa ja sillä kuuluu olevan hieno lahja mamssellille. Kyllä Fiikka mamssellin passaa, kun on niin nuori ja on jo sulhasena sellainen arvokas ja korkea virkaherra.»

Fiikka hätkähtää vaistomaisesti ja mielipaha uutisesta estää häntä kuuntelemasta loppuosaa Leenan puheesta. Alistuneesti huoahtaen hän antaa sisäpiian auttaa päältään pelleriiniviitan ja bahytin, sipaisee sitten kohmettuneilla punaisilla käsillään hiuksia, pyörittää sormillaan mustien kanuunakiharoiden rullia ja vilkaisee himmeään peiliin eteishuoneen seinällä. Hyväinen aika, hänen nenänsähän on aivan punainen ja huulet sinertävät. Ilma pakastui selvästi illaksi. Sitten hän nipistää pari kertaa poskiaan, jotta ne tulisivat punaisiksi ja lähtee hitaasti ja arastellen saliin päin, josta kuuluu isän ja kruununvoudin äänet.

»Anna rouva on myöskin siellä», suhahtaa Leena takaapäin, ennenkuin puikahtaa keittiöön.

— — —

Kuhlströmin katse kirkastuu, kun hän näkee tyttärensä. Sitten hän äkkiä hymyilee. Tummanharmaassa koulupuvussa tulee siinä Fiikka valkoinen huivi kaulas-

sa solmittuna noin sievästi ryntäille. On siinä tosiaankin morsian, joka palaa juuri koulusta. Hän tuntee ylpeyttä ja ryhdistäytyy melkein vaistomaisesti, sipaisten käsillään mustien viiksiensä päitä. Hänen tyttärensä ovat nyt jo kysyttyjä — hänen omassa suvussaan ei kukaan ollut tullut morsiameksi näin nuorena.

»Sepäs sattui», sanoo hän ääneen ja taputtaa Fiikkaa isällisesti päälaelle — »juuri ehdimme tässä haikailla, että kauanpa se pikku demoiselle viipyykin tänään ja siinä hän, jeeveli vieköön, onkin. Oliko teillä tänään taas ranskankirjoitusta?»

»Oli», vastaa Fiikka katsomatta ylös. Jostakin syystä hän ei voikaan kertoa, että oli ollut mummo Mottin luona.

»Mamselli Frederique», kruununvouti on noussut tuoliltaan, hänen äänensä on kuin hieman hengästynyt. Sitten hän yskäisee, pannen käden sirostelevasti suun eteen ja jatkaa:

»Niin, Frederique, piti tietenkin sanomani. Olen tuonut sinulle lahjan — kas tässä. Katsohan, ole hyvä.»

Ja Fiikan on mentävä kruununvoudin luo ja otettava hänen kädestään paketti, mutta ensin tietenkin on niiattava nöyrästi ja syvään. Häntä kyllä hyräyttää uteliaisuus. Mitähän paketissa on? Sormusko? Se näyttää niin pieneltä ja on hyvin sievästi kiinnitetty oikein kapealla silkkinauhalla. Vai olisivatko siinä korvakorut? Jos onkin korvarenkaat ja niissä hohtokivet — ooh, mitä tytöt sitten koulussa sanoisivat? Fiikan kädet vapisevat hiu-

kan jännityksestä, kun hän avaa paketin. Sitten hän saa esille pienen hieman kuluneen samettirasian ja kun hän avaa sen — pettymyksen aalto hulvahtaa hänen ylitseen, sillä rasiassa on hieman harmahtavalla silkkialustalla kaksi hyvin ohutta sormusta. Toinen on kapea ja kulunut, sileä kultasormus, hyvin kapea ja toinen on vielä ohuempi, mutta siinä on pieni punainen kivi.

Kruununvoudin ääni kuuluu hänen yläpuoleltaan selittävän innokkaasti, mutta kuin paatoksella:

»Frederique Kuhlström, minä haluan kihlata sinut tänään tällä rakkaan äitini kihlasormuksella ja tämä toinen on rakkaan kunnioitetun isoäitini rippisormus, tämä toinen, jossa on granaattikivi. Voit olla ylpeä niistä. Ja ojenna nyt pieni vasen kätesi ja sitten oikea kätesi.»

Fiikka tottelee vaistomaisesti ja tuntee samassa kruununvoudin kylmien, hieman luisevien sormien työntävän kapeaa sileätä kulunutta sormusta hänen nimettömäänsä — oikean käden nimettömään hän saa kivisormuksen. Molemmat sormukset ovat isoja ja varsinkin sileä sormus pyörii koko ajan hänen sormessaan. Kruununvoutikin huomaa sen.

»Kyllä sinulla on pienet kädet, Frederique — minä aion nimittää sinua tästä lähtien Frederiqueksi, sillä se on minusta arvokkaampi, siinä on ranskalaista korostusta.»

»No, on nyt Fiikalla sormuksia», sanoo isä, — eikö hän kuullut kruununvoudin sanoja. Isä oli silminnähtävästi loistavalla tuulella.

»Minä olen kihlannut nyt Frederiquen kahdella sormuksella», ehättää kruununvouti sanomaan, painostaen erityisesti sanaa 'Frederique', ja puristaa hänen kättään. Kruununvouti ei näytä aikovan päästääkään Fiikan vasenta kättä irti.

Vanhoja romuja, ajattelee Fiikka, kun hän silmää sormuksiaan — ja noin isoja, että varsinkin tuo toinen pyörii koko ajan hänen vasemman kätensä nimettömässä. Ehkä herra kruununvouti olikin nuuka, kun tuollaisilla vanhoilla sormuksilla kihlaa morsiamensa. Ja olla nuukan miehen rouvana — aijai sentään.

Hän niiaa kuitenkin syvään ja kuuliaisesti katse alasluotuna, mutta säpsähtää äkkiä ja menee ihan kuumaksi, kun kruununvouti tuleekin aivan liki häntä, irroittamatta kuumaa, laihaa kättään hänen kädestään. Sitten kyllä laskee irti, mutta samalla tarttuukin molemmin käsin hänen päähänsä, kohottaa Fiikan kasvoja ylöspäin yhdellä nykäyksellä ja painaa viiksiniekkaisen märän suunsa Fiikan kokemattomille huulille. Tyttö jähmettyy, sitten vastenmielisyys värähdyttelee häntä päästä jalkoihin. Kauheata — inhoittavaa. Mokomakin. Niljainen kuin mikä ja viikset pistelevät. Hyi. Hyi, hyi, — hyi. Mitä?

Fiikka on äkkiä mennyt aivan sekaisin eikä kykene tuntemaan mitään — ehkä tuokion — ehkä ikuisuuden kuluttua jotakin sellaista kuin, että kuumentaa, että sydän hakkaa ihan kurkussa, että ohimoissa jyskyttää ja että se ei tunnukaan enää ihan niin pahalta. Mutta

mitä? Miksi kruununvouti alkaa äkkiä kuin vavista?

Kruununvouti päästää hänet äkkiä irti, ikäänkuin työntää hänet loitommalle ja kun Fiikka silmät sumentuneina häpeästä, säikähdyksestä ja epämääräisestä hurmiosta vilkaisee äitiinsä nähdäkseen, mitä äiti arveli, hän huomaa kuin usvan läpi, että äiti on syvään kumartuneena ompeluksensa ylitse ja hänen kasvonsa ovat hyvin punaiset. Mutta isä nauraa, nauraa niin, että kultaiset kellonvitjat hänen harmaissa samettiliiveissään liikahtelevat.

Silloin Fiikka kokoaa kiireesti helmuksensa ja käännähtää, paeten suin päin salista.

Hän kuohuu raivoa. Häntä hävettää, itkettää. Hän tahtoisi lyödä herra kruununvoutia. Että julkesi, ja isän ja äidin näkyvissä. Mitä ihmettä äiti mahtoi ajatella, äiti, jota isä ei koskaan suudellut heidän lasten nähden. Ja isä nauroi nyt kuin olisi ollut kyseessä hauska pila. Isä, jota hän oli tähän asti jumaloinut. — Fiikka ei hirviä mennä edes keittiöön pitkään aikaan, sillä jokainenhan siellä heti näkisi hänestä, että häntä oli tänään suudeltu. Aikooko herra kruununvouti ottaa sen ihan tavoikseen? Eiväthän ihmiset saa suudella toisiaan, ennenkuin ollaan naimisissa ja vihitty. Miksi ei isä kieltänyt — tahi ollut edes vihainen kruununvoudille, sensijaan että nauroi vain.

— — —

Fiikka istuu tuolilla ikkunan ääressä käsi poskella oman huoneensa hiljaisuudessa ja katsoo, kuinka piha

hämärtyy, — kuinka puitten varjot muuttuvat pitkiksi ja epäselviksi ja kuinka tuuliratas raksuttaa kaluvajan katolla, kiertää vinhaa vauhtia ympäri ja raksuttaa. Vanha varis istuu tummana ja liikkumattomana kyhmyisessä piilipuussa, sitten se kohoaa laiskasti siivilleen ja lentää tallinkatolle. Rakennukset saavat jo tummansiniset ääriviivat — taivas on vielä kirkas, mutta sekin pimenee ja kaikki peittyy kummallisesti hohtavaan siniseen utuun. Kevät tulisi vanhaan Viipuriin — mutta mitä iloa olisi keväästä?

Pitäisi kai nousta ja sytyttää kynttilä. Mutta hän ei välitä. Hänen onnettomuutensa tulisi vain kahta selvemmin näkyviin kirkkaassa kynttilänvalossa. Pimeässä oli parempi istua näin ja pitää ankeutta sylissään, hellitellä pahaamieltään kenenkään näkemättä ja kuulematta.

Minkävuoksi, minkävuoksi, minkävuoksi herra kruununvouti oli Fiikasta sittenkin niin vastenmielinen?

MATAMI MOTTI

VI

Anna rouva hämmästyi hieman, kun samana iltapäivänä heille saapui Hôtel Andrean nuorin edeskäypä ja toi viestin, että matami Motti kutsui rouva kollegiasessorskan seuraavana aamuna murkinalle hotelliin Katariinankadun alarinteessä. Anna rouva hämmästyi todella. Miksi hotelliin — miksei äiti kutsunut häntä kotiinsa, äidilläpä oli kummallisia mieleenjohtumia? Oliko Saara rouvan nyt kipeän polvensa kanssa helpompi liikata ylös jyrkkää ja iljanteista Piispankatua päästäkseen Katariinankadun kulmaan, kuin istuskella kaikessa rauhassa omassa hyvässä talossaan ja syöttää siellä tyttärelleen murkinaa, jos tahtoi. Mutta ei, Hôtel Andreaan oli mentävä.

— — —

Siellä julkisessa ruokasalissa viuhkapalmun suojassa sitten seuraavana aamuna istuu matami Motti jo valmiina, kadulle antavan ikkunan luona, mustassa kahisevassa taftihameessaan ja valkeassa pitsimyssyssään, valkoiset puolihansikkaat kädessä ja musta ridikyyli ikkunalaudalla vieressään ja noikkailee iloisesti tyttä-

relleen Anna Natalia Kuhlströmille, kun tämä tulee hieman epäröivänä ja vilkuilee ympärilleen, oliko salissa ketään tuttuja. Ei onneksi ollut. Ei suinkaan sen puolesta, että rouva Anna olisi millään muotoa hävennyt isänsä hienoa hotellia, josta koko kaupunki puhui, mutta eihän nyt kerta kaikkiaan kuulunut hyviin tapoihin Viipurissa, että säätyläisperheen daami lähtee yksin, ilman herraseuraa hotelliin syömään murkinaa toisen naisen seurassa, vaikka äitinsä.

Kaluunapukuiset kyypparit seisovat rivissä ja kumartavat Anna rouvalle erittäin kohteliaasti ja matami Motti on laittautunut aivan erikoisen hienoksi tänään. Kas, kas — äidillä on mustan taftipukunsa päällä musta silkkinen kofta, jonka isä Motti oli tuonut hänelle Pietarintuliaisina viime talvena. Ja pöytä on koreana ja täynnä herkkua kaikennäköistä. Siinä on savustettua lohta ja vähänsuolaista lohta, on kaviaaria, on linssejä, on kinkkua ja rullasylttyä ja piirakkaa, kerrassaan kaksi eri lajia piirakkaa. Kyllä se äiti osaa. Ja hovimestari ja vanhempi edeskäypä passaamassa.

Hämärästi Anna rouva tajuaa, että mummo pyrkii johonkin nyt tällä asetelmalla. Sillä lavastus ainakin on erinomainen. Matami Motti on nyt omassa valtakunnassaan, tässä kodikkaassa ja hienossa hotellin ruokasalissa, jossa jokainen voi heidät nähdä. Jokainen voi myös heti päätellä, että he kaksi ovat äiti ja tytär, sillä mikä vanhemmassa naisessa on vaaleaa, se on nuoremmassa tummaa, mutta samanlaiset hienot piirteet ja kaunis

heleä iho, matami Mottilla se oli tietenkin jo hieman kalvakoitunut ja siellä täällä hienonhienoja ryppyjä täynnä.

— — —

Matami käy suoraan asiaan, viitattuaan puolihansikkaisella leveällä kädellään tytärtänsä istumaan ja antaessaan samalla merkin edeskäyville, että tarjoilu voi alkaa. Sekin Anna rouvaa harmittaa, että nuo hännystakkiset miehet kuulevat nyt tietenkin joka sanan, minkä he keskenänsä vaihtavat, äiti ja hän.

»A mikset oo kertont tyttärilleis meist, miust ja vaijast, häh? Hyö lapsraiskat ovat luulleet, et myö ollaa hyvinkii ylhäsii ja vallassäätyy. Kassoha sie, se on silviisii, et eihä työ miestä pillaa, mut mies voip kyl hyvinkii pilata työn. Eikä köyhyys oo mikkää häpiä. Ja onks siult ja sisariltais mittää hyvvää millokaa puuttunt, häh?»

»Mamma —», aloittaa Anna rouva onnettomana ja vilkuilee hermostuneena ympärilleen, sillä mummo Motti puhui niin kovaäänisesti.

»Vai mamma», toistaa matami ja luo terävän katseen tyttäreensä — »ei siun tarvitse minnuu mammatella, mie oon siun äitiis ja myö ollaa näi iha kahe kese — ei Lassikaa oo nyt täs neuvojaa jakelemas ja sinnuu jalallaa töykkimäs, et ällyyt sie käyttäytyy hienommast...

Näkyy kaikesta, matami Motti on jostain tuohtunut. Sen havaitsee siitäkin, että hän tuon tuostakin ottaa ikkunalaudalta mustan ridikyylinsä, aukaisee sen, mutta sulkee sen taas.

»Äiti — mistä äiti on oikein vihastunut?» tiedustaa Anna rouva hiljaisesti ja arasti ja hänellä on kyyneleitä silmissä. Hänessä on lujassa tyttären kunnioitus äitiä kohtaan.

»Sie tiiät sen issekii. Viikast mie oon vihane. Pittääks siu olla sellane löperö, et sie annat oma nuore tyttöis myyvvä enimmä tarjooval. Eiks myö vaija kans oo työnnetty teil rahhaa? Ja jos teilt jotaki sattus puuttumaa, nii oonks mie viel millokaa sanont, et ei anneta.»

»Mitä äiti nyt?» Anna rouvalle ilmestyy punaisia täpliä poskille ja kaulaan ja huulet alkavat vavista arveluttavasti. Hänen tummanharmaissa silmissään leimahtaa.

Että äiti kehtasi muistuttaa siitä, että Lars oli pyytänyt pari kertaa isältä ja äidiltä rahaa — nyt viimeksi, kun osti uudet matkakaleesit.

»Nii justiisa. Onk tää ruununvout mikkää sulhane pienel koulutytöl ja pittääks Viikka raiska myyvvä sentakkee, et siun issäis on kerra kaupant kipsikuvvii Viipuri markkinoil ja äitiis on olt lapsenpiikan komesrootil. Ooha tää miunkii sukkuin kerra olt sentää hyvä ja vöörnattu. Virolaiset eivät oltkaa mitä miehii tahhaa vaa talonpoikii Jääsken pitäjääs ja tila höil ol, oma tila aikonaa . . .

»Äiti, äiti kulta — ei äiti nyt!» Anna rouva on aivan tuskissaan. Tuo vanhin edeskäypä, formuniekka ja kaluunanauhainen, oli kuullut varmasti kaiken, vaikka sen kunnioittavilta liikkumattomilta kasvoilta ei voinutkaan mitään lukea.

»No nii justiisa. Ja siit sie viel pelkäät ja häppiit, varsikii Lassi, siu mieheis. Vai eik myö siun issäis kans lyöty siul rahhaa selkää, kun myö siut lähetettii miehelää ja eik raha pese kaik puhtaaks? Ja työ tunnottomat annatta lapseenna nii vanhal nuorelmiehel ku Tamelanter on. Hää lapsraiska pelkää ja vapisoo. Eik nui kauniil nuorel tytöl siit löyvvy parempiikii kosjoi viel, ku tää ruununvout? Mitä hää tekköö lapsel ja osajaaks hää lasta lapsen pittää — häh?»

Anna rouva painaa päänsä alas. Äiti on oikeassa. Häntä hävettää toisaalta äärettömästi matamin suorasukaisuus, toisaalta hän pelkää, että äiti suuttuisi vielä enemmän, jos hän näyttäisi ajatuksensa. Kyyppärit tuossa kuulivat tietenkin kaiken ja levittävät pian tietoa kaupungissa, että trahtöörskä Motti oli ripittänyt tytärtään, kollegiasessorska Kuhlströmiä Hôtel Andrean ruokasalissa. Anna rouva vilkaisee salavihkaa ympärilleen. Onneksi ei salissa ole ketään — on vielä niin aikaista. Koulun opettajat olivat tunneillaan ja kauppakomissit ja kauppakomissaarit istuivat kirjoituspulpettiensa ja pöytiensä ääressä. Kaksi venäläistä upseeria astuu sisälle sapelit helisten ja heistä lennähtää makea hajuvedenlemu sekä lievä rasvanahkankatku huoneeseen, mutta he eivät vilkaisekaan matami Mottin nurkkaukseen. Ehkä he eivät ymmärtäneet suomea.

Rouva Anna Natalia korjaa hieman vapisevalla kädellä tummanruskeita kanuunakiharoitaan, solmii vihreän bahyttinsä nauhat tiukempaan ja kohentaa vihreä-

tä kašmirhamettaan. Häntä hävettää. Äidin piti häntä huomauttaa siitä, että hän aristeli omaa sukuaan, isänsä ja äitinsä sukua. Mutta hänen miehensä kollegiasessori oli totuttanut hänet siihen. Oli takonut hänen päähänsä, että piti olla vaitelias, piti olla hiljaa, piti olla hieno daami ja että eihän signor Motti ollut mikään sivistynyt mies, puhumattakaan matamista, joka puhui ainaista murrettaan. Rakkaudesta mieheensä hän oli alistunut siihen kaikkeen ja lopulta hän oli itsekin alkanut ajatella samalla tavalla. Mitä muut ihmiset sanoisivat, että hänen isänsä oli kaupitellut kipsikuvia Viipurin torilla ja äiti oli ollut lapsenpiikana? Onneksi siitä oli kulunut jo niin kauan aikaa, että ne vanhemmat ihmiset, jotka silloin elivät, olivat jo kuolleet. Vain Larsia harmitti aina se asia äärettömästi, Anna Natalia tiesi sen. Ja Larsin sukulaisten mielestä Lars oli tehnyt mésalliancen ottaessaan hänet, trahtöörin ja hotellinomistajan tyttären vaimokseen. Lars ei muutenkaan pitänyt siitä, että ihmiset olivat liian vapaita, hän oli kotoisin Turusta ja oli tottunut toisenlaiseen tyyliin kuin täällä Viipurissa. Piti olla hieman arvokas, hieman sulkeutunut ja jäykkä, silloin ihmiset väärderasivat, kuten hän sanoi. Lisäksi Anna ajatteli nykyisin aina, että hänen miehensä tiesi kertakaikkiaan kaikki asiat paremmin kuin hän itse, olihan Lars niin hienosta suvusta ja hyvässä virassa ja häntä kymmenen vuotta vanhempi. Niin oli kaikessa ja siksi myös tässä Fiikan asiassa hän oli ensin arveltuaan ja

hämmästyttyään, alistunut. Mutta äiti olikin toista mieltä. Oliko tyttö käynyt mummolleen valittamassa?

Niin, se oli sanottava, jos hän oli aivan rehellinen itseään kohtaan, että hän ei pitänyt kruununvoudista, ei alkuunkaan. Vieläpä herra kruununvouti vaikutti suorastaan vastenmieliseltä. Ja kuitenkin, he olivat antamassa hänelle nuorta kaunista tytärtään. Mutta minkä asian Lars oli nyt kerta kaikkiaan päättänyt, siitä hän ei luopuisi kuunaan. Ja Lars oli nyt laskenut, että avioliitto Tamelanderin kanssa olisi Fiikalle hyvä kauppa. Miksi? Ehkä suvun takia sitten, sillä mikään erityisen rikas mies ei kruununvouti ollut.

Matami katsoo tyttärensä kumartunutta päätä. Vihreän kuomuhatun lierin alta piirtyy näkyviin kasvojen hieno soikea kaarre ja ihon hohtava kuulakkuus poskipäissä, nyt helakanpunaisena. Tiukan kureliivin nostattama povi kohoaa ja laskee aaltomaisin nopein liikkein ja kädet, jotka leikkivät kaulasta riippuvalla kultakäädyllä, vapisevat. Matamin täyttää äkkiä suuri sääli. Anna Natalian laihat valkoiset kädet näyttävät niin huolestuneilta ja kuin kärsineiltä, ne ovat naiselliset epävarmat kädet, jotka mielellään piiloutuvat johonkin suureen ja lämpimään miehenkouraan. Ja matamin siniharmaat, vielä äsken niin tuikeat silmät muuttuvat helliksi. Anna Natalia on käynyt niin läpikuultavaksi alituisten lapsivuoteitten vuoksi — viimeinen keskenmeno oli viedä häneltä hengen. On tullut niin hiljaiseksikin, ei osannut enää nauraa eikä hullutellut enää milloin-

kaan, kuten ennen isänkotona. Hänet oli ikäänkuin nyöritetty pakkopaitaan, liikkeet olivat hitaat ja harkitut, puhe huoliteltua, kävely arvokasta. Hän korkeintaan hymyili, milloin jokin asia häntä ilahdutti tahi huvitti. Tällaiseksi Lassi Kuhlström oli muuttanut heidän kauniin ja sorean Anna Nataliansa, joka nuorena tyttönä oli niin vilkas ja vallaton. Oikea pyryharakka. Mutta kaunis Anna Natalia on yhä vieläkin. Tuokin vihreä kašmirhame, Juhana Mottin ostama, sopi hänelle ihanasti, sillä vaatteessa oli isänkotoa käsin yhä Anna Natalia ja muut tyttäret pidetty, vaikka eihän enää olisi ollut tarvis, mutta Juhana oli nyt kertakaikkiaan sellainen, antava. Hän sanoi aina vaimolleen Saaralle:

»Mitä me heistä säilytetään, rahoista. Toista tulleepi sijaan.»

Ääneen matami sanoi:

»Ehä mie sinnuu oikiastaa toru, tyttärein — ja niihä se on, et miehen mieltä mieheläs... Mut ku Viika takkee mie aitteli, jot hyvä on siunkii tietää et myö vaija kans ei sitä naimist hyväksytä, ei alkuukaa...

Anna rouva kohottaa hitaasti päänsä ja katsoo äitiänsä suoraan silmiin, hänen omissa tummanharmaissa silmissään on mielipahaa ja noloutta:

»Kuhlström ei anna periksi, äiti, äitihän tietää hänet.» Hieman epävarmasti hän jatkaa hiljemmin: — »Minä en olisi kyllä halunnut, sillä — minä en oikein pidä Tamelanderista itsekään —» hän säikähtää omaa avomielisyyttään ja jatkaa kiireesti, »mutta tietenkin hän on

kunnon mies ja hyvästä suvusta ja kun Lars tuntuu häneen luottavan, niin —»

»Niihä se on», matami Motti noikkaa. Sitten hän antaa vanhimmalle edeskäyvälle merkin ja sanoo tyttärelleen:

»Koita sie ies pitkittää kihlausta — senhä sie voit kuiteskii ja syyvvää nyt, hyvä laps, syyvvää — tää piirakka onkii siit nii murakkaa, jottahan...

— — —

»Ja nyt lähetää viel meil», sanoo matami ja viittaa hovimestaria tuomaan hänen keppinsä, kun he olivat lopettaneet aterian. Anna rouvan oli pitänyt pakottaa itsensä syömään, pala pyrki pyörimään suussa ja hänen oli ollut vaikeaa sitä lainota, niin kiihtynyt hän oli.

Toisella kädellään nojaten tyttäreensä, toisella tukien keppiin matami alkaa hitaasti nousta ylös Piispankatua Mottien taloa kohti, oikaisten yli mäen.

On jälleen kolea, tuulinen ilma ja Anna rouvaa hieman viluttaa, kun tuuliaispää pääsee hänen laajan pelleriinikauluksisen mustan viittansa alle. Bahyttiakin on varottava, ettei se lennä päästä. Aurinko kyllä paistaa lämpimästi ja räystäistä tippuu vesi, mutta oikeata kevääntuntua ei vielä ole.

— — —

Mottien talossa matami istuttaa tyttärensä kulmahuoneen rokokoosohvaan, — uuniin sytytetään kiireesti

valkea ja siitä leviää miellyttävä lämpö hetken kuluttua. Matami asettuu nojatuoliin tulennoksen ääreen ja nostaa kipeän jalkansa jakkaralle. Sitten hän kääntää päänsä, korjaa pitsimyssyään ja sanoo:

»Enhä mie sinnuu tosissaa halua moittii — mie ymmärrä. Sie oot tult isäheis siin, ett ihmise pittää ain koitella nousta rangistaa yllääppäi. Se o oikee se, mut ei oma lapse onne kustannuksel. Ei myö siu issäis kans ois annettu sinnuu täl Kuhlströmil, ellei hää ois olt siul nii mieleine. Mut Viikal mie oon aitelt tukkunaa toisenlaise miehe.»

Sitten matami vaikenee, ottaa sukanneuleensa esille ja alkaa laskea silmiä. Hänen huulensa liikkuvat, mutta itse asiassa hän ajattelee aivan muuta. Hän haastelee ääneti itsekseen neuloessaan, muistelee aikoja taaksepäin. Näin. Tuossa istuu hänen tyttärensä, josta on tullut avioliiton kautta kollegiasessorska ja säätyläisrouva. Mutta tytär ei varmaankaan tietänyt, että hän oli itse asiassa nuoren Saara Virolaisen vanhin tytär, sillä hänen isänsä ja äitinsä vihittiin avioliittoon vasta kolme vuotta senjälkeen, kun hän oli nähnyt päivänvalon. Senjälkeen oli Maria ja sitten Julia, jotka kumminkin kuolivat pieninä, — Julia kuoli samana vuonna, kun Saara Virolainen ja hänen italienarinsa vihittiin avioliittoon roomalaiskatolisessa kirkossa.

Niin. Matamin huulilla karehtii hienoinen hymy. Onneksi ei ollut elossa enää montakaan, jotka ne ajat muistivat, sillä sentään oli ehtinyt vierähtää yli kolmekym-

mentä vuotta. Ne olivat tosiaan aikoja ne, kun hän häpeässä ja sananalaisena sai lähteä rikkaan ja ylpeän komesrootin talosta vähäinen maallinen omaisuus pienessä kirstussa mukanaan sen nuoren miehen hoiviin, joka oli hänet vietellyt, nuoren Giovanni Mottin. Kuinka häntä oli nuhdeltu seurakunnan edessä, kun Anna Natalia syntyi ja sitten Julia ja kuinka komesrootinna oli sanonut, että jos Saara joutuu puutteeseen, kun kulkumiehen matkaan lähtee, niin heidän kyökistään saa käydä pyytämässä ruoantähteitä.

Kyllä olivat alkuvuodet olleet ankarat. Monesti hänestä oli itsestään tuntunut, että hän ei jaksa, mutta nuori ja terve ihminen jaksaa ihmeesti. Pienessä, köyhässä tönössä he olivat asuneet Neitsytniemellä, he vihkimätön pari, jolla oli kaksi lasta — Juhana oli myynyt kipsikuvia ja hän oli pessyt rikkaille pyykkiä. Sitten he olivat tehneet uhkayrityksen, olivat ottaneet pitääkseen yömajaa Pyhän Annan Kruunussa. Se oli kehno kolmannen tahi oikeastaan neljännen luokan bodega — Saara oli valvonut yökaudet, pessyt, keittänyt ja paistanut ja Juhana oli tehnyt ajoja Pietariin asti... Tämän kaiken hän oli kertonut Fiikalle — ja hänen täytyi sitä taaskin muistaa. Nyt hän istuu näinikään omassa kauniissa talossaan, taftiin pukeutuneena ja häntä karahteerataan trahtöörskaksi, sillä ei Juhana häntä jättänyt vaan vihitti itseensä oikein laillisesti, kuten sanottu. Kaksi tytärtä ja poika sekä vielä nuorin tytär ovat isänkotona eikä heiltä mitään puuttunut — mutta näistä

tyttäristään ei Saara matami pitänyt sittenkään niin paljon kuin tästä ensimmäisestään, siitäkö syystä, että hänen tämän lapsensa takia täytyi kärsiä ja kestää niin paljon enemmän silloin aikoinaan. Ja Fiikka, tämän Anna Natalian tytär on hänen silmäteränsä.

»Mitä äiti hymyilee?» tiedustaa äkkiä Anna rouva ja katsoo kummastuneena äitiinsä.

»Mie täs vaa aitteli», aloittaa matami, sitten hän huoahtaa, kuin hyvin tyytyväisenä ja jatkaa: — »niin mie aitteli, et ei pitäis männä miehelää, jos ei miehest piä. Se käyp tähteeks, vaik pitäiskii hänest — ammo, jos ei yhtää miehest välitä. Mie ja mei Juhana, myö ollaa oltu niin onnellisii ja sovittu yhtee. Myö ollaa yhees souvvettu tyynet ja tuulet ja myö tiijetää tarkkaa, mitä tää elämä on. Ei se oo sittekää helppo toisinaa. Ja tiijäthä sie issestäis — tyttärein . . .

Anna Natalia nousee — hän on tyytymätön äitiinsä, tyytymätön itseensä, Kuhlströmiin ja koko maailmaan. Mutta hän kumartuu painamaan pienen kevyen suudelman äitinsä ohimoille, joille kaunis valkea tukka laskeutuu pieninä kiharoina, ja mumisee:

»Koetan puhua Kuhlströmille, äiti — voimmehan pidentää kihlausta ainakin . . .

VII

Kun Anna rouva lähtee kulkemaan kotiinsa päin Mottin talosta, hän on hyvin miettiväinen. Ja sitten jostakin päähänpistosta hän pysähtyy ja päättää tehdä pienen kierroksen Katariinankadunmäen päällitse.

Niinpä hän kääntyy ja lähtee taivaltamaan hitaasti ohi Hackmanin talon, siinä asustaa nyt itse leskikonsulinna konsulin kuoltua, perheineen, kauppapalvelijoineen, komisseineen ja buukhollareineen, joista Adam Vilke erityisesti vaikutti miellyttävältä ja vaatimattomalta. Hänet oli Anna rouva tavannut pari kertaa Hackmaneilla kesteissä, kun ei ollut mikään hieno juhla tahi soupé. — Sitten hän ohittaa Jaenischin suolapuodin ja Weckroothin talon, joka nyt on tullihuoneena.

Kääntyessään entiseltä Raatihuoneen torilta Katariinankadulle hän palaa samaan ajatukseen, joka oli saanut hänet tekemään tämän pitemmän kävelymatkankin. Äidin tämänaamuiseen komediaan. Se häntä yhä toisaalta huvittaa, toisaalta harmittaa. Niin nyt varsinkin, kun hän kulkee Hôtel Andrean ohitse. Mutta eihän tyttären sopinut arvostella oman äidin edesottamuksia. Niin

— vaikka. Äiti Motti oli tietenkin hyvä, antoi heille lapsille kaiken, oli aina valmis ottamaan vastaan avosylin ja kuuntelemaan, jos lapsilla oli huolia, — mutta. Anna Natalian ja hänen äitinsä välillä oli aina jotakin, jonka ylitse hän ei parhaalla tahdollaankaan päässyt. Eikä siitä kuitenkaan koskaan ollut puhetta heidän kesken. Vaikka ei sen puolesta, kotona olevat sisaret Katarina, joka oli jo viidenkolmatta ikäinen ja Dorothea, joka oli pääsemässä kolmenkolmatta ajastaikaan, olivat myös hieman katkeria. Mistä? Siitäkö, että olivat jääneet naimattomiksi? Mutta eihän se ollut äidin ja isän syy. Vai oliko?

Tämä hänen itsensä ja äidin välinen juopa oli syntynyt hänen omana kuuliaispäivänään kuusitoista vuotta sitten. Ja hän pohtii taas sitä samaa asiaa siinä hitaasti Katariinankadun jyrkkää ylämäkeä noustessaan, tiesikö Lars, hänen miehensä ja herransa myös sen. Jos tiesi, miksi ei sitten kertaakaan sanalla tahi ilmeellä antanut sitä huomata. Anna Natalian vuoksiko?

Hän oli siihen päivään asti melkein jumaloinut äitiään, äidin omalaatuisesta kodikkuudesta huolimatta, vaikka häntä oli kyllä kiusannut se, että äiti käytti samanlaista murretta, kuin heidän nykyinen palveluspiikansa Kyökki-Mari. Eihän murretta, suomenmurretta puhuneet Viipurissa kuin rahvas, piiat, rengit, isvossikat ja alempi kansa, meschanit. Säätyläiset käyttivät puheessaan melkein poikkeuksetta ruotsia ja saksaa, mutta äiti ei ollut oppinut kumpaakaan. Vaikka äiti osasi käyttäytyä kau-

niisti, sitä ei sopinut kieltää ja osasi kantaa nykyiset hienot pukunsa hyvin — niin sittenkin äidissä oli jotakin, joka pani arvailemaan, että hän oli lähtöisin rahvaasta.

Mutta jos äidille olisi siitä huomauttanut, vaikka leikillä, olisi äiti heti sanonut:

»Vai aiot sie ruveta miun vormyntariksein — kuuleha sie —».

Niin, mutta ei yksin murre kiusannut äidissä häntä eikä tuo rehevä elämäntyyli, jota hän tunsi itse joskus kadehtivansa. Vaan se toinen seikka — nykyisin. Sen päivän jälkeen.

Niin, tuo kuuliaispäivä. Se oli lokakuussa 1813, jolloin hän yhdessä Lars Kuhlströmin kanssa oli käynyt pastori Stolpen tykönä sakaristossa ja oli silloin Larsin puhutellessa pastoria vilkaissut kuuliaiskirjaansa. Hän oli lukenut aluksi pientä ylpeyttä tuntien, että nuorineitsyt Natalia Motty ravintolanpitäjä Johan Mottyn vanhin tytär ja kuvernementin buukhollari täällä, Lorenz Kuhlström, oli kuulutettu kristilliseen avioliittoon. Mutta sitten hänen silmänsä olivat kohdistuneet eräälle riville, kun hän oli hiljalleen ja aikansa kuluksi alkanut selailla kirkonkirjan sivuja. Mitä ihmettä! Äiti ja isä oli kuulutettu kristilliseen avioliittoon vasta v. 1800, mutta hän, Anna Natalia oli jo täyttänyt kuusitoista vuotta. Hän oli uudelleen kääntänyt sen sivun, missä oli isän ja äidin kuulutus luettavana ja siinä äidin nimen edessä oli sana »qvinnan», ei siis jungfru tahi jungfräulein,

Hän oli siis syntynyt *ennen* isän ja äidin avioliittoa ja aivan oikein, pari lehteä taaksepäin hän oli nähnyt oman syntymävuotensa ja -päivänsä ja pienen merkinnän »äpärä». Siinä oli luettavissa hänen häpeänsä. Lievennykseksi tuli sitten pienen pienellä käsialalla kirjoitettu selitys: »avioliittolupauksen aikana syntynyt».

Koskaan hän ei ollut kysynyt asiaa äidiltä suoraan. Äiti oli aina vain kertonut sen, kuinka hänet ja isä, jonka oikea nimi oli Giovanni, vaikka äiti itse ensimmäisenä ja sitten kaikki muut täällä kaupungissa olivat vääntäneet sen Johaniksi, — oli vihitty puolan kirkossa, se on roomalaiskatolisessa kirkossa Vesiportinkadun mäen päällä.

Ehkä Anna siitä syystä juuri alitajuisesti oli ollut valmis antamaan tyttärensä Fiikan kruununvouti Tamelanderille, joka oli tullut rehellisesti ja kunnioittavasti pyytämään tytön kättä heiltä, jotta Fiikka vain ei joutuisi mihinkään vaaraan, koska oli niin kaunis tyttö ja koska isoäidin, mummo Mottin, esimerkki oli ollut niin varoittava. Ellei Lars Kuhlström olisi tullut noutamaan häntä itseään morsiamekseen — olisi hänen saattanut käydä samoin, ellei hän olisi sitten jäänyt istumaan ikäneitsyenä kuten Katarina ja Dorothea nyt. Trahtöörin tyttärenä oleminen ei ollut niinkään kunniakasta, vaikka trahtööri olisi sattunut olemaan hyvissä varoissakin.

Niin. Niin hän oli ajatellut Fiikan kohdalla, että parempi mahdollisimman aikainen naimiskauppa, vaikka

hieman vastenmielisen miehen kanssa — siinä oli kuitenkin varma pohja tulevaisuudelle, kuin silmitön rakastuminen, josta saattaisi tulla murhetta ja häpeää paitsi tytölle itselleen myös koko perheelle. Fiikka oli liiaksi haaveilevainen.

Mutta tämänpäiväinen keskustelu äidin kanssa oli pannut hänet arvelemaan ja yht'äkkiä hän näki asiat oman tyttärensä kannalta. Äidin sanat: »Ei myö oltu issäis kans sinnuu työntämäss miehelää — vai oltiiks myö? Ja kyl se o silviisii, et jos ei oo elämäs rakkautta, nii ei oo elämisel oikiita arvookaa. Rakastamasa miehe keral maistuu parhaalt herkult suola ja leipäkii. A ku ei oo rakkautta, nii puolpielavakkii käyp vaste luontoo...

Äiti ei siis katunut mitään, mitä oli takana päin eikä hävennyt sitä. Entä hän itse? Oliko hän onnellinen? Oli ja ei ollut. Hän rakasti kyllä Larsia, kunnioitti ja — pelkäsi. Alistui joka tapauksessa miehensä tahtoon kaikessa. Lisäksi ei hänellä tähän asti ollut paljon tilaisuuttakaan jäädä pohtimaan sitä, oliko hän onnellinen vai ei. Melkein joka toinen vuosi tähän asti, joskus joka vuosi, oli aika, jolloin koko maailma tuntui yhdentekevältä ja pimeältä, jolloin ei käynyt syönti eikä voinut nukkua peloltaan ja jännitykseltään. Ja sitten piti kantaa paksua muodotonta ruumista, nähdä käsipeilistään kasvonsa muuttuneen laikullisiksi ja huulensa paksuiksi ja turvonneiksi. Kun oli pitänyt kantaa aina uusia ja uusia lapsia sydämensä alla. Ja välillä oli sattunut kes-

kenmenojakin — kuten ensimmäisenä avioliittovuotena. Sitten lasten synnyttyä valvoa niiden äärellä, hoivata ja hyssytellä niitä, vaikka lapsenpiikojakin oli, joskus kokonaista kaksi. Vanhimman tyttärensä Johannan kuoltua — hän oli syntynyt vuoden kuluttua häistä — oli Fiikka jäänyt vanhimmaksi ja nyt Fiikka oli kolmentoistavuotiaana morsian. Hän itse oli vain jokaisen lapsen täysiaikaisena synnytettyään tuntenut suurta kiitollisuutta siitä, että itse oli myöskin selviytynyt hengissä taas. Ja nyt Lars oli kollegiasessori, ja että hän Anna Natalia Motti, entisen kipsikuvienkaupustelijan ja piikatytön äpärälapsi oli joutunut sellaiseen yhteiskunnalliseen asemaan, että oli kollegiasessorska ja kahdeksan kauniin tytön äiti, se tuntui tosiaan aivan ihmeeltä. Hänen tyttärensä tulisivat kaikki vuorollaan käymään samaa Töchterschulea, jota hän itse oli saanut käydä ja jota Fiikka nyt lopetteli ja Sandra yritti nousta luokka luokalta.

— — —

Auringonpaisteessa on lämmintä. Kuomuhattu varjostaa onneksi hänen kasvojaan ja suojaa hipiää. Tämä kevätaurinko on niin vaarallinen vaalealle aralle iholle. Hän tahtoo vielä olla kaunis nainen, hänhän on kyllä nyt jo kahdenneljättä ikäinen, mutta hyvin säilynyt ja hoikkakin yhä hyvän kureliivin ansiosta. Hän haluaa miellyttää omaa miestään silläkin uhalla, että sitten siitä syntyisi uusi pikkulapsenitku Kuhlströmin ta-

lossa. Toisaalta ei Kuhlström lupaa kysynytkään.

Oliko oikein häneltä, joka tiesi, minkälaista avioliitossa on, pakottaa nuori tyttärensä siihen liian aikaisin ja niin paljon vanhemman miehen kanssa, vanhan poikamiehen, jolla oli jo omat piintyneet tapansa. Hän näkee edessään Fiikan lapselliset, raikkaat kasvot, suuret siniharmaat silmät täynnä hämmästynyttä kysymystä ja kyynelistä sumentuneina. Entäpä, jos Fiikka joutuisi samanlaisiin kärsimyksiin kuin hän itse? Hän ei tuntenut herra Tamelanderia tarpeeksi hyvin, sen vain hän tiesi, että ei pitänyt kruununvoudista ja kumminkin hän oli antamassa hänelle omaa vanhinta koulunpenkillä olevaa lastaan.

Hän on ehtinyt ohi Clopattin konditorian ja aikoo kääntyä entisen Teschen talon nurkasta Harmaidenveljestenkadulle, kun muuttaakin mieltään ja poikkeaa Bergin apteekkiin. Sieltä tultuaan, hän on ostanut hajusuolaa itselleen ja rintasokeria Aleksandralle, joka yski öisin taas — hän kulkee alas katua, kunnes kääntyy Mustainveljestenkadulle. Hän tietää tehneensä sillä välin päätöksen. Hän puhuu Larsin kanssa ja pyytää, että Lars sittenkin purkaisi Fiikan ja kruununvoudin kihlauksen. Fiikka ehti vielä naimisiin, kunhan olisi ensin lopettanut koulun ja kehittyisi oikeaksi neidoksi. Kyllä Fiikka saisi vielä miehen, vaikka ei ottaisi Tamelanderiakaan — eikä hän joutuisi kaltevalle tielle, siitä pitäisivät he, hänen äitinsä ja isänsä kyllä huolen.

Hän tuntee keveneväänsä, kun oli tehnyt tämän tärkeän päätöksen.

— — —

Mutta näytti siltä, että hänelle ei tullut tilaisuutta puhua tästä asiasta kollegiasessorin kanssa. Milloin Kuhlström viipyi yli virka-ajan konttorissaan, milloin oli herrojen soupé kauppias Heynolla, milloin Larsin piti mennä omaan klubi-iltaansa, — salaiseen, jota pidettiin Karjaportinkadun varrella Ekströmin talossa, sillä keisari Nikolai oli lopettanut kaikki julkiset klubit.

Vasta toukokuun puolella Anna rouva pääsi puhumaan tästä huolestaan herralleen, mutta silloin oli hänellä myös jo jotakin muuta yhtä tärkeätä kerrottavana, nimittäin se, että vuoden lopulla oli ehkä taas kuultavana uutta lapsenitkua Kuhlströmin perheessä.

Samassa yhteydessä hän alkoi puhua Fiikan kokemattomuudesta ja nuoruudesta ja siitä pelostaan, että Tamelander ei ehkä olisikaan niin ymmärtäväinen, että olisi pitävä lapsen alussa lapsena. Hän ehkä pelästyttäisi Fiikan ja tekisi hänet elämänpäivikseen onnettomaksi.

— — —

Kuhlström istuu nojatuolissa jalat jakkaralla ja lukee »Wiborgsche Wochenblattia» ja kun Anna rouva on lopettanut hieman arkaillen, hän panee lehden syrjään, nousee, astuu vaimon luokse, laskee kätensä hänen olkapäälleen ja sanoo:

»Olinko minä liian malttamaton, Anna, ja pelästytin sinut aikoinani?»

Vaimolle tulevat vedet silmiin, hän oli jälleen niin herkässä mielentilassa, kuten aina sinä aikana. Kesken liikutuksensa hän tietää, että tuolla kysymyksellään Lars oli saanut kaiken häneltä anteeksi. Kaiken kärsimättömyyden, kaiken vaateliaisuuden, silloin kun hän oli ollut väsynyt ja haluton. Hän kohottaa kasvonsa levollisesti ylöspäin, hymyilee kauniisti ja sanoo:

»Sen olen jo unohtanut, Lars, sillä siitä on kulunut kovin kauan aikaa.»

Kollegiasessori istahtaa odottamatta jakkaralle vaimonsa jaloksiin, ottaa hänen molemmat laihat ja kalpeat kätensä omiin lämpimiin, suuriin käsiinsä ja sanoo äkkiä ääni käheänä:

»Sinä olet ollut minulle liian kaunis ja liian hyvä vaimo, Anna Natalia Motti. Ja sinä olet tehnyt minut hyvin onnelliseksi mieheksi. Naisen osa on raskas ja vaikea, mutta ylpeä myös ja tyttäremme Fiikka kypsyy kyllä siihen myöskin niin, että sinä ja minä voimme vielä olla ylpeitä hänestä.»

Siihen puhe jäi. Kuhlström ei luvannut eikä kieltänyt ja Anna Natalia tiesi, että Kuhlström ei aikonut antaa periksi, vaikka rakasti vaimoaan ja vaikka Fiikka olikin hänen lempityttärensä.

Myöhemmin yöllä, kun Anna rouva valvoo heidän isossa ja leveässä baldakiinivuoteessaan, kollegiasessori sanoo:

»Kruununvouti on luvannut odottaa Fiikkaa vuoden, pari.»

»Kunpa eläisin niin kauan», ajattelee Anna rouva ja äkkiä kumma kipu kouraisee hänen sydäntään. Mutta hän ei virka mitään siitä vaan alistuu kuuliaisesti, kun hänen miehensä vetäisee hänet luokseen.

KESÄ

VIII

Kyllä kaupungissa päiviteltiin pienissä illanistujaisissa tätä kihlausta, arvosteltiin, vaihdettiin mielipiteitä.

Pitsimyssyiset päät nyökyttelivät ja viuhkat heiluivat laiskemmin, jotta niiden suojassa oli hyvä juoruta siitä, että kollegiasessori Kuhlström tiesi, mitä teki. Parempi pyy pivossa muka kuin kymmenen oksalla. — Yksi taattu kosija, vaikka vanhapoika-kruununvouti oli turvallisempi kuin neljä, viisi komeata kaartinupseeria, joilla saattoi olla pelivelkoja solkenaan ja maahovit pantattuina viimeistä korsteenia myöten, sillä olisihan saattanut käydä niin, että heitä olisi tosiaankin tullut sorean Fiikka Kuhlströmin tielle sitten — joskus.

Niin, tyttö oli sievä. Ehkä sentään liian laiha ja kulmikas vielä ja sitten ehkä liian vapaakäytöksinen. Ei kainostellut riittävästi, ilmaisi ajatuksensa liikoja punnitsematta, mikä kaikki ei sopinut hyvinkasvatetulle nuorelle neidolle, sillä hienon nuoren demoisellen — ja sehän hän oli, paremmista piireistä piti olla ennenkaikkea v i e n o, mutta sellaista ei suinkaan voitu väittää

Kuhlströmin tytöstä. Vaikka toisaalta, eihän se niinkään tytön itsensä syy ollut — eihän voitu odottaa mitään éducationia entiseltä trahtöörintyttäreltä, vaikka hän olikin käynyt hienoa Töchterschulea ja oli nyt kollegiasessorska, sillä Anna Natalia Kuhlströmiltä puuttui tyystin kotikasvatus.

Niin. Ja mitä tuli sitten kollegiasessori Lars Kuhlströmiin itseensä, niin hän oli kyllä eteenpäinpyrkivä mies, mutta ellei hän olisi tullut Turusta Viipuriin, niin ei hän varmaankaan olisi lennähtänyt niin nopeasti lankaan, sillä samana vuonna, kun hän muutti Viipuriin, hänestä jo tuli trahtööri Giovanni Mottin vävy. Vielä jotkut vanhemmat ihmiset muistivat, kuinka kuulutus oli luettu silloin aikoinaan Pietari-Paavalin kirkossa — se taisi olla vuonna 1813, niin olikin, sillä silloin nykyinen kollegiasessori oli juuri päässyt kuvernementin buukhollariksi:

> »Lorenz Friedrich Kuhlström, Buchhalter bei hiesig Jungfräulein Natalia Motty Gastwirthes Johan Motty älteste Tochter.»

Siis ei demoiselle, kuten säätyläisperheen tyttärestä olisi sanottu, — jungfräulein, nuorineitsyt vain.

Ja mitä tuli trahtöörskä Saara Mottiin, kollegiasessorskan äitiin, eihän hän osannut lausua nimiäkään oikein ja oli kuten sanottu »qvinna af folket» kansannainen, joka ei päässyt irti piittaamattomista tavoistaan ja tuosta hirveästä murteestaan. Ja kun sitten sellainen komeili kahisevassa silkissä, silkkiruseteilla somistettu

pitsimyssy päässään, ei tiedetty, olisiko pitänyt itkeä vai nauraa.

— — —

Eräässä tällaisessa seurassa pohditaan eräänä toukokuun iltana tätä asiaa, leskirouva Elisabeth Jaenischin tykönä Karjaportinkadun varrella.

Kauppias Juhana Niklas Jaenisch, joka omisti Rääsiän tilan ja talon Linnansillan lähellä, siinä kuusissakymmenissä oleva lystikäs ja sukkelasanainen, on kuunnellut rouvasväen laverteluja jonkin aikaa tarkkaavaisesti käsi korvan takana. Sitten hän äkkiä virkkaa:

»No, nii nikkää. Mut Andrea on hyvä hotelli, sen mie vaa sano eikä sellasta punssii saa ei kerrassaa nii mistää. Ja mitä tulloo trahtöörskään, jota työ hyvät frouvat nui pahast pitelettä, nii hää on yle höyli ihmine ja puhhuu suomii, niiku miekii. Kaikha myö puhutaa suomii silviisii, koska se on tätä mei ommaa kieltämmö tääl Viipuris.»

»Ei nyt sitä noin sentään», koettaa rouva Elisabeth pistää väliin — »setä laskee leikkiä taas vanhoilla päivillään», rouva Elisabeth ei koskaan, ei vahingossakaan halunnut puhua suomea.

»Vanha mie oon ja oon nähnt ja kuult ja kokent ja siit syystähä mie justii tämän asjan nii hyvi tiijänkii.»

»On trahtöörillä ainakin hyvin komea kivitalo», huomauttaa yliopettaja Stråhlman, sukulainen talonrouvalle, joka oli tyttönimeltään myöskin Stråhlman. — »Mi-

tähän entinen ylpeä kaupunginpäämies Henrik Wilhelm Lado sanoisi, jos eläisi nyt, kun eräs trahtööri asuu hänen talossaan.»

»Kuhlström laski», puuttuu puheeseen kauppakanslisti Aurenius kiihkeästi, ensin hieman emmittyään. Hän puhuu nopeasti ja iskien sanat esille kuin vasaralla.

»Niin oikein», hyväksyy rouva Elisabeth ja ottaa ridikyylistään pitsireunaisen nenäliinan pyyhkiäkseen sokerimantelisia sormenpäitään — »ja rahoja laskee myöskin herra Tamelander, sanokaa minun sanoneeni», ja sitten hän vilkaisee muihin rouviin ja siristää ruskeita silmiään, ikäänkuin merkiksi siitä, että vanhasta Juhana Niklaksesta ei pitänyt välitellä.

»Trahtööri Motti antoi kyllä aikoinaan vanhimmalle tyttärelleen, nykyiselle kollegiasessorskalle, suurenmoiset myötäjäiset, täydelliset myynit, monta tusinaa kutakin ja sitten huonekaluja ja rahaa, ennenkuin sai tyttönsä miehelään», komesroodinna Langellin ääni on hieman pistävä, sillä kollegiasessori oli pannut hänen maksamattomat veronsa ulosottoon.

»Mutta on minusta sentään liikaa, että jostakusta kolmen-neljäntoistavuotisesta tyttöhupakosta tulee kruununvoudiska, sen minä sanon», mamselli Corjus lopettaa ikäänkuin tällä keskustelun, sillä samalla hetkellä astuvat juorutut sisälle, kollegiasessori Lars Kuhlström, hänen vaimonsa Anna Natalia ja tyttärensä Frederica, kruununvouti Tamelander ei ollut mukana.

Ensin seurue sävähtää liikkumattomaksi — naiset

etsivät ridikyyleistään jotakin, mitä eivät löydä ja herrat, jotka ovat kuunnelleet kesken omia pohdiskelujaan rouvasväen huomautuksia, hymähtelevät vahingoniloisina. Samassa kauppias Jaenisch, joka nauroi ilkikurisesti — sillä hän oli lähettänyt omasta puolestaan kutsut myöskin Kuhlströmin herrasväelle, koska hän tahtoi juhlia tänään uuden datšansa ostoa Huusniemessä, — meni uusia vieraita vastaan, suutelee rouva Anna Nataliaa ritarillisesti kädelle, taputtaa kollegiasessoria leppoisasti olkapäälle ja nipistää Fiikkaa poskesta ja sitten hän johdattaa heidät peremmälle. Päästään nolostumisesta ja alkukankeudesta ja aletaan sydämellisesti onnitella niin nuorta morsianta kuin hänen vanhempiaan.

Ainoat, jotka ilostuivat todella Fiikan tulosta, olivat Jaenischin nuoret, viisitoistavuotias Henriette, kymmenvuotias Anna Elisabeth sekä seitsemänvuotias Anton Ferdinand siitä syystä, että nyt hekin saivat seuraa. Ja nuoret häipyivätkin pian tyttöjen huoneeseen.

— — —

Niin kului aika.

Kevät vaihtui lämpimäksi ja aurinkoiseksi kesäksi, jolloin alkusuven kuulaina iltoina ja iltaöinä kuultiin satakielen laulua lahden takaa Papulan rannoilta, ken jouti sitä kuuntelemaan. Sen heleät huiluäänet, raksutukset ja trillit kantautuivat yli kimaltelevan veden ylös Katariinankadun mäelle asti. — Vallienrinteet van-

hassa kaupungissa eli Linnoituksessa peittyivät voikukkien keltaiseen koreuteen, niin että kaikki törky, korjaamattomat ruostuneet rautavanteet ja vanhat kanuunankappaleet sekä kaikkinainen roju, litistyneet homeiset kenkärajat tahi hiirien syömä karvamyssy peittyivät noiden alkukesän nöyrien ja uutterien keltalivreisten lakeijoiden toimesta.

Leivoset livertelivät ylhäällä huikaisevassa sinessä poutapilvien vaiheilla ylistäen ruohontuoksua, pitene-viä kirkkaita päiviä ja olemisen ihanuutta tässä yltäkylläisessä valossa. Yksin pimeät ja tunkkaiset kalitkatkin, porttiholvit, saivat osansa päivänpaisteesta niin, että pitkiin palvelusvuoroihin kyllääntynyt rokonrikkoma vahtisotilas alkoi hyräillä kotimaansa haikeita säveleitä.

Tuomet lauta-aitojen sulkemissa pihoissa kukkivat itsensä uuvuksiin, kunnes niiden makeaan tuoksuun sekoittui kuihtumuksen katkera sivumaku, joka on aina hintana kaikelle mässäilylle. Vaahterat Vesiportinkadun alarinteessä kohottivat ylpeinä keltaisia kukkaterttujaan ja antelias aamu, joka vaelsi itäiseltä portilta ylös kaupunkiin, kaatoi niiden kultaisiin maljoihin uutta ja voimakkaampaa simajuomaa pörröisten kimalaisten juhlakestitykseksi.

— — —

Laiturilla ja satamassa ei ollut päivää eikä yötä, olipahan vain yhtenäinen kiinteä ketju tiimoja, täynnä työtä, uurastusta ja huutoja sekä melskettä. Kantajilla

ja rahtaajilla olivat leipäiset ajat, sillä laivoja lastattiin ja suuret syvänmeren kyntäjät odottivat purjeet paikattuina ja partaat tervattuina malttamattomasti lähtösignaalia. Puodit olivat auki iltaan myöhään, jotta matonpesijät ja pyykkärit Pantsarlahden kallioilta ehtisivät pitkän työpäivän jälkeen tekemään kiireiset ostoksensa, kynttilöitä, suolaa ja jauhoja ja ehkä hiukan rusinoita, jos tienestit olivat hyvät.

Ja sitten läpi nukkuvan kaupungin taivalsi vaaleanharmaassa kevätkesän hämärässä vanha ranvahti yllänsä loppuunkulunut entinen sotilastakki ja varjeli taloja ja asukkaita tulipalolta ja varkailta. Kuljettuaan aina yhden korttelin ohitse, hän pysähtyi kadunkulmaan, kopautti rautapäisellä sauvallaan kivijalkaan ja lauloi rämeällä vanhanmiehen äänellään:

»Kello on kakstoista lyönyt,
kakstoista on kello lyönyt,
ranvahti on iltasesa syönyt.
A kuka o eukkoosa lyönyt
sil olkoo vaikia yö nyt...»

Ja kuin yhteisestä sopimuksesta ylhäältä Vahtitornista alkoi kuulua Vahtikellon sointuvat lyönnit, joiden sävelet kantautuivat yli kaupungin, harmaiden kattojen, unisten puutarhojen ja itsekseen kihnuttavien tuulikukkojen peilikirkkaalle Salakkalahdelle, johon piirtyi hetkiseksi särkyvä rengas salakan hopeisen pyrstön piirtämänä...

— — —

Fiikka Kuhlström lopetti koulunsa ja sai hyvän päästötodistuksen, vieläpä vanha johtajatar, nyt jo umpikuuro neiti Ernestine Lehman, piti hänelle puheen ja lehtori Thieme ojensi hänelle lähtiäislahjana saksankielisen vaskilukoilla varustetun rukouskirjan. Fiikka itki eronhaikeutta ja lupasi käydä tervehtimässä entisiä opettajia ja tovereitaan. Se oli melkein ikäänkuin hän olisi lähtenyt pois koko kotikaupungista eikä vain eronnut viimeiseltä luokalta mentyään kihloihin.

Sulhanen, kruununvouti, kävi Kuhlströmillä joka sunnuntai, käveli terveydekseen raatimies Vasili Ivanoffskyn talosta Katariinankadun alarinteessä, missä asui, ja söi puolipäiväistä appelassa, jonka jälkeen hän vei Fiikan joko kävelemään Pyhän Annan torille tahi valleille tai kerrassaan ajelulle Kuhlströmin vaunuilla ja silloin kuski Petter ajoi, mutta takana istuivat paitsi Fiikka ja sulhanen myöskin mamselli Maria, kollegiasessorin naimaton sisar, jotta kaikki tapahtuisi säädykkäästi.

Mitä kruununvouti ja Fiikka keskustelivat? Mitä osaa kolmentoistavuotias tyttölapsi puhua aikamiehelle? Enimmäkseen oli niin, että Tamelander haasteli ja Fiikka vastasi sanoilla »niin» ja »ei», mutta sekin näytti täysin tyydyttävän sulhasmiestä, sillä hän selitti perästäpäin kollegiasessorille, että Fiikalla on nopea käsityskyky ja hänellä on varsinkin taito kuunnella, ja sille seikalle erityisesti jokainen mies antaa suuren arvon.

— — —

Heinäkuussa, kun oli hengähdetty keisari Nikolai I:n tapahtuneesta lyhyestä vierailusta, josta ei jäänyt muuta mieleen kuin valtava tungos, helle ja vähäinen vilahdus keisarista Preobrašenskin kaartin henkivartijarykmentin takaa — ja iltamyöhäisillä kaduilla juopuneitten sotamiesten hoilotus — matami Motti ilmoitti, että Fiikka, joka oli täyttänyt neljätoista vuotta, saisi matkustaa isoisänsä signor Mottin kanssa Eurajoelle erääseen aateliskartanoon. Talonneiti halusi oppia saksaa ja trahtööri Motti, jonka kantavieraita Viipurissa käydessään kartanonherra oli, oli suositellut tyttärentytärtään. Hän oli arvellut, että nuorelle tytölle tekisi hyvää päästä vähäksi aikaa pois kotoa, toisten nuorten pariin. Lisäksi hän näkisi yhtä ja toista, oppisi tulemaan jo ominpäin toimeen ja kihlaustakin voitaisiin siten vielä pitkittää.

Fiikka oli aivan haltioissaan.

IX

Aivan uusi maailma avautui Fiikalle. Toisaalta ero kotoa, toisaalta pääsy uusiin vieraisiin oloihin. Hän tunsi tosin pientä ahdistusta, kun päätös tehtiin, että hän lähtisi, toisaalta riemua. Ja sitten alkoivat matkavalmistelut, jotka tekivät hänestä hyvin tärkeän henkilön perheessä.

Äiti määräsi, että Fiikan tuli saada uusia pitkähihaisia, pellavaisia ja pitsillä koristettuja yöryijyjä ja täyspitkiä yöhameita, tärkättyjä alushameita, joissa oli monta volankia ja rimssua sekä kolme uutta pukua, joista yksi oli pallopuhvinen rynkkyniekka villaleninki, jonka hameosa oli hyvin leveä, — äidin kahvinruskea vuorillinen taftileninki pienennettiin Fiikalle, kolmas oli valkeasta ohuesta tarlataanista ommeltu tanssiaispuku, jonka alla piti olla vähintään kolme tärkättyä alushametta. Mutta kaikkea muutakin tarvittiin, muun muassa kenkiä, ja Fiikka sai kahdet, kannattomat nahkaiset avotohvelit sekä valkeat pumpulikankaiset tanssikengät. Äiti oli hyvin tarkka kaikissa tuollaisissa asioissa.

Tyttöjen huoneessa pohdittiin vilkkaasti, minkälaista

siellä kartanossa, jonne Fiikka matkustaisi, oikein oli. Nuoremmat sisaret, heleäihoinen Anna Theresia ja vilkas Laura Maria katsoivat isän kirjastohuoneessa Suomen kartasta, missä Eurajoki sijaitsi. Kyllä kelpasi Fiikan ajaa sinne aateliskartanoon isoisä Mottin hienoissa suflettivaunuissa parivaljakon vetämänä kuin prinsessa ikään. Mutta hyväinen aika — Eurajokihan oli ihan mahdottoman kaukana, aivan lännessä, melkein Pohjanlahden äärellä. Eikö se voisi olla lähempänä?

Pikkusiskot olivat niin täynnä intoa ja touhua, että eivät olisi lainkaan malttaneet käydä nukkumaan ja kuitenkin pieni pyöreä Ida Matilda Bublina oli ihan nuokahtamaisillaan niin, että Katrin, toisen sisäpiian, piti kantaa hänet vuoteeseen. Lopulta äiti valkeassa yöröijyssään ja hameessaan ilmestyi ovelle ja sanoi lempeällä, hieman uupuneella äänellään, että oli jo myöhä — kuulivathan lapset, että tornikello äsken soitti yhtätoista, ja Fiikan oli noustava aamulla anivarhain.

— — —

Aleksandra ainoastaan on rauhallinen kuten aina viileään poissaolevaan tapaansa. Hän ikäänkuin katseli asioita ja tapahtumia kauempaa ja syrjästä. Ja kun sitten lähdönhetki on koittanut seuraavana aamuna, on vielä kastetta pihanurmikolla, ilma hyväätekevän viileätä ja siinä tuntuu selvästi merikaislantuoksu, ajavat isoisä Mottin hienot umpivaunut, sufletti, Mustainveljestenkadulle Backmanin talon portin eteen. Toiset sisa-

rukset riippuvat itkien Fiikan kaulassa, mutta Sandra katselee häntä vaaleanharmaissa silmissään hämmästelevä ihmetys. Ja sitten hänen kelloäänensä saa merkillisen pikkuvanhan särähdyksen, kun hän virkkaa hitaaseen tapaansa:

»Hyväinen aika, Fiikka. Miksi he toivottavat sinulle hauskaa siellä vieraissa? Tännehän jäävät isä ja äiti ja kaikki muut, mekin kaikki. Ja sitten, eihän sinulla saa olla mitään lystiä siellä ilman sulhaistasi. Vai saisiko?»

Kollegiasessori ja hänen vaimonsa, jotka seisovat kadulla vaunujen luona, katsahtavat toisiinsa ja hymähtävät. Ja sitten Anna rouva kietoo käsivartensa Sandran villahuivin peittämien laihojen viluisten olkapäiden ympärille ja painaa poskensa hetkeksi kuin arastellen tytön vaaleanruskeita papiljotteihin käärittyjä hiuksia vasten. Kaikki Sandrassa on niin vaaleaa, hipiä, silmät, silmäripset ja tukka — ihan kuin ilmaan haihtuvaa. Yksin silmien kiiltokin on kuin kirkasta jäätä, johon osuu talviauringon ohut lämpö.

Kruununvouti ei ollut saattamassa morsiantaan. Hän oli aamu-uninen ja lisäksi hän oli edellisenä päivänä jo tuonut lahjansa, rasian sokeroituja manteleita Clopattin konditoriasta. Mutta Fiikka oli pujahtanut piilottamaan ne vähän ennen lähtöään Aleksandran pieluksen alle.

— — —

Niin, hän olisi kovin mielellään tahtonut ottaa Sandran mukaansa sinne maalle. Terveellinen maalaisilma

olisi varmasti tehnyt tytölle hyvää, kun Sandra oli käynyt talven aikana niin läpikuultavaksi ja yski öisin. Sandrasta Fiikan olikin vaikeinta erota.

Kuka käärisi iltaisin Sandran hienot hiukset papiljoteille, Leenako muka, se hälläkkä? Kuka muistaisi sen, että kävelyretkillä ei saanut kulkea liian nopeasti Sandran hengenahdistuksen takia? Niin, ainoa katkera pisara tässä ilon maljassa oli Sandra sisko. Ja oikeastaan myös äiti. Äiti näytti heikommalta tällä kertaa kuin muulloin pieniä odotellessaan. Vielä ei hänestä oikeastaan mitään näkynyt, tuo ruohonpäänviheriä vihtoriinipuku peitti rynkyillään kaiken. Sitten äkkiä Fiikka punastuu korvannipukoita myöten eikä halua ajatella koko asiaa. Mutta jollakin tavalla häntä äärettömästi nolottaa. Hän on jo morsian ja taloon syntyisi vielä aivan pieni vauva.

Muuten, ainakin eräs seikka on mahdottoman mukava. Se, että kruununvouti jää Viipuriin. Fiikka saisi olla vapaana ja oma itsensä. Ja vaikka Sandra kulta kuinka ihmetteli, kuinka Fiikalla voisi olla hauskaa ilman kruununvoutia, niin hänelläpä tulisikin oikein lystiä, suorastaan hurmaavaa, siitä hän on varma.

— — —

Isoisä signor Motti lähti itse kyyditsemään tyttärentytärtään.

Ajetaan käymäjalkaa pitkin aamuhiljaisia, kapeita Viipurin katuja hienoissa suflettivaunuissa, joita vetää parivaljakko. Petter, Kuhlströmin renki, on pyntätty

oikein muhkeaksi istuessaan siinä kuskipukilla ohjaksissa. Fiikkaa harmittaa vain se, että lähtö tapahtuu niin aikaisin. Olisi kelvannut uteliaan Henriette Jaenischin ja muiden tyttöjen kurkistella salusiinien raoista, kuinka Fiikkaa viedään ja oikein parivaljakolla. Isoisä oli ostanut nämä suflettivaunut Pietarista eräältä köyhtyneeltä kenraalilta ja oli sitä mieltä, että niillä piti kyyditä tyttärentytär sinne Länsi-Suomen aateliskartanoon, jotta ne siellä näkisivät, kuinka Viipurissakin osattiin elää herroiksi. Mieluummin piti kärsiä vaikka hiukan enemmän kuumuutta, heinäkuussa oli hellettä, arvaa sen, kun oli edustettava vallassäätyä.

— — —

Mummo Motti suutelee Fiikkaa molemmille poskille, he pysähtyvät Mottin talon kohdalla jäähyväisille, silittelee hänen käsivarttaan, vuodattaa pari kyyneltä ja kehoittelee pitämään puoliaan siellä ihmisissä. Mitä mummo tarkoittaa?

»Jos hyö yrittäät näytellä turskii siu iessäis, nii muista siekii, et sie oot sie etkä mikkää maanmatone. Sie oot saant hyvä kasvatukse, oot käynt viinii kouluu, oot täysoppint iha tukkunaa, puhuit kielilöikii. Siit, siu issäis o suur virkaherra ja äitiis asessorska. Mut muite ole nöyrämieline ja arvaaha mie, jot ootha sie. Et oo millokaa olt mikkää ylpistelijä. Mut siit, Viikka lapsein, älä piä syväntä käsissäis jokkaise nähtävän.»

Fiikka jää miettimään näitä sanoja, kun parivaljakko

ravaa kaviot kopisten pitkin Turunsiltaa ja vaunujen avonaisista ikkunoista lennähtää sisälle niitetyn heinän tuoksu Tervaniemen puolelta ja siihen sekoittuu hetken kuluttua auringossa kuivaneen tervan tuttu, mieluinen haju. Mutta sitten tulee niin paljon uusia vaikutelmia, että hän unohtaa ne.

— — —

Isoisä Motti on mainio matkakumppani. Hän on liikkunut elämässään niin paljon, että osasi käyttäytyä kuin kotonaan, mihin sitten jouduttiinkin. Avokätinen hän on ja kohtelias. Kopeekat ja ruplat pyörivät ja kaikki asiat järjestyvät kuin itsestään. Hän saa aina parhaat huoneet, kun pitää yöpyä majataloissa, sillä kun signor Motti on hetken aikaa keskustellut tirehtöörin kanssa hauskalla saksanruotsillaan tahi sydämellisellä viipurinmurteellaan, hänelle kumarretaan kahta kohteliaammin.

Tuo pieni pyöreä hyväntuulinen vanha herra, jonka harmaa silinterihattu on hieman takaraivolla ja nuuskanruskea hännystakki edestä auki, niin että harmaiden eteentyöntyvien liivien päällä killuvat kultavitjat tulevat näkyviin, on niin selvästi ulkomaalainen, että siitä ei voi kukaan erehtyä. Nuo iloisesti tuikkivat mustat silmät ja mustat viikset ja hieman kähäräinen musta leukaparta todistavat hänen etelämaalaisuuttaan. Ja kun sitten tulee tietoon, että hän onkin italienari — ovat kaikki pelkästä uteliaisuudesta kohteliaampia kuin muille.

Ja trahtööri omasta puolestaan nauttii suurenmoisesti siitä huomiosta, jota he herättävät. Fiikka saa hunajakakkua ja Porvoosta hänelle ostetaan ihmeellisiä viirukkaita makeistankoja, joita on hyvä imeskellä kuomun suojassa. Toisinaan isoisä saattoi olla vallatonkin, kuten eräässä majatalossa, jossa he seisahtuivat syömään ja syöttämään hevosia:

»Kassohan Fiikka, tuon matami korsettiluu ku pompottaa seläs ku sarvi. Ja huomaat sie, et kestikievarskalla on suussa vaa yks ainua hammas. — Älä tirsku, Fiikka.»

— — —

Ah, maailma oli ihana ja avara, ihmiset suurenmoisen ystävällisiä — isoisä vallan mahdottoman kultainen ja sitten Fiikalla on edessään viisi kuukautta omaa elämää, ihan omaa elämää. Kenelle muulle mamsellille Viipurissa olisi voinut käydä niin hyvin.

Vihdoin viimein, pitkän ja pölyisen ajomatkan jälkeen pääsevät matkalaiset Eurajoelle eräänä apilantuoksuisena heinäkuun iltana.

X

Kun isoisä Motti lähti paluumatkalle renki Petterin kanssa parin päivän kuluttua, havahtui Fiikka.

Isoisän leppoisa turvallisuus oli antanut hänelle itsevarmuutta ja vaikka vanha paronitar katselikin isoisää ihmetellen monokkelinsa lävitse eikä alussa saanut selvää hänen kummallisesta ruotsinkielestään, isoisän rento huolettomuus ja kohtelias käytös olivat vähin erin sulattaneet jään. Ja vaikka nuori patrunessa ei ymmärtänyt, mitä trahtöörillä oikein tarkoitettiin, ei sekään tuntunut miltään, koska isoisä sille vain nauroi hyväntuulisesti ja selitti, että se on Gastwirth viipurilaisittain sanottuna. Mutta kun isoisä oli lähtenyt pois, — silloin Fiikka kuin heräsi.

Hän huomasi olevansa aivan yksin ja vennonvieraiden ihmisten parissa ja nämä olivat kaikki jollakin tavalla aivan toisenlaisia kuin hän itse sekä omaiset ja tuttavat Viipurissa. Kotona Viipurissa oltiin välittömiä, herrasväet toisilleen ja palkollisillekin. Kenenkään ei tarvinnut olla jäykkä ja ikävä, vaikuttaakseen hienolta. Hymyiltiin, jos hymyilytti, viskattiin ohimennen sana

vaikka kauniista ilmasta, kun tavattiin joku vastaantulija. Mutta täällä se ei kuulunut herraskaisille. Ei saanut olla vapaa ja huoleton. Liikkeet, katseet, sanat, kaikki piti mitata, ettei Demoiselle, kartanon neitien kotiopettajatar, kohottaisi kulmiaan ja nostaisi lornjettiaan paheksuvasti.

Tuloillan onnellisuus häipyi olemattomiin ja sijalle nousi ahdistava ankeus. Miksi kotiopettajatar eli guvernantti, kuten häntä nimitettiin, kutsui Fiikkaa mamselliksi mutta kartanontyttäriä neideiksi? Vieläpä guvernantti joskus puhutteli häntä Kuhlströmiksi. Millä oikeudella? Ja kun nuori patrunessa esitteli hänet vierailleen »pikkuiseksi Viipurin mamselliksi», tuntui se melkein loukkaukselta. Mistähän syystä? Oliko sen ystävällisessä sävyssä kenties jotakin väheksyvää.

Entä sitten kartanon kesävieraat. Varsinkin eräs neito, kartanon vanhimman tyttären ystävätär, pitkä, ylhäinen ja ruma, oli Fiikasta vastenmielinen melkein. Kun hänen ruskeat silmänsä olivat hetken aikaa tarkastelleet Fiikkaa, tunsi tyttö olevansa kömpelö, epäonnistunut, tyhmä ja aivan sopimaton niin ylhäiseen ja hienoon seuraan.

Talon tyttäristä nuorin, hän, jonka kanssa Fiikan oli määrä puhua saksaa, oli herttaisin, vaikka hänessäkin oli vissiä pidättyväisyyttä. Fiikka muuttui hiljaisemmaksi, totisemmaksi ja aremmaksi. Ja häntä alkoi vaivata pieni koti-ikävä. Hän alkoi yhä useammin matkata ajatuksissaan takaisin Viipuriin, mummo Mottin kodik-

kaaseen kulmahuoneeseen, — kotiin Mustainveljestenkadun varrelle vilkkaiden sisarien seuraan ja äidin läheisyyteen.

Mutta sitten tuli elokuun puolivälissä vielä eräs uusi vieras ja sinä päivänä Fiikka tiesi, minkävuoksi hän oli ajanut isoisä Mottin vaunuissa koko sen pitkän matkan Viipurista Eurajoelle, sillä tuo vieras herrasmies, joka hypähti kaleeseista, oli ilmielävä »hän», se mies, jonka Fiikka tiesi kerran tapaavansa. Siinä oli se pitkä, vaalea hauskannäköinen nuorimies, josta Fiikka oli puhunut Henriette Jaenischille Turunsillalla silloin kevättalvella, samana päivänä, jolloin hänet kihlattiin kruununvouti Tamelanderille. Fiikka aivan säpsähti tuntemisesta, kun tuo tuntematon kumartuessaan kohteliaasti tervehtimään, kurkisti samalla häntä hymyillen silmiin. Kuinka Fiikan sydän alkoi takoa ja kuinka poskille hulvahti kuuma puna.

Hän kohensi vaistomaisesti ryhtiään, sipaisi vuorillista taftihamettaan, joka hänellä oli yllään sunnuntain kunniaksi ja katsoi sitten melkein häikäistyneenä tulijaa. Kaikki oli siinä silmänräpäyksessä paljon kauniimpaa, ihmeellisempää, iloisempaa. Fiikka huomasi, että matala puutarhasali oli aivan ihastuttava siinä auringon laskiessa tuonne joen ja niittyjen taakse. Kuinka sievästi isokierto pani valkokukkaiset haaransa koristamaan kuistin puupilaria ja ruusupavun utelias punamyssyinen pää kurkisti sisälle puoleksi avatusta ikkunasta.

Nuori herra tuli Helsingistä. Ja kartanonväki kuun-

teli pääkaupungin kuulumisia aivan haltioissaan, Fiikka muiden mukana. Tuntematon oli täynnä uutisia — hän kertoi eräästä nuoresta Runeberg-nimisestä maisterista, joka oli runoilija. Ja sitten hän luki leikkeleen Åbo Tidningistä, runon »Till solen» — sen oli maisteri Runeberg itse kirjoittanut.

Fiikka hyväksyi hänessä kaiken, harmaan lievetakin verhoaman solakan vartalon, nuo suorat olkapäät ja vaalean pään ylvään asennon. Hän käveli pää hiukan takakenossa itsetiedottomasti näytellen itseään, kuten ihailuun tottuneet ihmiset usein tekevät. Mutta sekin oli Fiikan mielestä aivan paikallaan ja tuolle vieraalle sallittua. Hänen yksinkertainen valkoinen kaulahuivinsa ilman röyhelörusettia kuin Viipurissa käytettiin, oli kerrassaan tyylikästä ja tuo kampaus, vaalea tukka noin jaettuna keskellä päätä jakaukselle ja pienet kihartuvat laineet molemmin puolin ohimoita, sopi ihmeellisen hyvin juuri hänelle. Hänestä uhosi hyvän piipputupakan tuoksu, siitäkin Fiikka oppi pitämään. Ja kun hän puristi Fiikan kättä hyvänyöntoivotukseksi, ihon lämpö tuntui siinä vielä vuoteessakin.

Fiikka heräsi kuin unesta, pitkästä rauhallisesta unesta uuteen, outoon päivään, jonka jokainen hetki oli pelottava ja ihastuttava. Jokainen pieni tuokio tuntui hänestä merkitsevältä ja sen ympärille jäi leijailemaan kuin hohtava kajastus.

Niinpä, kun hän eräänä elokuun iltana lähti talontyttären seurassa, tuo vieras nuori mies kolmantena, käve-

lemään iltahiljaista maantietä kirkolle päin ja ojanreunassa kukkivan alsikeapilan tuoksu seurasi heitä jonkin matkaa, Fiikka muisti sen illan tuosta tuoksusta. Ja kuitenkaan ei tapahtunut muuta kuin että vaihdettiin pari sanaa, joita säesti hymy, äänenpaino oli ehkä erikoisempi joissakin lauseissa, kädenhipaisu sävähdyttävämpi kuin ennen, kuin eilen.

Ei sekään voinut pilata hänen iloaan, että kesävieraana oleva pitkä, ylhäinen neiti tullessaan nuoren patrunessan kanssa heitä vastaan sitten joen sillalla huomautti ruskeissa silmissään mustasukkaisuus:

»Mamselli Kuhlström on hyvin iloinen morsian — hyvin iloinen.»

— — —

Fiikka kirjoitteli ensin uskollisesti kotiin, kertoi tunnontarkasti kuulumiset. Mitä nuori patrunessa sanoi ja mitä vanha paronitar, patrunessan kummitäti, joka vieraili kartanossa vuositolkulla. Minkävärinen taftipuku oli ollut kartanon nuorimmalla tyttärellä rovastin syntymäpäiväjuhlassa ja kuinka sujui saksanpuhuminen. Se ei sujunut oikeastaan ja se seikka alkoi vaivata Fiikkaa. Neiti oli hiukan veltto, ei viitsinyt ponnistella vähääkään, ei lukenut sanoja eikä grammatiikkaa... Ja sitten tämän purkauksen jälkeen hänellä oli isälleen, kollegiasessorille pieni huomautus: »Pappa, herrat eivät käytä pitsiröyhelöisiä rusetteja täällä lännessä päin — enää.» — Ja mummo Mottille hän käski sanoa terveisiä

ja lausua toivomuksen, että mummo kokeilisi, kuinka musta pitsimyssy pukisi häntä. — »Vanha paronitar, joka tarkastelee vieraita samanlaisella lornjetilla kuin pappa, pitää päässään pyhänä ja arkena mustaa pitsimyssyä eikä kuitenkaan ole läheskään niin kaunis kuin Mummo.»

Kuhlströmin perheessä luettiin ääneen tyttären kirjeitä, kokoonnuttiin kynttilöiden ääreen, illat alkoivat jo olla siksi pimeitä, ja naurettiin Fiikan pienille havainnoille.

Mutta ennenpitkää Fiikan kirjeet kävivät ylimalkaisemmiksi. Tosin tyttö mainitsee, että kartanossa oli ollut elonkorjuujuhlat ja sitten oli hiukan tanssittu puutarhasalissa, mutta ei maininnut mitään siitä, että kartanonvieras, se nuori herra, patruunan yliopistotovereita, oli ottanut heti alussa hänen tanssikorttinsa ja varannut siitä kaikki tanssit itselleen. Ja että sitten kumminkin kesken kaiken, kolmannen écossaisen jälkeen vanha paronitar, kyömynenäinen ja jäänharmaa, musta pitsimyssy valkoisilla hiuksillaan ja ruskeita täpliä savenharmaassa ihossaan, oli keppiinsä nojaten kompuroinut hänen luokseen, kohottanut kultaisissa vitjoissa riippuvaa yksilasista lornjettiaan, katsonut sen lävitse Fiikkaa mustista kanuunakiharoista valkoisen tarlataanihameen helmuksiin asti kuin pyyhkäisten hänet yhdellä silmäyksellä olemattomiin ja sanonut äänekkäästi, kuten kuurot ihmiset tekevät:

»Minä olen kuullut, että mamselli Kuhlström on kih-

loissa. Täällä on paljon vapaitakin fröökynöitä, jotka mielellään tanssisivat.»

Fiikka oli seissyt Vanhan Armon edessä silmät mustina katkeruudesta. Sitten hän oli puraissut huuleensa, että olisi jaksanut olla vaiti, niiasi syvään ja lähti pää pystyssä läpi puutarhasalin yläkertaan, tuntien selässään seinänvierustoilla istuvien vallasrouvien katseet. Omassa huoneessaan hän heittäytyi vuoteelleen itkemään, päätti kirjoittaa kotiin ja pyytää hakemaan hänet pois. Ei sekään lievittänyt loukkauksen karvautta, että hiukan myöhemmin hänen avoimesta ikkunastaan viskattiin sisälle orvokkikimppu sekä kirjelippunen, jossa luki: »Olitte kaunein ja viehättävin neito siellä, Frederica, ja minä olen rakastumaisillani Teihin.»

— — —

Ei mitään tällaista hän voinut kertoa seuraavassa kirjeessään kotiin, mutta ei hän myöskään pyytänyt isää hakemaan häntä pois, sillä nuori patrunessa oli tullut seuraavana päivänä pyytämään kummitätinsä puolesta anteeksi. — Vanha paronessa oli niin iäkäs, ymmärsihän mamselli Kuhlström — hän oli niin kovasti vanhanaikuinen ja hänen serkkunsa tytär, tuo pitkä neiti, oli saanut istua koko illan seinäkoristeena — eikä panelihönan asema voi olla kenestäkään mukavaa, ymmärsihän mamselli Kuhlström...»

Se o l i anteeksipyyntö, mutta Fiikalle jäi pisto mieleen. Eihän hän muistanut, että neljäntoistavuotiaan

tytön, joka oli kihlattu vastoin tahtoaan, piti olla arvokas ja että hän ei enää saanut pitää hauskaa kuten toiset nuoret. Ja hänkö oli pidätellyt tuota vierasta nuorta miestä — muka?

Mutta Fiikka ei kirjoittanut kotiin myöskään siitä, että oli joutunut oudon lumouksen valtaan. Hänen oli mentävä iltaisin huvihuoneeseen puiston perälle, kun kartanossa muut jo nukkuivat, tuntea sitten perästäpäin tunnontuskia, mutta ei voinut muuta. Hän ei voinut kyllikseen kuunnella nuoren miehen matalaa syvää ääntä, jossa oli niin lämmin sointi. Eikä kukaan ollut koskaan lausunut hänelle sellaisia sanoja. Niitä hän kertasi mielessään yksin ollessaan kirjan tahi käsityön ylitse kumartuneena, piteli kuin käsissään käännellen ja ihaillen niitä. Ja kun häntä sitten eräänä iltana suudeltiin huvimajan hämärässä, hän salli sen, vieläpä kohotti kasvonsa ylöspäin, koska hänestä tuntui, että niin piti käydä. Kuinka toisenlaista se oli kuin kruununvoudin vastenmieliset hyväilynyritykset. Että suuteleminen voi olla jotain niin ihanaa. Sehän sävähdytti ruumista päästä jalkoihin, lamautti melkein ajatuskyvyn ensiksi, teki ihmisen voimattomaksi ja pani kumminkin veren kiertämään tulisena suonissa. Ei turhaan Fiikan veressä ollut italialaisen Giovanni Mottin lämmintä etelämaista hehkua. Hän unohti kaiken, äidin, isän, kodin — mummon varoitukset. Hänellä oli sydän sinä hetkenä käsissään ja hän lahjoitti sen arvelematta pois noiden silkinhienojen huulten kosketuksesta.

Huoneessaan hän sitten itki koko loppuyön omaa syntisyyttään, sitä, että salli kihlattuna morsiamena vieraan miehen suudella itseään. Hänhän oli huono tyttö, kun vielä riemuitsi siitä sisimmässään ja tiesi, että hiipisi taas jonain iltana kohtaukseen huvimajalle, jos toinen antaisi vihjeen. Ja miksi oli niin, että vaikka hän koetti katua, hän kuitenkin samalla tunsi itsensä ikäänkuin paljon arvokkaammaksi, että häntä oli suudeltu tuolla tavalla, ei kuin pientä kilttiä tyttöä vaan kuin naista.

— — —

Päivisin hänen katseensa seurasivat salaa vierasta, eikä hän voinut tarkastella häntä kyllikseen. Ja kun vieraan harmaat silmät lähenivät hänen omiaan ja hän katsoi niihin huikaistuneena, hän ehti ajatella, että ne olivat paljon tummemmat kuin Aleksandra siskon silmät, sitten seuraavassa hetkessä hän tajusi vain sen, että ne olivat hellät ja huolestuneet, kunnes niihin tuli äkkiä niin kummallinen kiilto, että Fiikka säpsähti. Hän värähti kuumaksi, kädet alkoivat vavista ja suu kävi aivan kuivaksi. Voi, tietysti hän oli niin kokematon ja hölmö, hän pikkuinen Viipurin mamselli, joka ei ollut oppinut suuren maailman tapoja — ettei osannut käyttäytyä.

XI

Fiikka kirjoitti jälleen koristeellisella käsialallaan kotiin: »Olimme viime sunnuntaina kirkossa ja kirkonmeiningin jälkeen kävelimme hiukan hautuumaalla», mutta hän ei suinkaan ilmoittanut koko totuutta, ketkä olivat kirkossa ja ketkä kaksi kävelivät kirkkotarhassa.

— — —

Tamelanderin sormukset alkoivat polttaa Fiikan sormia ja eräänä iltana hän unohti ne yöpöydälle. Hän eli ensimmäistä todellista rakastumistaan, jolloin jokainen uusi aamu on lahja ja jokainen ilta päivän antama palkinto. Jokainen hetki oli uudella tavalla arvokas ja ennenkokematon, sillä se toi uuden silmäyksen, uusia ihmeellisiä sanoja, uuden äänenpainon ja uuden myrskyn mieleen.

Mikään ei merkinnyt mitään, ei mikään muu kuin se, että hän sai nähdä tuon kaivatun, kuunnella hänen syvää matalaa ääntään, saada hänet itselleen pieneksi iltatuokioksi huvihuoneen varjoisassa hämärässä. Jo sekin, että omatunto soimasi häntä ja epävarmuus, mennäkö

vai ei, asetteli hänelle vaativia kysymyksiään, teki kaiken vielä houkuttelevammaksi. Hän ei tietänyt, että nuori patrunessa alkoi näyttää huolestuneelta ja että nuorella patruunalla oli keskustelu vieraan herran kanssa.

Erästä asiaa Fiikka tosin joskus mielessään aprikoi. Sitä, miksi nuori mies vannotti häntä yhä useammin ja useammin pitämään kaiken salassa, kaiken heidän välillään. Mitä heidän välillään sitten oikein oli ollut? Muutama suudelma — ei muuta ja kuitenkin Fiikalle koko maailma ihanuutta ja onnea.

Fiikan olisi tehnyt mieli kuiskata nuorimmalle talontyttärelle viehättävä salaisuus, että häntä odoteltiin puiston huvimajassa, mutta ei. Missään tapauksessa sitä ei saanut hiiskahtaakaan. Kenenkään ei pitänyt saada vihiä heistä kahdesta. Miksi ei? — Entä, kuinka hän itse käyttäytyi, tuo ihailtu? Ei ollut kylläkään Fiikkaa näkevinään, jos muut olivat saapuvilla, mutta joskus puristi salassa kättä, kun he sattumalta joutuivat vierekkäin tahi hänen kätensä viivähti kuin hyväillen Fiikan kaulalla, kun hän auttoi viittaa hänen ylleen. Ja sitten Fiikan pitäisi vain näytellä tunteetonta ja olla kuin ei mitään olisikaan tapahtunut. Tamelanderin kihlauksenhan saattoi purkaa, jos niikseen tuli. Ja ellei isä suostuisi heti, äiti saisi isän kyllä taivutelluksi tahi isoisä Motti, kun Fiikka kirjoittaisi hellyttävän kirjeen ja kertoisi kaiken. Eihän isällä voisi olla mitään sitä vastaan, että tytär joutuisi naimisiin sellaiselle miehelle, jota sydä-

mestään rakasti ja joka oli kaiken kukkuraksi — aatelismies.

Niin, tästä syystäpä oli ihmeellistä, että nuori herra ei kosinut häntä suoraan. Miksi kyllä selitti aina, kun he olivat kahden, että hän oli hullaantunut Fiikkaan ja että Fiikka oli kaunein ja viehättävin olento, minkä hän oli kuunaan tavannut ja kun Fiikka koetti joskus loitota hänen käsivarsiensa ulottuvilta epämääräisen pakenemishalunsa pakottamana, hänet vetäistiin kahta tiukemmin syliin, kohotettiin korkeammalle ja siihen raukenivat hänen epäilynsä ja kysymyksensä, ennenkuin ne edes olivat ehtineet huulille.

— — —

Eräänä iltana elokuussa, kun oli satanut koko päivän, puistonkäytävillä oli isot lammikot ja ruoho niin märkää, että se olisi kastellut kengät, eivätkä he voineet mennä huvihuoneeseen, heitti nuorimies ohimennen kysymyksen, ystävällisen pienen kysymyksen, eikö hän saisi tulla hetkeksi juttelemaan Fiikan luokse myöhemmällä, Fiikan huonehan oli kokonaan toisessa siivessä. Silloin Fiikka sävähti, säpsähti ja vetäytyi kauemmaksi, he olivat kuin sattumalta löytäneet toisensa puutarhasalista palmun luota, ja kielsi hätäisesti.

»Ei, ei — ei mitenkään — en voi.»

»Sinä olet hyvin nuori, Frederica, vasta neljäntoistavuotias, mutta kumminkin täysi nainen. Sinut kihlattiin kolmentoista ikäisenä — minkälainen mies sinun sulhasesi oikein on, sen tahtoisin tietää...

»Ei puhuta Tamelanderista», ja Fiikan silmät rukoilevat ymmärtämystä — »sinä tiedät, en rakasta häntä — minut kihlattiin vastoin tahtoani, olenhan kertonut sinulle kaiken. Tamelanderin kihlauksen saattaisi purkaakin —»

Sitten hän jää sykkivin sydämin odottamaan, mitä toinen sanoisi, sieppaisiko syliin — riemastuisi, nimittäisi omaksi ainoaksi rakkaakseen...

Nuori mies vetää hitaasti piipun taskustaan, täyttää sen kopan huolellisesti, sytyttää svaveltikulla ja tuprautettuaan pari savukiehkuraa, hymyilee merkillisesti ja virkkaa:

»Sinä olet lapsellinen, Frederica Kuhlström. Sinun sulhasesi on kruununvouti ja herassöödinki. Minä valmistun vasta ensi syksynä. Kuka nyt ottaisi leikin vakavasti...

— — —

Sinä iltana Fiikka makaa valveilla untą saamatta, tuijottaa kattoon ja kärsii. Hän kuulee sirkkojen sirityksen ulkoa kosteasta puutarhasta — sade on lakannut, kuu paistaa repeytyneen pilven lomasta ja piirtää valojuovan huoneeseen ikkunan luota ovelle. Kuin osviitaksi ja lähtömerkiksi, että tuota tietä on kuljettava nyt kiireesti — tuohon suuntaan mentävä. Jaksaisiko hän? On jaksettava. Missä Fiikan ylpeys on? Hänhän oli suorastaan tyrkyttänyt itseään — sitten — ja hänen tarjouksensa oli torjuttu hienosti. Mutta tuo mies, tuo paha,

ihmeellinen, rakas mies oli kumminkin sitten koettanut vetää hänet luokseen? Miksi koetti taivutella, alistaa hänet omaan tahtoonsa, kun tuo tahto ei johdattaisi Fiikkaa mihinkään hyvään. Kuinka lapsellinen Fiikka oli.

Mutta mistä johtui, että hän, tuo toinen, jonka Fiikka oli uskonut omaksi kohtalokseen — oli sitten alkanut tämän kaiken? Johtuiko se ehkä siitä, että Fiikalla oli niin vapaat tavat, kuten kartanon kesävierasneiti oli hymyillen huomauttanut eräänä päivänä. Mutta samanlainen välitön hän oli ollut kotona Viipurissa ja siellä hänet oli hyväksytty. Fiikkako se oli ensiksi alkanut tämän leikin? Leikin — niin. Leikkiä oli siis se kaikki vain ollut, kesänhupia. Hänestä, siitä toisesta oli ollut ehkä vain hauskaa panna toisen miehen kihlattu pyörälle päästään — kuherrella hänen kanssaan varjoisan huvimajan hämärässä, puhua paljon kaunista rakkaudesta ja suudella toinen lämpimäksi ja onnelliseksi ja sitten sanoa kädellä huitaisten: »Kuka nyt ottaa leikin todeksi?»

Fiikka Kuhlström, pikkuinen Viipurin mamselli oli tullut tehneeksi sen ja saa nyt valvoa ja hävetä itseään ja hulluuttaan.

Koko hänen maailmansa on romahtanut siinä hänen edessään. Kuinka hän voi tämän jälkeen enää koskaan kohdata tuon nuoren miehen katsetta — tahi puhutella häntä. Kunpa Fiikka alkaisi vihata häntä, jota äsken rakasti. Vihata — rakastaa, eikö se ole yhdentekevää, kun

Fiikan kuitenkin pitäisi muistaa hänet — muistutella mieleensä toisen jokaista ilmettä, noita vaaleita, hienopiirteisiä ja kumminkin voimakkaita kasvoja, joihin saattoi toisinaan lehahtaa kuin valo ja silmiä, joiden katsetta hän ei voinut kestää joutumatta niiden sytyttämäksi. Oli kauheata, että jollakulla ihmisellä oli sellainen demooninen voima toiseen ihmiseen.

Kuinka typerän luottavainen Fiikka oli ollut, hölmö ja luullut tietävänsä täsmälleen, minkälaisen miehen kerran tahtoo? No, saiko hän sellaisen nyt kenties —?

Pieni katkera pisara tipahtaa hänen sydämensä avonaiseen maljaan, haavoitettu itsetunto. Fiikkaa oli kehuttu kauniiksi. Häntä oli hivellyt se, että kruununvouti tuli häntä kosimaan, vaikka hän oli vielä koulussa. Hän oli alkanut pitää itseään niin erinomaisena ja sitä olivat sanoneet äiti ja mummokin, että harvaa mamsellia oli kosittu jo kolmentoistavuotiaana. Niinpä hän oli ollut varma, että hän saisi kenet tahtoisi. Entä nyt? Ehkä ne täälläpäin olivat viisaampia ja osasivat arvata eron, mikä on trahtöörin tyttärentyttärellä ja jollakulla muulla nuorella tytöllä. Edellinen oli vain mamselli, mutta jälkimmäinen neiti. Ja jälkimmäisen kanssa ei tietystikään voinut kukaan leikitellä.

Kruununvouti. Tamelander oli sentään ensiksi kosinut, ennenkuin yritti lähestyä. Hänellä oli ainakin ollut rehelliset aikeet. Ehkä Fiikan pitäisi opetella rakastamaan Otto Tamelanderia, mutta ei — ah, ei. Tämän toisen miehen jälkeen se oli vielä vaikeampaa.

»Viikka lapsein, älä piä syväntä käsissäis jokkaise nähtävän...»

Tätäkö mummo Motti oli tarkoittanut? Kunpa edes mummo olisi täällä nyt, kunpa istuisi tuossa kuunvalaisemassa nojatuolissa vaalea pitsimyssy kehystämässä niin somasti kauniita ja yhä iloisia kasvojaan ja Fiikka saisi kyyristyä pallijakkaralle hänen jaloksiinsa, saisi alkaa leikkiä lankakerällä ja kertoa kaiken tämän täällä, tämänkesäisen. Mitä mummo sanoisi?

Polttava ikävä, melkein pakenemisen halu valtaa hänet. Pois täältä, tästä vieraasta huoneesta, jossa kesän pettävä auringonsäde oli hänet aamuisin herättänyt ja sadepisarat elokuun iltoina olivat naputtaneet ystävällisesti ruutuun kuin puhellen hänelle hänen onnellisuudestaan ja sitten nukuttaneet hänet uneen. Koko kartano oli vieras, vihamielinen ja täynnä vennonvieraita ihmisiä, jotka eivät välittäneet Fiikasta — se oli täynnä kalseita, arvostelevia katseita. Pois, pois täältä — ja pian.

Fiikka nousee pitkässä, valkeassa yöhameessaan, hän oli kääntyillyt unta saamatta koko yön, sytyttää kynttilän ja aloittaa kirjeen kotiin. Siinä hän herttaisesti pyytää, että isä tahi isoisä Motti tulisivat hakemaan hänet pois Eurajoelta, hänellä oli jo niin ikävä kotiin.

— — —

Mutta tyttö ei tietänyt, että kartanosta lähti saman postikuriirin mukana toinenkin kirje Viipuriin, kollegiasessori Lars Kuhlströmille ja sen kirjeen oli kirjoitta-

nut talonneitien guvernantti nuoren patrunessan käskystä. Siinä kirjeessä sanottiin ihan lopussa näin:

»Ja sitten tahtoisin vain huomauttaa herra Kuhlströmille, että hyvät naimiskaupat ovat harvinaisia nykyään — niin että olisi ehkä syytä pitää kiinni herra kruununvoudista, ennenkuin on liian myöhäistä...

XII

Itse kollegiasessori lähtee hakemaan tytärtään Eurajoelta. Hän oli sydämistynyt siitä, että hänelle tultiin antamaan neuvoja ja kuka kaiken kukkuraksi, eräs guvernantti. Että hirviääkin.

Ja oliko Fiikka sellainen, ettei olisi osannut käyttäytyä. Eikö Fiikka muka ollut tarpeeksi hyvä kenelle keikarille tahansa, hänen oma Frederica tyttärensä? Ja se, joka aikoo ryhtyä viettelemään, jos nyt sellaisesta on kysymys, toisen miehen kihlattua morsianta, vastatkoon myös tekonsa. Ja Fiikka — onko Fiikkakaan sitten niin vieteltävissä?

— — —

Kollegiasessori on pauhannut vaimonsa kuullen, on sättinyt kartanon herrasväen. Miksi kutsuvat nuoren, kokemattoman tytön luokseen, kun eivät sitten pidä sen paremmin hänestä huolta? Mitä väkeä ne oikein ovat siellä. — Ja sitten kollegiasessori kiihtyy Fiikan puolesta. Lapsi raukka, jonka pitääkin olla siellä vennonvieraiden, tylyjen ihmisten joukossa, niin että pitää pyytää

isää hakemaan hänet pois. Tietysti poloisella on kova koti-ikävä, eihän Fiikka suinkaan vähällä olisi kirjoittanut.

»Mikä häpeä, mikä häpeä — mikä häpeä meille myöskin», hän hokee kävellessään edestakaisin salin lattialla ja viittilöi käsillään, sivelee joskus suorrukkeisia hiuksiaan ja sitten taas mustaa leukapartaansa, otsa rypyssä ja ruskeat silmät tuikeina. Sitten taas jatkaa rauhatonta vaellustaan kasvot tulipunaisina. »Aivan uskomatonta, aivan uskomatonta, että minulle, minulle voidaan kirjoittaa tuolla tavalla ja minulle rohjetaan antaa ohjeita.»

Hän pitää pienen tauon ja jatkaa äkkiä katkerasti:

»Ja mitä meihin tulee, minun sukuuni, sieltä päin ainakaan ei ole saatu sellaista virmaa minun lapsiini — mutta sinun äitisi puolelta — jos nyt jotakin syytä olisi Fiikassa —»

Anna rouva on noussut vaivalloisesti. Hänen jalkansa ovat kovasti turvoksissa, ja yhä useampana aamuna herätessään hän on huomannut, että nilkat ovat paksut kuin tukit. Kasvotkin ovat alkaneet muuttua niin laikullisiksi ja silmissä, noissa lempeissä tummanharmaissa silmissä on nyt taas kuin toivottomuutta. Hän astuu raskaasti miehensä luokse, pysähdyttää hänet tarttumalla hänen käsivarteensa ja painaa otsansa miehen olkapäätä vasten, virkkamatta yhtään ainoata sanaa. Ikäänkuin huomauttaen tuolla eleellä, että hän on siinä Lars Kuhlströmin oma kuuliainen vaimo, joka kantaa heidän kym-

menettä lastaan ja on sairas ja uupunut ja hellyyden tarpeessa pikemmin kuin moitteen.

Kuhlström jää seisomaan ja rykäisee kuin hämillään pois suuttumuksensa. Sitten hän sipaisee avuttomana viiksiään ja kietoo käsivartensa vaimonsa hartioitten ympärille. Ne ovat käyneet kovin kaitaisiksi. Mitä? Eihän Anna Natalia vain ole alkanut laihtua ja kääntyä kipeäksi oikein tosissaan? Ja sitten hän virkahtaa kuin äreänä anteeksipyyntönä, taputtaen samalla Anna Natalian olkapäätä:

»No, no. Mutta kun tuolla tavalla ärsyttävät miehen äärimmilleen ja kun nyt kumminkin on kysymys Fiikasta», hän keskeyttää ja jatkaa hetken kuluttua kuin vastahakoisesti, mutta samalla kuin hyvitellen jollakin tavalla vaimoaan — »minun Fiikastani».

Sitten hän johdattaa vaimonsa sohvalle, istahtaa itse viereen, kysäisee huolestuneena vaimon vointia ja silittää hänen tummanruskeita kiiltäviä hiuksiaan, jotka ovat niin sievästi kahta puolta päätä jakauksella ja joista osa valuu raskaina kanuunakiharoina alas röijyn pitsikaulukselle.

»Milloin aiot matkustaa?» kysäisee Anna rouva vastauksen asemesta ja kollegiasessori selittää nyt aivan rauhoittuneena, että hänen pitää ensin järjestää virastaan lomaa.

»Mitä arvelet, Anna, jos lähtisin sittenkin jo ylihuomenna, sillä arvaan, että Fiikka poloinen laskee päiviä?»

Hänen tuuheat mustat kulmakarvansa rypistyvät jäl-

leen uhkaavasti, ja peläten uutta purkausta Anna rouva kiirehtii yllyttämään:

»Niin, lähde ylihuomenna. Minä käsken Kyökki-Marin leipomaan hyvän lihapiirakan sinulle matkaevääksi.»

Kollegiasessori nousee, hänellä on kiire virkaan ja Anna rouvan on jouduttava nuorempien lastensa luokse, jotka jo kuuluvat huutelevan äitiä. Rauha palaa taloon.

— — —

Mutta omaan makuuhuoneeseensa päästyään Anna rouva istahtaa hetkeksi nojatuoliin, nostaa uupuneet jalkansa jakkaralle ja huoahtaa hyvin syvään. Hänen sydämessään on painajaisena pelko, ettei vain Fiikalle olisi tapahtunut mitään pahempaa. Jos niin olisi käynyt, ei Kuhlström ikänä antaisi anteeksi tyttärelleen. Ehkä karkottaisi kotoa. Ja Tamelander? Huolisiko Tamelanderkaan enää Fiikkaa — sitten, senjälkeen? Mitä oli tapahtunut Eurajoella? Ja kuka oli se »toinen mies», sillä joku nuori mies siellä piti olla, ei turhaan guvernantti olisi ryhtynyt kirjoittamaan sellaista kirjettä. Ja miksi sitten se nuori mies ei ottaisi heidän tytärtään — Fiikkahan on kaunis, herttainen ja nuori! Ja onhan hänen isänsä sentään kollegiasessori eikä mikä herra tahansa.

Tämä hänen tuskansa purkautuu lopulta kyyneliin. Hän painaa nenäliinan silmilleen, etteivät hänen nyyhkytyksensä kuuluisi lasten huoneisiin ja itkee niin, että hartiat nytkävät. Hänelle ei monta kertaa suotu itkemisen ylellisyyttä, sillä niin monet kirkkaat lapsensil-

mät aina vartioivat hänen jokaista liikettään ja ilmettä hänen kasvoillaan, ja vanhemmat tyttäret alkoivat jo olla huolissaan hänestä. Vilkas Laura Maria oli huudahtanut eilen viimeksi:

»Eihän äiti-kulta vain ole sairas — eihän?»

Ja Anna rouvan oli pakko kohentaa ryhtiään ja koettaa hymyillä sekä vakuuttaa, että hän oli aivan kunnossa, pikkuisen pikkuisen väsynyt vain.

»Miksi sinä sitten syöt niin paljon, että lihot tuollaiseksi?» oli Anna Theresia tiedustanut puolestaan ja hänen mustissa silmissään oli ollut arvostelevaa moitetta.

»Ei äiti-kulta muuten jaksaisi aina nousta tuomaan sinulle vettä, kun itket ja huudat kaikki yöt», sanoi Laura Maria sisarelleen nenäkkäästi äidin puolesta. »Siksi äidin pitää syödä, että jaksaa. Pikkuveikkokin on ollut taas niin hinkussa.»

— — —

Anna rouvan pitää kesken itkunsa hymyillä. Sitten hän kuivaa silmänsä ja huokaa. Hänen lapsensa ovat niin suloisia, hän ei antaisi heistä pois ainuttakaan. Ja vaikka joskus silloin, kun hänen piti kävellä läpi yöt hyssytellen hiljaa inisevää kipeätä kääröä käsivarsillaan uneen, nukkumisen tarve poltti hänen silmäluomiaan ja hänen joskus on pitänyt itkeä itseään ja omaa surkeuttaan, niin sitten, kun he kasvavat ja tulevat niin kauniiksi ja vilkkaiksi, hän on ylpeä siitä, että on saanut heidät kaikki synnyttää ja että he ovat terveitä

ja suloista ja että heitä on niin monta. Kahdeksan elossa ja kymmenes tulossa, yksi oli kuollut aivan pienenä, Johanna niminen.

Kuhlström on raskasuninen ja halusi nukkua yöt rauhassa ja siksi on pitänyt aina nuorin lapsi siirtää pienempien tyttöjen huoneeseen, vähän aikaa sitten juuri vieroitettu lapsi, viimeksi nyt mustahiuksinen Charlotta Adelaide. Hän on tyttäristä tummin ja nyt jo kolmevuotias, mutta itki yhä öisin ja huusi äitiä. Adele siellä taas itkee — tietysti.

— — —

Huoneeseen tölmähtää maataviistävissä rynkkyhameissa Louise, Bublina, pieni kolmivuotias Adelaide-lapsi Laura Marian johdolla ja kaikki huutavat yhteen ääneen:

»Äiti, tuleeko Fiikka kotiin?»

Mistä he tiesivät jo sen? Niin, tietysti. Lars oli pitänyt niin kovaa meteliä, että se on kuulunut lastenhuoneisiin tahi sitten he ovat kuunnelleet ovien takana, nuo pikku syntiset taas.

»Äiti, mitä sinä täällä teet? Mitä — ethän vain ole itkenyt —?»

»Lapset, lapset», Aleksandra ilmestyy lasten taakse ja huomauttaa, nyökäyttäen vaaleata päätään sanojensa vahvistukseksi, »enkö ole monta kertaa sanonut, että ei äitiä saa puhutella siten. On sanottava näin: 'Äiti, mitä te täällä teette —?'»

»Aina tuo Sandra», ja Laura Marian suu nyrpistyy. Sitten hän ryntää äitinsä kaulaan ja pienemmät siskot seuraavat esimerkkiä.

Anna rouvan on pakko nauraa ja selittää, että kaikki on hyvin ja että hän on aivan, aivan terve, — mutta että hänen hammastaan särkee ja sekin on nyt ohi menossa. Ja sitten hän piilottaa paksut, turvonneet jalkansa laajan rynkkyhameensa alle.

— — —

Huonotuulisena, kasvot mustanpuhuvina ärtymyksestä — matka on ollut pitempi kuin hän on arvannutkaan, saapuu Kuhlström Eurajoelle vihdoin viimein ja temmaten itse vaununoven auki, odottamatta, että Petter kuskipukiltaan ehtisi siihen, hän hypähtää alas ja harppoo lätäkköisen pihan poikki suoraan pääportaille, johon on lennähtänyt puutarhasalista Fiikka, tunnettuaan isänsä lasikuistin takaa.

Tuskin tervehtien nuorta patruunaa ja patrunessaa, jotka ovat myöskin ilmestyneet portaiden yläpäähän — sataa laaraa kuin saavista kaataen ja kollegiasessorin harmaa silinteri kastuu, josta hän myrtyy vielä enemmän, — hän kääntyy tyttäreensä ja sanoo:

»Hae tavarasi, Fiikka! Nyt tuli kotiinlähtö ja justiin.»

Patruuna rientää kiireesti portaat alas ja koettaa kohteliaasti estellä:

»Herra Kuhlströminhän pitää lepuuttaa hevosiakin — Viipuristako asti herra Kuhlström on ajanut näillä?»

Kollegiasessori suoristaa ryhtiään, luo nopean, terävän katseen nuoreen patruunaan ja sanoo:

»Minä olen kollegiasessori Kuhlström Viipurista ja olen tullut hakemaan pois tytärtäni Fredericaa.»

Patruuna yskäisee, luo katseen patrunessaan ja koettaa kohteliaasti taivutella:

»Eihän kollegiasessorilla ole ehkä niin kiirettä ja Frederica mamselli ei ole maininnut mitään lähdöstä...

»Vai ei ole», vastaa Kuhström ja räystäältä tippuu vesi suoraan hänen kasvoilleen — »mutta johan häntä on täältä tarjottu pois, kun guvernantit pannaan jakelemaan ohjeita hänen isälleen.»

Ja sitten saatuaan itsensä näin kiihtymään, jatkaa samaan hengenvetoon, seisten toinen jalka ensimmäisellä porrasaskelmalla, toinen lätäkössä:

»Minun tyttäreni on vain neljäntoistavuotias, tänä kesänä täytti — häntä on kotona hellitty ja kasvatettu ja on nyt ensimmäisen kerran elämässään ollut vieraissa. Jos hän ei ole osannut täällä oikein käyttäytyä, on se pantava nuoruuden tiliin...

»Minä en ymmärrä», aloittaa hämmästyneenä patruuna, mutta patrunessan posket ovat lehahtaneet purppuranpunaisiksi ja hänen silmissään on kyyneleitä.

Luomatta yhtään ainoata silmäystä enää patruunaan tai hänen rouvaansa, Kuhlström kääntyy Fiikkaan ja toistaa, puhuen kiireisen hengästyneenä:

»Fiikka hoi, hae tavarasi!»

»Mutta hyvä Kuhlström —» aloittaa patruuna.

Kuhlström suoristaa ryhtiään, hän on melkein puolta päätä pitempi patruunaa, vaikka ei olekaan mikään järin pitkä mies ja vastaa purevasti, ruskeissa silmissään pirullinen välke:

»Pyydän, kollegiasessori, sillä tietääkseni emme ole juoneet ystävänmaljoja herra patruunan kanssa ja tuskinpa, pelkään minä, tämän jälkeen tulemme koskaan juomaankaan.»

Ja sitten hän jälleen hoputtaa Fiikkaa, joka on sillä välin ilmestynyt siihen päällysvaatteissaan, kantaen matkakoriaan, jonka häneltä ottaa renki Petter.

Fiikasta on ihanaa, että isä on tullut — hän ei välitä siitäkään, että isä on noin suutuksissaan ja epäkohtelias, isähän saattoi jostakin äkämystyessään olla kotonakin tuollainen. Mutta sitä Fiikka ei voi käsittää, mistä syystä isä on noin töykeä juuri patruunalle. Siitä syystäkö, että Fiikka kirjoitti, että hänellä oli täällä ikävä?

— — —

Fiikka hyvästelee syvään niiaten niin patruunan kuin patrunessankin ja on hyvillään, että puutarhasalin ikkunan takaa katseleva vieras neiti saa nähdä, kuinka komea isä Fiikalla on. On tosiaan hyvä, että isä on tullut itse, vaikka näin tultasuitsevaisena ja ottaa häneltä kaiken vastuun pois, kaikki huolet ja kaiken häpeän. Hän on jälleen isän oma tytär, jota ei kukaan saa kohdella miten tahansa. Mutta miksi patrunessa kääntyy äkkiä ja juoksee sisälle itkemään? Ja suoni patruunan leveällä,

hiukan taapäin viistolla otsalla paisuu ja muuttuu sinilaikulliseksi? Isä olisi saanut olla hiukan kohteliaampi ja hillitä itsensä —.

»Mitä olen velkaa tyttäreni ylläpidosta täällä?»

Fiikka kumartuu vaunujen avonaisen ikkunan kohdalle paremmin kuullakseen.

»Mutta mamselli Fredericahan opetti tyttärelleni saksankieltä», yrittää patruuna väliin ja nyt on hänenkin äänensä kylmä ja virallinen — »hän tuli siten saamaan ilmaisen olon täällä...»

»Ei sillä tavalla. Jos hän on opettanut kartanon ryökkinää, hyvä. Mutta häntä ei ole palkattu tänne guvernantiksi. Minä haluan maksaa hänen ruoastaan ja asumisestaan.»

Fiikan sydän hakkaa. Kuinka isä voi olla noin mahdoton ja ihanan mainio samalla kertaa. Hänen oma isänsä. Mitä hän vielä tuolla pihalla sanoo? Voi, voi hänen harmaa silinterihattunsa on täynnä sadepisaroiden jättämiä tummia täpliä ja pelleriiniviitta, tuo uusi musta pelleriiniviitta, olkapäistä aivan märkä. Nyt he menevät sisälle puutarhasaliin ja isä on ottanut esille lompakkonsa. Voi, voi sentään. Tällainen lähtö kartanosta, tällainen ihana lähtö! Katsokoot nyt silmät soikeina — kaikki. Fiikkaa alkaa naurattaa, hän kohottaa vaunuissa istuen ryhtiään ja matkii ääneen:

»Olen kollegiasessori Kuhlström Viipurin kaupungista!»

Oi, oi, oi — niiden ilmeitä! Ainoa ilo olisi ollut vielä,

että se ihminen, hän, joka Fiikalle niin suuren murheen ja nöyryytyksen tuotti, olisi saanut myös olla tätä lähtöä katsomassa. Mutta hän oli matkustanut Helsinkiin jo kaksi päivää aikaisemmin.

— — —

Kasvot tummanpunaisina kiihtymyksestä ja pyyhkien hikeä otsaltaan nousee Kuhlström vaunuihin tyttärensä viereen ja sanoo hieman hengästyneenä:

»Yövymme majatalossa. Olen jo varannut sinne meille huoneet.»

Paksuksi vyöritetty kuski Petter heilauttaa piiskaansa ja Kuhlströmin raskaat matkakaleesit lähtevät liikkeelle.

ANNA NATALIA

XIII

Kotona Anna rouva ei enää voi nukkua viimeisinä öinä, hänen tuskansa ja levottomuutensa yltyvät. Hän kuvittelee mielessään tyttären kotiintuloa ja Kuhlströmin raivonpuuskia, jotka sitten taas hän, Anna Natalia, saisi kestää.

Hän on niin väsynyt, niin huonovointinen, kärsii jo pelkästään lasten alituisesta meluamisestakin. Uusi pieni tulokas potkii hänen kohdussaan niin ponnekkaasti, että hänellä ei ole yön eikä päivän rauhaa. Niinpä, kun hän kaikkina entisinä kertoina sentään on iloinnut siitä, että sai synnyttää uuden pienen lapsen maailmaan, nyt se täyttää hänet melkein pelolla. Ettei lapsi taas vain olisi liian iso kuten Lars Teodor poika oli ollut, isänsä kaima, ja Anna oli ollut kuolemaisillaan synnytyksessä. Viime keväinen keskenmenokin oli ottanut niin kovasti hänen voimilleen.

— — —

Pieni Adele vieressään hän valvoo leveässä yhteissängyssä ja tuntee, kuinka kyynelet kumpuavat hänen

suljettujen luomiensa alta karvaina poskelle, polttavat siihen vanan ja kun ne ehtivät suupieliin, niiden suolaisuus kirveltää huulia. Toisaalta on lepo valvoa näin hiljaisuudessa ja yksin, Adelen pörröinen tumma pää, hiukset hiestä kosteina kutittamassa hänen paljasta käsivarttaan. Anna Natalian on pitänyt riisua pois valkea palttinainen yöröijynsä, sillä yöt ovat jälleen kääntyneet niin lämpimiksi, vaikka on syyskuu.

On tosiaankin hyvä saada olla näin pitkällään, tuo jomotus sydänalassa hiukan helpottaa — lapsi potkii taas, sillä alkaa varmaan pian olla siellä ahdasta ja se tahtoo huomauttaa äidille, että se ei pidä siitä, että äiti on murheellinen.

Anna rouva liikahtaa varovaisesti mukavampaan asentoon, päässä asti tuntuu tuo sikiön liikehtiminen tänä yönä. Ja tämä höyhenpulsteri, kuinka epämukava ja pehmeä se on — hänen painava ruumiinsa uppoaa sinne kuin hautaan —. Hautaan —? Mistä sellainen ajatus iskee hänen mieleensä? Eihän hän saa kuolla — ei tähänkään synnytykseen, sillä pienet lapset tarvitsevat häntä kipeästi, joka ainoa heistä. Hän ei anna sellaisen ajatuksen päästä edes mieleensäkään. Hän muistaa jälleen Fiikan ja uusi, raskas huokaus purkautuu hänen rinnastaan, niin äänekäs, että hän pelkää jo Adelen heräävän. Tyttö käännähtää, kiepsahtaa selälleen, heittää pienet, pulleat, kuumat käsivartensa päänsä yli ja nukahtaa uudelleen, unen vieno tuoksu ympärillään.

Ne tuntevat siellä Eurajoella huonosti Fiikan, jos

uskovat, että Fiikka olisi kevytkenkäinen. Tyttö on vallaton, ilonkipeä ja joskus suorastaan raisu, mutta mikään kevytmielinen hän ei ole. Se on sitten asia erikseen, jos Fiikka on ehtinyt rakastua johonkuhun nuoreen mieheen. Ja sitä se tietysti on. Ne tahtoivat varoittaa heitä, häntä ja Larsia, vaikka niin peitetysti kuin Kuhlströmin kirjeessä oli ollut. Varoittaa siksi, että vastuu siirtyisi siten heiltä pois tytön vanhemmille. Jotain siis täytyi olla hullusti, kun vennonvieraat ihmiset kirjoittavat noin. He näyttivät arvelevan, että kruununvouti on jo niin hyvä naimiskauppa jollekulle pienelle tytölle syrjäisestä Viipurista, että siitä piti olla ylpeä ja pitää kiinni sulhasesta, ettei hänkin karkaisi. Onko toinen siis jo paennut? Mitä ne tietävät siellä Tamelanderista? Mutta toisaalta — jos jotakin on jo Fiikalle tapahtunut siellä, ei tietysti silloin Tamelanderkaan Fiikasta välittäisi. Sitä ne tarkoittivat, että pitäisi vain kiireesti naittaa Fiikka ja kruununvouti —.

Voi kauheata. Tietysti kaikkein pahin on tapahtunut. Fiikka on langennut, hänen oma pieni tyttärensä. Langennut, kuinka kauhea sana!

Tuska kouristaa Anna Nataliaa nyt niin, että hän ei siedä sitä kauempaa vaan nousee ja alkaa kävellä huoneessa edestakaisin raskaasti, painaen käsillään sydänalaa. Sitten hän pukee yöröijyn päälleen, etsii svaveltikut ja sytyttää kynttilän. Senjälkeen hän lähtee saliin, katsoo pendyyliä uuninranssilla ja näkee, että se on pian neljä ja pian soittaa tornikello myöskin ulkona hitaasti

valostuvassa aamussa. Kello neljä siis eikä hän ole nukkunut silmäntäyttä koko yönä.

Hän istahtaa nojatuoliin ikkunan ääreen, huoneessa on tukahduttavaa — kääntyy ja avaa fortuskan, varpuset tirskuttavat ulkona. Ne viskelevät kuin kysymyksiä nopeasti ja touhukkaasti ja vastaavat siihen tärkeinä. Mäkinen ja kuoppainen katu on autio, mutta sen yllä väreilee kuin tulevan uuden arkipäivän jännittynyt odotus. Pian kulkisi sitä alas huolestuneita perheenemäntiä toriostoksille Pässilinnan kupeella tahi tulla jyryyttävät raskaat kuormavankkurit Pietarin maantieltä päin täynnänsä jauhokuleja — siinä marssisi sotamiehiä, dentsikkoja, herrojensa asioilla — kannuksiaan kilisytteleviä upseereita — joku nuori mamselli vanhemman seuralaisensa, förkkelin kera — kuten Fiikka.

Ajatus palautuu takateitä Fiikkaan.

Vastapäätä hiukan viistoon olevalla autiolla tontilla kasvavassa piilipuussa raakkuu varis. Voi, voi, voi, se ennustaa huonoa säätä, variksenraakkuminen ennen auringonnousua. Taivas kattojen takana on kuin harmaansinervän harson peitossa — siinä on myös hiukan sinipunaista väriä. Harmaa talonpääty tuossa vastapäätä, osa harmaata lankkuaitaa kallistumaisillaan vanhuuttaan, sen takana on rovasti Vinogradoffin vuokrattu kaalimaa — aamuharmaa katu. Nyt alkaa sataa... Pisarat rummuttavat ikkunalautaan. Mistä pilvestä oikein sataa —?

Jos Fiikka vain saa lapsen?

Hänen verensä tuntuu hyytyvän. Ketä hän siitä voisi syyttää? Fiikkaako vai itseään, joka oli äpärä oikeastaan. Hänen oma äitinsä, matami Motti, oli synnyttänyt kolme aviotonta lasta samalle miehelle tosin — onneksi isä nai äidin. Niin, että sellaista on kyllä perheessä. Taas tuo kummitus, tuo hänen nuoruusvuosiensa kummitus on siinä.

Anna rouva panee kädet ristiin, laihat, verettömät kätensä ja yrittää rukoilla. Mutta rukous ei lähde vapaaehtoisesti hänen sielustaan — hän ei ikäänkuin jaksa itse uskoa sitä, mitä pyytää. Hätäinen ajatus, tämä, nousee hänen huulilleen:

»Armahda ja auta — että niin ei olisi käynyt — armahda ja auta, että niin ei olisi tapahtunut.»

Hän ei voi olla pelkäämättä, että niin on jo käynyt. Hänen rukoustaan ei voida enää kuulla. Miksi? Koska hän on ollut huono äiti. Ei ole ajoissa varoittanut nuorta lastaan, ennenkuin laski hänet maailmalle. Hänellä ei ole ollut milloinkaan tarpeeksi aikaa tälle vanhimmalle elossa olevalle tyttärelleen. Kun Fiikka itki kihlaustaan, hän oli asettunut ilman muuta oman miehensä puolelle, haluamatta ymmärtää tytärtään, joka oli vielä pieni tyttö. Entäpä, jos Fiikka pelkästä ymmärtämättömyydestä onkin joutunut harhateille — kenen syy silloin on? Hänen, Anna Natalian. Mutta hänestä oli ollut niin vastenmielistä mennä kertomaan Fiikalle sellaisia asioita — ei kukaan hänelle itselleenkään ollut mitään puhunut, ennenkuin hän joutui kaiken kokemaan. Oli jollakin

tavalla niin noloa omalle lapselleen puhua sellaisesta, josta ei ylimalkaan kukaan haastanut julkisesti — ei sivistyneet ihmiset varsinkaan, koska se kuului itsestään selvään elämän menoon. Ja nyt.

Ajatus pyörittää koko ajan samaa ympyrää hänen päässään niin, että sitä alkaa kivistää. Hänen on jälleen noustava vaivalloisesti ja etsittävä kynttilä kädessä hajusuolapullo.

Pihalta kuuluu kukonkieunta. Joku alkaa pilkkoa puita, talonmies, dvornikka varmaan. Lokkien kirkuna niiden lentäessä loivissa kaarteissa talon yllä ilmaisee, että aamu on tulossa ja että sade lakkaa. Lämmin hieno syyskuun sade.

Yht'äkkiä alkaa kauempaa erottua kuin vankkurien jyrinää — se tulee kauempaa Karjaportinkadulta päin... Nyt kuuluu selvästi jo hevosen kavioiden tahdikas kopse. Sitten naisten ääniä pihalta ja puhetta siitä, että on mentävä huuhtomaan pyykit lotalle Salakkalahden rantaan ja kas, kun taitaa tullakin hyvä ilma. Keittiöstä päin kantautuu Kyökki-Marin virrenveisuu, Mari veisaa aina virttä virittäessään tulen piisiin. On ikäänkuin turvallisempaa, kun muutkin ihmiset valvovat eikä vain Anna Natalia yksin synkkine, pelokkaine ajatuksineen.

Mitä? Rattaiden jyrinä lähenee lähenemistään. Etteivät ne vain olisi — etteivät ne vain olisi heidän omat kaleesinsa, jotka sieltä tulla rymyyttävät?

Hän ei malta odotella kauempaa vaan kävelee ikku-

nan luo ja koettaa kurkistella siitä Mustainveljestenkadulle. Ja aivan oikein, hetken kuluttua tulee Karjaportinkadun kulmauksesta parivaljakko ja niiden takana kaleesit —. Hän huudahtaa heikosti ja lähtee kiireesti kulkemaan keittiön porstuaan ja ehtii sinne juuri samalla hetkellä, kun ovenkolkutin portissa kolahtaa. Hän huutaa liiteriin dvornikalle, että tämä menisi avaamaan portin ja että sieltä on tulossa kollegiasessori. Marille hän toimittaa keittiöön, että tämä herättäisi palveluspiiat ja panisi teeveden kiehumaan.

Tornikello kuuluu samassa soittavan viittä.

— — —

Mikä huojennus, mikä ihana helpotus. Kuhlström näyttää olevan aivan loistavalla tuulella, nauraa ja vilkuttaa jo kättään hänelle tervehdykseksi ja Fiikka kiepsahtaa suoraan hänelle kaulaan, painaa aamuviileän poskensa äidin lämmintä pehmeätä poskea vasten ja kuiskaa:

»Rakas, kulta, oma äiti — on ihanaa, ihanaa, ihanaa, että olen taas kotona.»

Anna rouva etäännyttää hänet varovasti itsestään käsivarsiensa varassa ja katsoo tutkivasti tyttärensä kirkkaisiin siniharmaisiin silmiin. Ne ovat hiukan uniset, unenrikat silmänurkissa — mutta päilyvät kuin peili, heijastaen vain riemua jälleennäkemisestä — valkuainen on niissä häikäisevän kirkas ja iiris, tuo kaunis siniharmaa väri siinä niin puhdas. Kuinka viaton kat-

santo on hänen omalla lapsellaan. Nyt niihin ilmestyy huolestumista ja kuin säikähdystä ja Fiikka kysäisee nopeasti:

»Äiti? — Eihän äiti vain ole sairas?»

»En», vastaa Anna rouva yhä katsellen tarkastelevasti tytärtään — »entä sinä, lapseni, onko kaikki hyvin?»

Fiikka luo äitiinsä kummastuneen katseen, mutta ei punastu, ei näy kiinnittävän sanoihin mitään erikoista huomiota vaan vastaa:

»On nyt taas. Voi, voi äiti kulta, jospa olisitte ollut näkemässä. Pappa oli ihan kerrassaan mahdoton, mutta mainio myös. Ooo. Meillä oli aivan dramaattinen lähtö sieltä. Ihana lähtö — aah», sitten hän nauraa heleästi.

Helpotus on niin suuri, että Anna rouvalle tulevat kyynelet silmiin. Ja niitä peittääkseen hän vetäisee Fiikan syliinsä, puristaa hänet kiihkeästi itseänsä vasten ja jupisee:

»Herralle olkoon kiitos ja ylistys, Herralle olkoon kiitos.»

XIV

On kulunut toista vuotta näistä tapahtumista ja kollegiasessori Kuhlströmin talossa ryhdytään jouluvalmisteluihin. Kollegiasessorista on tullut ritari ja hän on ostanut Backmanin talon omiin nimiinsä. Edellisen vuoden joulukuussa syntynyt pieni tyttö, Emma Sophie, on terve ja iloinen lapsi ja uutta perheenlisäystä odotellaan jälleen. Fiikka on yhä vielä isänkotona, sillä Anna rouvan rukouksista heltyneenä Kuhlström oli pyytänyt kruununvoudin odottelemaan vielä vuoden päivät, ainakin siihen asti, että Fiikka ehtisi täyttää kuusitoista ikävuottaan.

Talossa on kuurattu, pesty, pantu joulukalja ja valmistettu ryynimakkaroita sekä paistettu piparikakkuja ja knenettejä sekä kauruskaa. Teurastajalta oli tilattu paljon tuoretta lihaa, sillä joulunpyhien aikaan tulisivat myös ristiäiset tahi ainakin uudesta vuodesta päästyä, jos merkit paikkansa pitivät.

Lapset iloitsivat jouluntulosta. Isommat tyttäret kiirehtivät joululahjojaan valmiiksi, joulukuusi oli tuotu sulamaan jo kolme päivää ennen joulua. Joulukuusi oli

nyt ensimmäistä kertaa Kuhlströmin perheessä — Mari ei ollut antanut enää tuoda olkipahnoja keittiön lattialle kuten edellisinä vuosina.

— — —

Ulkona on kaunis pakkastalvi, aisakellot kilisevät aamusta iltapimeään, reslareet liukuvat alas jyrkkiä mäkikatuja juhlavaljaissa olevien hevosten vetäminä, puodit ovat tungokseen asti täynnä väkeä aamuvarhaisesta myöhäisiin tunteihin, kynttilät tekevät kauppansa, samoin mausteet ja väskynät sekä rusinat. Ja kantavassa ilmassa kaikuu ihmisten puheensorina niin somasti. Äänet ovat korkeat ja kimittävät, niissä on kuin sininen nuotti — kunnes joku harmaa matalampi ääni pistää siihen säestyksenä tummemman värisoinnun. Kuuluu suomea eli viipurinmurretta, venäjää, saksaa ja ruotsia, niin että lyhyt talvinen päivä on täynnä aivan erilaista iloisen kiireen tunnelmaa kuin muulloin. Se on tosiaankin iloista kiirettä, vaikka kenelläkään ei sentään ollut sellaista hoppua, ettei olisi ehtinyt toivottaa vastaantulijalle, olkoon sitten tuttu tahi tuntematon, hauskaa joulujuhlaa. Se kuului hyviin tapoihin.

Illan hämärtyessä sitten alkavat kellot soida. Näissä jouluviikon kelloissa on aivan erilainen sävel — riemullista juhlan odotusta, joka virittää ihmisten mielet heti ylevämpään tunnelmaan. Venäläisen tuomiokirkon isot kellot moukuvat ja pakottavat pienemmät kellot kiireesti kalkattamaan siihen väliin. Pietari-Paavalin kir-

kon kello vain läppäisee, ettei hienotunteisuudesta ottaisi avaruudesta liiaksi tilaa itselleen. Mustainveljestenkadun yläpäässä oleva Suomalainen kirkko, jota pari vuotta takaperin oli alettu korjata, kutsuu iäkkään tapulinsa kellovanhuksella hartaasti ja nöyrästi väkeä ehtoojumalanpalvelukseen.

— — —

Kuhlströmin talossa tuoksuvat kaikki huoneet joululle sinä aatonaaton aamuna, jolloin kollegiasessori on lähtenyt virkaansa vielä pariksi tunniksi ja Fiikka on vienyt pienemmät sisaruksensa mummolaan Mottille kutsumaan Mottilaisia Kuhlströmille joulunviettoon. Tavallisesti oli oltu trahtööri Mottin talossa joulunaattona koko suku.

On hiljaista.

Aleksandra liimaa omassa huoneessaan uutta kultapaperia joulukuusen tähteen, hän on saanut jäädä kotiin, kun hänen yskänsä oli taas tullut pahemmaksi. Hän oli ollut edellisenä päivänä muiden lasten kanssa kelkkamäessä ja jalat olivat kastuneet.

Yht'äkkiä kajahtaa vanhempien makuuhuoneesta tuskanhuuto ja samassa syöksyy Katri, toinen sisäpalvelija, kasvot kalmankalpeina Sandran luokse ja kiljaisee ovelta suu itkuun vääntyneenä:

»Mamsselli, herrajesta sentään, rouva synnyttää justiin pienen lapsen — Herra hyvästi siunatkoon — eikä ketään ole kotona!»

Sandra nousee hitaasti, pyyhkäisee vaaleanruskeita kiharoitaan, hän oli maannut kynttilät päässä edellisenä yönä saadakseen oikein kunnolliset kanuunakiharat — ja punastuu hiusmartoon asti. Sitäkö se on?

Samassa alkaa makuuhuoneesta kuulua suoraa huutoa ja sitten voihkinaa. Ja nyt erottuvat jo sanatkin monen oven takaa:

»Aut-ta-kaa! Hy-vät ih-mi-seet — aut-taa-kaaa!»

Äiti siellä huutaa noin.

Sandra seisoo melkein jäykkänä, pyyhkäisee neuvottomana hamettaan, mutta äkkiä hän lähtee säntäämään sinne päin ja ehtii kuulla kuin ohimennen Katrin sanovan jotakin sellaista, että kun ei ole edes kuumaa vettä ja eihän sen vielä pitänyt tapahtua ja kun Marikin on torilla. Sitten Katri huutaa Sandran jälkeen:

»Mamsselli, mamsselli — tässä on lakana. Olen repinyt sen rievuiksi — ja tuossa on sakset.»

»Lakana rievuiksi ja sakset», ajattelee Sandra hitaasti — »mitä minä niillä teen», kun palveluspiika lennättää ne hänen käteensä.

»Minä koetan juosta lapsenpäästäjän luo, jos olisi kotona. Vaan voi, voi — jos ei olekaan, mitäs sitten tehdään», Katrin ääni kaikuu jo parin huoneen takaa — »mamsselli koettaa nyt vain tulla toimeen jollakin tavalla ja jos jo alkaa näkyä, vetää vain rohkeasti esille...»

Jos jo näkyy?

Sandra pysähtyy oven takana, painaa kädellään sy-

däntään, joka tuntuu pompottavan kokonaan pois rinnasta — sitten Katrin sanat pääsevät hänen tajuntaansa ja hän alkaa pohtia niitä hitaaseen tapaansa. Mikä näkyy? Ja mistä? Ja mitä hänen pitäisi vetää esille? Lapsenpäästäjä, kuka se on? Sekö matami, joka ilmestyi heille aina silloin, kun hetken kuluttua uusi lapsi, uusi pieni itkijä saapui myös jostakin taloon. Mistä? Mistä lapsenpäästäjä niitä oikein toi —? Jos se toi niitä muualta, miksi piti äidin sitten noin hirveästi huutaa ja vaikeroida?

»Voih — aah! — Hyvä Jumala Tai-vaas-sa! Aut-taakaaa — aut-ta-kaa! — Äääääh!»

Nyt ei äiti enää huuda, kirkuu. Kirkuu noin hirveästi. Ei koskaan ennen elämässään Sandra ole kuullut kenenkään ihmisen valittavan tuollaisella äänellä. Häntä vapisuttaa äkkiä kuin horkka, hampaat alkavat kalista suussa ja polvet lyövät loukkua. Hän ottaa tukea oven kamanasta — hänelle tulee villi halu paeta suin päin — syöksyä jonnekin piiloon —.

»Voi, voi, voivoivoivoi — uhuuh — uhuuh!»

Taas äiti kirkuu. Ja nyt on hänen äänessään villiä epätoivoa ja kauhua.

Sandra puraisee huultaan neuvottomana, kyynelet syöksähtävät hänen silmistään yhtenä ryöppynä, hän nyyhkäisee pari kertaa, avaa oven ja ponkaisee sisälle niin, että on kaatua.

Missä äiti on? Ei ole vuoteessa.

Ah, vaikerrus kuuluu tuolta vuoteen toiselta puolelta lattialta.

Sandra hiipii hiljaa ja varovasti lähemmäksi ja sitten hänen on upotettava nyrkki suuhunsa, ettei olisi alkanut itsekin huutaa. Äiti kieriskelee siellä paljaalla lattialla takoen nyrkkiin puristetuilla käsillään lattialautoja niin, että kolina käy. Hänen päänsä, josta pitkät tummanruskeat hiukset ovat valtoiminaan ja aivan hikiset ja kuin vereentahrautuneet, huojuu edestakaisin. Hänen rintansa kohoaa ja laskee ja huulille, joilta pääsee uikutus, ilmestyy veristä vaahtoa. Äidin silmät ovat melkein nurin päässä ja samassa häntä vapisuttaa päästä jalkoihin pitkä puistatus.

Entä äidin kauniit kasvot. Kauniitko? Rumat, ankarat, vääristyneet — kaikki niissä vääristynyt, nenä, posket, suu, yltyvään tuskankirkunaan ja iho on pingoittunut ja mustanpuhuva.

Sandra tarttuu molemmin käsin päähänsä eikä tiedä, mitä tehdä, sitten nyyhkäys purkautuu hänen rinnastaan. Äiti on kauhea katsella, noin iso ja mahtava — vyötärö koholla kuin kukkula ja sitten tuo viiltävä uikutus.

»Uhuu — uu-huuh — uuuh-huhuhu-uuui!»

Äkkiä Sandran katse laajenee pelästyksestä, sillä äidin hameiden alta alkaa virrata verta — punaista verta norosinaan. Äitihän kuolee ihan varmasti. Mitä pitäisi tehdä, mitä — näillä saksilla ja rievuilla —?

Ovi hänen takanansa temmaistaan auki ja Marin käheä ääni huutaa hengästyneenä:

»Voi hyvät ihmiset sentää — nyt rouvaraiskal o tult

häne hetkeesä — eikä kettää oo koton. Herra hyväst siunatkoo.»

Sitten Mari huomaa Sandran ja alkaa päivitellä:

»Ja Santra mampselkii o siin. Mänkää työ pois mampsel, mänkää vällee — ei tää oo sunkaa teiä silmiäännö varte. Mut ei, älkää sentää mänkää — äitiinnö voip vaik kuolla. Mie pane vällee piisii tulta ja ala keittää vettä. Voi, voi sentää, mis ne tytötkii taas ovat — molemmat piijat. Voi, voi rouvaraiskaa, siin polose pittää kärsii tuolviisii...

Mari menee lähemmäksi, kohottaa sairaan päätä ja sanoo Sandralle:

»Mampsel, ottakaa työ tuo tyyny tuost sängyst ja koitetaa asettaa se häne pääsä alle. Voi, voi — hää o purt huulesakkii iha rikki — voi häntä raiskaa.»

Ja Mari hyrähtää itkuun.

Yhteisvoimin he saavat tyynyn äidin pään alle ja Sandra alkaa silitellä kylmin sormin äidin kosteita hiuksia, ottaa oma-alotteisesti pyyheliinan ja kuivaa äidin otsaa, josta suuret hikikarpalot vierivät alas kasvoille.
sia, ottaa oma-alotteisesti pyyheliinan ja kuivaa äidin
hameenliepeitä ja älähtää kauhistuneena ja samassa Sandra näkee jotakin sellaista, että hänen pitää painaa molemmat kädet kasvoilleen.

Äidin suusta kuuluu nyt mylvintää, se ei ole enää ihmisen ääni ja Sandra sortuu sen voimasta polvilleen yhä pidellen käsiään kasvojensa edessä. Hyvä Luoja,

mitä se on? Mitä se on, se verinen möhkäle, jossa on kuin keskellä mustaa ja joka on tulossa äidistä —?

Kyökki-Marin käheä ääni herättää hänet:

»Santra lapsein, mänkää työ nyt pois. Herrajesta sentää, nyt se jo syntyy

Ovi käy, vaatteiden kahinaa. Ja samassa matami Motti huutaa tutulla, kirkkaalla korkealla äänellään, jossa on säikähdystä:

»Miu tyttärei — miu tyttärei — onkhää ja kuolt —?»

Silloin Sandra pyörtyy.

— — —

Koko talonväki joutuu liikkeelle, kun mummo Motti ottaa ohjakset käsiinsä. Vesikattila tuodaan sisään, synnyttäjä nostetaan lattialta, hän on mennyt voimattomuudesta tainnoksiin eikä jaksa synnyttää. Kyökki-Mari jakelee neuvoja joskus ovelta, komentelee palvelustyttöjä, jotka hädissään juoksentelevat edestakaisin, eivätkä tiedä, mitä pitäisi tehdä. Kollegiasessori on haettu virasta, Mari on keksinyt sen omasta alotteestaan, ja nyt Kuhlström istuu vaimonsa vuoteen vieressä pidellen hänen hervakkaa kättään ja tunnustellen tuon tuostakin, vieläkö siinä elo liikkuu. Tykyttäjä lyö kumman hitaasti, joskus kokonaan pysähdellen.

Matami Motti koettaa herättää tytärtään. Häntä läimäytellään poskille, häntä hierotaan nenästä, kun joku on luullut tietävänsä, että se auttaisi. Häntä koetetaan saada yhteisvoimin pystyyn. Mutta turhaan. Hänen veltto ruumiinsa retkahtaa aina takaisin. Sitten Anna

Natalialle juotetaan etikansekaista viiniä, että sen kirpeä maku saisi hänet tunnottomuuden tilasta ja lopulta hänet on laskettava takaisin vuoteelle, — sisäpiika Leena parkuu koko surkeutta, kun Anna Natalia avaa silmänsä äkkiä.

Matami Motti tarttuu hänen käsiinsä ja alkaa tolkuttaa:

»Ponnista, ponnista, lapsein — rakas kulta, oma lapsein, ponnista — poikas pää jo näkkyy — ponnista! Voi, voi nyt tarvittas justiisa välskärii. — Mis se Petterkii viipyy, mie läheti sen hakemaa välskärii.»

Anna Natalia katselee silmät raukeina äitiinsä, pieni hymynhäive ilmestyy hänen kasvoilleen. Hän on heikko ja voimaton ja suuren verenvuodon uuvuttama. Yhä uusia lakananriepuja työnnetään hänen alleen. Sitten äkkiä kumminkin hänen ruumiinsa jännittyy, se kaartuu korkealle, — jalat ottavat kuin tukea, ja Kuhlström tuntee, kuinka Anna Natalian kynnet painuvat hänen kätensä lihaan.

Anna Natalian huulilta puristuu esille käheä yrinä, niin kaamea, että kollegiasessori valahtaa kalmankalpeaksi ja hytkähtää ja sitten hän peittää silmänsä, kunnes matami Motti nykii häntä innokkaasti käsivarresta ja huutaa hänen korvansa juuressa:

»No, Taivaal olkoo kiitos ja ylistys — nyt se vihoviime pääs tulemaa. Sait poja, Lauri, ja nii suure, ku mikä ihme ikkää...

Kuhlström kääntää hitaasti päänsä ja tuijottaa anop-

pinsa käsissä olevaan möhkäleeseen. Sitten hän kuulee, kuinka matami lyö sitä pakaroille ja samassa vastasyntynyt päästää ensimmäisen parkaisun. Kollegiasessori painaa päänsä alas ja pari kosteata pisaraa alkaa vieriä hänen silmistään.

— — —

Ovi avautuu, välskäri astuu sisälle, venäläisen sotaväen välskäri ja hänen sinellistään tunkeutuu huoneeseen ulkoilman raitis tuulahdus. Hän riisuu viittansa, heittää sen tuolille, pesee kätensä ja astuu sairaan luo.

»Sieltä on tulossa toinen lapsi», sanoo hän sitten hitaasti, paksulla saksankielellään — »a, armollinen jalo frouva ei jaksa sitä saada aikaseksi».

»Mitä?» kollegiasessori kohottautuu ylös ja tarttuu välskäriä kauluksesta — »mitä sanotte, mies».

»Minä sano, et sieltä on tulossa toinen pieni lapsi, mutta hän ei jaksa synnyttää sitä, teidän armollinen frouva», välskäri näyttää hiukan loukkaantuneelta. »Pitäisi tehdä operationi, mutta nyt on myöhästä — frouva ei voi elää. Piti hakea minut aikaisemmin.»

— — —

Anna Natalia kuoli tuntoihinsa tulematta vieden mukanaan toisen syntymättömän lapsensa, josta ei tiedetty, olisiko se ollut tyttö vai poika.

— — —

Matami Motti asettaa Anna Natalian valkeat, kärsineet kädet ristiin rinnoille ja suutelee hänen valjut silmäluomensa umpeen, sitten hän sivelee hellästi omalla leveällä kädellään nihkeyden ja tuskanviivat suoriksi hänen kasvoillaan, katselee hetken tytärtään, tekee ristinmerkin hänen ylitseen ja sanoo, kääntyen Kuhlströmiin:

»Sie, Lauri — kuule sie, oisit sie saant pittää paremmi miu tytärtäin — hää ei olt ku neljänneljättä ajastaikane ja nyt jo tuos vainaana...

Tyttäreensä päin kääntyen hän jatkaa sama tyyni arvokkuus olemuksessaan, mutta ääni värähtäen:

»A siin hää nyt makkaa — miu kaikist kalliimpain. Ei hää sunkaa millokaa miu mieltäin pahottant — ain ol hyvä ja höyli. A hää mänkii iellä päi Hyvä Jumala luokse Taivaasee...»

Matamin siniharmaat silmät ovat kuin sinistä jäätä, ei yhtään kyyneltä nouse niihin. Sitten hän tarttuu keppiinsä ja katsomatta taakseen, vilkaisemattakaan vävyynsä, joka istuu nyhjöttää pää kumarassa, kädet kasvoilla, hän lähtee huoneesta. Takanaan hän kuulee jostakin Fiikan huutavan:

»Äiti — äiti — äiti! Voi — äiti!»

XV

Ei tullut joulua sinä vuonna Kuhlströmin taloon. Tuli kyllä pitojuhlat, mutta hautajaiset, joihin saapui puoli kaupunkia. Sääliteltiin kollegiasessoria, jota oli kohdannut sellainen onnettomuus ja joka oli jäänyt niin suuren lapsilauman kanssa yksin, vastasyntynyt pieni poika kaiken lisäksi. Toinen oli onneksi seurannut äitiänsä hautaan.

Kuhlström sulkeutui hautajaisista päästyä suruunsa, vietti tuntikaudet omassa työhuoneessaan kirjoituspöydän ääressä, ikäänkuin olisi tehnyt jotakin työtä, mutta ei hän mitään tehnyt, hanhensulkakin vepsutti veltosti hänen sormissaan, mustetolpon kansi oli kyllä auki, mutta ei hän kastanut hanhensulkaa musteeseen eikä kirjoittanut edessään olevalle paperille mitään.

Sitten hän äkkiä saattoi nousta ja lähteä kävelemään rauhattomasti edestakaisin, ikkunan luota poikki lattian ovensuunnurkkaukseen — edestakaisin, edestakaisin — edestakaisin. Välillä hän siveli päälakeaan, johon alkoi ilmestyä pieni paljas kohta — toisinaan haroi mustaa leukapartaansa, joka nyt vaikutti sukimattomalta ja epäsiistiltä.

Hän ei puhunut liioin kenellekään. Söi, mitä pantiin eteen, sanoi jonkin sanan lapsilleen, jotka aterioiden aikana olivat kerääntyneet hänen ympärilleen ja katselivat pelokkaina ja ikävöivinä häneen, mutta jos hän sattui jotakin kysäisemään, hän ei jäänyt odottamaan vastausta — vaan alkoi puhua muusta kuin unimielissään, saattoi nousta pöydästä kesken, syömättä edes deserttiä, joka oli hänelle ennen vanhaan ollut niin mieluinen. Joskus taputti kuin ohimennen jotakin lasta päälaelle, mutta ei edes katsonut, kuka se heistä voisi olla. Mieluiten viihtyi omassa huoneessaan yksin. Kuhlströmillä ei käynyt ketään vieraita — appivanhemmat joskus pistäytyivät, mutta matami kantoi kuin jostakin kaunaa vävypojalleen ja kutsui mieluummin lapset luokseen, kuin saapui itse heitä katsomaan.

Trahtöörillä oli taas niin paljon omia touhujaan, ettei hän ehtinyt juuri mitään muuta. Vanhaa kirkkoa korjattiin juuri, entistä Mustainveljesten luostarikirkkoa Munkkitorin varrella, ja vaikka trahtööri kuuluikin roomalaiskatoliseen seurakuntaan, oli puolanuskoinen, kuten sanottiin, oli hän innokkaasti mukana tuon vanhan temppelin kunnostamisessa, heillä oli neuvotteluja ja kokouksia yhtenään.

Mutta Kuhlström jäi ikäänkuin senkin hankkeen ulkopuolelle, häntä ei kertakaikkiaan kiinnostanut mikään muu kuin oma onnettomuutensa. Unenlahja hänellä oli kuitenkin hyvä, kun sänkyyn, entiseen yhteissänkyyn, heittäytyi, siinä samassa nukkui kuin tukki.

Palvelusväki kuiskaili ja säälitteli salassa talonherraa, Kyökki-Mari koetti valmistaa kollegiasessorin mieliruokia, mutta turhaan. Tämä tuskin maisteli niitä. Lapset muuttuivat hiljaisiksi ja aroiksi. Isä ei voinut sietää meluamista, piti olla ääneti tahi supista vain nurkissa.

Sitten Kuhlström kevätkorvalla matkusti odottamatta Turkuun.

— — —

Fiikalle äidin kuolema oli kauhea isku.

Hänestä tuntui aivan uskomattomalta, että äiti, oma äiti oli jättänyt heidät. Yhtä hiljaa ja vaatimattomasti kuin oli elänytkin, yhtä hiljaa ja uupuneena tuskiinsa oli nukahtanut pois. Äiti ei ollut koskaan vaatinut mitään suurta huomiota osakseen ja kuitenkin hänen läsnäolonsa tuntui kaikkialla kodissa. Kun äiti oli poissa, näyttivät huoneet äkkiä pimeiltä, liian väljiltä ja kylmiltä. Aamut tuntuivat harmailta ja ikäviltä, pakkaskylmät kevättalven aamut, ja iltaisin taivas punersi niin kumman koleana kattojen takana. Kaikki tuntui kahlaavan pimeydessä, niin että kun eräänä helmikuun päivänä talitintti viritti ensimmäisen surullisen virtensä — Fiikka tosin kuuli sen, mutta ei ajatellut sen enempää, että se tiesi kuitenkin talven loppumista.

Fiikka suri monta kertaa myös sitä, että hän ja äiti olivat jääneet ikäänkuin hieman kaukaisiksi toisilleen. Äidillä oli ollut heitä niin monta yhtä aikaa, niin monta pientä lasta hoivattavana ja hyssyteltävänä, niin että

pienimmät ja viimeksisyntyneet ikäänkuin ryöstivät hänet heiltä, vanhemmilta tyttäriltä. Mutta pelkkä äidin olemassaolo oli riittänyt herättämään sellaisen suuren ja lämpimän turvallisuudentunteen. Entä nyt?

Nyt Fiikka katui sitäkin, että ei ollut äidille kertonut Eurajoen tarinaa. Äiti ei ollut mitään kysellyt. Äiti oli osannut olla aina niin merkillisen hienotunteinen, ei udellut, jollei tytär uskoutunut hänelle. Mutta olisi sittenkin ollut niin hyvä, että äiti olisi tietänyt sen, sillä kun Fiikka oli palannut isänsä kanssa takaisin Viipuriin, hän oli alussa äärettömästi toivonut, että se Eräs olisi häntä edes hiukan kaivannut — kaiken jälkeen. Oli ikävöinyt ja odottanut edes pienenpientä viestiä. Mutta ei. Syksy muuttui räntäsateiseksi syystalveksi — tuli marraskuu pimeine iltoineen ja sitten lohduttoman kylmä joulukuu ja äidin kivuliaisuus, joka eneni, mitä lähemmäksi päästiin jouluun, — joulunvalmistelut ja sitten äidin kuolema.

— — —

Tamelander kävi heillä sunnuntaisin kuten ennenkin, vei joskus Fiikan ajelulle, keskusteli kuivaan tapaansa kaikesta arkisesta, jokapäiväisistä asioista, oli huomaavainen, huomaavaisempi Fiikan mielestä kuin ennen ja Fiikka alkoi vähin erin tottua siihen, että kruununvouti oli aina saapuvilla ja että kruununvouti, tuo laiha, kellerväkasvoinen, harvatukkainen mies piti hänestä omalla merkillisellä tavallaan, joka ei lainkaan kyennyt sy-

tyttämään häntä tahi saanut hänen suoniansa tykyttämään kiihkeästi. Hän suuteli joskus Fiikkaa poskelle tahi otsalle, tukan rajaan, — hipaisi karheilla kuivilla huulillaan hänen kättään kuin muodon vuoksi, ja se oli oikeastaan Fiikalle mieleen.

Varsinkin sinä päivänä, jolloin äiti haudattiin, ja Fiikka oli menehtyä suruun ja epätoivoon ja hänellä oli tunnontuskia siitä, että ei ollut paremmin ymmärtänyt äitiään, oli hyvä, että Tamelander oli olemassa. Hän ikäänkuin asettui Fiikan vierelle ja ajatteli kaikki asiat valmiiksi hänen puolestaan. Tuntui hyvältä pelkästään se, että Tamelander oli niin tasapainoinen, hiukan kuivakiskoinen ja arkinen ja otti asiat, niinkuin ne oli otettava. Oli hyvä, että joku ihminen käyttäytyi aivan toisin kuin isä, joka hautautui omaan suruunsa ja hellitteli sitä niin, että unohti lapsensakin. Anna Kuhlström-vainajan lapset jäivät tosiaan kokonaan orvoiksi — heillä ei ollut äitiä eikä isää. Elleivät palvelijat olisi pitäneet heistä huolta, olisivat he jääneet ihan hoidotta. Sitten muutti Kuhlströmin naimaton sisar Maria ryökkynä taloon myötämöisin, mutta hän oli liian ankara järjestyksen ihminen.

— — —

Aleksandra sairastui myös heti äidin kuoleman jälkeen. Makasi pitkät viikot kuumeessa ja houri jotakin verisistä vaatteista. Vaikka välskäri iski hänestä suonta niin, että hän oli lopulta yhtä valkoinen kuin pielustyy-

nynsä, ei kuume hellittänyt. Ei tiedetty, mistä Sandra oli saanut sellaista päähänsä, kunnes Kyökki-Mari muisti, että Sandrahan oli ollut äitinsä luona juuri silloin, kun asiat olivat pahimmillaan. Mutta Sandra ei vahingossakaan maininnut äidin nimeä, ei valitellut koskaan, mutta heikkoni vain. Eikä hän sitten toipunutkaan vaan kun helmikuu saapui pyryineen — Sandra nukkui viimeiseen uneen. Fiikka oli aivan epätoivoissaan.

Hän tunsi tulleensa sitten äkkiä aikuiseksi. Ehkä se alkoi jo syksyllä, niinä pitkinä synkkinä viikkoina, jolloin hän sydän sykkyrällä odotteli viestiä, jota ei tullut — tahi ehkä se alkoi vasta silloin, jolloin hän piteli kädessään äitinsä elotonta kylmää kättä ja alkoi huutaa ääneen. Hän oli äkisti vaiennut — oli suoristanut ryhtinsä ja tuijottanut sitten kyynelettömin silmin äidin levollisia kasvoja, joilta oli poistunut kaikki tuska. Ja kun pienemmät siskot riippuivat hänen kaulassaan, hän oli tuntenut oman suuren vastuunsa kasvavan. Sandran sairasvuoteen ääressä hän oli jo vanhempi sisar, jonka piti huolehtia tuosta kalpeasta, heikosta pikkusiskosta ja nähdä hänen hiljaa riutuvan pois.

— — —

Sitten Kuhlström alkoi tehdä matkoja Turkuun, kaksi matkaa melkein peräjälkeen ja toiselta matkalta palattuaan hän ilmoitti Fiikalle, että nyt oli vihdoin viimein sovittava häistä. Eikä Fiikka pannut vastaan. Hänestä oli kaikki jollakin tavalla niin samantekevää. Kaikki

tuntui niin unenomaiselta, ainoastaan suru oli todellisuutta.

Pidettiin pienet ja vaatimattomat vihkiäiset Kuhlströmin talon vierassalissa. Ja koska oli suruaika, Fiikalla oli aivan yksinkertainen valkea puku ja pieni huntu ja isä talutti hänet Tamelanderin vierelle. Vaikka oli kesä — ei tuntunut siltä, ja Fiikalle jäi muistikuva, että ikkunat kai olivat auki Mustainveljestenkadulle ja sieltä tulvi sisään lehtien tuoksu, mutta paljon muuta hän ei muistanutkaan. Oikeastaan kaikki tuosta päivästä jäi kuin usvan peittoon. Kai hän itki vihkiäisissään, mutta sekään ei ollut varmaa.

— — —

Kaikki se uusi ja outo, johon Fiikan oli sopeuduttava, ohjasi hänen ajatuksensa pois äidistä ja omasta menetyksestään. Oli toisaalta hyvä, että hän pääsi pois kotoa, jossa aina leijailivat poismenneitten varjot. Mutta pikkusiskot säälittivät häntä.

Hän tottui vähän kerrassaan siihen, että häntä nyt kutsuttiin rouva Frederique Tamelanderiksi tahi herassöödinskäksi, vieläpä joskus kruununvoudiskaksi, että hänelle kumarrettiin kohteliaammin ja että pidoissa, mihin hän saapui miehensä vierellä, hänelle osoitettiin paras paikka arvossapidetyimpien rouvien joukkoon, huolimatta hänen nuoruudestaan. Mutta hän ei ihmetellyt sitä erikoisemmin, ei ajatellut sitä sen enempää, koska eli uutta kummallista unielämää.

Joku toinen Fiikka liikkui Tamelanderin isoissa huoneissa, joissa oli paljon vanhoja raskaita perintöhuonekaluja, — joku toinen Fiikka istui ruokasalissa, sekin oli kolkko ja kylmä ja väljä, kruununvouti oli nuuka eikä antanut lämmittää isoja kakluuneja tarpeeksi, — ja keskusteli kruununvoudin kanssa tai pikemmin kuunteli, kun kruununvouti kertoi virastonsa asioita. Tällä toisella uudella Fiikalla oli musta tiukka puku, jossa oli korkea kaulus, mustat paksut hiukset oli koottu päälaelle nutturaksi, jota koristi musta rusetti ja loput valuivat kanuunakiharoina alas korvien alapuolella. Tämän Fiikan silmät katsoivat joskus niin toivottomina mahonkipeilin hiukan himmeästä pinnasta, — hän oli niin ohut vyötäisiltä, niin hentoinen kuin tuulen kaadettava. Tämä uusi Fiikka neuvotteli talousmamsellin kanssa ruoasta, mutta ensin otti ohjeet herraltaan, joka laski tarkoin joka pennin. Ja tämä Fiikka sulkeutui kruununvoudin kanssa yhteiseen avaraan ja kylmään makuukamariin ja nukkui kruununvoudin kuorsaukseen.

— — —

Kaikki Fiikassa nukkui, ruumis, sielu ja tunne. Ja niin oli hyvä. Kuin puolittain unessa hän kuunteli kohteliaasti, kuinka hänen aviomiehensä neuvoi häntä, — että niin ja niin oli käyttäydyttävä, — että piti kulkea arvokkaasti ja pystypäisenä, — ei hypähdellen kuin Fiikka oli tehnyt ennen, tyttönä ollessaan. Kuinka piti kumartaa

puolittain vain niiaten ja kuinka oli vastattava hymyillen, mutta hymy ei saanut ulottua suupieliin asti.

Fiikka totteli, koska se kaikki oli hänestä aivan yhdentekevää. Hänen elämänsä Fiikka Kuhlströminä oli nyt joka tapauksessa loppunut ja mitä teki joku Frederique Tamelander, se ei juuri paljonkaan liikuttanut häntä.

— — —

Sitten häthätää vuoden kuluttua talutti Kuhlström taloonsa uuden emännän, toimeliaan ja kookkaan neiti von Bonsdorffin Turusta. Hän ei ollut enää nuori, oli täyttänyt jo yhdennenviidettä ikävuotensa ja hän tarttui heti lujin käsin talouteen. Lapset saivat ankaran ja täsmällisen äitipuolen ja oman äidin kuva alkoi haalistua haalistumistaan heidän ympäriltään.

FIIKKA

XVI

»Minusta tämä silkkinauha ei vaateta tätä bahyttiä», asiakas, nuorenpuoleinen rokonarpinen lantmeeterska on melkein itkuun purskahtamaisillaan ja etsii vapisevin sormin hajusuolapulloa ridikyylistään — »panna nyt harmaasilkkiseen bahyttiin punertavaa silkkinauhaa rusetiksi kuten bodegan naisilla. Eikä rouva Tamelander tietenkään saa hattuani valmiiksi ylihuomiseksi, jolloin minulla on visiitti apteekarska Bergin tykönä.»

»Minä ajattelin, että kun rouva lantmeeterska on hieman kalpea — niin —»

»Minäkö kalpea, mutta rouva Tamelander! Minäkö kalpea, herranen aika sentään. Minun ihonihan olisi niin pehmeä ja ihana, ellei tuo inhottava rokko olisi sitä turmellut viisi vuotta sitten. Mutta minulla on tähtisilmät, näkeehän rouva Tamelander, — ja ne olen perinyt äidiltäni, vaikka minun ovatkin ruskeat. Minulle käy kalpea sininen nauha siitä syystä paljon, paljon paremmin.»

Lantmeeterskan pitää välillä vetää henkeä, niin että nikottaa, tiukka kureliivi ei jättänyt paljonkaan tilaa sisäänhengitykselle.

»Eihän tämä ole tavallista punaista, lantmeeterskahan voi verrata tätä toiseen, vaikka tuohon buffetin päällä olevan hatun rusettiin. Olen pahoillani, että silkkinauha ei taaskaan miellyttänyt rouva lantmeeterskaa», nuori hoikka, mustapukuinen Fiikka Tamelander, posket hieman kalpeina ja tummat varjot alakuloisten silmiensä alla, ikäänkuin hänen olisi pitänyt paljon valvoa, koettaa rauhoittaa hermostunutta maamittarin rouvaa.

Fiikalla on kädessään ruskeasamettinen nuppineulatyyny ja käsivarrellaan sitä samaa moitittua lohenpunaista silkkinauhaa, jota hänen oli pitänyt vast'ikään tilata Pietarista tähän samaan lantmeeterskan harmaasilkkiseen bahyttiin. Hän laskee nopeasti mielessään, kuinka suuri tappio siitä hänelle koituu. Lantmeeterska oli ensin halunnut punaista nauhaa, jotakin harvinaisempaa punaista, sellaista kuin heidän rekoolissaan kasvava valmu — tietäähän rouva Tamelander — Fiikan täytyy kesken huoliansa hieman hymyillä, kun hän ajatuksissaan matkii rouva lantmeeterskan puhetyyliä. Fiikka oli ostanut sitä, mutta nyanssi ei ollutkaan se, mitä rouva lantmeeterska oli tarkoittanut. Sitten rouva oli arvellut, että reseedanvihreä olikin hänen värinsä — ja sitten taas kävi ilmi, että se ei sopinut ja kauhealta suorastaan oli tuo ruma nainen näyttänyt reseedanvihreä rusetti harmaassa silkkibahytissään. No, sitten oli ollut tämän lohenpunaisen vuoro. Se oli ollut kaiken kukkuraksi niin kallistakin, kokonaista 40 kopeekkaa arssina. Fiikka oli saanut sen tulemaan Pietarista kans-

listi Prostostoroffin mukana, — tämä asui seinän takana ja matkusti usein sukuloimaan Nevan rannalle, kun sai vapaapäivän. Ja nyt pitäisi hankkia sinistä nauhaa. Millä Fiikka ostaa sen?

»Mieheni, herra lantmeetari, ei pidä lainkaan punaisesta väristä», lavertelee hieman pullakka lantmeeterska edelleen — »hän sanoo, että se on, miten se nyt olikaan — niin fulgääri ja että sitä käyttävät vain rahvaan naiset ja sirkuskomeljantterit. Ja minun mieheni sanoo, tarkoitan herra lantmeetari, että minun silmissäni on joskus bernsteenin kimallusta — tietäähän rouva Tamelander, — ne nimittävät sitä suomeksi pi- pik-, mikä se nyt taas olikaan — vedenpik, — ah, en taida muistaakaan.»

»Merenpihkaako rouva lantmeeterska tarkoittaa?» Fiikan ääni on viileä ja suu vetäytyy hiukan alaspäin. Hän ei voi salata pettymystään tuon kalliin lohenpunaisen silkkinauhan vuoksi, sitä oli pitänyt ostaa varmuuden vuoksi kaksi ja puoli arssinaa ja nyt se jäisi käyttämättä ainakin toistaiseksi ja hän oli jäänyt siitä hiukan velkaa kanslisti Prostostoroffille.

»Niin, niin», ihastuu lantmeeterska, avaa keltaisen pitsiridikyylinsä ja haistelee hajusuolapulloaan, näyttääkseen Fiikalle, että hänellä sellainenkin on — riisuu toisen saalin hartioiltaan — hänellä oli yllään kaksi saalia ja viitta, jossa oli turkisvuori, — »merenpihkaa, aivan niin, juuri niin mieheni, tarkoitan, herra lantmeetarikin, sitä nimitti. Ja nyt rouva Tamelander laittaa

tähän hattuun uuden koristeen ja se pitää olla sinistä, kalpeansinistä — niinkuin lavendelinsinistä, samanlaista kuin tuossa tummansinisessä samettihatussa on — eikö rouva Tamelander voisi myydä sitä minulle —?»

»Se ei ole kaupan», Fiikka sanoo melkein tylysti, ennenkuin ehti harkita sanojaan. Tietenkin se oli kaupan, mutta jostakin syystä hän ei halunnut myydä sitä hattua tälle tyhmänkopsakalle, läpirumalle lantmeeterskalle, jonka ruskeat linnunsilmät vahtivat uteliaina hänen jokaista liikettään ja arvioivat tämän hänen salonkinsa kalustoa. Ja hän olisi kipeästi tarvinnut ne rahat juuri tänään.

»Mutta rouva Tamelander koettaa hankkia sitten aivan samanlaista silkkinauhaa, tuollaista, jonka alapuoli on kiiltävä, ja ompelee sitten bahytin valmiiksi huomiseksi, minä haluan mennä uusi hattu päässäni apteekarskalle —.»

»Se on mahdotonta, en mitenkään ehdi — hyvä rouva lantmeeterska — se on aivan mahdotonta, sillä nauha pitää tuoda Pietarista —»

»Vai Pietarista — no sitten», rouva nyökkää armollisesti, — »jääköön sitten ensi viikkoon, onhan minulla hattuja».

»Rouva lantmeeterska on oikein ystävällinen», — Fiikka kumartaa hiukan ja odottaa, että rouva lähtisi.

»Muuten», jatkaa lantmeeterska vetäen puolihansikkaita kintaittensa alle, ulkona on kova pakkanen ja Viipurinlahdelta käy pureva viima tänne ylös mäelle, jossa

on etupäässä pieniä matalia puutaloja, — »minähän olen oikeastaan jo kundi, kun tämä on toinen hattu, jonka ompelutan rouva Tamelanderilla, niin ajattelin vain, että rouva kehtaa ottaa minulta niin paljon enemmän kuin oikea modisti ottaisi, hän, joka asuu kauppaneuvos Heynon talon piharakennuksessa. Rouva Tamelanderin hatut ovat kaksikymmentä, jopa kolmekymmentä kopeekkaa kalliimmat, niin sanoi demoiselle Mattakin...

Fiikka katsoo hetkisen rouvaa siniharmailla silmillään, mutta ei virka sanaakaan puolustukseksi. Hän ei jaksa. Kuinka huolellisesti ja siististi hän oli ommellut bahytin ja nyt se oli liian kallis. Entinen Fiikka Kuhlström olisi sanonut jo kerkeästi jotakin ilkeätä, mutta Fiikka Tamelander nielaisee pahat sanat, ennenkuin ne ovat ehtineet huulille. Sen verran hän on oppinut viisautta elämässään, oltuaan neljä vuotta naimisissa liiankin kohteliaan ja pikkumaisen kruununvoudin kanssa, joka oli aina muistuttanut hänelle itsehillinnän tarpeellisuutta. Hän suorii pari kertaa silkkinauhaa, etsii hajamielisesti saksia ja hänen poskillaan palaa nyt kaksi punaista täplää, niiden äskeinen väsynyt kalpeus on tiessään.

Lantmeeterskaa nolottaa hieman nuoremman naisen arvokas vaitiolo ja peittääkseen sitä hän nyyskäyttää pari kertaa äänekkäästi kuin vastalauseeksi ja lähtee tuikeana, kietaisten riehakkaasti paksun villaisen huivin valtaisen kuomuhattunsa suojaksi. Puodin ovikello kilahtaa kuin kyllääntyneenä sekin, porstuan rappuset narisevat, ja ikävä vieras häviää aamulumiselle pihalle.

— — —

Niin, Fiikka eli Frederique Tamelander, edesmenneen kruununvouti ja herässöödinki Otto Tamelanderin nuori leski, ompelee hattuja säätyläispiirien rouville. Puotina ja ateljeena hänellä on oman asuntonsa sali eli salonki, kuten palveluspiika sitä nimittää. Hän asuu hyyryllä lankonsa lääninkirjuri ja ritari Bertil Tamelanderin talon siipirakennuksessa Vahtitorninkadun mäen päällä kahden lapsensa, pienen Idan ja kaksi- ja puolivuotiaan Emilin sekä yhden palveluspiian kanssa.

Huone on synkkä ja pimeä, sillä sen ikkunat ovat kovin matalalla, vaikka antavatkin kadulle päin. Siinä on joitakin vanhoja huonekaluja, jotka hän oli saanut pelastetuksi miehensä kuoleman jälkeen pidetystä huutokaupasta. Kahden ikkunan välissä on pieni soikea pöytä ja kaksi kulunutta nojatuolia, joiden koinsyömät istuimet on päällystetty halvalla viheriällä vihtoriinilla. Buffetti, astiakaappi on komein huonekalu, jonka Fiikka oli saanut kerallaan ja se hallitsee koko uunin viereistä seinää, — sen keskiosassa on pieni kapea peili ja siitä Fiikka usein kurkistelee itseään koetellessaan puolivalmiita hattuja omassa päässään ensimmäiseksi. Vastakkaisella puolella huonetta on mahonkinen aarnikotkasohva ja sen silkkipäällys, joka muinoin on ollut hyvinkin kaunis, on ajan haalistama. Sen edessä on tukevajalkainen pöytä samalta directoireajalta ja pöydällä raskas pronssinen kynttelikkö, Fiikan ylpeys. Sen kynttilät sytytettäisiin silloin, kun oli vierasjuhlat.

Vierasjuhlat, tottakin. Ei ketään vieraita enää käynyt

Fiikka Tamelanderin luona, sillä ketä nyt huvittaisi tulla tervehtimään köyhää nuorta leskeä, jolla oli kaksi pientä lasta ja jonka soupé, jos hän sellaiseen uhkayritykseen olisi rohjennut ryhtyä, olisi äärimmäisen vaatimaton. Hänellä ei ole mahdollisuuksia pitokesteihin, koska jokainen kopeekka ja rupla piti laskea tarkkaan. Entiset ystävät olivat nopeasti unohtaneet hänet. He totesivat vain olkapäitään kohauttaen, että Fiikka raiska taisi jäädä hieman huonoon jamaan, kun hänen miehensä, herra kruununvouti Tamelander, kuoli kaksi vuotta sitten eli 1836. Ja sitten he alkoivat puhua uusista tukkalaitteista tahi herrat tuulaakimaksuista uuden laivakauden alkaessa. Alussa hänet kyllä kutsuttiin mukaan illanistujaisiin ja hänellä oli ollut siellä hauskaakin, mutta kun hän voi itse yhä harvemmin pyytää takaisin, hän jäi yksin. Ja ehkä oli hyvä niin. Sääliä hän ei halunnut eikä salavihkaisia katseita siitä, että hänen pukunsa oli kolme vuotta liian vanha ainakin, — vaikka hän oli itse yrittänyt sitä muodistaa.

— — —

Fiikka istahtaa nojatuoliin ikkunan ääressä, tarttuu lantmeeterskan bahyttiin, hän tuntee nyt melkein vihaavansa sitä, olihan se äsken ollut rouvan harmaanruskeilla hiustupsuilla ja näytti ikäänkuin nyt siitä syystä hiukan yhtä ylimieliseltä kuin arvon rouva itse. Kun se oli tänä aamuna aikaisin lähtenyt valmiina hänen omista käsistään, se oli ollut hänen mielestään niin lii-

kuttava ja kiltti. Oli kuin se olisi odottanut jännityksellä, minkälaiseen päähän se oli joutuva. Nähtävästi hattu kumminkin piti rouva lantmeeterskasta, koska se oli yht'äkkiä muuttunut niin ikäväksi, että sitä ei enää tahtonut tuntea samaksi bahytiksi. Hatuilla on luonnetta, ajattelee Fiikka edelleen, alkaessaan varovaisin sormin saksien avulla irroittaa punaisen nauharuusukkeen pienenpieniä, melkein silmällenäkymättömiä pistoja. Ne tiesivät tarkalleen, minkälaisessa päässä ne tulisivat viihtymään ja silloin ne tekisivät kantajattarensa onnelliseksi. Ehkä lantmeeterskakin näyttäisi tyylikkäältä juuri tässä hatussa. Mutta miksi sitten, — Fiikka pohtii edelleen ja puraisee valkoisilla, nuorilla hampaillaan ompelulangan poikki, — miksi sitten joskus kaunis hattu näytti suorastaan mauttomalta jonkin tyhmän ja itserakkaan naisen päässä — siitäkö syystä, että hattu silloin halveksi itseään. Lantmeeterskan bahytti oli kai poikkeus —.

Fiikka vilkaisee ylös työstään, — huone on kovin kylmä tänään lattiasta eikä auta sekään, että hänellä on jaloissaan varsisaappaat rynkkyhameensa alla. Salonkia olisi oikeastaan pitänyt lämmittää, mutta ei ole halkoja. Hän voisi tietenkin lähettää piikansa Eeva Ovaskan niitä ostamaan velaksi, tämähän voisi sanoa hökäistä, että rouva on kaupungilla ja oli unohtanut antaa hänelle rahaa, — sitä konstia hän oli käyttänyt joskus aikaisemminkin, mutta nyt tämä olisi jo kolmas kerta ja olisi kiusallista, jos halkokauppias, jolla oli pinonsa

alhaalla Eteläsatamassa melkein rykin luona, ei sitten antaisikaan. Senvuoksi hän oli hartaasti toivonut, että lantmeeterska olisi maksanut hattunsa, mutta ei.

Fiikka huokaa. Rikkaat ihmiset eivät monestikaan tulleet ajatelleeksi, kuinka tähdellistä oli köyhempien saada maksu jostakin työstään ajallaan. Koko päivän elanto saattoi riippua noista kopeekoista ja ruplista, niinkuin nytkin. Tietenkin hän voisi pyytää rahaa lainaksi kanslistilta, joka asui tuolla seinän takana, samalta, joka oli tuonut hänelle nauhankin Pietarista, mutta hän ei oikein voinut luonnoltaan, sillä kanslisti katseli häntä jo ikäänkuin liian ihailevasti.

Silmiä kirvelee tämä hämärä. Pitäisi sytyttää toinenkin kynttilä, mutta jos kynttilätkin loppuvat, kuinka hän sitten voi tehdä työtä iltaisin ja öisin. Äsken vasta paistoi ulkona aurinko, mutta nyt siellä on taas noin ikävännäköistä, taivas varmaankin on mennyt lumipilveen. On oikea tammikuun pakkasaamu.

— — —

Hän nousee, asettaa lantmeeterskan hatun varovasti pöydälle, pudistelee roskat helmastaan lattialle yhteen kohtaan, kumartuu kokoamaan ne ja vie valkoiseksi kalkittuun kiviuuniin, joka ammottaa mustana, avonaisin luukuin.

Täytyy vähän liikkua, muuten ihan kohmettuu. Hän alkaa kuljeskella takoen käsiään yhteen ja pysähtyy aina välillä tarkastamaan hattujaan. Niitä ei ollut mon-

ta — viisi, kuusi vain. Hän oli pyytänyt isänsä rengin Kustaan veistämään itselleen joitakin hattupuita ja niiden päällä nyt ovat tuossa valmiit bahytit, paitsi yksi, joka on buffetin reunalla. Tuo viimeinen hattu on kyllä ehdottomasti kaunein ja sen tietysti lantmeeterskakin olisi halunnut, mutta Fiikka Tamelander ei aio myydä sitä. Hän pitää sen itse. Ei yksinkertaisesti myy sitä kenellekään.

Hän ottaa hatun käsiinsä ja ryhtyy sovittamaan sitä päähänsä peilin edessä, hänen pitää hiukan kumartua. Kuinka ihanasti se sopii juuri hänelle, hänen vaaleaan hipiäänsä ja mustiin hiuksiinsa, joista osan hän on koonnut kauniiksi nutturaksi päälaelle, ohimokiharoiden vielä kehystäen kasvoja. Tuo lavendelinsininen silkkirusetti sopii hänen silmiensä väriin. Ei, hän ei myy tätä, vaikka ne tarjoaisivat siitä viisi ruplaa. Mutta eihän voi tietää, vaikka hänen pitäisi sittenkin antaa tämä pois. Olisi vain hiukan hauskaa pitää se, ja jos ompelee äitinsä vanhasta pelleriiniviitasta itselleen tyköistuvan takin, tulisi hänestä suorastaan hieno daami.

Hän tarkastelee miettivänä itseään.

»Oikeastaan voisi sanoa, että minä olen hyvin hyvännäköinen yhä vielä», hän jatkaa ajatustaan. »Minulla on kauniit olkapäät — tämä yksinkertainen musta pukukin tuo sen seikan hyvin esille — iho valkoinen ja pehmeä», — hän koettaa sormenpäällään varovasti ihoa kaulan kaarteessa, silmät ainakin ovat kauniit, suuret ja kirkkaat, kauneinta hänessä ja nyt ne ovat melkein

mustansiniset taas. Mutta ah, mitä hyötyä siitä on, että eräs Fiikka Tamelander, nuori leskirouva, on sievä yhdenkolmatta ikäisenä ja täynnä elämänikävää. Nämä hiljalleen matavat aamuiset tunnit, jolloin ei tapahtunut mitään muuta kuin joku uusi asiakas tuli katsomaan hänen hattujaan, olivat kauheita, — samoin iltapäivät, kun hän istui kynttilän valossa ompelemassa. Ikävä kaiversi häntä, söi kuin mato hänen sydäntään. Miksi kaikki hyvä toisilla — miksi huolettomat päivät, juhlat ja ilo ja hänellä vain työtä, työtä aamusta yöhön myöhään, vain huolia, murheita eikä ilonpilkahdusta mistään.

Ensin äidin kuolema. Sitten Sandra siskon, joka kuiskasi hänelle tarrautuen häneen laihoilla käsillään, silmissään tuska ja kauhu, noissa haaleanharmaissa silmissään, ja kuiskasi ääni sortuneena ja käheänä:

»Fiikka — ethän vain saa lasta sitten, kun menet naimisiin? Ethän — ettei sinulle käy kuin äidille! Voi, Fiikka, minä näin sen, se oli hirveätä, hirveätä, hirveätä ja kuinka äiti-kulta huusi...»

Silloin vasta Sandra sisko oli kertonut sen, mistä oli ollut vaiti kaksi kokonaista kuukautta. Sandra kuoli sitten, hänestä ei ollut eläjäksi tähän maailmaan, hän oli ollut liian hento ja hauras ja häntä Fiikka itki niin, että oli tulla höperöksi. Senjälkeen oli iloisen Therese siskon vuoro — ja sitten kuoli hänen oma miehensä, kruununvouti hiukan jälkeen pikku Emilin syntymän. Sitten kodin hajoaminen. — Ah, ei toimittanut taas alkaa kerrata niitä mielessään.

Hän panee hatun pois ja siirtyy tarkastamaan muita. Ja äkkiä huolenvarjo leviää jälleen hänen kasvoilleen. Hatut menivät huonosti kaupaksi siitä syystä jo, että hän ei voinut panna talon portinpieleen kylttiä: »Täällä asuu modisti, joka tekee muodikkaita hattuja.»

Hän oli piirtänyt sellaisen valmiiksi ja oli huolellisesti tekstannut sanat siihen tušilla, mutta kun hän meni näyttämään sitä ensiksi äitipuolelleen, nykyiselle kollegiasessorskalle, tämä oli kauhistunut niin, että Fiikka suorastaan pelästyi. Hän oli alkanut moittia Fiikkaa, että Fiikka tahtoi häväistä isänsä kokonaan.

Niin, äitipuoli, kookas komea nainen, oli läimäyttänyt käsiään yhteen ja alkanut päivitellä. Sitten hän oli tiedustanut Fiikalta, eikö kollegiasessori ollut maksanut Frederiquen vuokran vielä siihen päivään asti — hän käytti mieluummin Frederique nimeä Fiikasta, kuten kruununvouti aikoinaan. Hän oli jankuttanut sitten, että olihan kerrassaan liikaa vaadittu yleensä jo se, että naimisissa ollutta tytärtä avustettiin isänkotoa, jossa oli enemmän kuin tarpeeksi syöjiä, seitsemän lasta kuluttamassa, lisäksi renki ja kolme palveluspiikaa. Se, joka kerran menee miehelään, pitäköön ajoissa vaarin, että mies elättää ja että hänelle jää varoja vielä miehen kuoltuakin. Jos Fiikka alkaisi julkisesti ommella hattuja oikein rahan edestä kuin mikäkin modisti, mitä kaupungissa arveltaisiin. Ja siihen asia oli jäänyt, Fiikka ei ollut hirvinnyt edes kysyä isältä lupaa.

Mutta isänrouva ei tullut ajatelleeksi, että vaikka kol-

legiasessori maksoikin tyttärensä asunnon vuokran, tarvittiin lisäksi paljon muuta, halkoja enemmän talvella, kun kaksi huonetta ja keittiö piti lämmittää. Kyökki, jossa palvelustyttö nukkui, oli niin vetoinen ja jääkylmä, että talvisin oli saavissa vesi aamulla jäässä ja siihen piti kirveellä hakata aukko kuin avanto. Piisissä piti pitää tulta, jotta valmiit hatut voitiin prässätä ja silittää. Sitten piti ostaa ruokaa, sillä lapset, vaikka olivat pieniä, söivät lujasti. Eläke, pensioni, jonka hän sai miehensä jälkeen, oli mitättömän pieni. Itkettyään monta yötä itsensä nukuksiin ja laskettuaan päässään monenmonta kertaa, hän päätti ruveta lisäansiokseen ompelemaan hattuja. Hän oli ollut jo koulutyttönä hyvin näppärä käsistään, ja silloin hän oli joskus huvikseen ommellut itselleen bahytin.

Niin, hän voisi pyytää tänään hiukan lainaa mummo Mottilta. Isoisä oli kuollut neljä vuotta sitten äkilliseen verentungokseen ja mummo istui nyt leskenä omassa komeassa talossaan ja kantoi yhä mustaa leskenhuntua. Isoisän poismeno oli ollut mummolle kauhea isku. Mummo vanheni ihan silmissä eikä jaksanut olla oikein iloinen sen päivän jälkeen. Mummo oli rakastanut isoisää todellakin suuresti.

Fiikka voisi tosiaankin pyytää mummolta vähän rahaa ja vielä tänä iltana, mutta se oli kyllä hiukan ilkeätä tätien, mummon kahden naimattoman tyttären, Katarinan ja Dorothean eli Tortten takia. Eikä Aleksander enokaan, Saska, kuten häntä kotona nimitettiin, katso-

nut sitä suopein silmin, että hän juoksi liian usein mummon luona.

Elämä on vaikeata. On vaikeata varsinkin olla nuori ja kahden pienen lapsen äiti ja huolissaan, melkein alituiseen huolissaan rahasta. Mutta niin vain on. Kruununvoudin kuoltua, kun kävi ilmi, että kruununvoudilla olikin ollut vielä lukuvelkoja, joista vasta korot oli maksettu, velkojat vaativat omansa pois. Melkein heti hautajaisten jälkeen pidettiin huutokauppa, irtain omaisuus myytiin, velat maksettiin saaduilla tuloilla, siihen hupenivat Fiikan suuret myötäjäisetkin ja sitten eräänä päivänä hän huomasi olevansa puilla paljailla. Oli luonnollista, että kollegiasessori kävi hakemassa tyttärensä luokseen ja Fiikasta se oli niin turvallista ja ihanaa, — isä järjesti aina hänen asiansa. Mutta uusi äiti ei sietänyt sitä ajatusta, että kerran kotoa lähtenyt tytär saapui siihen takaisin isänsä elätettäväksi, ja niinpä kollegiasessori vuokrasi tyttärelleen vuosi sitten tämän asunnon.

— — —

Joku kolistelee lumisessa porstuassa, palvelustyttö Eevahan se vain on. Sitten tämä pistää huiveihin käärityn päänsä salongin ovesta ja huutaa:

»Teurastaja sanoi, että meillä on velkaa siellä jo kaksi ruplaa seitsemän kopeekkaa, — se arveli, että herrassyöskä on vissiin unohtanut koko asian. Mutta antoi se vielä palasen maksaa, mitä siitä valmistetaan?»

Fiikka säpsähtää ja lennähtää aivan punaiseksi. Teurastajan laskun hän oli unohtanut kokonaan. Hän painaa käsillään poskiaan, joita jo kuumottaa entinen pahamieli ja kiirehtii vastaamaan hätäisesti:

»Voi, voi sentään, kuinka muistamaton voin olla. Mutta käyn siellä huomenna tahi ylihuomenna.»

»No, maksoiko se lantmeeterska?» palvelustyttö utelee, hänellä on kai omasta mielestään oikeus tiedustaa nuorelta emännältään hiukan talon asioita.

»Ei», Fiikkaa nolottaa ja ärsyttää ja hänellä on jo terävä huomautus kielenkärjessään, mutta muistaen jälleen Tamelander-vainajan neuvot, hän nielaisee ja tulee samalla ajatelleeksi, kuinka uskollinen Eeva oli ollut, kuinka vähään tyytyvä, — kuinka joskus tuli häntä peittelemään, kun hän oli koko päivän ommellut hattuja, — ja toi kuumaa teetä — hän hymyilee.

»Mokomakin, teettää herrassyöskällä ihan ilmaista työtä, käy täällä kiusaamassa herrassyöskää eikä sitten edes maksa», tyttö keskeyttää ja jatkaa sitten epäröiden: »Tapasin äsken tuolla ulkona pihalla kansselistin tuolta seinän takaa ja se kysyi, onko herrassyöskä kotona tänä iltana —?»

Ei, nyt en enää tätä kestä, ajattelee Fiikka ja kääntyy ikkunaan päin. Ensin oma palveluspiika säälii, sitten tuo kanslisti. Mitä se oikein hänestä nyt tahtoo? Tulikin pyydetyksi sitä palvelusta. Tai, jos se tulee hakemaan pois rahansa, sen velan, johon Fiikka jäi lantmeeterskan silkkinauhan takia —?

— — —

»Saako tulla sisään?»

Tuttu, hiukan nariseva ääni kuuluu ja ovea raoitetaan. Sitten se avautuu äkkiä kokonaan ja kanslisti Prostostoroff astuu kumarrellen huoneeseen. Fiikka kiirehtii sytyttämään toisen kynttilän, ennenkuin menee tervehtimään vierasta.

»Minä näin kynttilänvaloa teidän ikkunasta ja ajattelin, hän on kotona, minun kaunis naapuri. Saanko tulla hetkeksi puhelemaan armollisen frouvan kanssa?»

Kanslisti, joka muistuttaa tavattomasti kruununvoutia, samanlainen, hiukan hontelo ja kellerväihoinen ja silmälasipäinen kruununvoutikin oli ollut, hänellä oli vain ollut paljon parempi ryhti, — puhuu hyvin huolellisesti suomea.

»Minulla ei ole juuri paljon aikaa», yrittää Fiikka, »minun pitää toimittaa vielä pari asiaa.»

Kanslistin harmaankalpeille kasvoille lennähtää silminnähtävä pettymys, suu leveä, poikamainen suu, joka näyttää olevan täynnä suuria, valkoisia, voimakkaita hampaita, hervahtaa auki pahastamielestä.

»Niin, minun pitäisi maksaa se raha», Fiikan ääni on epävarma, hän pelkää, että kanslisti onkin tullut sitä hakemaan sittenkin ja mistä hän sen ottaa.

»Rakas frouva herassöötinskä, ei mitenkään, ei mitenkään. Minun raha jaksaa odotella — ja minä voi antaa frouva herassöötinskälle uutta rahaa, jos te tarvii — sitten frouva herassöötinskä maksaa — ei, tarkoita — kun lähden Pietariin, jos frouva herassöötinskän on tar-

vis saada uutta silkkinauha — Ieva sanoi pihalla jotakin —»

Kanslisti on nyt punainen tukan, oljenvärisen tukan reunaan asti ja hänen pitkät laihat sormensa hypistelevät avuttomasti tyhjää.

»Minä voi lähteä ensi viikolla, ensi viikon lopulla — minun vanha äiti kutsuu — a tule poikani omani — on ikävä poloisella —»

»Mutta lantmeeterska haluaa bahytin jo ensi viikon alussa», Fiikka epäröi hetken, rohkaisee sitten itsensä — »eikö kanslisti voisi lähteä aikaisemmin — teillähän loppuu virastossa työt lauantaina iltapäivällä?»

Kanslisti kohauttaa luisuja hartioitaan ja levittää käsiään:

»Rakas herassöötinskä — a ei voida. Minä saa minu palkka tiistain — aa, mut jos minä lainaa minun ystävä —»

Fiikka punastuu. Nyt toinenkin on jo vaikeuksissa hänen takiaan. Jospa hän voisi vain maksaa velkansa. Nyt täytyy ryhtyä johonkin. Lantmeeterska suuttuu ja saattaa jättää koko hatun ostamatta ja sanoo vielä muillekin rouville. Fiikan on saatava rahaa jostakin. Hän menee mummo Mottilta pyytämään lainaksi. Mitä tuo nyt on, jos omalta mummoltaan lainaa ja pakottaa sitten mummon .ottamaan rahan takaisin, sitten kun Fiikka saa —

»Lantmeeterskan piti tänään maksaa bahyttinsa», Fiikka on ihan hengästynyt harmista ja nöyryytyksestä

— »luotin siihen ja nyt olen aiheuttanut kanslistillekin näin paljon vaivaa...»

Kanslistin ruskeisiin silmiin ilmestyy heltymystä, ne alkavat kummallisesti kimallella silmälasien takaa. Hän astuu lähemmäksi, kumartuu ja tarttuu Fiikan molempiin käsiin, joita alkaa suudella.

»Rakas frouva herassöötinskä, jos te voisi tietää, mitä minä tunnen teitä kohtaan — niin kaunis — aa niin suloinen, niin nuori ja niin paljo suru ja huoli. Ei te sovi modisti, te on liian fiini daami. Ja jos te sallia minä — minä —»

Kanslisti on tullut aivan punaiseksi, sanat näyttävät takertuvan hänen kurkkuunsa, hänen pitää joskus aukoa suutaan, tuota suurta poikamaista suutaan kuin hukkuva, ikäänkuin hän olisi tukehtumaisillaan ja hikipisarat vierivät hänen taapäin kaljulta otsaltaan alas silmäkulmiin.

»— minun suurin onni maan päällä on — jos te —»

Nyt hän kosii, välähtää Fiikan aivoissa ja samassa hän tempaa kätensä pois, ei vihaisesti eikä liian kiivaasti vaan kuin kiireissään ja sanoo:

»Ah, mutta minähän myöhästyn. Ettehän pane pahaksenne, hyvä herra, mutta minun täytyy nyt joutua — tulee pian pimeä ja puodit pannaan kiinni...»

»Kaikin mokomin, kaikin mokomin», kanslisti nielaisee pari kertaa, etsii vapisevin käsin kuluneen sortuuttinsa takataskusta hieman nuhraantuneen nenäliinan, pyyhkii hien kasvoiltaan ja kumartaa:

»Herassöötinskä tietää, minä olen aina teidän uskollinen ja nöyrä palvelija, minä Andrei Vasiljevitš. Minun sytän sykkii vain teille, frouva herassöötinskä ja jos te vain sallii —»

Mutta Fiikka on jo ovella, vilkuttaa herttaisesti ja sitoo bahytin nauhat porstuassa, ottaa sulaanista pelleriiniviitan, huutaa Eevalle keittiöön, että tämä katastaisi lapsia ja jos heräävät antaisi heille kuumaa maitoa —.

Sitten hän laskeutuu melkein juoksujalkaa pihalle.

XVII

»On outoa, että minä en voi rakastaa ketään», ajattelee hän sitten kääntyessään Tamelanderin portista kohti Freesenkatua.

»Minua ei edes liikuta tuo Prostostoroffin ihailu tai ehkä kumminkin lohduttaa tässä kauheassa yksinäisyydessäni. Mutta olen niin köyhä ihminen, että en voi antaa hänelle vastalahjaksi mitään — en edes ystävyyttäni. Hänen tunteensa on minulle kyllä lahja, vaikka en ole toivonut sitä — mutta mies itse, taivas varjelkoon, kuinka vastenmielinen hän on. Hänen pitkät sormensa, joiden kynnet ovat likaiset, epäpuhdas harmaankalpea iho, tunkkainen harjaamaton sortuutti. Tiedän, että tämä on aivan kauheaa, — kanslisti on ollut minulle niin kiltti ja kultainen näiden pitkien, synkkien kuukausien aikana, jotka olen asunut lanko Tamelanderin talon huonoimmassa huoneistossa. Ja kuitenkin, inhoan häntä.

Miksi takerrun tällaisiin pikkuseikkoihin, — puhuu hän edelleen itselleen, — takinhan saattaa harjata puhtaaksi, tuulettaa, hän voisi siistiä itsensä kunnollisesti ja leikkauttaa pitkät, kampaamattomat suortuvansa par-

turin tykönä. »Mikä itse olen?» hän kysyy melkein puoliääneen kahlatessaan lumessa alas Katariinankadulle — »olenko itse niin ihmeellinen? Elätän tällä hetkellä itseni ja lapseni ompelemalla. Entä koulusivistys ja tiedot?»

Fiikka pudistaa hitaasti päätään. Hänen täytyy myöntää rehellisesti, että hän ei pystyisi koulutiedoillaan hankkimaan jokapäiväistä leipäänsä, sillä hän osaa tosin saksaa, koska kotiperheessä puhuttiin vuoroin sitä, vuoroin ruotsia, mutta opettaa sitä, siihen hän ei kyennyt. Ja lisäksi, kenelle hän voisi opettaa saksaa Viipurissa, jossa melkein kaikki säätyläiset itse osasivat sitä. Lisäksi oli erikoisia kieltenopettajia ja heidän kanssaan ei Fiikka kykenisi kilpailemaan. Hänen koulutietonsa olivat niin vähäiset — eihän hän ollut saanut valmistua opettajattareksi. Siis modisti — siksi hän voisi tulla. Ja modisti ja kanslisti, nehän sopisivat kyllä yhteen yhteiskunnalliselta asemaltaan.

Joku toinen nainen hänen sijassaan ehkä ottaisi kanslistin, menisi naimisiin eikä olisi enää yksin. Hän saisi kodin itselleen ja lapsilleen ja joku huolehtisi hänestä. Joku kysyisi edes, eikö hän kastelekin jalkojaan joutuessaan kulkemaan näin syvässä lumessa. Fiikka tulee äkkiä täyteen itsesääliä, — helmat ovat märät jo, vaikka hän koettaakin kannatella niitä. Ennen isänkotona olisi kuski valjastanut hevosen ja vienyt hänet vaikka sen lyhyen matkan näin runsaslumisena päivänä, — mutta nyt, nyt hän sai kahlata vain jalkaisin eikä kenellekään ollut pienintäkään huolta siitä, että hän vilustuisi ja saisi kuumeen.

Kanslisti. Hän ehkä taluttaisi tässä liukkaassa alamäessä. Kanslisti, kanslisti, kanslisti. Eikö Fiikka osaa nyt muuta ajatella?

Kanslisti on sentään virkaherra, kuvernementin virastossa ja hänellä on säännöllinen kuukausipalkka, vaikka tosin pieni. Ja hänen vanhemmillaan on Pietarin lähellä maaseudulla pieni maahovi... Onko Fiikka niin kylmä nainen, ettei opi ketään oikein sydämestään rakastamaan? Entä se Eurajoen juttu?

Fiikka pudistaa päätään.

Sellainen pieni sievä episoodi vain. Hän olisi itse alkanut äärettömästi kiintyä — niin oikeastaan, ollakseen rehellinen, hän oli jo syttynyt — oli kuolemakseen onneton silloin syksyllä, kun toinen ei antanut pienintäkään elonmerkkiä itsestään. Mutta mitä merkitsee sellainen tunne, johon toinen ei vastaa —. No, kanslisti sitten —?

Olisiko tuo Prostostoroff, hänellä on niin hirveä nimikin, sitten Fiikan lopullinen kohtalo? Eikö kanslisti olisi yhtä väärä mies kuin Tamelander oli ollut? Nyt hän uskaltaa sen rehellisesti tunnustaa itselleen — tarpoessaan lumista katua Piispankatua kohti, että Tamelander oli ollut hänelle täysin väärä mies. Hänen ääretön pelkonsa hääiltana — hänen pakonsa unimaailmaan, josta tuli hänelle pelastus. Mutta siitä seurasi, tuosta kuvitteluelämästä, että hän jäi elämälle, oikealle elämälle vieraaksi. Ne nuoruusvuodet, jotka hän antoi velvollisuudesta kruununvoudille, olivat yhtä ainoata painajaisunta. Oli-

vatko ne kaikille naisille samanlaisia? Ja kun kruununvouti sitten kuoli, hävisi hänen mukanaan kyllä turvallisuus ja määrätynlainen huolettomuus, — mutta jäljelle jäi vapaus, vapaus mennä ja tulla, mihin tahtoo, tehdä mitä haluaa ja mihin pystyy. Mutta jäivät samalla taloudelliset huolet.

»Olen nuori vielä», haastaa Fiikka jälleen itsekseen »yhdenkolmattavuotias vasta, — haluan elää, elää, elää ja tahdon tulla onnelliseksi, saada edes rahtuisen onnea ja lämpöä tässä maailmassa. Olisi epäoikeudenmukaista, että kaikki soljuisi pois näin — enhän minä ole vastuussa siitä, että olen syntynyt tähän maailmaan.»

— — —

Fiikka on ehtinyt alas Piispankadun kulmaan ja päättää oikaista yli mäen alas Mottin talolle. Päästyään sitten mummolan ulko-ovelle hän pudistelee liiat lumet helmuksistaan ja vetäisee toivorikkaasti ovenkolkutinta. Tuntuu hyvältä tietää pääsevänsä pian mummon luo ja lämpimään, viima on todellakin aivan jäinen, nyt sen vasta tuntee.

— — —

Tortte täti on avaamassa eikä tunnu tulevan lainkaan iloiseksi, kun näkee Fiikan.

Tortte on nyt yhdenneljättä ikäinen ryökkinä ja näyttää ikävystyneeltä jo valmiiksi. Hänen pikimusta tukkansa, joka kihartuu itsestään hieman korvallisilla, on

korkealla nutturalla keskellä päätä, ja siinä on punainen rusetti. Hänellä on etelämaisen kalpea iho ja mustat äkäiset silmät, ainakin sillä hetkellä. Hän on pieni ja pyöreä ja hänet nähdessään voisi odottaa, että hänen tyytymätön suunsa voisi hyvinkin lientyä hymyyn, se oli oikeastaan sitä varten muovattu, — ehkä suutelemista varten myöskin — ehtii Fiikka ajatella ja hänen alakuloisiin silmiinsä ilmestyy pieni hymynhäive, — jos nyt kenenkään päähän pistäisi suudella Torttea oikein hartaasti. Mutta nyt nuo huulet ovat mutrulla, nuo paksut, hiukan töröttävät huulet, kun hän sanoo katsellen arvostelevasti Fiikkaa päästä jalkoihin:

»Muti ei ole kotona, valitettavasti, — hän on Saskan kanssa Haminassa, tänä aamuna varhain lähtivät. Olisiko sinulla ollut mutille mitä asiaa?»

Tortte on hyvillään, että mummo ei sattunut olemaan kotona, sen Fiikka tajuaa heti. Ja kyllä täytyy niiden asioiden olla tärkeitä, joiden vuoksi mummon on pitänyt kipeän polvensa kanssa lähteä niin pitkälle matkalle keskellä tammikuun pakkasia.

»Joku vieras kuuluu olevan», tämän selityksen Tortte antaa äärimmäisen vastenmielisesti, pitäen kädellään ovenkahvasta, ikäänkuin odotellen, että Fiikka tyytyisi ja lähtisi tiehensä. Sitten kumminkin hän älyää lisätä:

»Voisithan sinä tietysti tulla sisäänkin —.»

Fiikka estelee.

Hän on selvästi pettyneen näköinen ja Tortten pistäviin, mustiin silmiin ilmestyy uutta epäluuloa. Tortte on

käynyt yhä saidemmaksi, hän pelkäsi köyhtymistä ja tavaran vähenemistä kuin toiset tuomionpäivää. Fiikasta hän ei pitänyt alkuunkaan, ei ollut koskaan pitänyt ja vartioi nykyisin aina äitiään, matamia, että tämä ei olisi vain liian antelias.

»No, enpä luule, että jään pitempään», Fiikka tekee niiauksen — »pistäydyn sitten joskus taas, kun mummokin on kotona.»

»Niin, tule sitten», Tortte on jo hieman ystävällisempi. Näyttää siltä, että hän kevenee pelostaan, kun Fiikka niin helposti jätti pitemmät vaivaamiset. — »Tänään meillä kaulitaan hotellin pöytäliinoja ja kaikki piiat ovat työssä...»

Tuollainen Tortte on aina, arkinen. Ja sitten ihmeteltiin, että hän osaa laulaa niin kauniisti. Sanottiin, että kylläpä Dorothea Mottista olisi voinut tulla hyvä laulajatar. Hyvä laulajatar. Ikäänkuin se olisi jokin ammatti. Kyllä kai toisaalta, — mutta oikeat laulajattaret olivat kai hieman runollisempia kuin tämä Tortte, joka oli kyllä perinyt isänsä, signor Mottin ulkomuodon, pienuuden, pyöreyden ja tummuuden, mutta ei hänen sydämellisyyttään ja iloisuuttaan. Miltä tosiaankin Tortte täti näyttäisi laulaessaan korkealla sopraanollaan:

»Siinuuaa — miinää leemm-mmin —.»

»Mille sinä naurat?»

Tortte rypistää paheksuvasti mustia, kaartuvia kulmakarvojaan. Ei hymynhäivettä kasvoilla, tuo tyly anka-

ruus vain. Hänkö laulajatar muka — kauluupulikka sopisi hänelle paljon paremmin.

Fiikka painaa päänsä syyllisenä, niiaa uudelleen ja sanoo suupielet väristen:

»Tortte täti sanoo terveisiä mummolle», hän kääntyy lähtemään.

— — —

Mutta kun hän alkaa taivaltaa pitkin Karjaportinkatua — märät helmat läpsyttävät raskaasti hänen varsisaappaitaan vasten ja jäinen puhuri Linnalta päin viskaa pelleriinikauluksen takaapäin hänen kuomuhattunsa ylitse, hän muuttuu jälleen aivan totiseksi. Minne hän nyt menee? Keneltä apua pyytämään? Tortte ei kyllä olisi hellittänyt kopeekkaakaan. Tänään on keskiviikko, — muistaa Fiikka — hänen olisi saatava rahat perjantaihin mennessä, sillä lauantaina kanslisti matkustaisi sitten Pietariin ja voisi ostaa silkkinauhan vielä lauantai-iltana, koska kaupat olivat siellä auki myöhään yöhön. Fiikka saisi silkkinauhansa maanantaina —.

Keneltä? Kanslistiltako? Ei, entinen on ensin maksettava.

Isältäkö? Entä äitipuoli —?

Ei ollut muuta mahdollisuutta kuin kävellä isän talolle, kertoa vaikeuksista ja pyytää lainaksi vaikka hiukan rahaa, vaikka viisi ruplaa, sillä pensioni maksettaisiin taas vasta ensi kuussa.

— — —

Tuuli työntää häntä takaapäin, ikäänkuin hyväksyen hänen päätöksensä, kun hän alkaa kiirehtiä kulkuaan. Vielä tärkeämpää kuin silkkinauha, ovat halot. Halkoja on saatava vielä tänään —.

XVIII

Isänrouva on onneksi torilla, isä on tullut juuri kotiin virasta ja istuu ruokasalin ikkunan ääressä nojatuolissa ja lukee sanomalehteä.

Kollegiasessori toivottaa kyllä ystävällisesti tyttärensä tervetulleeksi, mutta hänen ruskeissa silmissään, jotka silmälasien takaa suuntautuvat Fiikkaan, on vissiä epävarmuutta, ikäänkuin hän pelkäisi tahi olisi varuillaan jostakin asiasta. Niin painostavana siis lepää äitipuolen varjo jo näissä huoneissa, ajattelee Fiikka.

Kuhlström kehoittaa tytärtään istahtamaan jakkaralle lämpiävän uunin ääreen, jotta vilu hellittäisi. Uunissa palaa tuli tähän aikaan päivästä, se on Fiikan mielestä ihmeellistä, sillä puiden suhteen Kuhlström aikoinaan halusi hyvinkin säästää. Ehkä siinä suhteessa nyt oli toinen komento.

Isä ja tytär istuvat hetken aikaa vaiti. Fiikasta on sittenkin yht'äkkiä niin kodikasta olla näin tässä tutussa avarassa ruokasalissa, jossa kaikki on ollut näin niinkauan, kuin Fiikka muistaa. Tuossa buffetin päällä iso hopeaskooli, jossa nyt on havuja. Havut ja hopeaskooli

eivät oikein soinnu yhteen. Se on uutta tuo sentään. Mutta äidin entinen tuoli ison ruokapöydän ääressä, hänen oma entinen tuolinsa siinä vierellä ja isän käsinojilla varustettu tuoli pöydän päässä, ovat omilla paikoillaan. Äidin ompelema ristipistoruusu pienissä kullatuissa puitteissa seinällä, tarjoilupöydän kiiltävä samovaari, seinäpaneelien tumma, rauhoittava väri.

Fiikka vetäisee pienen pallin isänsä jalkojen alle, siirtyy sitten jälleen omalle paikalleen ja alkaa hiljaisesti tarkastella kollegiasessoria. Isä on vanhennut — tummassa suortuviksi taidokkaasti leikatussa tukassa on jo paljon hopeaa, ryhti on väsähtänyt — eikö isäkään ollut oikein onnellinen? Ja tulenkajo kimaltelee harmaiden samettiliivien päällä riippuvilla kultavitjoilla, — taskussa tietenkin on yksilasinen lornjetti. Pian isä ottaa sen esille ja alkaa leikkiä sillä, kun Fiikka rupeaisi kertomaan huoliaan. Koko talo on kumman hiljainen, vain monen oven takaa keittiöstä kuuluu Marin tuttu, hauska ääni. Nuoremmat siskot ovat koulussa ja vanhempi poika lukiossa. Nuorempi Karl ehkä äitipuolen kanssa torilla. Karl on ennenkaikkea äitipuolen poika, koska tämä on hoitanut Karlin ihan pienestä ja kai äitipuoli pitääkin tästä lapsesta siksi, että poika ei muista omaa äitiään. Oma äitihän oli kuollut Karlin syntyessä.

Fiikka leikkii sormillaan kuten ennen vanhaan ollessaan epävarma jostakin asiasta. Nyt hän on neuvoton siitä, kuinka alottaisi. Hän koettaa lukea isän kasvoilta tämän mielialaa. Mutta Kuhlström, joka on rauhallisesti

pannut sanomalehden syrjään, näyttää vaipuneen omiin ajatuksiinsa. Fiikkaa hermostuttaa. On kiire kertoa kaikki, ennenkuin äitipuoli tulee, silloin on kyllä myöhäistä.

Mutta parasta olisi kumminkin heittäytyä tuohon lattialle isän jaloksiin, painaa päänsä isän polvea vasten, itkeä itsensä tyhjäksi kaikesta murheesta ja huolista, kuten lapsena joskus. Mutta hän ei tee mitään sellaista vaan oikaisee ryhtinsä, tuijottaa silmät kuivina tuleen ja lämmittelee käsiään. Sitten hänen ajatuksensa palaavat kotiin ja hän miettii, saikohan Eeva isonkin palan maksaa velaksi ja riittäisikö se heille kaikille ja mitä aamiaiseksi sitten. Entä, mitä sitten jos hovineuvoksetar ei toisi hatustaan maksua ja hän on pitänyt sitä päässään jo lähes viikon.

— — —

Kollegiasessori kääntää hitaasti päätään ja alkaa tarkastella tytärtään. Toteaa uudelleen, mutta melkein säpsähtäen, että Fiikka on todellakin kovasti laihtunut. Leuanviiva on niin terävä ja ohimon kaarre kulmikas. Fiikka on kalpeakin ja siitä syystä varmaan hänen silmiensä alla olevat varjot erottuvat selvemmin kuin ennen. Vai oliko tytär ehkä vast'ikään itkenyt? Tuo yksinkertainen musta rynkkyhame, jonka helmat ovat aivan märät, hän on tietenkin kulkenut jalkaisin, kahlannut kinoksissa — ja tuo valkoinen kaulus, tekevät hänet niin koulutytön näköiseksi toisaalta, mutta kasvojen, noiden

hienojen, soikeiden kasvojen ilmeessä on sitten jotain kovin kypsää. Suriko Fiikka ehkä vieläkin Tamelanderia? Kruununvouti oli sittenkin ollut huono kauppa, sillä tuossa istuu Fiikka nyt jollakin tavalla niin köyhännäköisenä, kun hänenkin myötäjäisrahansa olivat menneet yhdessä mylläkässä. Oliko totta, että Fiikka teki hattuja — hattuja oikein rahan edestä? Mutta eihän sellainen sopinut säätyläisperheen tyttärelle eikä kruununvoudinleskelle.

Tämä viimemainittu seikka ärsyttää Kuhlströmin puhumaan:

»Onko totta, että ompelet hattuja, Fiikka?»

Fiikka punastuu kuin pahasta teosta tavattu ja on hetken aikaa kahden vaiheilla, mitä hänen pitäisi tehdä.

»Kuulin äitipuoleltasi», jatkaa Kuhlström eikä hänen ruskeissa silmissään ole nyt mitään sääliä.

Fiikka katsoo isäänsä hetken aikaa pieni värjyvä hymy huulillaan, mutta kohdatessaan kollegiasessorin viileän katseen ja ärtymystä kuvastavan eleen, alahuulen eteenpäintyöntymisen, hän huoahtaa alistuneesti ja sanoo hiljaa:

»On.»

»Etkö yhtään häpeä —?»

Kuhlström nousee nojatuolistaan kävelemään ja napsauttelee sormiaan kulkiessaan, — »kaikenlaisia päähänpistoja sinulla saattaakin olla. Sitä sanoi äitipuolesikin.»

Kollegiasessori pyörähtää makuuhuoneen oven edessä ja alkaa astella takaisinpäin, hän kiihdyttää rytmiään ja

hänen kasvoilleen on noussut tumma puna. Äskeinen kodikas, herttainen äänettömyys ja yhteenkuuluvaisuus ovat auttamattomasti särkyneet.

»Häpäiset koko perheen. Kaikkea pitää kuullakin. Minun tyttäreni ja ompelee hattuja kuin joku modisti. Ja minä olen sinut kouluttanut kalliissa hienossa koulussa ja maksanut taffelipianotuntisi. Tässä ne nyt kaikki ovat. Sitten järjestän sinulle säädynmukaisen avioliiton ja kun jäät leskeksi, maksan lukaalisi hyyryn — ja tässä on sitten palkka kaikesta vaivannäöstäni...»

Äitipuoli on todellakin käyttänyt aikansa hyvin, ajattelee Fiikka ohimennen. Oli kuvannut asian isälle näin. Vai oikku Fiikan puolelta — ja taas tuosta, että isä maksaa hyyryn —.

Kyynelet kihoavat Fiikan silmiin, mutta hän pakottaa ne alas. Sitä vielä puuttuisi, että isä näkisi hänen itkevän. Katkeruus kohottaa päänsä —. Että isä saattoi pohjaltaan olla tuollainen, naisen johdettavissa, noin ymmärtämätön ja kova.

Kuhlström on pysähtynyt keskellä ruokasalin lattiaa, hän on ehtinyt kulkea kaksi kertaa huoneen päästä päähän — katsoo tytärtään silmät ankarina ja kovina ja sanoo:

»Määrään, että lopetat heti tuon hupsuttelun. Ei sinua ole sitä varten koulutettu.»

Fiikka nousee hitaasti tuolistaan.

Kuinka isä on muuttunut, entinen kultainen, hellä isä. Vaikka hän entiseenkin aikaan saattoi joskus olla anka-

ra, mutta se oli toisenlaista ankaruutta — hän tulistui, tupsahti vihaan ja leppyi ja oli sitten kahta hellempi. Mutta tämä on muuta. Kuinka ymmärtäväinen isä oli ennen ollut. Oliko? Ymmärtäväinenkö? Milloin hän itse asiassa ymmärsi ketään muuta kuin itseään? Ei hän ollut koskaan kysynyt lastensa tahi vaimonsa, ensimmäisen vaimonsa, mieltä missään asiassa. Tämä äitipuoli on kai viisaampi, tämä toinen vaimo. Isä ainakin on muuttunut toiseksi, vieraaksi mieheksi, joka ilkesi muistuttaa tytärtään siitä, että varakkaana miehenä maksoi köyhän tyttärensä vuokran.

Hiukan vapisevin käsin Fiikka alkaa sitoa bahyttinsa nauhoja, hänen sydämensä on ääriään myöten täynnä katkeruutta.

»Mitä, mitä sinä nyt?» Kuhlström hämmästyy kerrankin, keksimättä lisätä muuta — »minne sinä nyt?»

»Kotiin», Fiikka alkaa edetä ovea kohti. Ovella hän käännähtää ja vanha kunnioitus isää kohtaan pakottaa hänet lisäämään kuin kohteliaaksi selitykseksi — »lapset saattavat olla jo hereillä», Fiikan ääni on soinnuton eikä hän edes vilkaisekaan isäänsä, peläten, että purskahtaisi silloin siinä samassa itkemään ääneen. Sitten hän niiaa kiireesti ja poistuu eteiseen, sieppaa naulasta viittansa ja syöksyy pihalle. Takanaan hän kuulee kollegiasessorin hämmästyneen äänen:

»Mutta — Fiikka!»

— — —

On hyvä, että viima kuivaa niin nopeasti kyynelet tahi oikeastaan jäädyttää ne poskipäihin. Rakennuksien suojassa vielä menettelee, mutta aukealla, tyhjien, rakentamattomien tonttien kohdalla, jossa ihmisillä on kesän aikana rekoolinsa ja kaalimaansa, tuuli tunkeutuu luihin ja ytimiin. Tämä pelleriiniviitta on viisi vuotta vanha ja alkaa olla jo kulunut. Kruununvouti oli aikonut teettää siihen sopulivuorin, mutta ei ehtinyt, kun kuoli — hän oli kovin hidas kaikissa aikomuksissaan — joskus.

Kas, kun on tosiaankin kylmä, mutta vilun kanssa taistellessa ei ehdi ajatella muuta. Ehtiipäs, että kotona mahtaa olla kylmä sielläkin, kun ei ole puita, mitä panna uuniin, makuukamarin uuniin. Ehkä puuliiterissä oli senverran lastuja, että Eeva sai ruoan paistetuksi. Olikohan voita tahi rasvaa?

Kuinka proosallinen hän tänään on. Ja sitten arvosteli Tortte tätiä, joka puhui Hôtel Andrean pöytäliinojen kaulimisesta. Itse Fiikka koko ajan laskee päässään ruplia ja kopeekkoja ja koettaa viekkaasti löytää keinon, kuinka saisi pyydetyksi ihmisiltä lainaa itselleen. Ihmisiltäkö? Mummoltaan myös. Ah, ei mummo Mottilta pyytäessä koskaan tarvinnut mitään etukäteen ajatella, sopotti mummon korvaan, että olisiko mummo niin kultainen, niin äärettömän kultainen, Fiikka kyllä tuo sen pian pois, kun saa pensioninsa. Mutta mummopa nauraisi ja taputtaisi häntä poskelle leveällä, puolihansikkaisella kädellään ja sanoisi:

»Oo vait — vai maksamaa täs nyt viel — miu oma tyttäreintytärhää sie oot — miu sirkkusein —»

Mutta mummo Motti on Haminassa eno Aleksanderin kanssa jotain vierasta vastassa. Hotellin vierastako? Kylläpä sen pitää olla korkea ja ylhäinen vieras, että matami Mottin itsensä oli lähdettävä Haminaan asti vastaan ja talvipakkasella.

Isän mielestä Fiikan hattujen tekeminen on vain oikku, — hauska pila. Todellakin. Isällä paloi ruokasalin uunissa valkea — hän sai rauhassa istua sen edessä ja lämmitellä ja lukea sanomalehteä, mutta hänen tyttärellään, jonka hän hyvänhyvyyttään oli toimittanut säädynmukaisiin naimisiin, ei ollut pienintä puunkalikkaa panna uuneihinsa saadakseen lämmintä itselleen ja kahdelle pienelle lapselleen. Hänen tyttärensä sai velaksi palasen maksaa teurastajalta ja hänen tyttärensä palveluspiika tiedusteli, maksoivatko asiakkaat hänelle...

Koti. Kotiko, se matala, pimeä, synkkä asunto Vahtitorninkadun mäen päällä, asunto, jonka hänen miesvainajansa veli oli sulasta armeliaisuudesta antanut Fiikalle halvasta vuokrasta. Isä maksoi hyyryn — ja seinän takana asui satulamaakari, poliiseja ja sitten kanslisti, joka olisi valmis viemään hänet vihille, jos Fiikka antaisi pienimmänkin merkin. Pitäisikö Fiikan sittenkin ottaa tuo kanslisti —?

Ei. Fiikka myö pikemmin jonkin huonekalunsa. Vaikka buffetin, tammisen buffetin. Se onkin niin tilaaottava.

Ehkä joku hyvinkin haluaa ostaa herassöödinskä Tamelanderin ison astiakaapin?

Fiikka kääntyy hengästyneenä Mustainveljestenkadulta Vahtitorninkadulle — hänen pitää kulmassa ihan pysähtyä ja levätä, rinne otti niin voimille, kun on sellainen vastatuulikin.

Kylläpä tosiaan isä on muuttunut kummalliseksi. Puhui ihan äitipuolen suulla. Jos isä vaikka kuinka näkisi, että seinä on ruskea, esimerkiksi tuon talon seinä tuossa, vaikka tuon kauppias Listvennikoffin talon seinä, niin, jos äitipuoli tulisi siihen ja sanoisi hämmästyneenä: »Mutta Lars hyvä, sehän on selvästi harmaa —», pian isäkin näkisi — »niin, harmaa tietysti, missä minun silmäni oikein olivat». Yli nelikymmenvuotinen nainen tietää kyllä konstit, millä saa erottaneeksi miehensä tämän lapsista, jos kerran hänellä on ollut rohkeutta ottaa aviomiehekseen mies, jolla on aikaisemmasta avioliitostaan kymmenen lasta. Sandra ja Therese kuolivat pois onneksi, Sandra äidin kuoleman jälkeisenä kevättalvena jo ja Therese vuosi myöhemmin, — nuorin lapsista Karl piti äitipuolta omana äitinään... Iloinen Therese raiska ei oikein viihtynyt äitipuolen kanssa ja kun sitten tauti tuli, vei se hänet heti.

Fiikka lähtee jälleen liikkeelle.

Alkaa hämärtyä, vaikka on vasta iltapäivä menossa — eikä hämärän aikana säädyllinen nainen voinut liikkua kadulla yksin ilman seuralaista.

— — —

Kotona häntä odottaa yllätys.

Salongin uunissa palaa iloinen valkea ja ruoka odottaa kuumana ja höyryävänä pöydällä. Lapset juoksevat haltioissaan häntä vastaan. Pieni Emil pyrkii syliin heti ja painaa tumman, kiharaisen päänsä äidin poskea vasten. Ida kietaisee pienet, pyöreät käsivartensa äidin viitan ympärille ja tolkuttaa:

»Viivyit äiti kauan, Idapas jo itki», sitten hän lisää hangaten pientä nenäänsä äidin hameeseen — »mie ihan itkin jo».

Fiikka tuntee sydämensä lämpenevän. Hän vetäisee molemmat lapset oikein lähelle itseään, omat pienet, armaat lapsensa, istahtaa tuoliin uunin eteen ja alkaa lämmitellä käsiään.

»Kerrothan äiti sadun sitten, kun myö männään maata», Ida puhuu selvästi Eevan opettamaa suomea ja se käy niin luontevasti.

»Kerron.»

Eeva saapuu siihen kantaen höyryävää ohraryyniruukkua ja antaa selityksen, jota Fiikka on toisaalta pelännyt.

»Kansselisti toi puut ja sytytti itse tulen uuniin. Se on sitten höyli herra kerrassaan...

Fiikkaa itkettää. Että edes joku ajatteli häntä tänään. Vaikka toisaalta, se on nöyryyttävää. Peittääkseen pahaamieltään ja hämminkiään hän painaa kasvonsa Emil pojan pehmeisiin hiuksiin ja on hetken vaiti. Sitten, kun hän tietää äänensä kestävän, hän sanoo iloisesti:

»Ja nyt käymme syömään, sitten leikimme hetken aikaa, äiti ei ompele enää tänä iltana ja sitten ihan myöhällä, kun jo olette vuoteessa peiton alla, on satutunti.»

— — —

Juuri, kun Fiikka on riisuutumassa ja aikoo mennä nukkumaan, kuuluu porstuasta ovenkolkuttimen ääni. Kuka siellä näin myöhään on ja mitä se tahtoo? Eeva nukkuu keittiössä eikä tietenkään kuule ja Vahtitornista kaikui hetki sitten yhdentoista lyönti.

Fiikka epäröi, pukee sitten aamunutun ylleen, ottaa kynttilän käteensä ja kysyy porstuassa:

»Kuka se on? Kuka pyrkii?»

»Isä. Laske minut sisälle!»

Isäkö?

Fiikka jää seisomaan aivan jäykkänä hämmästyksestä — sitten hän vaistomaisesti päästää salvan ja kiertää isoa avainta lukossa. Perästä päin hän ehtii ajatella, että hänen ei olisi pitänyt lainkaan avata — olla kylmä ja ylpeä, mutta nyt se on myöhäistä, kollegiasessori kompuroi puolihämärässä portaat — porstua on niin kylmä, että hengitys kohoaa valkoisena savuna ilmaan.

Salongissa Kuhlström, jonka pelleriiniviitan turkiskaulus, parta sekä viikset ovat kuurassa, pysähtyy keskelle huonetta, katsoo hetken aikaa hattuja, pöydällä olevaa puolivalmista bahyttia, jonka vieressä vielä ovat lanka ja sakset, ja sanoo kääntyen tyttäreensä:

»En saanut rauhaa. Minun piti tulla katsomaan. Minulla oli sellainen tunne, että sinulla on huolia, tyttäreni.»

Nyt Fiikka murtuu.

Hän painaa päänsä alas ja koko päivän jännitys ja huolet purkautuvat tukehtuneena nyyhkytyksenä.

Kuhlström astuu hänen luokseen, vetää hänet lähelleen, painaa hänen päänsä olkaansa vasten ja Fiikka itkee, itkee tyrskämällä. Kuhlström silittelee hiukan kömpelösti hänen hiuksiaan, jotka pitkinä ja tuuheina valuvat alas vyötäisille.

Sitten tulee soperruksena kaikki — pienen Emilin sairaus, rohtojen osto, lantmeeterskan silkkinauhat — halot, teurastajan lasku —

Kollegiasessori on vaiti, kuuntelee ja silittelee Fiikan päätä, aivan kuin hän olisi yhä se sama pieni tyttö, joka joskus lapsena hiipi isän syliin itkemään omia pieniä murheitaan. Nyt eivät murheet enää olleet yhtä pieniä.

»Fiikka lapseni, — miksi et tullut aikaisemmin papan luo, että sinun poloisen on pitänyt tällä tavalla taistella ja kärsiä —»

Fiikka itkee. Hän ei voi kertoa, että äitipuoli kielsi vaivaamasta isää. Ehkä Kuhlström ymmärtää, sillä kun hän hetken kuluttua talutettuaan Fiikan sohvaan viereelleen istumaan, ottaa lompakostaan kaksikymmentä ruplaa, hän sanoo painaessaan sen tyttärensä käteen:

»Älä viitsi mainita mitään tästä äitipuolellesi.»

Hän on hetken vaiti, ottaa sortuuttinsa takataskusta

ison, lavendelille tuoksuvan nenäliinan, pyyhkii sillä Fiikan silmät ja jatkaa:

»Ja muista lapseni — tule aina ensimmäiseksi papan luo, minä en ole niin köyhä mies, että minun oman tyttäreni tarvitsee elää tällaisessa puutteessa.»

Helpotus on niin suuri, että Fiikan pitää itkeä hiukan uudelleen. Sitten hän kääntää päänsä ja yht'äkkiä hän painaa märän poskensa isänsä partaista poskea vasten ja sanoo yhden ainoan sanan:

»Isä!»

XIX

Kului kolmisen viikkoa. Pakkaset alkoivat hellittää ja helmikuun loppupuolen aurinko silasi harmaanvalkoiset hanget hopeapäärmeellä, kun ne alkoivat jo syrjistä sinistyä.

Aamut olivat sinikirkkaat, kummallista haaleata sinistä, joka kumminkin juovutti ihmiset odotuksen ja toivon päihtymykseen, mutta teki heidät samalla rohkeiksi ja yritteliäiksi. Illat muuttuivat jo tummansinisiksi, jolloin ahtaat, mäkiset kadut yksi- ja kaksikerroksiset, valkeat kivitalot ja harmaat, matalat puurakennukset niiden varsilla, koristetut portinpielet, ikivanhojen tornien kauniit huiput piirtyivät hohtavansinistä ilmaa vasten ja tämä sini oli samalla kaipauksen väri.

Niissä oli pakastuvan sään raikkautta noissa illoissa, mutta tuo pakkanen ei enää purrut, siinä oli leikkisää kutittelunhalua, se nipisti poskesta tahi leuan alta kuin suuren sotaherran dentsikka mahtavan kauppiaan lastenhoitajaa, njanjaa...

Niin, tämän sinisen kaupungin asukkaat juuri noina ehtootiimoina alkoivat tuntea kivistävää kaipausta jonnekin — vanhukset omaan kaukaiseen nuoruuteensa, nuoret ihmiset saivat ne kurkistelemaan salusiinien raosta, näkyikö alhaalla kadulla tuttu kävelijä, — nuoret kauppiaat se seisatti helmitaulun ääreen ja pani miettimään maskeraatibaaleja Tervaniemellä...

Talvitelakoillaan torkkuvat laivat Tervaniemen pohjukassa näkivät sitävastoin unta vieraista, lämpimistä maista ja kuumasta auringosta, joka paahtaisi niiden tervatut partaat kauniinruskeiksi, kun taas vihertävänharmaat mainingit hyväilisivät niiden kylkiä kaukana suurilla, vierailla merillä. Sitten taas toisinaan värikkäät satamat ja vieraiden kielten kiehtova musiikki helisisi niiden ympärillä, kun ne purjeet koottuina lepäsivät laiturien luona.

Kauppakojut ja varastoaitat Eteläsatamassa näkivät unta kiirehtivistä raskaista askelista, kantajien huudoista ja tavarapaalujen mätkäyksistä niiden tomuista puusiltaa vasten. Ja kuitenkin vielä oli matkaa varsinaiseen kevääseen, sillä talitintillä oli vielä talvinuottinsa.

— — —

Fiikka Tamelander ei ollut käynyt Mottilla pitkiin aikoihin. Hän aivan kuin vältteli mummolaa, ehkä Tortten viimekertaisen tylyyden vuoksi, vaikka sekään ei oikeastaan enää merkinnyt mitään, kun isä, oma isä oli jälleen tullut takaisin. Kaikki oli taas hyvin.

Fiikan hattuja ostettiin ja ne olivat — niin sanottiin, — kaupungin hienoimmat kuomuhatut. Hän sai lisää asiakkaita ja vähin erin hänen taloutensa alkoi järjestyä paremmaksi. Lisäksi, mikä parasta, aika kului rattoisasti mieleisessä näpertelyssä. Oikein monta kundia hän ei tahtonut isänsä vuoksi, vaikka oli suuressa kiusauksessa ottaakin, — mutta tämä Fiikan ansiotyöhän piti olla salaista, harrastelua pikemminkin, säätyläisdaamin päähänpisto, jotta ulospäin näyttäisi kaikki kauniilta. Kuhlström oli luvannut lisätä vuokrarahaa, niin että siitä jäisi hiukan yli Fiikan muihin menoihin, kuten puihin ja kynttilöihin.

Tietenkin oli liikaa, että oman isän piti tällä tavalla huolehtia hänestä, mutta eihän se oikeastaan ollut Fiikan syy vaan olosuhteiden. Ellei hän olisi ollut säätyläisperheen tytär ja kruununvoudin ja herassöödingin leski, hänestä olisi saattanut tulla kaupungin kuuluisin ja taitavin modisti ja hän olisi voinut tällä ammatilla elättää itsensä ja pienet lapsensa. Mutta asema velvoitti, yhteiskunnallinen asema, varsinkin niin pienessä kaupungissa kuin Viipurissa, missä kaikki ihmiset suurin piirtein tunsivat toisensa. Piti näytellä varakasta ja hyvintoimeentulevaa isän takia, kollegiasessorin ja ritarin — ennenkaikkea. Sillä Kuhlström oli sitä mieltä, että ansaitseminen ei kuulunut sivistyneelle naiselle, se oli miehen asiana. Ja kun Fiikka raiska oli jäänyt tuolla tavalla, huonon onnensa vuoksi, taloudellisiin vaikeuksiin — tätä sanaa käytti täsmällinen kollegiasessori mie-

lellään perheensä keskuudessa, — oli se ennenkaikkea tuon kirotun Tamelanderin syytä. Ellei Fiikka raiska olisi ollut kihloissa, olisi ehkä se Eurajoen vapaaherra ottanut Fiikan. Kuhlström nimitti Eurajoen tuntematonta aina vapaaherraksi ja tällä ajatuksella hän ikäänkuin koetti korottaa Fiikan arvoa. Fiikkahan, hänen Fiikkansa, olisi kelvannut kenelle vain ja kun hän itse oli ollut järjestävinään niin edullisen ja hyvän naimakaupan, sattuikin vihoviimeinen mies, joka oli velassa saappaansuitaan myöten. Yksin sen perintöhuonekalutkin oli pantattu. Ja siitäkö syystä sitten Fiikka raiskan, nuoren, hyvän perheen tyttären, pitäisi omalla työllään ryhtyä elättämään itsensä ja pienet lapsensa. Kaikkia vielä.

— — —

Mutta Fiikka oli tyytyväinen. Aika kului kuin siivillä, kun oli niin paljon tilauksia ja kun hän nyt voi ostaa vapaammin kauniita silkkikankaanpaloja ja silkkinauhaa, joista hän sommitteli koristeita ja kukkia, bahytit tulivat kahta kauniimpia. Hän suorastaan nautti työstään. Mitä muutakaan hän olisi voinut tehdä pitkinä hiljaisina talvipuhteina, kun vieraskutsujakaan ei ollut. Lapsilla oli seuraa toisistaan ja heidän iloiset äänensä kuuluivat viereisestä makuuhuoneesta, jossa he nauraa kikattaen telmivät, pieni heikko Emilkin. Huolen varjot olivat poistuneet talosta ja lapset vaistosivat sen heti.

Fiikan lapset Ida ja Emil eivät olleet tulleet sievään

äitiinsä, kumpainenkaan. Emil oli hintelä ja sairaalloinen, sai usein yskää, oli altis vilustukselle, häntä piti varoen hoitaa, mutta Ida sitävastoin oli tanakka, pieni, tarmokas olento. Lapsi ei ollut kaunis, mutta kiltti. Hänessä oli paljon isoisä Mottin piirteitä, samanlainen kalpeantumma ihonväri, signor Mottilla se oli myöhempinä ikävuosina vaihtunut punakkuuteen — samanlaiset eloisat, mustat silmät, hän oli pyöreä ja pikkuvanha eikä hänestä isonakaan tulisi sievää, sen saattoi jo nähdä etukäteen, mutta herttainen ja palvelunhaluinen hän oli, ja ilo säteili hänen pienillä pyöreillä kasvoillaan.

Fiikka rakasti heitä, — mutta joskus hän tapasi itsensä ihmettelemästä, kuinka he olivat ilmestyneet hänen lähelleen ja kuitenkin molemmat synnytykset olivat olleet vaikeita, varsinkin Emil pojan. Mutta kun hän joskus, lepuuttaessaan käsiään ja kivistävää selkäänsä, vaipui nojatuoliin ja antautui ajattelemaan omaa kohtaloaan, hänestä tuntui, että hänen elämänsä oli lopussa, hänellä ei voinut olla enää milloinkaan mitään tulevaisuutta, ei mahdollisuutta onneen, sillä lapset, kaksi lasta, sitoivat hänet kiinni juuri tähän elämään, tähän pieneen arkiseen aherrukseen. Hän ei ollutkaan se vapaa nainen, kuin hän joskus oli luullut olevansa. Jos hän yritti joskus pienelle iltapäiväkävelylle — heti lapset riippuivat hänen helmoissaan ja huusivat: »Äiti, minne menet — ota meidät mukaan!»

Ei, hänen elämänsä oli eletty, sen tuli kuulua hänen lapsilleen. Ja kun varsinkin pieni Emil sairastui ja Fiik-

ka sai valvoa hänen vuoteensa vieressä, hänestä tuntui, että hän oli kiinnitetty siihen lujemmilla kahleilla kuin mitkään maalliset siteet.

Nämä helmikuun sinistyvät illat olivat vaikeita. Hänen mielenrauhalleen ei ollut hyväksi istua joutilaana, ilman työtä — sillä silloin hän alkoi katsella ikkunasta salusiinin takaa sinistyvälle mäkiselle Vahtitorninkadulle, hänet täytti niin valtava ikävä ja pakenemisenhalu, että hänen täytyi pakottautua olemaan alallaan. Hänelle tuli ääretön toisen ihmisen ikävä ja hän alkoi sääliä itseään, — elämä oli hänen mielestään tehnyt ikäänkuin hänelle suurta vääryyttä. Luonnon hidas herääminen roudan alla herätti hänessä naisen ja ikävän rakastamiseen ja antamiseen niinkuin ei koskaan kenellekään ennen. Tuntemattoman ja kuitenkin tutun miehen ikävän.

— — —

Kanslisti Prostostoroff koputti usein illansuussa hänen ovelleen, tuli sisälle ja pyysi nöyrästi anteeksi, että häiritsi, toi pienen lahjan — rasian sokeroituja manteleita Clopattin puodista — konditoriaa hoiti nyt Clopattin vaimo, sillä sveitsiläinen Beatus Clopatt sairasti kuolemantautiaan. Kanslisti katseli Fiikkaa hartaasti ja hänen ruskeissa koiransilmissään, jotka kimalsivat nöyrinä silmälasien takaa, oli toivoton ihailu. Hän ei monesti kuullut lainkaan, mitä Fiikka sanoi — mitä sitten lienee ajatellutkin. Hänen sortuuttinsa tuli päivä päivältä yhä nukkavierummaksi, hänen vaalea, kampaama-

ton tukkansa suorrukkeiseksi ja väriltään epämääräiseksi. Ja kerran hän tuoksahti paloviinalta ja silloin Fiikka pyysi häntä lähtemään pois. Muina iltoina hän saattoi hiljaa leikitellä kankaanpalasilla, lukea runoja, joita toi mukanaan. Hän ei pyytänyt mitään, mutta pelkkä hänen läsnäolonsa kävi Fiikalle taakaksi. Hänen koko olemuksensa kuin vaati jotakin palkkaa siitä ystävällisyydestä, jota hän oli osoittanut. Prostostoroffin käynnit olivat ainoa epämieluisa elämys sen kevättalven päivien saatossa.

— — —

Mutta yksinäisinä hiljaisina hetkinä, kun kynttilän valo eristi hänet omaan pieneen ympyräänsä, hänet täytti joskus epätoivo. Iltojen pitkät, siniset tunnit olivat saaneet hänet täyteen kipeää kaipausta, joka tuntui nyt, kun sille antoi täyden vallan, melkein ruumiillisena kipuna. Silloin hänen täytyi nousta rauhattomana kävelemään — tuhansia outoja ajatuksia alkoi virrata hänen aivoihinsa — hänen tuli määrätön ikävä toista ihmistä, miestä, omaa mieleistään, jonka saisi itse valita ja joka oli olemassa jossakin häntä varten, häntä ainoata varten. Täytyihän löytyä sellainen ihminen, muutenhan ei koko elämällä olisi mitään tarkoitusta. Kukaan täällä olevista ei häntä miellyttänyt. Miellyttänyt, kuinka koketti sana! Ikäänkuin olisi kysymys jostakin miellyttävästä tahi epämiellyttävästä, — pikemmin oli kysymys, kuolemanvakava kysymys kevätmyrskystä, jonka hän jo kuuli kohisevan kaukana. — Milloin se yllättäisi hänet

— olisi hän sen armoilla. Mutta parempi sekin — parempi hukkua vaikka siihen myrskyyn, kuin tämä kesy elämä — elämä — ommella hattuja tyhmille, itserakkaille, itsetärkeille kaupungin rouville, jotka sitten samalla saivat sääliä häntä. Ja hänkö muka olisi ollut tyytyväinen tähän elämään, jota vietti? Itsepetosta se oli. Kevät, tämä sinertävä kevät, joka riisui vähän kerrallaan talven kapaloista maata ja ihmissielua — oli paljastanut alastoman palelevan maan ja toivottoman yksinäisen ihmissydämen, joka odotti lämpöä ja aurinkoa.

Hänellä ei ollut rohkeutta ennen tätä katsella itseään ja omaa kohtaloaan. Mikä hän oli ollut tätä ennen! Lapsenkengissä kulkenut vaimo ja äiti, — joka vaati mieheltään eikä antanut mitään ja joka kyllä rakasti lapsiaan, koska se oli luonnonlakien mukaista, — naaraskin suojelee pentujaan, — mutta lapset eivät sittenkään merkinneet hänelle kaikkea — eivät hänestä näyttäneet suinkaan hänen elämänsä lopulliselta tarkoitukselta. Miksi? Ehkä siksi, että hän sai ne, ennenkuin oli ehtinyt niitä edes ikävöidä. Hän oli saanut kaiken tähänastisen oikeastaan liian aikaisin, — hän oli saanut liikaa ja tästä liiallisuudesta oli tullut hänen köyhyytensä syvin ja raskain syy. Ja nyt, kun hän heräsi tänä kevättalvena, kaksi vuotta miehensä kuoleman jälkeen, hän tunsi kaiken toisin ja ajatteli asioista toisin kuin ennen. Mikä hänet oli herättänyt? Itsesäilytysvaisto, joka piilee kaikissa ihmisissä, mutta jota vain harvat oppivat tottelemaan.

MUUKALAINEN

XX

Kaupungilla levisi tieto, että Hôtel Andreassa asui hieno ulkomaalainen, pitkä, hauskannäköinen englantilainen lordi tahi herttua, jolla oli nuori, kaunis lakeija mukanaan. Häntä vastaan varmaan oli matami Mottin pitänyt ajaa poikansa herra Aleksanderin kanssa Haminaan asti. Tämä lordi oli tullut Suomeen ampumaan karhuja, sekin saatiin tietää ja kodikkaissa illanistujaisissa pohdittiin nauraen sitä, oliko herttua ehkä saanut kuulla omassa maassaan, että karhut kävelivät vapaina Viipurin kaduilla. Mutta se, mikä jännitti enimmän mieliä, oli, että tämä herrasmies oli poikamies ja rikas. Ja joku oli nähdessään hänen lakeijansa alkanut pudistella päätään. Lakeija oli kerta kaikkiaan aivan liian kaunis — mieheksi.

Rouvat, jotka tulivat koettelemaan bahyttejään Fiikka Tamelanderin pienessä ateljeessa ylhäällä Vahtitorninkadun varrella, olivat täynnä uutisia tästä englantilaisesta. He kertoivat, että hänelle aivan sateli kutsuja ja hänet oli jo nähty soupélla kauppaneuvos Heynolla, Jaenischillä, jossa oli nuoria demoiselleja, vieläpä Hackmanilla.

Eräänä maaliskuun päivänä saapui Tortte sitten hengästyneenä ja hikisenä tilaamaan itselleen uuden kuomuhatun. Tortte näytti vähemmän sulkeutuneelta, oli iloisempi kuin pitkiin aikoihin ja oli melkein herttainen Fiikalle. Bahytin piti olla punainen ja siinä piti olla mustaa nauhaa, punainen ja harmaa ruusu, jotta se sopi hyvin Tortten uuteen tyköistuvaan punaiseen pelleriinitakkiin. Tortte kertoi, että pitkä englantilainen asui nyt heidän talossaan, koska oli vilustunut ratsastusmatkalla. Matami oli ollut sitä mieltä, että piti olla höyli vieraalle ja ulkomaalaiselle, joka oli ihan ilman omaisiaan ja läheisiään — lakeijaa lukuunottamatta, ja niin järjestettiin Mottin talossa kaksi huonetta lordin käyttöön, toinen hänen palvelijalleen.

Tortte tuli oikein avomieliseksi:

»Tiedätkö, Fiikka — tuo lakeija — se käy suorastaan minun hermoilleni. Se ei osaa sanaakaan ruotsia eikä saksaa, puhumattakaan tietysti suomesta, mutta Aleksander sanoo, että ei se osaa englantiakaan. Se on aivan liian kaunis pojaksi — ja minä olen alkanut ajatella», — Tortte keskeyttää ja lennähtää hehkuvan punaiseksi, kaulakin valkoisen kaulahuivin varjossa on täynnä punaisia pilkkuja, — »että hän onkin tyttö, valepukuinen tyttö. Voi olla vaikka — vaikka tuon herran maîtresse — kuka sitä voi tietää... Näitä ulkomaalaisia.»

»Kuinka mummo voi sitten ottaa hänet niin auliisti oman kattonsa alle, jos hän ei olekaan kunnon ihminen?» Fiikka tuntee pienen pistoksen mielessään, sillä

hän oli alkanut kovin paljon ajatella tuota merkillistä ulkomaalaista, varsinkin, kun kaikki kaupungin naiset olivat aivan haltioissaan.

»Mutta Fiikka rakas — tietysti hän on kunnon ihminen», Tortte on selvästi kauhuissaan — »sehän voi olla aivan tavallinen lakeija — minä vain —. Ja jos onkin maîtresse, niin ylhäisillä herroilla on usein sellaisia —».

»Mistä sinä tiedät?» Fiikan suupielet vetäytyvät pieneen, pilkalliseen hymyyn. »Milloin sinä olet tavannut ylhäisiä herroja, Tortte täti?»

»Fiikka, sinähän sinuttelet minua?» Tortte nostaa leukaansa — »olet todellakin tullut niin sietämättömäksi siitä lähtien, kun menit naimisiin ja varsinkin leskeksi jäätyäsi».

Fiikka nielee vastauksensa ja on vaiti. Tortté tätikin siinä — tilasi punaisen kuomuhatun, ehkä miellyttääkseen tuota ulkomaalaista, josta kuitenkin juoruaa tuolla tavalla. Ja vaikka Fiikka laittaisi hänelle maailman kauneimman bahytin, ei pullukka pippurisilmäinen Tortte Motti näyttäisi sittenkään miltään. Nytkin hänellä on uusi kallis rynkkyhame päällään.

Ehkä Tortte älyää, että sisarentytär on pahastunut ja koettaa häntä hiukan lepyttää. Mutta sitten hän jo taas touhuaa omissa kiireissään ja sanoo poislähtiessään:

»Muuten, meille ei nyt oikein voisi tulla vieraat — sinähän ymmärrät, Fiikka, kun lordi on toipilas, — herra Wright tarkoitan. Hän ei jaksa vielä seurustella kenen-

kään kanssa — perhettä tietysti lukuunottamatta», pieni tyytyväinen hymy karehtii Tortten töröhuulilla.

»Mikä hänen nimensä on?» Fiikka ei malta olla tiedustamatta.

»Herra Wright — tai oikeastaan sir Marcus Wright — sillä hän on aatelissukuinen. Hotellin nimikirjaan hän on kirjoittanut arvokseen 'esquire'. Ja Aleksander sanoo, että päärien ja baronettien pojilla on tuo arvonimi —»

Tortte on hyvillään, että tiesi tällaisia asioita.

»Vai niin», sanoo Fiikka kuivasti. Hän on jostakin syystä ärtynyt. »Vai päärin poika,..ei hän silloin mikään lordi olekaan.»

»Mutta hänestä voi tulla», inttää Tortte ja hyvästelee kiireisesti Fiikan.

Fiikka tuntee pientä pettymystä, hän olisi niin äärettömän mielellään halunnut myös tutustua tuohon ulkomaalaiseen. Jos tämä aikoi terveeksi tultuaan lähteä Itä-Karjalaan karhuja ampumaan, ei Fiikka näkisi hänestä jälkeäkään. Ja Torttekin, ilkiää vanha ihminen, yhdenneljättä ikäinen — tuolla tavalla. Luulee varmaankin nappaavansa tuon esquiren. Marcus Wright — sir Marcus Wright. Fiikka maistelee ikäänkuin kielellään tuota nimeä, se tuntuu niin tutulle, ikäänkuin hän olisi kuullut sen monenmonta kertaa ennen eikä nyt vasta ensimmäisen kerran. Hänen kasvojansa alkaa poltella, hänen ruumiinsa jännittyy äkkiä nuoruuden ja voiman tunnosta. Ajatelkoot muut, että elämä hänen kohdal-

laan on eletty, koska hän on leski ja kahden pienen lapsen äiti — mutta hän on nuori, nuori ja tahtoo kokea jotakin suurta — tahtoo tulla onnelliseksi, rakastaa.

»Jospa saisin vaikka muutaman onnellisen vuoden», hän sanoo ääneen, rypyttäessään silkkinauhaa nimineuvoksettaren hattuun — »muuta en pyytäisikään elämältä.»

— — —

Parin, kolmen päivän kuluttua saapuu Mottin kuski ja hänellä on mukanaan kirjelippu matamilta ja siihen on matami piirrellyt hanhensulallaan lystikkäitä harakanvarpaita, joita tarkkaan katsomalla Fiikka saa selvän.

»Mitä sie oikee meinaat, ku sie et oo käynt mummojais kassomas. Tule nyt tänä iltapäivän ja laittaiju viiniks.»

— — —

Kuski seisoo salin ovella korkea silinterihattu kädessään, hänet on topattu pönäkäksi ja nyöritetty useilla vöillä ja sanoo Fiikalle, kun tämä nostaa katseensa mummon kirjeestä, joka on varmasti vienyt matamilta koko aamupäivän:

»Miu pittää viijä matamil vastaus, et tullook söötinskä?»

»Minä tulen», Fiikka on täynnä iloa — »kuski sanoo matamille, että minä tulen ja kiitän kutsusta».

XXI

Kuskin lähdettyä Fiikka panee puolivalmiin hatun syrjään, lukee uudelleen mummonsa kirjeen ja nauraa. Hänen on ihmeen kevyt ja helppo olla. Mummo Motti on ainakin kaltaisensa, ei ollut muuttunut, piti Fiikasta ja tuo »laittaiju viiniks» on paras kaikista.

— — —

Hän alkaa katsella vaatteitaan, hänellä ei ole kovinkaan paljon valinnan varaa nykyisin, mutta äidin vanha taftipuku, jonka hän on pienentänyt itselleen, on niistä hienoin ja sen hän paneekin yllensä. Se on teräksensininen ja sopii hänelle erittäin hyvin. Hän kampaa tukkansa, pyörittää sormensa ympärillä kanuunakiharat ja pirskottaa hieman parfyymiä, sekin on muistoja paremmilta päiviltä, panee kuomuhatun päähänsä ja kun pikku Ida syöksähtää siihen ja alkaa itkien kärttää mukaan, hän päättää ottaa tytön kerallaan mummolaan, jotta Emil poika, joka taas on ollut kuumeessa, ei häiriintyisi. Välskäri, jonka kanslisti oli käynyt hakemassa toissa-

iltana, oli iskenyt suonta pojasta, juottanut jotakin rohtoa ja nyt pikkuinen oli jo toipumassa ja nukkuu.

Fiikka huokaa alistuneesti. Ida on otettava mukaan — siitä ei päässyt mihinkään. Kiireesti hän pukee tyttärensä samankuosiseen pitkään rynkkyhameeseen, jossa on pallopuhvit hihoissa, Ida näyttää paljon sievemmältä pyhäpuvussa, — sitoo lapsen kuomuhatun nauhat kiinni, antaa pienen muhvin käteen, ja niin äiti ja tytär samanlaisiin pelleriiniviittoihin ja bahytteihin pukeutuneina laskeutuvat narisevat portaat alas pihalle.

— — —

Mottin talon edessä Karjaportinkadulla odottelevat suflettivaunut, uudet ja komeat, parivaljakko kuopii kärsimättömästi routaista maata ja pyntätty kuski istuu valmiina pukillaan.

Kun Fiikka aikoo vetäistä ovenkolkutinta, avautuukin raskas tammiovi ja ulos kadulle astuu pitkä vaalea herràsmies, turkiskauluksinen viitta yllänsä ja päässään turkislakki. Hän on hieman kalvakka ja nojaa keppiinsä.

Vieras vilkaisee ohimennen Fiikkaan, joka on jäänyt lapsensa kanssa porraskiven viereen ja niiaa, kääntyy, aikoo jatkaa matkaa, mutta katsahtaakin uudelleen ja äkkiä hän jää seisomaan ja tuijottamaan Fiikkaa. Tämä kohtaa vieraan sinisten silmien uteliaan ja tutkivan katseen ja säpsähtää. Mitä ihmettä? Kuka tuo vieras herra oikein on? Fiikkahan on nähnyt hänet ennen.

aivan varmasti, mutta ei jaksa muistaa, missä. Nuo soikeat, vaaleaihoiset hiukan teerenpilkkuiset kasvot, nyt kalpeat kuin sairauden jäljeltä, ovat hänelle tutut, samoin tuo hienopiirteinen suora nenä, tuo tunteellinen suu, jonka alahuuli on paisuva ja pehmeä, nyt kalpeanpunainen, tuo vaaleanruskea leukaparta ja ennenkaikkea nuo heleänsiniset silmät. Kauneimmat silmät, mitä Fiikka on milloinkaan nähnyt. Onko nähnyt?

Herrasmies nostaa samassa turkislakkiaan ja kumartaa soreasti, lakeija, joka astuu hänen takaansa esille — todellakin uskomattoman hauskannäköinen, hoikka lakeija, avaa vaunujen oven, muukalainen nousee niihin ja parivaljakko lähtee liikkeelle Linnansillalle päin, kun lakeija on hypännyt kuskin viereen etuistuimelle.

Mutta Fiikka syöksyy matami Mottin taloon hämmentyneenä ja myrsky mielessään ja tapaa matamin ruokasalissa, jossa samovaari kiehuu paraikaa hiljalleen. Mummo Motti alkaa päivitellä pettymys silminnähtävänä kasvoillaan:

»No, pit häne nyt männä, sen englannilaise ja mie ku aitteli —»

Matami keskeyttää, sillä Tortte täti ilmestyy näkyville eikä tunnu lainkaan ystävälliseltä. Hän on päällysvaatteissa ja huomatessaan Fiikan, sanoo:

»Kas, Fiikka ja pieni Ida. Miksi otit lapsen mukaan? Oli hyvä, että lordi kerkesi mennä ajelemaan, olisi voinut häiriintyä lapsen takia.»

»Mitä sie Tortte nyt — vai Ita kettää häirihtis. Tuu

laps vaa tän mummois polvel — isomummoishaa mie oikiastaa jo oonkii. Tuu, piija!»

— — —

Kun Fiikka istuutuu valmiiksi katetun teepöydän ääreen, Tortte on mennyt laulutunnilleen, hän on alkanyt jälleen ottaa niitä, soi ovenkolkutin ja hetken kuluttua astuu englantilainen ruokasaliin. Mummo Motti ihastuu:

»No, siinhä työ oottakii», ja Fiikkaan päin kääntyen hän selittää: »Tää on siit se meijä vieras, se ulkomaan herra, et sie lapsraiska vissii taia tietääkää, et häne nimesä o Reitti. Ja hää on nii höyli, jottahan.»

Vieras kumartaa hymy silmissään, tarttuu Fiikan käteen, suutelee sitä kohteliaasti ja sanoo:

»Marcus Wright.»

»Puhutteko ranskaa, sir?»

»Mitä, madame — tekö puhutte ranskaa», vieras ilahtuu, »kuinka hauskaa. En ole oikeastaan sir vaan esquire. Onko tämä pieni demoiselle madamen tytär?»

— — —

Mummo Mottin kodikas olemus tekee tästä iltapäivästä ihastuttavan, kun hän musta pitsimyssy lumivalkoisilla kanuunakiharoillaan ja valkea villahuivi kaulassaan kaataa höyryävän kuumaa teetä.

Kynttelikön viisi kynttilää sytytetään, koska salusiinien takaa alkaa jo kurkistella sininen iltahämärä ja

tuohon hohtavaan valopiiriin teepöydän ympärille jäävät nuo kolme ihmistä — pikku Ida on hiipinyt keittiöön palveluspiikojen luokse. He muodostavat oman kauniin kokonaisuutensa, valkotukkainen matami Motti, jonka punakoilla vanhannaisen kasvoilla karehtii ilo ja sydämellisyys, nuori sorea nainen, jonka vaalea iho erottuu helakkana mustista kanuunakiharoista sekä vaalea, pitkä, hienonnäköinen ulkomaalainen, käytöksessään maailmanmiehen tottuneisuutta. Tulenkajo leikkii hänen vaaleanruskeilla hiuksillaan, jotka on kammattu jakaukselle kahden puolen päätä ja hänen silmäripsillään, jotka hohtavat melkein kultaisina. Muu osa ruokasalia, jonka tammipanelisiin seiniin muodostuu tummia varjoja ja jonka raskaat astiakaapit ja selkänojatuolit hiilustavat arvokkaina pimennoissa, tuntuu jäävän eri maailmaksi.

Matami Motti ei malta irroittaa katsettaan tyttärentyttärestään, joka äitinsä Anna Natalia vainajan vanha taftipuku yllään näyttää ihmeen sievältä juuri sinä iltapäivänä. Motti-vainaja oli tuonut tuon kankaan aikoinaan Pietarista tyttärelleen, Fiikan äidille. Vanhoista vaatteista piti Fiikka raiskan tuolla tavalla ommella itselleen hameita, ei kruununvoutikaan ollut mikään mies, kun sillä tavalla petti ja oli velassa. Mutta kaunis Fiikka raiska on — kauniimpi vielä kuin äitinsä aikoinaan ja kuinka tuo englantilainen katsoo.

Eikä mummo Motti malta olla huomauttamatta:

»Viikka hoi, tuol on soittokone, ossaatha sie soittaa

tahvelpianookii», matamin innokas puolisormikkainen käsi osoittaa salin oven suussa näkyvää taffelipianoa. Fiikka pudistaa hätäisesti päätään, häntä ujostuttaa.

Mummo on vanha ja viisas sekä hyväsydäminen ja hän lähtee etsimään pientä Idaa, jotta nuo kaksi nuorta ihmistä ruokasalin ison pöydän ääressä voisivat jutella vapaammin. Keittiössä hän sanoo köksälle:

»Ranskaa Viikka raiska osajaa puhhuu nii sujuvast, eivät oo turhaa Kuhlströminkää rahat männeet kalliisii koululoihe. Ja niihä tuo mei Viikka o ku mikä ikkää ulkomaan taami, jot iha rinnast käyp hyväst...

— — —

Mutta Fiikka kuuntelee hartaasti, kun Marcus Wright kertoo matkoistaan, hän on käynyt aina Intiassa asti. Ja Fiikka ajattelee, kuinka hyvä aikoinaan oli, että demoiselle Thieme, ranskankielen opettajatar, Ernestine Lehmanin koulussa, oli aikoinaan niin ankara. No, nyt se nähtiin. Tässä hän istuu ulkomaalaisen ylhäisen herran vieressä ja voi keskustella hänen kanssaan ranskankielellä, niin ettei mitään. Se lisää itsetuntoa, päästää hänet siitä äärettömästä alemmuudesta, jossa hän on kahlannut nämä leskeytensä kaksi vuotta.

— — —

Kun suflettivaunut ajetaan esille illansuussa ja Fiikka istuutuu niihin puolitorkkuva pikku Ida sylissään, lähtee Wright häntä saattamaan ylös Vahtitorninkadulle.

— — —

Sinä yönä pitää Fiikan valvoa pienessä makuuhuoneessa ja katsella kuunkuvajaisen kulkua matalasta ikkunasta viereiselle seinälle. Lapset nukkuvat sikeästi, huone on lämmin ja turvallinen ja hänellä on kerrankin taas tilaisuus jättäytyä omien ajatuksiensa hellimiseen. Vahtitornikello soittaa yhtätoista, sitten kaksitoista, kuu siirtyy syrjään ja huone pimenee. Mutta Fiikka lepää selällään katosvuoteessaan käsivarret pään alla ja tuijottaa hämärään.

Hän on onnellinen. Eikä onnellisuus salli hänen nukkua tänä yönä. Tänään on hänen sydämensä salainen uteliaisuus täyttynyt ja pienenpieni toivo alkaa tykyttää rinnassa. Oliko hän ollut edes hiukan miellyttävä tänä iltana? Hän, kahden pienen lapsen äiti ja leski, kun on tarjolla nuoria kauniita tyttöjä. Kuinka hän oikeastaan hirviää ajatella tällaisia?

Etkö koskaan opi järkeväksi, Fiikka Kuhlström — pitääkö sinulle tulla jälleen samanlainen suru kuin silloin nuorena Eurajoella. Sitten olit Tamelanderin kanssa naimisissa ja olit kumminkin yöt hänen kauttaan Eurajoen miehen vaimo. — Kuvittelit yön pimeinä tunteina tuon kelmeäkasvoisen aviomiehesi toiseksi, unimieheksi, vaaleaksi Eurajoen mieheksi — ethän olisi muuten kestänyt. Miksi nyt vasta uskallat tunnustaa sen itsellesi? Nyt, kun toinen mies, saman näköinen kuin tuo Eurajoen ikävöity, hallitsee ajatuksiasi näin.

Eikö ollut niin, että joka kerran kun antauduit omalle miehellesi, olit samassa tuon toisen, sinulle rakkaaksi

käyneen miehen oma — omassa miehessäsi. Ja siksikö lapsesi tulivat tuollaisia, Fiikka Kuhlström, kun heitä ei siittänyt eikä synnyttänyt rakkaus?

Hän joutuu sellaiseen tuskaan, että hänen on noustava, hiivittävä paljain jaloin salonkiin ja kuljettava siellä rauhattomana, kunnes aamun sarastus itäisissä pilvissä ilmoittaa yön kuluneen loppuun. Mutta valostuvan päivän mukana kaikkoavat varjot. Hän tulee täyteen jännitystä, uhmaa ja onnellisuutta. Hän tahtoo elää — tahtoo. Tahtoo elää elämänsä rikkaana täydesti, olkoon maksu siitä sitten kuinka kallis tahansa.

XXII

Päivät kuluvat ja viikot. Fiikka tapaa silloin tällöin englantilaisen mummo Mottin luona ja heillä on joka kerran niin paljon keskusteltavaa, että he eivät huomaa, kun ilta on käsissä.

Fiikka on muuttunut paljon iloisemmaksi, hän nauraa useammin ja tämä ilo kuvastuu koko hänen olemuksessaan.

Päästään huhtikuuhun ja eräänä iltapäivänä herra Wright lähettää nuoren kauniin lakeijansa Fiikan luokse kirjelippu mukanaan ja pyytää vastausta. Hän on ehdottanut ajelumatkaa yhdessä jonnekin.

— — —

Fiikka tuijottaa hetkisen kirjeeseen — Marcus Wrightin käsialankin, tuollaisen voimakkaan ja lennokkaan, hän hyväksyy, ja hänen sydämensä hakkaa niin, että hän luulee lyöntien näkyvän pitsireunaisen rintahuivin alta. Hän on melkein suunniltaan ilosta.

Sitten hän pakottaa itsensä rauhalliseksi, kohottaa kasvonsa ja kohtaa samassa lakeijan ruskeiden silmien

merkillisen katseen. Hän näkee siinä välähdyksenä kuin vihaa ja epäluuloa ja hämmästyy. Mikä tuo lakeija oikein on ja kuinka hän muuttui tuon näköiseksi ja kuinka nyt tuijottaa Fiikkaan kuin arvostellen ja arvioiden? Mutta, kun Fiikka ilmoittaa ranskaksi, että hän hyvin mielellään lähtee ajelulle, lakeija kumartaa sanomatta sanaakaan ja poistuu pää pystyssä. Lakeijalla on sinä päivänä sinipunainen livree ja hän vaikuttaa äärettömän ylhäiseltä, mutta kuin ylimieliseltä jollakin tavalla myös.

Fiikka tuntee outoa levottomuutta. Miksi Marcus Wrightillä on tuollainen lakeija, noin kaunis, joka muistuttaa nuorta tyttöä?

Mutta kun seuraavana päivänä ilmestyvät hänen portilleen Mottin avovaunut hän unohtaa kaiken muun kuin sen, että on lähdössä ajelulle ja on onnellinen.

— — —

Ensin he kiertävät sitä maantietä muistuttavaa katua, joka lähtee Pässilinnalta Punaisenlähteen kaivolle ja sieltä seuraten siinä lähellä olevaa Salakkalahdenrantaa ylös Eliaankirkon mäelle ja sieltä metsätietä ja vaivaisen puusillan ylitse Papulaan. Tultuaan Naistenkaivon tielle he kääntyvät ajamaan Huusniemeen päin.

On vielä kovin aikainen kevät. Talvi ei ollut siivonnut kaikkia jälkiään, mutta muutamia vihertäviä ruohonkorsia pistää jo esille kivien välistä ja ruskeat lepännorkot riippuvat sinistä ilmaa vasten kuin kevään häm-

mästelevät huutomerkit. Peipponen veisaa kukkivassa pajussa ja siinä lähellä sammaleisen kiven kupeella porlottava puro säestää sitä.

On ihanaa ja huoletonta. Kuinka metsä tuoksuu, kuinka auringonpaiste lämmittää suloisesti, mutta tuuli, joka puhaltaa lahdelta päin, on vielä kolea.

He saapuvat kauniiseen lahdenpoukamaan, josta avautuu näkymä yli sinisen veden kauempana siintävään kaupunkiin, se piirtyy tänne kovin pienenä ja vaatimattomana tässä iltapäivän hieman kellertävässä autereessa. Linna oikealla kädellä kohoaa saarellaan ja kaupungin tornien huiput ja rakennuksien harjat erottuvat myöskin. Ruskea kaislikko kahisee ja maininki lähettää kaukaa seläitä pienen vihertävän vaahtopallon leikitellen rantakiviin, jossa se särkyy. Ilmassa on lahoavien levien, kaislojen ja kostean mullan voimakas lemu.

»Täällä tuoksuu selvästi keväälle», huomauttaa Fiikka, he olivat kävelleet hiljaisina pienelle sievälle niemekkeelle ja Fiikka löytää sieltä ensimmäisen näsiäpensaan, joka on kukassa.

»Tuonne, noiden kauniiden korkeiden koivujen ja tuuheiden kuusien lähelle tahtoisin joskus rakennuttaa huvilan», huomauttaa sitten Marcus Wright — hän on riisunut viittansa ja hänen sortuuttinsa napit ovat auki — iho on alkanut hieman punertaa päivänpaisteesta. — »Sitä alettaisiin sitten nimittää tietenkin 'Villa Marcus'.»

»Tahi Markovillaksi», ehättää Fiikka — »niin me sen täällä Viipurissa vääntäisimme».

»Kuinka hullunkurista», nauraa englantilainen — »Markovilla. — Kääntelettekö te kaikki asiat ja nimet tällä tavalla, madame Tamelander —?»

Fiikka on muuttunut totiseksi.

»Ehkä olemme erilaisempia kuin muut, siksi, että meillä on täällä Viipurissa asunut vuosisatoja neljä eri kansallisuutta, neljää eri kieltä puhuvaa. Meitä on suomalaisia, ruotsalaisia, saksalaisia ja venäläisiä — tämä on hyvin vanha kaupunki, ikivanha ja sillä on joskus ollut hansakaupungin oikeudet. Meillä on yli sata vuotta vanhoja saksalaisia sukuja esimerkiksi. Mutta kaikki me olemme kuitenkin vain viipurilaisia», Fiikka keskeyttää ja äkkiä hänen kasvoilleen leviää pieni ilkikurinen hymy, kun hän jatkaa:

»Mutta — miten on, sir Wright — olen kuullut, että te olette tullut tänne Suomeen ja Viipuriin karhuja metsästämään —?»

»Ooo, madame, osaatteko olla noin teräväkielinen», nuori englantilainen katsahtaa yllättyneenä ja silminnähtävän kiinnostuneena Fiikkaan. — »Ja niinkuin vaikutitte vienolta, kun ensi kerran teidät näin.»

Hän nauraa iloisesti. Pari viivaa muodostuu hänen otsaansa — hän ehkä tiesi, että hänen silmiinsä silloin tulee pyytävä, hellyttävä ilme, vaikka suupielissä vielä viipyykin pieni omahyväisyys:

»Myönnän, että en tiennyt paljonkaan maastanne enkä kotikaupungistanne — Vi-puris-ta», hän ääntää nimen niin huolellisen hullunkurisesti, että Fiikan on pak-

ko nauraa — »mutta nyt olen viisaampi. Minulla on erittäin taitava opettajatar», hän kumartaa vanhanaikaisen kohteliaasti.

Sitten hänen katseeseensa ilmestyy äkkiä välähdys, kun hän virkkaa, hän on noussut samanlaiselle kivelle seisomaan ja tuijottaa sieltä korkeudestaan nuoreen naiseen kuin arvioiden häntä:

»Talvi on mennyt — ja kevät on tullut, ihana kevät. Toivoisiko madame sitten, että minä lähtisin pian pois?»

Fiikka tuntee pienen piston.

Tuo toinen piti häntä varmaankin pilkkanaan. Tämä kaikki tietysti täällä on niin pientä ja mitätöntä kaikkeen siihen, mihin hän on tottunut ja jota hän on nähnyt monilla matkoillaan kaukaisissa maissa.

Fiikka vilkaisee nuoreen muukalaiseen miettivästi ja toteaa, että tämä on kovin miellyttävä ja hieno — tuo sortuutti, tuo ruskeanharmaa sortuutti, istuu kuin valettu hänen vartalollaan —. Kuinka kaunis mies hän on. Noin hoikka vyötärö — tuollaiset leveät hartiat — jäsenien pituus ja liikkeiden joustavuus. Eikä kuitenkaan hänessä ole mitään keikaria — hän on miehekäs, miehekkäin nuori mies, jonka Fiikka on milloinkaan tavannut. Auringonpaiste leikkii hänen vaaleilla hiuksillaan, jotka käpristyvät hiukan vain ohimoilta. Nyt hän katsoo Fiikkaan noilla ihmeellisillä, sinisillä silmillään niin, että Fiikka menee melkein heikoksi.

Marcus on hypähtänyt kiveltä maahan ja tulee Fiikan

eteen, hän nostaa äkkiä Fiikkaa leuasta, koettaa katsoa toista silmiin ja tiukkaa:

»Haluaisitteko, madame, että matkustaisin pois —?»

Fiikka vetäytyy hiukan kauemmaksi — äskeinen välittömyys on kuin poispyyhkäisty, hän kääntää päänsä pois ja vastaa olkapäitään kohauttaen:

»Oh, hyvä herra, minä olen niin pieni ja vähäpätöinen ihminen, että minun toivomukseni ja ajatukseni eivät voi mitenkään vaikuttaa sir Wrightin päätöksiin —.»

»Onko naisen viisasta olla noin vaatimaton, hyvä madame?» muukalaisen katseessa kiiltää pieni ärsyttelyn halu.

»On», vastaa Fiikka Tamelander ja taittaa kuivaneen oksan ohikulkiessaan, — samalla hänestä tuntuu, että tuuli on vielä kovin kolea — »on, hyvä herra, jos nainen on varaton ja hänellä on kaksi pientä lasta ja hän on leski.»

»Te olette katkera, madame Tamelander», englantilainen on muuttunut nyt aivan vakavaksi ja tarkastelee edellään kävelevää nuorta naista miettivästi.

»Olin nuorena hyvin vallaton, monsieur», viskaa Fiikka olkansa ylitse.

»Nuorena», huudahtaa Marcus Wright ja purskahtaa äänekkääseen nauruun. »Lyön vetoa, että olette vasta vähän päälle kahdenkymmenen...

Fiikka on pysähtynyt ja kääntyy seuralaiseensa:

»Mistä tiesitte?» hänen on pakko hymyillä, toisen äskeinen iloinen nauru oli niin tarttuvaa.

»Silmistänne nyt — ne ovat nuoret, ikävöivät, mutta katkerat. Niistä on poissa lapsuuden kiilto, mutta teidän koko olemuksessanne on yhä varhaiskevät jäljellä, hyvä madame. Ette ole koskaan tuntenut ja kokenut kesää, ihanaa, kuumaa kesää — vai oletteko —?»

»Mistä tiesitte», Fiikka katselee häntä miettivästi ja leikkii ruohonkorrella. Häntä alkaa tämä englantilainen miellyttää yhä enemmän. Hänessä on jotakin aivan vastustamattoman rakastettavaa.

»Olemuksestanne, johan sanoin. Kuuma kesä kypsyttää vehnäntähkän. Te olette — kuinka minä sanoisin sen, kuin, kuin jyvä, joka on yhä maidolla.»

»Puhutteko näin kaikille kohtaamillenne naisille, hyvä herra?» Fiikan kulmakarvat ovat rypistyneet ja muodostavat nyt yhden ainoan mustan suoran viivan. Sillä hetkellä hän muistuttaa isäänsä kollegiasessori Kuhlströmiä.

»En, ainoastaan teille, siksi että te ette pahastu suoruudestani», englantilainen ottaa pienen keltaisen leskenlehden ja ojentaa Fiikalle, »mikä kukka tämä on?»

Fiikka alkaa hymyillä kujeellisesti:

»Sitä kutsutaan suomeksi — leskenlehti — ja se on sangen sopiva kukka minulle —»

Marcus kauhistuu:

»Se ei sovi teille, te olette aivan toisenlainen — te olette — te olette lilja — niin juuri lilja — hoikka, notkea ja kuitenkin niin uljasryhtinen. Sitten te olette ylpeä, madame, ja helposti haavoittuva...

»Kaikki naiset ovat.»

»Ma foi, olen aseeton — ensimmäinen erä on teidän.»

He purskahtavat molemmat sydämelliseen nauruun — he nauravat tyhjälle — ehkä, ehkä omalle ilolleen, joka yht'äkkiä pulpahtaa heissä esille, samoin kuin tuo pieni kevätpuro, joka on melkein piilossa ruohon alla. Kaiku vastaa kujertavana heidän takanaan olevasta kalliosta ja siirtyy edelleen, kunnes jostakin kaukaa metsän uumenista vielä kantautuu sen hiljainen sävel.

»Huomaatteko, kuinka meidän äänensointimme sopivat hyvin yhteen — meillä on melkein sama äänenväri, Frederica Tamelander. Frederica — saanhan sanoa niin —?»

»Nytkö jo», ajattelee Fiikka hiukan levottomana, mutta nyökkää kuitenkin hiukan epävarmasti.

»Te ette keimaile lainkaan, Frederica —»

»Minulle ei ole annettu siihen koskaan tilaisuutta», Fiikan ääni on hiukan viileä. Hän ei tiedä, kuinka hänen pitäisi oikein suhtautua tähän tuttavallisuuteen — hehän vielä tuskin tuntevat toisensa ja nyt jo Frederica. — »Minut kihlattiin nimittäin kolmentoistavuotiaana.»

»Eihän — lapsi raukka.»

Marcus Wright ottaa äkkiä Fiikan käden, puristaa sen omaan lämpimään kouraansa — hänellä on kauniit, pitkät sormet ja hänen ihonsa on miellyttävä, niin sileä eikä se kuitenkaan vaikuta veltolta. Sitten hän suutelee Fiikan kättä — kerran, kaksi — katsahtaa nuoreen naiseen kuin arvaillen hänen ajatuksiaan ja tunteitaan,

alkaa silitellä Fiikan sormia ja koskettaessaan hänen sormenpäitään hän sanoo hämmästyneenä:

»Pieni kaunis käsi — jonka sormenpäät ovat kovat. Miksi? Mitä ompelette — käsitöitäkö niin uutterasti?»

»Oh, minäkö», Fiikka vetäisee kätensä nopeasti pois ja punastuu kuin pahasta teosta tavattuna — »minä, minä olen ommellut nukenvaatteita pienelle tyttärelleni ja hävitin sormustimen...

»Kuinka viehättävää —.»

Mutta Fiikka kääntyy äkkiä ja lähtee juoksemaan vaunuille, jättäen kummastuneen nuoren miehen katsomaan jälkeensä.

— — —

Vaunuissa sitten, kun he ajavat kaupunkiin päin, Fiikka sanoo enemmän itsekseen kuin vieressään istuvalle englantilaiselle:

»Jokaisella ihmisellä on oma kohtalonsa, jota hänen täytyy kuljettaa mukanaan kuuliaisesti.»

Marcus Wright kääntyy katsomaan häntä ja tiedustaa:

»Uskotteko te sitten, että jokaisen ihmisen kohtalo on etukäteen viitoitettu —?» hänen silmissään on merkillinen, melkein vaaniva ilme.

»Uskon», vastaa Fiikka vakavasti. — »Taivaassa voidaan tosin sen kulkua muuttaa, mutta ihminen ei sille mitään voi.»

»Taivaassa — niin — ja ehkä myös — helvetissä», Marcus Wrightin katseeseen on ilmestynyt kylmä, pirul-

linen välke ja hän kääntyy tuijottamaan metsään. »Teidän uskontonne on julma, madame.»

»En puhu muista kuin itsestäni», Fiikan ääni on nyt myös katkera ja kova, »minä kohtaan aina ihmisiä, jotka tuottavat minulle pettymyksen — ehkä on hyvä niin.»

»Ainako, rouva Frederica?»

»Aina, ainakin tähän asti.»

»Tähän päiväänkö asti, hyvä rouva?»

»Huomiseen», ja Fiikka on samassa vallaton, peittääkseen omaa hämminkiään. Tämä ulkomaalainen tekee hänet niin levottomaksi, saattoi hänet kuin puolustautumaan — särkee hänen mielenrauhansa täydellisesti. Fiikka ei pääse selville hänestä, mikä hän oikein on. Jonain hetkenä on aivan vastustamaton ja hurmaava — seuraavassa ylimielinen, joka panee kaiken pilaksi. 'Ettei hän vain pitäisi pilkkanansa Fiikka Tamelanderia?'

»Huomiseen», toistaa Marcus Wright hitaasti — »siis jo tänään olen tuottanut teille pettymyksen. Kuinka ikävää.»

Äänettöminä he ajoivat loppumatkan kaupunkiin päin.

— — —

»Teidän lakeijallanne oli eilen sinipunainen livree», Fiikka aloittaa keskustelun, kun he ovat lähestymässä Pässilinnaa. Hän tahtoo lepyttää kumppaninsa, hän ei ollut oikeastaan halunnut häntä lainkaan loukata — ja ehkä kumminkin oli tahtonut. Hän ei tiedä itsekään, mitä oikein haluaa.

»Eikö hän miellyttänyt teitä, hyvä rouva?»

Herra Wrightin äänestä ei voinut erehtyä, siinä on selvästi ivallinen sointi. Sama ivallisuus leviää hänen silmiinsäkin, kun hän jatkaa: »Mikä vahinko ja minä kun koetin olla huomaavainen, sillä minun suvullani on oikeus pukea lakeijansa joskus sinipunaiseen livreeseen, koska eräs kaukainen esi-isäni on ollut kuninkaan lähisukulainen.»

»Eihän», Fiikka on kauhuissaan ja menee melkein voimattomaksi. Niin hienoa sukua ja kuinka hän on taas käyttäytynyt. Mutta hän ei halua näyttää nolouttaan ja kysyy keveästi:

»Kuka tuo sir Wrightin lakeija oikein on, hän on kovin kaunis, oikeastaan aivan liian kaunis mieheksi?»

Marcus Wrightin sinisen katseen peittää kuin jää, hän heilauttaa ylimielisesti hopeanuppista keppiään ja virkahtaa kevyesti:

»Minun palvelijani.»

Sitten hän vaikenee ja hänen kasvonsa vaikuttavat äkkiä niin sulkeutuneilta ja kivettyneiltä, että Fiikalta menee halu kysellä enempää. Mutta hänet valtaa samalla outo ahdistus.

XXIII

Fiikka katuu sanojaan, kun englantilainen ei pariin viikkoon anna kuulua itsestään. Hän ajattelee jo keksiä tekosyyn päästäkseen käymään Mottin talossa, mutta malttaa kumminkin mielensä.

Vielä kuluu muutama päivä ja Fiikan tuska yltyy yltymistään. Hän kulkee salongissaan, ei voi istua paikallaan kuin hetken, ei voi ommella — ei syödä eikä hirviä lähteä kävelylle, pelosta, että tuo ajateltu voisi sillä aikaa lähettää jonkin viestin. Hän on jo valvonut pari yötä ja hän huomaa epämääräisen pelon vallassa, että on ajatellut aivan liian paljon tuota muukalaista. On ehkä mielikuvituksessaan asettanut hänet niin tähdelliseksi mielenrauhalleen.

— — —

Sitten Marcus Wright eräänä huhtikuisena iltapäivänä ilmestyy hänen ikkunansa taakse, kumartaa kohteliaasti, heilauttaa iloisesti hopeanuppista keppiään, hänellä on uusi vaaleanvihreä sortuutti ja huolellisesti sol-

mittu silkkinen kaulahuivi ja hän on Fiikan mielestä hauskemmannäköinen kuin vielä koskaan...

»Saanko tulla pienenpieneksi hetkeksi juttelemaan», hän huutaa avonaisesta ikkunasta, jonka ääressä Fiikka istuu silkkinauha helmassaan ja sakset ja lankakerä edessään pöydällä.

Fiikka on lennähtänyt aivan punaiseksi ilosta ja hämmingistä ja kykenee vain nyykäyttämään päätään.

Siinä hän on, tuo ikävöity. On tullut takaisin — on aivan kohta Fiikan edessä ja Fiikka saa katsella häntä silmiin, noihin ihmeellisiin sinisiin silmiin, jotka voivat yht'äkkiä muuttua niin viileiksi tahi niin helliksi ja säkenöiviksi, ettei niihin siedä kauan tuijottaa, vaikka haluaisikin.

— — —

Herra Marcus seisoo hienona ja solakkana Fiikan salongissa — katsoo hämmästyneenä ympärilleen ja naurahtaa:

»Oo — madame Frederica, kuinka monta hattua teillä oikein on? Mitä? Yksi, kaksi, kolme, neljä, viisi, kuusi, seitsemän hattua — seitsemän hattua, te pieni keimailija. Milloin ehditte käyttää näitä kaikkia? Mutta tämä sininen tässä, se on ehdottomasti kaunein ja haluan, että panette sen päähänne huomenna, jos suvaitsette lähteä kanssani pienelle ajelulle...

»Yliopettaja Thiemen rouvan hattu», ehtii Fiikka ajatella ja koettaa hymyillä. — Hänen oli sittenkin pitänyt

myydä kaunis sininen bahytti, jonka oli aikonut pitää itse, saadakseen itselleen uuden leningin. Mutta ehkä hän sentään voisi lainata sitä huomenna, ellei yliopettajan rouva ehtisi sitä hakea pois.

»Tuo, juuri tuo sininen sopii ihanasti teidän hipiäänne ja teidän mustiin kiharoihinne, Frederica, ja antaa syvemmän värin teidän silmiinne. Teillä on hyvin kauniit silmät, Frederica, tiedättekö sen?»

Fiikan helpotus on niin suuri, että hänen on pitänyt istuutua aivan hervottomana. Onneksi englantilainen ei huomaa hänen hämminkiään, sillä hän vaeltelee huolettomana matalassa, kodikkaassa huoneessa ja sanoo osoittaen äkkiä hopeanuppisella kepillään takaseinällä olevaa kruununvouti Tamelanderin maalattua kuvaa:

»Tässäkö hän on, teidän miehenne, Frederica —?»

Fiikka nyökäyttää:

»Niin —.»

Hänen sydämensä kurtistuu kokoon häpeästä. Hän häpeää itseään siksi, että hän tietää häpeävänsä myös kruununvoutia sillä hetkellä.

»Mutta hänhän on vanha mies», ihmettelee Marcus — »ja minkä ikäinen te olitte silloin, Fiikka —?»

»En täyttä kuuttatoista.»

»Pauvre enfant», Marcus käännähtää ja tulee aivan hänen luokseen, valo ikkunasta lankeaa hänen vaaleanruskeille kihartuville hiuksilleen, jotka on kammattu kiiltäviksi kahden puolen jakausta. Hän ei istuudu noja-

tuoliin, johon Fiikka viittaa kädellään vaan jatkaa, kumartuen hiukan Fiikan ylitse:

»Tulen hakemaan teitä huomenna tähän samaan aikaan ajelulle, saanhan? Haluan nähdä uudelleen taas — Markovillan», hänen huulillaan leikkii pieni hymy, »— lähdettehän?»

Fiikka tulee niin iloiseksi, että ei voi peittää sitä. Hän kohottaa kasvonsa ja hänen silmistään paistaa avoimena onnellisuus, kun hän huokaa:

»Pelkäsin jo — että olisitte minuun pahastunut.»

Marcus katsoo häneen hetkisen, sitten hän kumartaa vanhanaikaisen kohteliaasti, hipaisee huulillaan nuoren naisen kättä ja lähtee, heilauttaen iloisesti hopeanuppista keppiään. Vierailu oli kestänyt täsmälleen kymmenen minuuttia.

— — —

Mutta Fiikka jää paikalleen siihen avonaisen ikkunan ääreen. Hänen silmänsä ovat kosteat. Kuinka ihanaa, kuinka sanomattoman ihanaa on taas kaikki. Aurinko paistaa noin ulkona, kevät saapuu pitkin askelin — lokit ovat palanneet ja kirkuvat noin lennellen loivissa kaarteissa kaupungin ylitse. Kaikki on taas hyvin.

Äkkiä hänen on pakko nauraa, hänen täytyy oikein painaa kädet kasvoilleen ja nauraa.

Kuinka hullunkurista on, että Marcus Wright luulee Fiikan tarvitsevan ja käyttävän kaikki nuo seitsemän hattua, seitsemän hattua, jotka kumminkin kaikki odot-

tavat noutajiaan — tuo nimineuvoksetarta, tuo demoiselle Corjusta, sitä karttapuikkoa ja tyhjännaurajaa, tuo taas pullakkaa lantmeeterskaa, jonka silmissä on bernsteenin kimallusta — hänen rusinasilmissään — kaikkea vielä. Oi, oi, oi — kunpa hän tietäisi, tuo ihana mies. Ei ikinä Fiikka voi kertoa hänelle, että Fiikan on täytynyt ommella hattuja kuin modisti kaupungin rikkaille rouville elättääkseen itsensä ja lapsensa.

— — —

»Miksi te olette niin arka, Frederica — tehän osaatte tuskin suudella?» Marcus Wright etäännyttää Fiikan hieman itsestään ja katsoo häntä silmät melkein mustina. He ovat mielipaikallaan Huusniemen rannan keväisessä metsikössä eräänä toukokuun iltapäivänä — Mottin kuski torkkuu tyytyväisenä kaleeseissaan tien laidassa ja hevonen rouskuttelee kauroja pussi päässään.

»Minua ei ole kukaan opettanut», nauraa Fiikka, silmät sirillään — »ei kukaan, ei kukaan».

»Eikö kukaan? Uskomatonta, ja te olette ollut naimisissakin», Marcus Wrightin ääni on täynnä ihmetystä ja kuin hämminkiä. »Uskomatonta. Mutta sallikaa minun sitten opettaa teitä», hänen silmissään välähtää — »kas näin — ja näin — ja näin —»

Fiikka kohoaa kuin siivillä jonnekin ajattomuuteen, olemassaolo lakkaa ja alkaa juuri siitä hetkestä — jotakin äärettömän suloista tapahtuu hänelle. Hän tajuaa vain, että Marcuksen käsivarret ovat turvallisesti hänen

ympärillään ja hänen päänsä on taivutettu taapäin — kun hän hetkeksi avaa silmänsä, hän näkee kaistaleen sinistä taivasta ja ison valkoisen pilvenreunan, joka kulkee ohitse — huomaa vihreän, norkkoisen koivunoksan heiluvan tuulessa aivan Marcuksen pään päällä, sitten hän kohtaa Marcuksen katseen ja sitten on kaikki muu hävinnyt hänen tajunnastaan, ja hän sulkee jälleen silmänsä.

Äkkiä hän herää, putoaa kuin huimaa vauhtia maan päälle, herää, vetäytyy äkkiä kiivaasti ja kuin säikähtäen erilleen, työntää herra Marcuksen kädet pois ja huohottaa:

»Ei, ei — minä en tahdo. En tahdo. En.»

»Ette tahdo — miksi?» tiedustaa Marcus — hänen silmäkulmansa ovat rypyssä — hän on tyytymätön, melkein vihainen. »Miksi, Frederica, ettekö pidä minusta — ja minä kun uskoin niin —?»

Fiikka melkein hätääntyy, hän tarttuu Marcus Wrightin molempiin käsiin:

»Pidän, pidän — voi, pidänhän, — mutta minulla ei ole rohkeutta. Koettakaa ymmärtää minua, Marcus.»

»Miksi ei ole rohkeutta, darling?» nuoren miehen kasvot eivät ole silinneet ja hänen äänensä on hieman viileä, kuin pahastunut. — »Te olette tullut minulle hyvin läheiseksi, viihdyn seurassanne — ikävöin teitä, kun ette ole luonani —.»

Fiikka nielaisee.

Kuinka hän voisi asian selittää siten, että Marcus,

tämä hauskannäköinen, tavoiteltu, itserakas Marcus Wright ei käsittäisi häntä väärin ja kuitenkin voisi olla rehellinen. Lopulta hän hengähtää syvään ja aloittaa ääni väristen kuin etsien ja tapaillen sanoja:

»Niin, katsokaahan, Marcus. Minä pelkään, että jään sitten taas niin kauhean yksin —»

Nuoren englantilaisen kasvot alkavat säteillä, hymy ilmestyy silmäkulmiin ja suu taipuu aivan viehättävästi, tuo hienopiirteinen pehmeä suu:

»Mutta, hyvä lapsi, ettehän te ole yksin — minä olen tässä, tässä, teidän luonanne. Ja nyt aion suudella teitä taas, te pieni peto. Te teette miehen aivan houkaksi, kun ensin houkuttelette sillä tavalla ja sitten pakenette. Teitä täytyy rangaista, kas näin — uskotteko nyt. Ja näin —» Marcus nauraa onnellisena, niin että valkoiset hampaat välkkyvät.

Fiikka ei vastusta. Kaikki on liian ihanaa. Hän lämpenee aivan sielua myöten. Ja hänen verensä alkaa kiertää nuorena ja punaisena suonissa. Aivan kuin ihon pinnalla pistelisi tämä olemassaolon riemu ja hurmio. Tällainen lämmin ja aurinkoinen toukokuun päivä, tuo huikaisevan sininen taivas —.

»Marcus, Marcus», hän mutisee — »sydämeni on ollut jäässä — luulin jo, että ei kevättä eikä kesää tulisikaan —»

»Darling», Marcus suutelee kyynelet hänen silmäripsistään, »darling —».

— — —

Kun he sitten hetkistä myöhemmin istuvat rantakalliolla — Fiikka katselee eteensä avautuvaa vedenselkää, joka kimaltelee iltapäivän auringossa, hän hipaisee hiuksiaan — Marcus on melkein hajoittanut hänen hienon nutturansa, jaloksissa nurmikolla lepää nauhat levällään sininen bahytti kuin suuri sininen kukka, — Fiikka alkaa puhua vakavasti:

»Kun lähdette täältä Viipurista taas pois, Marcus — silloin olen yksin ja onneton, onnettomampi kuin jos en olisi koskaan teitä kohdannut —.»

»Miksi pelkäätte, että lähden —?»

Fiikka kääntää hiukan päätään kohdatakseen nuoren miehen siniset kirkkaat silmät. Miksi Marcus ei voinut suhtautua häneen oikein vakavasti — tämähän on kuolemanvakava asia. Fiikka rypistää tummia, kaarevia kulmakarvojaan ja ajattelee tyytymättömänä itseensä: Oh, kunpa osaisin selittää sen niin, että hän ymmärtäisi, on aivan välttämätöntä, että hän ymmärtää. Ääneen hän sanoo:

»Tarkoitin sitä, että pelkään, pelkään siksi, että kun suutelitte minua äsken, Marcus, ja minä tulin niin onnelliseksi, tunsin samalla itseni jollakin tavalla niin arvokkaaksi ja ihmeelliseksi, olin kuin toinen Frederica. Mutta sitten muistin taas kaiken — sen, että minulla ei ole enää oikeutta maalliseen onneen, olen leski ja minun täytyy elää lapsilleni. Mutta minä olen nuori ja onnen ja ilonkipeä —. Pelkään, että alan rakastaa teitä niin, että tulen hyvin, hyvin onnettomaksi sitten, kun teidän

täytyy lähteä täältä. Olemme olleet niin paljon yhdessä», hänen äänensä tukahtuu — »alan tottua siihen, että olette olemassa, ja sitten jään vielä köyhemmäksi kuin olen ollut, ennenkuin te tulitte ja toitte kevään minulle —.»

»Te olette suuri pelkuri, darling —», Marcus vain nauraa, nauraa poikamaisen onnellista naurua niin, että hänen silmissään kipinöitsee ja hän vetäisee Fiikan lähelleen, niin että nuoren naisen pää lepää hänen olkaansa vasten.

Fiikka tuntee kuin pienen piston. — Eikö Marcus käsittänyt, että tämä on aivan äärettömän vakava asia Fiikalle? Ja kuitenkin, hänen käsivarsiensa pelkkä kosketus soutaa Fiikan veressä, panee hänen suonensa tykyttämään — hän menettää pian harkintakykynsä ja haluaa vain tämän hetken itselleen.

»Teillä ei ole rohkeutta, Frederica», toistaa Marcus ja koskettelee huulillaan Fiikan ihoa, joka on niin pehmeä ja sileä kuin silkki — hän on kuin äärettömän mielissään jostakin asiasta, »mutta minä pelkään, että sanoitte sen kyllä liian myöhään —», hänen äänensä tuudittaa Fiikan kuin uneen —.

»Liian myöhäänkö?» ihmettelee Fiikka ja kurkottuu katsomaan nuorta miestä silmiin, joista loistaa voitonriemu, mutta samassa hänen pitää painaa oma katseensa alas ja sydän alkaa lyödä hurjasti.

»Aivan niin», toistaa Marcus — »liian myöhään», ja hän kiertää käsivartensa lujemmin Fiikan ympärille —.

»Sillä minä olen hullaantumassa teihin — te, te — te — noita —»

— — —

He ajavat kotiin päin, kuu paistaa tielle norkkoisen koivun oksien takaa, maidonvalkea kevään kuu. Fiikka katselee sitä miettivänä ja äkkiä hän sanoo:

»Minä olen tuo koivu tuossa — te, Marcus olette tuo kaukainen kuu. Koivu ei voi koskaan tavoittaa kuuta, elleivät kuunsäteet laskeudu koivun oksille. Te olette ylhäinen, rikas — suurta sukua, te, sir Marcus Wright ja minä olen vain pieni mitätön Fiikka Tamelander Viipurista. Tästä kaikesta ei voi tulla mitään muuta kuin surua minulle, minä tiedän sen —.»

Marcus on vaiti.

Mutta Fiikka jatkaa epätoivon uhmalla:

»Kun näin teidät ensiksi, Marcus, te muistutitte erästä, jonka tapasin, kun olin aivan nuori tyttö, — se tapahtui Länsi-Suomen seudulla, jonka nimenä on Eurajoki. Olin silloin jo kihloissa kruununvoudin kanssa. Hän sai minut rakastumaan itseensä, tuo toinen mies — hän oli niin ihmeellinen ja hurmaava — ja sitten en ollutkaan hänelle kylliksi arvokas ja hyväsukuinen ja minä jäin suureen tuskaan. Siksi lopulta suostuin ottamaan Tamelanderin, jota en rakastanut.»

»Te, pieni», mutisee Marcus ja puristaa häntä kovasti kädestä, mutta ei tempaa syliinsä kuten Fiikka oli odot-

tanut. Näyttää pikemmin poissaolevalta ja kuin varovaiselta.

»Miksi, miksi, miksi minun pitikin taas puhua siitä asiasta» vaikeroi Fiikka mielessään, sydän raskaana kuin lyijy — »puhun aina liikaa...

XXIV

Muutaman päivän kuluttua saapuu mummo Motti Fiikan luokse ja näyttää hyvin huolestuneelta, kuski saa jäädä odottelemaan matamia pihalle pienine kaleeseineen. Matami on kompuroinut keppiinsä nojautuen vaivalloisesti portaat ylös ja istahtaa raskaasti salongin kuluneeseen nojatuoliin. Sitten hän hengähdettyään hieman, suoristaa pitsimyssyään, työntää pari valkoista kiharaa sivummalle, avaa bahytinnauhat ja sanoo:

»Viikka. Kaupunnis jo juoruut siust ja mei vieraast. Oo sie veikkonen varovaine, lapsein. Hää on ylhäne herra, ku mikkää, ja sie oot lesk ja kahe piene lapse äiti. Ei miehet sellast kasso oikei tosissaa...»

Fiikka nousee tuolistaan, sakset ja silkkinauhan kappaleet liukuvat hänen esiliinastaan alas lattialle, hänen silmänsä alkavat säkenöidä ja hän virkkaa suoristaen ryhtiään:

»Ei mummon tarvitse muistuttaa siitä, tiedän sen yhtä hyvin itsekin», hänen äänensä värisee arveluttavasti.

Mummo katsoo tyttärentytärtään pitkään siniharmaissa silmissään pienenpieni ivallinen pilkahdus:

»Vai silviisii — vai hää onkii siit nii viisas olevinnaa. Niihä sitä sanotaa, jot muna on kannaa viisaamp. Vaa ole vaa olevinnais, jos et ällyy pitää puoliais, nii saatha nähhä kui käyp —.»

Fiikka painaa äkkiä päänsä alas, heittäytyy pöytää vasten ja purskahtaa itkemään.

Matami katsoo häntä hetken aikaa epäluuloisesti silmälasiensa takaa, matamin on pitänyt ryhtyä käyttämään silmälaseja, nyykäyttää pari kertaa myssyniekkaista päätään, niin että valkeat, ohuet kanuunakiharat heilahtavat, kasvojen äskeiset äkäiset juonteet lientyvät hellyydeksi ja hymy valaisee äkkiä nuo yhä vielä kauniit, vaaleaihoiset vanhannaisen kasvot. Hän tarttuu koukkupäiseen keppiinsä, nousee vaivalloisesti nojatuolista, tukien toista kättään käsipuuhun ja astuu sitten raskaasti Fiikan luo, kumartuu, silittää tyttärentyttärensä tummaa, kiiltävähiuksista päätä ja sanoo koettaen vaistomaisesti pehmentää hiukan liian kimakaksi käynyttä ääntään.

»A sie vissii jo pijät hänest, siit mei vieraast. Voi, voi Viikka raiska sinnuu. Mut eihä rakkauvelle mitä, se tulloo ja koppajaa ja siin sie oot. Sen mie vaa siul sanon, et koittele senverra pittää puoliais, ettei mittää pahempaa pääsis tapahtummaa. Kassoha sie, piija, mummoiskii on olt kerra nuor ja hurja — ja kyl mie ymmärrän — äläkä piä mummolleis nyt vihhaa — ethä —?»

Fiikka syöksähtää matamin kaulaan ja itkee ääneen.

Matami Motti silittelee leveällä, puolihansikkaisella

kädellään noita mustia, hiestyneitä hiuksia ja sanoo kuin ohimennen:

»Hää lähettääkii sen lakeijaasa pois. Hyvi joutaa, ku hänest ei pääse tolkul, et onk hää tyttö vai poika — koko mies.»

Fiikka kohottaa itkettyneet silmänsä:

»Mummo, mummo, puhuiko hän itse mitään matkasta —?»

»Ei», vastaa matami melkein kuivasti. — »Mut sie, pyyhi silmäis, jotteivat lapseis nää ja säiky turhaa, jot mitä heiä äitiisä pittää tuolviisii itkii. Ja siit, tyttärentyttärein — kuuleha sie — luota sie Sallimuksee. Se se kääntääp kaik meiä parhaaksemmo...

— — —

Lähtiessään sitten ajamaan kotiinpäin, näyttää matami hyvin huolestuneelta. Hän aprikoi mielessään jotakin tärkeätä asiaa. Ja kun he ovat nousseet ylös jyrkkää Uudenportinkadun rinnettä Katariinankadun mäen päälle, käskee matami kuskin kääntämäänkin hevosen Wahlin talon nurkasta Vesiportinkadulle ja pysäyttämään sen roomalaiskatolisen kirkon eteen.

Kuski laskeutuu ketterästi auttamaan matamin rattailta, ja sitoo sitten hevosen kiinni kirkon edessä kasvavaan nuoreen koivuun, ja matami alkaa kuskin käsivarteen nojautuen nousta leveitä, laakeita portaita kirkkoon.

Ovella heitä tulee vastaan pappi, isä Kottvitsch, joka

on oppinut suomea, ja hänelle matami kiirehtii heti sanomaan:

»Mie taho ostaa yhe pitkä kynttilä ja siit mie pyyvän viel teilt, isä, esrukkousta.»

»Kenelle?» kysyy pater hiljaisesti, kumartaa ja silittää ohimennen tonsuuriaan. Hän on laiha, hintelä, pieni mies.

Matami katsahtaa pappiin tutkivasti, ikäänkuin punniten, sanoisiko tuolle vai ei. Sitten hän viittaa kädellään kuin ratkaisun tehneenä ja lausahtaa:

»Kyl Hää taivaas tietää, — miu yhel tyttäreintyttärel —»

»Kenelle heistä?» Papin syvällä olevissa silmissä pilkahtaa kiinnostus, valo lankeaa niihin hetkeksi, välähtää niissä, sitten luomet painuvat raskaasti alaspäin.

Matami alkaa hermostua:

»Johan mie sanoi, jot Hää kyl ylhääl tietää, kene takkee mie oon nyt tän tult —»

»Onko hän sairas?» papin hillitty ääni on itsepintainen, siinä on melkein samanlainen sointi kuin kylmässä vesipisarassa, joka aikansa tiputtuaan kallioon, voi uurtaa siihen pienen vaon.

»Pittääks teiä tietää sekkii, isä hyvä.» Matami alkaa silminnähtävästi kiusaantua, hänen siniharmaat silmänsä silmälasien takana tulevat tuikeiksi ja hän aukoo ja sulkee ridikyylinsä lukkoa. »No, hänel on suur suru. Ja tuos on rahhaa. Rukkoilkaa nyt sen iest häne puolestaasa —»

Mummo pistää kymmenruplaisen papin kylmään, laihaan käteen. Pappi vilkaisee kouraansa ja punastuu ilosta eikä kysele enempää. Mutta mummo jättää kuskin ovensuun penkille istumaan ja laahustaa itse keppiinsä nojaten sisemmälle tuohon pieneen, vaatimattomaan kappeliin, jonka lattian alla nukkuu hänen oma miesvainajansa, trahtööri Johan Motti kuorin puolella. Sen lähelle tuoliin istahtaa matami, painaa myssyniekkaisen päänsä käsiinsä ja alkaa rukoilla puoliääneen:

»Annatha Sie anteeks miul, Hyvä Jumala, et mie oon tult nyt tän Juhana-vainaan kirkkoo, mut ku miu syväntäin niin painaa huol Viikast. Mie oon tehnt syntii — syntine naineha mie oon, mut älä Sie hylkää minnuu tukkunaa. Tiiähä mie senkii, et eihä tää ois oikee tääkää, et mie Sinnuu täs kirkos rukkoile, mutku myö Juhana kans seistii täs kirkos vihil ja hyö ottiit miut täs kirkos vastaa ku ihmise ikkää. Omas kirkos minnuu parjattii ja sanottii huoraks, — mie oli vaa naine, ku kuuloitettii, mut Juhana ol kylläkii trahtöör ja kunnialline mies — ehä mie häntä soimaa — vaa yheshä myö syys oltii —. Mut mie pelkää nyt justii tätä miu syytäi — ettei se virma vaa ois käynt Viikkaa. — Armaha, armaha! —»

Mummo niistää kuuluvasti nenänsä ja jatkaa ikäänkuin miettien, että kaikki pitää tilittää loppuun asti, kaikki sydämen päällä painona ollut:

»Vaik mie en ookkaa olt kaksikerro ja matlakkan Siu iessäis, Taivaan Isä, — nii ooha mie rukkoilt — joka ilta ja aamuha mie oon pyytänt voimaa issellein ja omillein

— a nyt mie en nääkkää enää polkuu iessäin. Ja Juhanakkii o mänt pois. Syntine naineha mie oon, ooha mie — vaa armaha sentää — Viikan takkeeha mie —»

Pieni valkea perhonen on lentänyt avonaisesta kirkonovesta ja auringonpaisteesta sisälle ja leijailee hetken matamin pään päällä, kunnes istahtaa sivuseinällä olevan puisen madonnan kruunulle.

Matami seuraa silmillään sen lentoa ja tuntee huojentuvansa, pari raskasta kyyneltä kumpuaa hänen silmäluomiensa alta esille ja valuu vaaleata kurttuista poskea myöten pelleriiniviitan kaulukselle. Mutta matami on lohdutettu — hänellä on melkein kevyt olo. Sitten hän nousee polvet jäykkinä ja kumartaa päätään, mutta ei tee ristinmerkkiä, matamihan on luterilainen ja lähtee keppiinsä nojaten ulos toukokuiseen keväiseen maailmaan.

— — —

Mutta tultuaan kotiinsa Mottin taloon Karjaportinkadun varrelle hänen lempeytensä ja mielenylennyksensä on heti kuin poispyyhkäisty, kun hän kohtaa herra Wrightin ruokasalissa. Matami tarttuu lujemmin ridikyyliinsä, ottaa tukea kepistään, kääntyy englantilaiseen ja sanoo karskisti:

»A mitä työ, hyvä herra, kuletatta mukanaanno miu tyttäreintytärtä — hänel on olt murheit iha tarpeeksi jo muitekii. Nyt jo kaik alkaat näyttää häntä sormellaa ja suhajaat takanpäi, — tää on pien kaupunti tää Viipur ja tääl melkei kaik ihmiset tuntoot toiseesa...

Kun nuori mies alkaa hymyillen levitellä käsiään ja pudistella päätään, että hän ei ymmärrä tuon taivaallista matamin puheesta, Saara Motti liikkaa viereisen huoneen ovelle ja huutaa vanhinta tytärtään, Katariinaa eli Katria:

»Kaisa hoi, tuu sie tän puhumaa saksaa täl herral. Miul on hänel sanomist eikä hää tokaitii...

Katri tulee lihavana ja hyväntahtoisena esiliina edessään, hän oli nimikoimassa uusia hotellin pöytäliinoja.

Mummo Motti viittaa leveällä, puolihansikkaisella kädellään käskevästi ja komentaa:

»Kaisa, sano sie hänel saksaks — tuol ulkomaalaisel, kysy hänelt, et mitä hää tahtoo meiä Viikast — hyö on olt ajelemas vähävällii iha kahe kese — eikä semmone passaa ensinkää...»

»Mutta, äiti», Katrin ruskeat pienet silmät näyttävät pelokkailta ja hänen pehmeisiin poskiinsa nousee helakka puna — »enhän minä sellaista voi mitenkään herra Wrightiltä kysyä.»

»Kysyttävä on, Kaisa — ala puhhuu!»

Ja Kaisan on käännyttävä heidän vieraansa puoleen ja sitten hän hieman takerrellen ja kasvot tulipunaisina selittää saksaksi, että hänen hyvä äitinsä, joka on herassöödinskä Tamelanderin isoäiti, ei pitänyt siitä, että herra Wright vei rouva Tamelanderia niin usein ajelemaan kahden kesken, koska kaupungilla jo alettiin juoruta.

Marcus Wrightin äsken niin poikamaisen iloiset ja säteilevät kasvot ensin synkistyvät — sitten ne hitaasti

kalpenevat ja hänen silmiinsä ilmestyy melkein jäinen kimallus, kun hän kumartaa hiukan ivallisesti ensin matamille, sitten mamselli Katariinalle ja sanoo:

»Minä pyydän kaikin mokomin anteeksi, että olen tuottanut matamille sellaista huolta», käännähtää kannoillaan ja lähtee pää pystyssä, sortuutin liepeet liehuen huoneesta.

»Mitä hää sano?» utelee mummo — »siit tais käyvväkkii pahast. Ethä sie kovin ankarast sanont, ethä — Kaisa —?»

»En, äiti — mutta sittenkin. Sehän oli loukkaus, — miksi äiti pakottikin minut sanomaan», Katri on melkein itkuun pillahtamaisillaan. — »Ja Fiikka, mitä Fiikka virkkaa, kun saa tietää — hän on jo vissiin vaikka rakastunut herra Wrightiin.»

»Sen pahemp se», sanoo mummo Motti ja alkaa hiljalleen selailla pöydällä olevaa Hôtel Andrean paksua tilikirjaa. — »Mut nythä myö saahaa tietää, mikä hää on miehijääsä. Jos hää lähtöö karkuu, ei hää oo mikkää mies — ja Viikka raiskan o turha semmost öykkärii surra.»

XXV

Mutta omassa huoneessaan, Mottin talon hienoimmassa vierashuoneessa, kävelee herra Marcus raivoissaan edestakaisin ja sadattelee hiljaa itsekseen. Hän on niin loukkaantunut, että hänen ensimmäinen ajatuksensa on antaa määräys lakeijalle pakata hänen matkatavaransa ja matkustaa suinpäin takaisin Englantiin.

Nämä pikkuporvarit täällä pienessä syrjäisessä kaupungissa, kylläpä he ovat itsetärkeitä. Ei vielä elämänpäivinään herra Marcuksen ollut tarvinnut niin nolostua kuin hetki sitten. Se on uskomatonta ja toisaalta naurettavaa. Näillä poloisilla täällä ei lainkaan ole käsitystä mistä ja kenestä on kysymys, että on kysymys jalosukuisesta Marcus Wrightistä Nottinghamshiressä sijaitsevan Lenton-Hallin ja Derbyshiressä sijaitsevan Yeldesley Hallin tulevasta herrasta ja pääristä. Että on kysymys henkilöstä, jonka isällä on tallissaan Euroopan parhaat juoksijat ja jonka kotona vierailee ystäviä sellaisia kuin Darwin ja Otto von Bismarck. Hän, jonka suvun ikivanhuutta ja siniverisyyttä kuvastaa vaakunassa oleva yksisarvinen — hänkö ei tietäisi käytöstapoja

niin, että jonkun trahtöörskän pitää tulla hänelle jakelemaan neuvoja oman tyttärensä välityksellä.

Jos hän muutaman kerran vie nuoren leskirouvan ajelulle, siitä syntyy tällainen meteli. Eikö se ole pikemmin suuri huomionosoitus tuolle pikkurouvalle, että herra Marcus on laskenut katseensa häneen, niin että kunnioittaa häntä tuttavuudellaan. Pieni flirtti ajankuluksi, mitä vahinkoa siitä kenellekään koituisi, ikävystymisestä täällä muuten voisi sairastua melankoliaan. Ja hauskempaahan tuolla pikkuleskelläkin on ollut. Hän on kerrassaan viehättävä, mutta hieman omituinen hänkin. Ne täällä Viipurissa ottavat pienen rakastelun niin kuolemanvakavasti. Pieni sievä suhde, kas sitä hän oli toivonut itselleen tuon nuoren rouvan kanssa — eihän tämä ollut mikään kokematon tyttölapsi enää, oltuaan naimisissa, yhdenkolmatta ikäinen ja kahden lapsen äiti. Ja sitten Frederica itsekin puhui niin kummallisia, ikäänkuin hän ei olisi oikein viisas — tahi oli liiaksi.

Marcus jättää koko talon.

Hänen kätensä ojentuu jo soittokelloa kohti, joka on siinä pöydällä — sen ääreen hän on istahtanut hetkiseksi lepuuttamaan jalkojaan. Tuollainen hermostunut kävely käy voimille.

Sitten hänen on kuitenkin jälleen noustava ylös ja alettava vaeltaa — ovesta ikkunan luo yli matolla peitetyn lattian — ikkunasta uuninnurkkaukseen — samaa kolmiota jatkuvasti. Mitä hän tässä kulkee kuin houkkapäinen, miksi ei anna määräystä Jeanille ja matkusta

tiehensä? Se olisi oikein näille täällä. Ja tuo hullunkurinen vanha nainen, jonka kummallisesta puheesta ei saa selvää ja joka pitää aina puolihansikkaita käsissään, syödessäänkin ja joka muuttaa joka päiväksi uuden pitsimyssyn. He ovat rikkaita nämä Mottit — italialaisiako he olivatkin, mutta hotellinomistajia joka tapauksessa.

Marcus pysähtyy ja jää tähyämään kadulle.

Matami niin.

Hän on kieltämättä toisaalta hyvä ihminen. Kuinka hoiti Marcusta silloin, kun Marcus makasi vilustuskuumeessa, istui itse päivät ja yöt hänen vuoteensa äärellä kuin äiti, kutoi hiljaisesti sukkaansa ja valvoi kuin oman poikansa ääressä, kunnes pahin oli ohitse. Entä näiden ihmisten sydämellisyys täällä Viipurissa. Häntä ei oikeastaan koskaan ollut kohdeltu vieraana, maksavana vieraana, vaan läheisenä ja omaisena — ja juuri tuo matamin suorasukaisuus eikö se todistanutkin, että kysymys on heidän omasta halustaan olla ystävällisiä ihmiselle, olkoonpa tämä vaikka hieman itserakas, hauskannäköinen nuori mies, vanhan aatelussuvun poika. Mitään laskelmia siinä ei ole.

Tämä on uusi näkökohta asiassa. Kun muualla hänelle suitsutettiin kohteliaisuuksia ja koetettiin olla mieliksi ja sitten tyrkytettiin tyttäriä — olihan hän loistava naimiskauppa kenelle tahansa rikkaalle ja hienolle tytölle — hänelle sensijaan täällä, vaikka ollaan kaikin puolin huomaavaisia, selitetään, että trahtöörskä ei pidä siitä,

että hänen tyttärentytärtään viedään liian usein ajelulle.

Marcus lyö kämmeniä polviinsa ja purskahtaa nauruun, tilanne on liian koomillinen. Kun muut vaivautuvat napatakseen hänet kiinni — täällä hänet melkein osoitetaan ovelle pienen sievän köyhän leskirouvan takia.

Entä Frederica, tämän hälinän kohde —?

Marcuksen pitää myöntää, että Frederica on suloinen — tuo luonnollisuus, tuo keimailusta vapaa viehättäväisyys, hänen arat, hellät hyväilynsä, hänen naisellisuutensa ja arkuutensa. Paljon kauniimpia nuoria naisia Marcus Wright on tavannut elämänsä varrella — Frederica on kyllä sievä, mutta aivan liian laiha toistaiseksi. Hänellä on kyllä ihana iho ja värit — perhosenvärit — ja kauniit siniharmaat silmät ja ehkä italialaiselta äidinisältään perintönä tuo hiusten sinisenmusta tummuus, joka on yllättävänä vastakohtana hänen hipiänsä pohjoismaalaiselle vaaleudelle. Mutta hän käyttäytyy kuin oikea pieni daami, iloisesti ja arvokkaasti.

Marcus muistaa äkkiä Fiikan köyhännäköisen kodin, kruununvouti-vainajan kuvan seinällä — niin ikävännäköisen miehen kanssa Fiikan on pitänyt olla naimisissa ja hänet, lapsipoloinen, kihlattiin jo kolmentoista vuoden ikäisenä. Nämä säätyläiset täällä pitivät tarkoin vaaria tyttäristään — he ovat ylpeitä, näytti siltä. Samanarvoinen avioliitto, vaikka onneton, oli parempi ja varmempi kuin tytön oma valitsema, vaikka se olisi voi-

nut olla ehkä onnellisempi. Ja hatut Frederican huoneessa, ne seitsemän bahyttiä, — jotka olivat telineillään kuin hattuateljeessa ainakin. Ei kai Frederican vain tarvinnut ommella hattuja ylläpidokseen? Siinä tapauksessa, kuinka uljaasti hän salasi sen, oli iloinen — ei valittanut milloinkaan huoliaan.

Frederica Tamelander piti hänestä — rakasti häntä, Marcus Wrightiä, hän oli lukenut sen hänen silmistään. Herassöödinskä Tamelander, tuo nuori tyttö.

— — —

Marcus istahtaa pöydän ääreen, tarttuu hanhensulkaan, mutta panee sen jälleen pois ja haroo tukkaansa. Hänetpä on nyt pantu ratkaisun eteen ihan äkkiä, valmistumatta. Pitäisikö hänen tosiaan palata Englantiin vanhempiensa luokse — vai —?

Jos hän matkustaisi kotiin, — hän saisi taas alituiseen kuulla korvissaan, että hänestä ei ollut mihinkään, että hän vetelehti — kulutti aikaa toisten herraspoikien tavoin — ei ollut kiinnostunut mistään muusta kuin isänsä rahojen kuluttamisesta. Vaikka toisaalta, eihän isäkään ollut niitä itse ansainnut — perinyt hänkin oli ne aikoinaan omalta isältään ja tämä taas omaltaan. Mitä Marcus osaisi tehdä sitten, kun rahaa oli liikaakin ja kaikki oli jo valmiiksi silattu satoja vuosia ennen häntä? Hän ikävystyisi jälleen kotona, jossa sisar järjesti saarnakokouksia kolme kertaa päivässä, hän oli raivouskovai-

nen, piti hengellisen rautavaltikkansa alla koko Yeldesley-Hallia, palveluskunta mukaan luettuna.

Sitten Marcus tietysti ikäväntuskassaan ottaisi ja taluttaisi vihille jonkun suoraryhtisen yläluokan tytön, joka tiesi tavat täsmälleen niin, että uskalsi luopua niistä tuskin sängyssäkään. Huh. Ikävää pakoon hän oli lähtenyt matkoille — joka vuosi uuteen maahan. Sitten hän oli tullut Tukholmaan, sieltä pienen myrskyisen meren ylitse Suomeen ja kun hän oli kuullut Viipurista, päätti aivan sattuman oikusta pistäytyä tänne — ja tässä hän on nyt. Kävelee hotellinomistajan yksityistalon parhaimmassa vierashuoneessa eikä kykene tekemään edes sitä ratkaisua, että antaisi pakata matkatavaransa ja lähtisi pois.

Hän on jollakin tavalla niin koditon, on matkustellut aivan liikaa, niin että viihtyy joka paikassa eikä oikeastaan missään. Hän voisi yhtä hyvin jäädä tänne kuin esimerkiksi Intiaan, missä hän oli ollut toissa vuonna. Vanhempi veli sai arvonimen, kun otti rouvakseen kuninkaan lähisukulaisen, hän oli nyt lordi. Mitä ne sanoisivat Englannissa, jos hän jäisikin tänne Viipuriin? Ne saattaisivat katsoa kartasta, missä sellainen paikka oikein on — ja sitten näkevät — suureen Venäjään kuuluva pieni omalaatuinen kaupunki, maassa, missä ihmiset puhuvat merkillistä laulavaa kieltä, mikä ei muistuta mitään muuta kieltä. Onko hänellä täälläkin ollut ikävä?

Marcus kohottaa päänsä hämmästyneenä ja alkaa hymyillä. Ei. Ensimmäinen paikka maailmassa, missä hä-

nellä ei ole ollut tavanmukaista ikävystymistään. Tämä ympäristö — tämä pieni, mäkinen vaatimaton pikkukaupunki, jossa on muutamia kauniita torneja ja jota kolmelta puolelta ympäröi sininen, välkkyvä vesi ja jonka vanhat muurit ovat rapistuneet ja jonka edessä saarellaan kohoaa uljas, ylpeä linna — täällä hänellä ei ole ollut ikävä. Ihmeellistä.

Rakkaus. Oliko hän ehkä rakastumaisillaan Frederica Tamelanderiin?

Hän pudistaa hitaasti päätään.

Ei. Mutta hän viihtyi kyllä tuon nuoren naisen seurassa, kuunteli mielikseen hänen heleää, kaunista ääntään ja hänestä oli miellyttävää, että tuo siro hoikka nainen istui hänen vieressään vaunuissa tahi käveli hänen kerallaan. Frederica ei kai oikeastaan ollut pieni — Marcus jää muistelemaan, minkä kokoinen Frederica oikein oli, — hän on molempia tätejään, Mottin mamselleja, puoli päätä pitempi ainakin. Frederica on niin aito ja kuin turvallinen, hänestä tiesi, mikä hän oli, mitä hän ajatteli ja kuinka voisi toimia määrätyissä tilanteissa. Ja kuitenkin hänessä oli paljon, joka herätti kiinnostusta ja kysymyksiä.

Jos Marcus Wright nyt lähtisi — Frederica olisi jälleen kohdannut miehen, joka tuotti hänelle pettymyksen. Mihin Marcus sitten matkustaisi? Kotiin Englantiin? Ulos avaraan maailmaan —? Miksi? Jos hän taas jäisi tänne ja yrittäisi rakastua Frederica Tamelanderiin, ehkä hänestä tulisi tavallinen ihminen, mies, joka viih-

tyisi omassa kodissaan eikä ikävöisi minnekään — oppisi rakastamaan naista. Wrightin perheen musta lammas vakiintuisi —.

— — —

Marcus valvoo koko sen yön, kävelee ja pohtii.

Hän kuulee, kuinka tornikello soittaa kahta, kolmea, neljää, mutta vieläkään hän ei saa unta vaan hänen pitää kävellä, kävellä ja miettiä. Kello soittaa viittä, — ja silloin hän istuutuu kirjoituspöytänsä eteen, — hän on kalpea valvomisesta ja rauhattomuudesta ja kuitenkin hän näyttää tehneen jonkin päätöksen, sillä hän tarttuu hanhensulkaan ja aloittaa kirjeen.

Aamu on pitkällä — ja kaduilla aletaan jo liikkua, jotkut vankkurit jyrisevät ja ovia availlaan — ja Mottin talossa tuntuu työ heräävän — palveluspiiat ehkä aloittavat siivota, kun kuuluu ääniä ja askeleita, mutta silloin on hänen kirjeensä valmis, merkillisin kirje, jonka hän elämänpäivinään on kirjoittanut.

Hän nousee, oikaisee ruumistaan, viruttelee ja häntä haukotuttaa, mutta hän tuntee kummallista helpotusta. Ja kun hän heittäytyy täysissä pukeissa vuoteelleen, hän nukkuu heti syvään virkistävään uneen.

— — —

Herättyään hän kutsuu lakeijansa luokseen.

»Jean», Marcus tarkastelee kylmästi nuoren miehen kalpeita, onnettomia kasvoja — »toivon, että ymmär-

rätte, että tämä on nyt lopullinen ero. Te lähdette huomenna Englantiin —.»

»Sir», lakeija on selvästi hämmästynyt ja kohottaa melkein uhkaavasti kättään.

»Pyydän, älkää keskeyttäkö minua, Jean», ja Marcus viittaa hänet edemmäksi, »te lähdette, kuten sanottu Englantiin ja viette minulta tärkeän kirjeen vanhalle päärille. Sitten jäätte veljeni, lordin palvelukseen, olen kirjoittanut myös veljelleni — ja teistä.»

»Sir — ettekö ole ollut tyytyväinen minuun?» nuori mies on kalmankalpea.

»Siksi juuri, Jean. Meidän on nyt erottava ja tästä erosta tulee lopullinen, — ajattelen sinun omaa tulevaisuuttasi myöskin.»

»Sir, miksi, miksi, miksi — minä en voi kestää eroa —.»

»Siksi, Jean», Marcuksen silmiin on ilmestynyt jäinen kimallus ja hänen huulensa näyttävät nyt melkein julmilta — »että minä aion mennä naimisiin hyvän, herttaisen, nuoren naisen kanssa ja tulla onnelliseksi mieheksi. Hupsuttelujen aika on ohitse — aion vakiintua.»

»Sir — eihän —?»

»Kyllä, Jean. Tämä on lopullinen päätökseni — olen harkinnut asiaa. Veljeni, lordi, pitää sinusta huolta ja jos haluat, voit sitten palata omaan maahasi ja omaan kaupunkiisi, Carcassonneen. Olen pannut nimellesi pienen tilin pankkiirini luokse Lontooseen, sen avulla voit ostaa vaikka, vaikka — ravintolan», pieni hymy viivähtää het-

ken hänen suupielissään, mutta katoaa sitten nopeasti. »Ja nyt sanomme hyvästi, Jean.»

»Sir — ah, sir», lakeija syöksähtää herra Marcuksen luokse, tarttuu hänen käsiinsä ja yrittää niitä suudella, mutta Marcus vetäisee kätensä pois ja hänen kasvoilleen ilmestyy kuin naamio.

Lakeija perääntyy selkä oveen päin kumarassa ja olkapäät lutussa kuin piesty koira —. Kynnyksen luona hän vielä ojentaa kättään, ruskeat silmät kerjäten — mutta hänen herransa on kääntynyt ikkunaan päin ja näyttää katselevan yli kattojen jonnekin etäisyyteen omissa syvissä ajatuksissaan.

Silloin lakeija kohauttaa hartioitaan, huoahtaa ja poistuu hiljaa huoneesta. Ovi käy, huone on tyhjä.

Marcus Wright kääntyy, hänen silmiinsä ilmestyy kuin valo — hän levittää käsivartensa ja jupisee:

»Vapaa, — olen vapaa, — vapaa — vapaa.»

— — —

Seuraavan päivän iltana hämärän laskeutuessa kaduille, Marcus pistäytyy Fiikan luokse. Hän tulee hymyilevänä ja keppiään heilauttaen, suostuu istumaan, puhuu ilmasta ja kertoo ohimennen, että hän on lähettänyt lakeijansa Englantiin viemään pari tärkeätä kirjettä.

Sitten hän istahtaa hajasäärin pienelle tuolille vastapäätä Fiikkaa, joka on vajonnut nojatuoliin posket punaisina, katselee nuorta naista tarkastellen hitaasti ja

rauhallisesti — on vaiti kotvan. Hänen sininen katseensa viivähtää Fiikan mustissa hiuksissa, hän panee merkille, että nutturan ympäri on sidottu nyt sininen silkkirusetti, samanvärinen kuin nuoren naisen kevyt vihtoriinipuku. Fiikka on sievä, enemmän, suloinen. Pieni pitsi reunustaa hänen kaulustaan ja hihansuitaan, hänen päänsä on hieman kallellaan niin somasti, kuin kuunnellen jotakin.

Ulkoa kantautuu sisälle lintujen liverrykset ja koivunlehtien nihkeä tuoksu.

Äkkiä Marcus Wright panee hopeanuppisen keppinsä pois, kiinnittää katseensa tutkivasti nuoreen naiseen ja sanoo rauhallisesti:

»Frederica, tuletteko vaimokseni?»

Fiikka säpsähtää — hänen sydämensä tekee melkein voltin, hypähtää hurjasti ja alkaa sitten takoa nopein, pienin, kumein lyönnein. Hän ei alussa usko korviaan. Onko Marcus tosissaan? Jos laskee leikkiä — kiusoittelee? Mutta Marcushan näyttää nyt niin totiselta, että on melkein ankara pieni poimu vaaleanruskeiden kulmakarvojen välissä. Sitten hänen äänensä kuuluu uudestaan — siinä on epäluuloa ja kärsimättömyyttä:

»No, ettekö vastaa mitään?»

Fiikka nousee — häntä melkein horjuttaa, hän ojentaa kätensä Marcusta kohti ja huudahtaa yhden ainoan pienen hätäisen sanan:

»Marcus!»

Nuori englantilainen sulkee hänet syliinsä, mutta ei niin myrskyisesti kuin ennen — Huusniemen metsässä

vaan varovaisesti, melkein kuin vastahakoisesti ja koskettaa huulillaan ihoa tukanrajassa. Ei mitään tulista tunnekuohua — ei suudelmia, jotka tekisivät Fiikan kuuroksi ja sokeaksi kaikelle muulle. Mikä Marcuksen on? Miksi hän näyttää noin ankaralta ja kuin etäiseltä —?

Sitten Marcus Wright asettaa Fiikan takaisin nojatuoliin ja alkaa kävellä itse rauhattomana huoneessa — kertoo vanhemmistaan ja kodistaan. Fiikka tuskin kuuntelee häntä, hän on niin täynnä omaa suurta uutistaan.

Marcus Wright siis haluaa Fiikka Tamelanderin vaimokseen. Se on aivan uskomatonta. Mutta toisaalta Fiikka on pettynyt hieman. Hän oli odottanut enemmän romantiikkaa, enemmän kauniita sanoja ja hyväilyjä — hän olisi halunnut, että tuo äskeinen kohtalokas kysymys olisi tehty toisenlaisessa ympäristössä kuin tässä pienessä, pimeässä hattuateljeessa Vahtitorninkadun varrella — olisi tehty kevätkesän metsässä, ehkä Huusniemessä tahi Monrepoossa — miksei tosiaankin Monrepoossa toivomuslähteen luona, johon hupsut, onnelliset nuoret rakastavaiset heittivät rahan ja viskasivat samalla toivomuksen ilmaan. Hänkin oli kerran tehnyt niin — kauan, kauan sitten.

Fiikka on pettynyt, mutta piiloittaa sen hymyyn ja koettaa keskittyä kuuntelemaan, mitä Marcus haastelee. Samalla hän voi kyllikseen tarkastella häntä. Marcus on kaunis, ihmeellinen, ihmeellisin mies, joka voi tulla jonkun naisen osaksi ja Fiikka on saanut hänet. Millä? Kauneudellaanko? Paljon kauniimpia naisia Mar-

cus on varmasti tavannut ennen jo. Hyvällä suvullaanko? Niin, onhan hän tosin kollegiasessorin ja ritarin tytär ja kruununvoudin leski, mutta erään trahtöörin tyttärentytär kuitenkin. Älykkyydelläänkö? Ei Fiikka ole edes erikoisemmin älykäs. Miksi sitten?

Hän joutuu melkein tuskaan. Miksi sitten?

Ehkä siksi, että eräs Marcus Wright on määrätty erään Frederica Tamelanderin kohtaloksi siellä, missä punnitaan eri vaa'alla arvot ihmislasten elämäntietä viitoittaessa...

— — —

Marcus on kuin itsekin hieman kiusaantunut. Kaikki on ollut ikäänkuin liian yksinkertaista ja mutkatonta — ja arkista.

»Frederica, mitä mietit —?»

Marcus on valmis melkein vierittämään syyn Fiikalle tästä, tämän hänen kosintansa synnyttämästä tunnelmasta. Hän oli odottanut, että Frederica olisi ollut aivan haltioissaan, olisi lennähtänyt silmät loistaen hänen syliinsä — olisi ehkä itkenyt ilosta —.

»Olet kai onnellinen, Frederica —?»

Fiikka nyökäyttää ja koettaa hymyillä.

»Olen, Marcus. Olen onnellinen, mutta myös ihan nöyrä. En osaa oikein vielä kantaa tätä suurta onneani. Ole kärsivällinen, rakkaani», äkkiä hän alkaa itkeä.

Marcus katselee häntä avuttomana ja hiljaisesti, mutta ei liikahda paikaltaan. Hänestä on kaikki niin outoa eikä

hän oikein tiedä, onko hän onnellinen vai onneton. Eikö pikemmin onneton sittenkin, ainakin epävarma ja ehkä hiukan jo katuu hätäisyyttään. Miksi kiirehti tosiaankin liikaa ja asioiden edelle —?

Fiikka kuivaa silmänsä, niistää nenänsä, joka on tullut ihan punaiseksi ja kiiltäväksi, tuo pieni sievä nenä, katsoo sitten Marcusta autuaana, — mutta äkkiä varjo laskeutuu hänen kasvoilleen:

»Voi, Marcus, Marcus — isä! Sinun on vielä keskusteltava minun isäni kanssa, sillä kun en ole vielä täysi-ikäinen, on isän annettava minulle lupa avioliittoon...

Marcus hymyilee ylimielisesti, ottaa hopeanuppisen keppinsä, heilauttaa sitä ja vastaa nauraen:

»Oo — tyttöseni. Se on pieni huoli, sillä enpä usko, että kollegiasessorilla voisi olla mitään minua ja minun sukuani vastaan. Mutta toista on minun. Vaikka olenkin täysi-ikäinen, on minun myöskin saatava lupa omalta isältäni, joka on suvun päämies tällä hetkellä — eikä se tule olemaan helppo, sillä sinä olet porvarisnainen, darling. Kirje on kumminkin nyt jo matkalla Englantiin...»

XXVI

Marcus Wright seisoo kollegiasessori Lars Kuhlströmin salissa kärsimättömänä ja ylimielisenä, hänellä on harmaa silinteri toisessa kädessään, hopeanuppinen keppi ja hansikkaat toisessa. Hän on kävellyt lattialla edestakaisin pitkänä ja itsetietoisena ja kertonut muutamin sanoin aikomuksestaan mennä Fiikan kanssa naimisiin, aivan kuin olisi kysymys jostakin pikkuseikasta, jonka hän nyt muodon vuoksi tuli kertomaan myös morsiamen isälle.

On säteilevän kaunis ja leuto kesäkuun iltapäivä, ja Kuhlström on hetki sitten palannut virastaan kuvernementin kansliasta. Kollegiasessori nojaa valkoiseen, jaloilla seisovaan kultakoristeiseen kaakeliuuniin, hän ei ole pyytänyt vierasta istumaan ja siitä syystä seisoo itsekin hypistellen kultaisia vitjoja, joiden päissä harmaiden silkkiliivien taskussa on yksilasinen lornjetti. Hän on kuunnellut kärsivällisesti ja tarkkaan kertaakaan keskeyttämättä. Sitten kun nuori mies on lopettanut, hän luo tähän hieman tuikean katseen ruskeista silmistään, joita varjostavat mustat, osittain harmaantuneet

kulmakarvatupsut ja sanoo hitaasti, vetäisten esille harmaasilkkisten liiviensä taskusta lornjetin ja heilutellen sitä sormissaan:

»Mitä takeita minulla on siitä, että herra Wright kykenee elättämään tulevan vaimonsa —?»

Takeita? Taivas varjelkoon, sanoiko tuo kuiva käppyrä todellakin takeita —?

Marcus käännähtää kannoillaan puolittain, ei tiedä ensi hämmästyksessään, mitä hänen pitäisi sanoa tahi tehdä. Sitten hän pyörähtää kokonaan ympäri, kohdistaa ylpeät, nyt ivalliset silmänsä kollegiasessoriin, siniset silmät saattavat joskus todellakin olla maailman pilkallisimmat silmät, ja sanoo teennäisen kohteliaasti:

»Anteeksi, hyvä herra — kuulinko oikein? Sanoitteko jotakin takauksesta? En ymmärrä.»

»Sanoin», vastaa Kuhlström kuivasti.

Sitten hän asettaa lornjetin huolellisesti silmälleen ja tarkastelee nuorta dandyä levollisesti, toteaa hänen hyvin muodikkaan vihertävänharmaan sortuuttinsa, joka sopii tuolle hoikalle pitkälle vartalolle erittäinkin, huomaa kaulahuivin hienon pitsiröyhelön, valkoiset silkkiliivit ja hopeanuppisen kepin sekä napinläpeen huolettomasti pistetyn tuomentertun ja rykäisee sitten selvittääkseen ääntään — »sanoin todellakin takeita, koska tarkoitin niitä. Minulla ei ole kunnia tuntea herra Wrightiä ennestään enkä ole tietoinen hänen olosuhteistaan Englannissa. Minä puhun ainoastaan tyttäreni Frederican isänä, jolla on vastuu lapsensa onnesta.»

»Eikö kollegiasessori siis luota minuun?» Marcuksen posket ovat tiukkuvan punaiset tyrmistyksestä ja hänen äänensä on terävä ja uhkaava. Itsekseen hän ajattelee: Senkin kirottu äijä, mikä hän luulee olevansa, nukkavieru vanha pikkuvirkamies syrjäisessä pikkukaupungissa ja tulee asettelemaan ehtojaan erään päärin pojalle.

»Minulla on aivan yhtä suuri syy uskoa tahi olla uskomatta. Rakastunut ihminen koettaa aina tavalla tahi toisella kaunistella asioita — omaksi hyväkseen...»

Sana »rakastunut» särähtää hieman ilkeästi Marcus Wrightin korvissa. Ja hetkisen väreileekin hänen huulillaan pieni ohut hymy, mutta se katoaa siinä samassa. Häntä siis pidetään täällä jonain rakastuneena narrina, joka latelee lapsellisuuksia saadakseen ja voittaakseen sydämensä naisen. Jospa he tietäisivät! Ääneen hän sanoo, rypistäen hieman vaaleanruskeita kulmakarvojaan, koettaen vielä hillitä alkavaa raivostustaan:

»Te epäilette sanojani, hyvä herra.»

Sitten hän astahtaa lähemmäksi kollegiasessoria, joka seisoo yhä rauhallisena uuniin nojaten.

Kuhlström kumartaa vastauksen asemesta. Samalla hän panee merkille, että tuo Fiikan kosija on aivan liian hauskannäköinen herrasmies, oikea hurmuri, jollaisesta kaikki naiset haaveilevat nuorina, — mutta myös kovin itsevarma ja huolimaton ja melkein röyhkeä. Kuinka Fiikka on saanut tämän nuoren miehen näin pitkälle, ihmettelee kollegiasessori, että hän tulee pyytämään Fiikan

kättä —. Mutta samalla vanha mies tuntee, että hän ei koskaan tule pitämään tästä englantilaisesta, — jostakin syystä. Siitäkö, että usein rumat miehet eivät voi sietää hyvännäköisiä? Tämä mies on aivan liian varma Fiikasta, nyt jo, siksi hän ei välitä olla erikoisemman huomaavainen morsiamensa vanhan isän edessä. Tulisiko Fiikka raukka onnelliseksi niin itsetietoisen miehen kanssa —?

»Me Wrightit emme ole tottuneet siihen, että meidän sanojamme epäillään», Marcus Wrightin äänessä on korskeutta.

»Sen kyllä uskon, mutta en käsitä, kuinka herra Wrightiä voi loukata se, jos pyydän häneltä takeita —», huomauttaa Kuhlström ja näyttää itsepäiseltä, hän tuntuu oikein nauttivan tilanteesta.

»Te ette siis halua suostua tyttärenne avioliittoon kanssani?» Marcus vie hatun ja hansikkaat ikäänkuin valmiiksi samaan käteen, jossa hän jo pitelee harmaata silinteriä, ja valmistautuu lähtemään.

»Kyllä — mutta kuten sanoin, eräillä ehdoilla», vastaa järkkymätön Kuhlström, liikahtamatta paikaltaan ja irroittamatta katsettaan englantilaisesta ylimyksestä.

»Ehtoja — takeita — mutta hyvä kollegiasessori. Tämähän on ennenkuulumatonta! Tiedättekö, monsieur, että veljeni on naimisissa kuningas Wilhelm-vainajan lähisukulaisen kanssa ja hänen lakeijallaan on siitä syystä oikeus käyttää punaista livreetä juhlatilaisuuksissa?

Ja minulle asetetaan täällä pienessä syrjäisessä kaupungissa ehtoja — te olette mieletön, hyvä herra.»

»Juuri siitä syystä», virkkaa kollegiasessori ja ottaa taskustaan nuuskarasian ja nuuskaa. Sitten hän kynnellään napsauttaa kannen äänekkäästi kiinni, ikäänkuin pisteeksi koko tälle hyödyttömälle keskustelulle. Samalla hänen ajatuksissaan käväisee pieni hämminki. Jos tuo juttu kuningas Wilhelmin sukulaisuudesta oli totta, hän ehkä tällä itsepäisyydellään menettää hyvän naimiskaupan leskityttäreltään. Mutta samalla hän tuntee, että hän ei jostakin syystä voi menetellä toisin eikä antaa periksi.

»No — entä, mitkä nuo teidän ehtonne ja takeenne sitten ovat — kai ne nyt kuitenkin tarkoittavat samaa asiaa?» vieras vetää hitaasti jo hansikkaita käsiinsä ja hänen kasvonsa ovat tummanpunaiset niskaan asti.

»Nämä», Kuhlström kohentaa ryhtiään, — »että herra Wright asettaa tulevan vaimonsa nimelle määrätyn summan ja minä takaan, että se sijoitetaan täällä Viipurissa johonkin tuottavaan kauppaliikkeeseen. Sen korot saisi tyttäreni Frederica nauttia kuolemaansa asti — vain hän itse eikä hänen lapsensa tahi sisaruksensa tahi muut perillisensä. Jos te kuolette ennen häntä, Fiikan kuoleman jälkeen pääoma palautetaan koskemattomana teidän suvullenne Englantiin. Tahdon takeena tämän summan, jotta tyttäreni voisi elää turvattuna — kaiken varalta.»

Marcus Wright puraisee huultaan, jotta ei toisi liian

kiivaasti esille ajatustaan. Kuhlströmin ehdot ovat ennenkuulumattomat. Mikä oikein luulee olevansa tämä ruma, harmaatukkainen ja harmaapartainen pikku virkamies, tämä kollegiasessori ja ritari, — nuoren miehen silmät siristyvät viivoiksi, — että hän hirviää tulla vaatimaan joltakulta Wrightiltä tällaista. Ja tytär sitten. Nuori nainen, jonka vuoksi nuo takeet annettaisiin, — on leski, ei siis mikään aivan nuori tyttö, leski, jolla on kaksi pientä lasta. Entä hänen oma sukunsa, vanha sukuylpeä perhe, isä, joka kirjoitti huolestuneena, että pojan aiottu tuleva oli vain porvarisnainen. Ja sitten täällä tässä matalassa puutalossa ahtaan, pimeän kadun varrella hän tänään saapuessaan pyytämään tämän saman nuoren naisen kättä tämän isältä — Marcus Wrihgtille asetetaan ehtoja. Vastakohta on niin räikeä, että se hipoo komediaa.

Nämä ihmiset täällä Viipurissa, nämä pikkuporvarit olivat niin tärkeitä ja omasta arvostaan arkoja. Luulivat olevansa jotakin aivan erinomaista. Mistä he oikein ylpeilivät? Ensin matami Motti, joka ei jollakin tavalla vaikuttanut hienolta naiselta, vaikka varakkaalta kylläkin — mutta olihan hän tosin sydämellinen ja kohtelias ja vissiä arvokkuutta hänessä oli myös. Hänhän pakotti oikeastaan Marcuksen kosimaan Fiikkaa. No, sitten on tämä Fiikan suuruudenhullu isä. Esquire Marcus Wrightin piti ensin antaa takuu, ennenkuin hänet hyväksyttiin Fiikka Tamelanderin aviomieheksi. Mitä vanha pääri Nottinghamshiressä arvelisi —? Ääneen hän sanoo:

»Minun sukuni on ikivanha. Minun isäni on pääri — eikö kollegiasessori käsitä —?»

Kuhlströmin ruskehtaville poskille on kohonnut hiukan punaa, hän heilauttaa kultavitjaista lornjettiaan ja vastaa järkkymättä:

»Me emme tiedä herra Wrightistä mitään —.»

»Esquire, pyydän», nyt Marcus on kalpea vihasta, ja hänen silmänsä säkenöivät, — hiiteen koko ukko.

»Esquire», pienenpieni kunnioituksen sävähdys kuultaa kollegiasessorin tavassa lausua tämä puhuttelu, — »nämä ovat ehtoni». Sitten hän astahtaa askelen Marcus Wrightiä kohti ja jatkaa aivan toisella äänensävyllä, kuin tuttavallisesti, kuin puolustukseksen ja vetoavasti:

»Esquire. Minun tyttäreni Frederican ensimmäinen avioliitto oli sikäli epäonnistunut, että kun hänen miehensä, kruununvouti ja herassöödinki Tamelander kuoli, kävi ilmi, että velkoja oli enemmän kuin varoja ja tyttäreni jäi puille paljaille. Se on kovaa nuorelle naiselle, joka isänkotonaan oli tottunut toisenlaiseen elantoon. Hän menetti myöskin pesään tuomansa suuret myötäjäiset rahassa ja tavarassa — ja ellen minä maksaisi hänen hyyryänsä, olisi hänen kovin vaikea tulla toimeen nyt. Hän sai oman äitinsä perintönä huomattavan summan puhtaassa rahassa aikoinaan. Siksi päätin, että toista kertaa ei saa tapahtua mitään sellaista, jos minä vain sen voin estää. Olen pian kovin vanha mies — minulla on vielä itselläni nuoria lapsia —. Minä haluan tuoda avoimesti esille oman kantani asiassa.»

Mutta tämä vilpitön selitys ei lepytä loukkaantunutta kosijaa. Hän kumartaa kylmästi hyvästiksi ja päättää mielessään, että asia saa hänen puolestaan kyllä nyt jäädä. Kuhlström pitäköön tyttärensä.

— — —

Tultuaan kesäiselle Mustainveljestenkadulle herra Marcus jää hetkeksi seisomaan, sitten hän äkkiä purskahtaa ääneen nauramaan. Tässä hän seisoo Kuhlströmin talon portin ulkopuolella, kosija, joka kuvaannollisesti on potkittu ulos. Se olisi makupala kerrottavaksi kello viiden teellä kotona Englannissa, kreivikunnassa. Kun muut perheet siellä kotona kilpailevat saadakseen hänet jollekin tyttärelleen ja olisivat valmiit antamaan morsiamelle valtavat myötäjäiset — hyväinen aika, jalo Wright-suvun perillinen vävynä, täällä Suomessa ja Viipurissa hänet pannaan selkä seinää vasten ja sanotaan, että ellet maksa niin ja niin paljon, et saa vaimoksesi sitä, jota olet ajatellut. Nämä pikkuporvaritpa täällä pitävät tosiaan tyttärensä korkeassa kurssissa. Mutta nyt tämä seikkailu riittää, hän matkustaa takaisin kotiin Englantiin — sittenkin.

Hän kävelee synkkänä ja tyytymättömänä ylös jyrkkää ja kuoppaista Mustainveljestenkatua, ylittää Katariinankadun, joka on nyt hiljainen näin kesäisenä iltapäivän ehtootuntina torkkuen siestaa auringonpaisteessa, ja jatkaa matkaa hitaasti rannalle päin Munkkitorille ja siitä kirkon editse vanhoille ruohoisille valleille.

Siellä hän jää seisomaan ja katselemaan sinisenä kimaltelevaa Viipurinlahden ulappaa edessään alhaalla.

— — —

Tuolla on meri. Noin se läpäjää kuin kutsuen ja tuolla kauempana saarien suojassa on Uuras, sieltä päästäisiin toiselle avaralle lahdelle ja sieltä ulos avomerelle — siintävälle Suomenlahdelle. Hän voi lähteä laivalla purjehtimaan kohti Britteinsaaria — kohti kotiaan, jossa usein on sumua ja sadetta, mutta vihreitä ketoja myöskin sekä plataani- ja rautatammimetsiköitä. Hän voi todellakin purjehtia kotiin jonkin kauppalaivan mukana, ottaa yhteyden jälleen Jeaniin ja suunnata kulkunsa, jos alkaa ikävystyä maatilalla, ulos avaraan maailmaan. Häntä ei pidätä mikään eikä kukaan. Hän näyttää näille poroporvareille, kuinka aatelismies suhtautuu tuollaiseen, tuollaiseen kiristykseen. Kiristykseen, niin juuri.

Ikäänkuin sanojensa vahvistukseksi Marcus katkaisee hopeanuppisella kepillään voikukan ja sen raskas keltainen, iloinen pyhimyksenkuva retkahtaa nurin ja jää roikkumaan repaleisen varren nenässä kuin syyttömänä marttyyrinä.

Yht'äkkiä jostakin mielijohteesta hänet valtaa hävityksenhalu. Koko vallirinne on keltaisenaan noita kukkia vihertävän, tuoksuvan ruohon keskellä. Hän alkaa kulkea keppi kädessään ja katkoo niiden kukkapäitä — huvikseen. Eräs jää kuin katsomaan häntä, sillä on ilme — kuin leppoisa hymy, joka muuttuu Marcus Wrightin

silmissä kumminkin äkkiä ivalliseksi — hän on äkkiä näkevinään siinä kollegiasessori Kuhlströmin itsetyytyväiset kasvot ja hän ärjäisee:

»Mitä piruja tuijottelette siinä?»

Sitten hän säpsähtää ja menee aivan hikiseksi herätessään oman äänensä kiukkuiseen ja raakaan sointiin ja vilkaisee hädissään ympärilleen, oliko ketään lähettyvillä, joka olisi sattunut näkemään ja kuulemaan häntä äsken. Ei — onneksi ei ollut ketään. Mehiläinen surisee tuoksuvassa keltakukkaisessa kanankaalissa aivan hänen jalkansa lähellä, siitä se siirtyy matalaan siniseen orvokkiin, joka taipuu melkein maahan pörriäisen painosta.

Kesä mässäilee siinä hänen ympärillään tuoksuissa ja värien hehkussa, — pääskyset kiitävät hänen ylitseen iloisesti kirahdellen täysissä pesänlaittopuuhissa — ruoho tuoksuu — ja hän on tässä yksin katkerat ajatukset seuranaan.

Tuolla laskeutuvat mies ja vaimo yhdessä kallion kuvetta alas rantaan, miehen pään päällä on saavi, naisella kädessä karttu — ne menevät huuhtomaan pyykkiä — heitäkin on kaksi. — Naisen harmaa rynkkyhame on nostettu ylös vyötäisille — hän on paljain jaloin, ja kaksi, kolme punajuovikasta alushametta näkyy toinen toisensa alta hänen kulkiessaan ruskein, auringonpaahtamin säärin, jotka ovat hieman tukevat, alas kivien luo, missä vesi pärskyy vaahtoisena.

Arkinen kesäpäiväkin voi olla kaunis, siinä on lämpöä ja onnellisuutta joittenkin ihmisten kohdalla...

Päivänpaiste kuivaa hitaasti suuttumuksen hien nuoren miehen korkealta, valkoiselta otsalta. — Mutta hän vain on yksin. Yksin, yksin. Yksin täällä, yksin kotona — yksin koko maailmassa. Ja mitä kaikella on silloin arvoa? Tuolla aivan lähellä istuu nuori Fiikka jännittyneenä ja odottelee sanomaa, — hänen kauniit silmänsä kyyneltyvät, kun hän saa kuulla, että Marcus Wright on matkustanut pois, jättämättä yhtään ainoata sanaa hänelle. Merkitseekö Fiikka Tamelander sitten jotakin erityistä Marcus Wrightille? Merkitsee — joskaan ei sellaista suurta rakkautta, josta laulut kertovat, sellaista rakkautta on tuskin olemassakaan muualla kuin runoissa ja kauniissa vanhoissa tarinoissa — ei ainakaan tässä arkisessa maailmassa, jossa kumaraharteinen mies kantaa pyykkisaavia rannalle ja hänen paksupohkeinen vaimonsa kyyristyy laakealle, hiukan liukkaalle vesikivelle paljain jaloin sitä huuhtomaan voimakkain punertavin käsivarsin — niin onhan yhteenkuuluvaisuus, kahden ihmisen ihana yhteenkuuluvaisuus, jolloin kumpikaan ei ole yksin. He asuvat yhteisessä talossa jossakin täällä pienessä, kodikkaassa kaupungissa — ehkä pihalla kukkii vanha tuomi ja levittää juuri nyt huumaavaa tuoksuaan ja karistaa valkeita terälehtiään ylitse korkean lankkuaidan alas varjoiselle hiekkaiselle kadulle —. Täällä ihmiset tuntevat toisensa ja kunnioittavat toisiaan.

Fiikka. Hänen Fiikkansa.

Haluaako Marcus menettää myös hänet? Fiikka ehkä ymmärtäisi häntä, koska rakastaa Marcusta — ehkä hyväksyy hänet virheineen, monine raskaine virheineen, — koska hän ei ollut aivan nuori tyttö. Nuoret, viattomat tytöt ovat ankaria — he eivät jaksa antaa anteeksi mitään —. Fiikka on äiti, hänellä on kaksi lasta, — Fiikka voisi tulla äidiksi hänellekin, hänen sielulleen, jossa ikävöi pieni orpo poika hellyyttä ja ymmärtämystä. On vaarallista olla liian rikkaan miehen poika — nuorena —. Rikkaus tuo mukanaan kaikki maailman seitsemän suurta syntiä. Ja sitten on kuin paholaisten riivaama — joskus.

Fiikan lähellä on valo, lämpö, rauha. Ja hän voisi tehdä Fiikan onnelliseksi — rahoillaan —. Trubaduuri? Aikoiko hän ruveta hentomieliseksi kuin vaelteleva harpunsoittaja? Puhua kauniita sanoja orvosta sielusta ja muusta hölynpölystä, — viisas Darwinhan sanoi, että sielua ei ole — ei ole todistettu, että sitä olisi ihmisruumiissa, — koska eläimilläkään ei ole sielua ja ihminen on polveutunut eläimestä. Viisas Darwin, hänen isänsä ystävä, joka järkytti koko maailmaa opillaan »Lajien synnystä» —. Rakkaus — ei siis silloin ollut rakkauttakaan, eiväthän kaksi eläintä voi tuntea muuta kuin lihallista vetoa toisiinsa ja se on luonnonlakien täyttymystä. Filosoofi, narri — trubaduuri, se hän on. — Mitä tämä auttaa, kun hänen on nyt tänä aurinkoisena iltapäivänä tehtävä elämänsä vaikein ratkaisu — ollako vai eikö olla. Lähteäkö —?

Kollegiasessori Kuhlström, Fiikan isä.

Hänhän oli itse asiassa oikeassa. Hänellä oli oikeus tiedustaa tyttärensä tulevalta mieheltä, pystyisikö tämä elättämään vaimonsa vastaisuudessa. Se oli isän velvollisuus tyttärensä holhoojana ja naittajana. Ja eihän kollegiasessori mitenkään voinut tuntea hänen hienoa sukuaan, — mutta pahinta kaikesta oli se, että Marcus oli kehuskelullaan tehnyt itsensä naurettavaksi. Hän oli kehunut sukunsa vanhuutta ja veljensä naimakauppaa kuin joku Etonista päässyt koulupoika. Mitä mahtoi vanha kollegiasessori arvella, — nauroi partaansa tietenkin hänen lähdettyään ja nimitti kukkopojaksi. Marcus olisi kylmästi ja korrektisti voinut selittää, että hän on valmis kirjoittamaan kotiinsa isälleen, joka oli yhä edelleen perheenpää, ja kertoa ehdoista ja pyytää määrättyä summaa —. Silloin hän olisi käyttäytynyt kuin oikean gentlemannin tulee — eikä olisi näyttänyt mieltään. Mutta hän voi sen tehdä yhä vielä — hän voi näyttää tuolle vanhalle virkamiehelle, kuinka varakas hän on — silloin tulevan apen silmät saattavat lentää selälleen. Ja mikä parasta — Marcuksen huulille ilmestyy pieni, merkillinen hymy.

Jos hän joskus sitten — ollessaan naimisissa Fiikka Tamelanderin kanssa — kyllästyisi ja haluaisi lähteä tuulettumaan ulos avaraan maailmaan — hän olisi vapaa ja riippumaton lähtemään — sillä hänen vaimollaanhan olisi oma elinkorkonsa, jonka avulla tuli hyvin toimeen, vieläpä säätynsä ja arvonsa mukaisella ylellisyydellä.

Hän tahtoo nolata tuon kollegiasessorin, tuon pedanttisen kuivan ja laskevan virkaherran. Hän lähettää tänään postisanoman kotiin ja vaatii niin suuren summan rahaa, että eräiden silmät leviävät hämmästyksestä.

XXVII

On kulunut kolme viikkoa näistä tapahtumista, Marcus odottelee jännittyneenä isänsä vastausta, — Kuhlströmin kanssa on päästy sopimukseen ja Marcus on valmis asettamaan määrätyn summan Fiikan nimelle. Kihlausta ei ole voitu vielä julaista, ennenkuin Englannista saapuu lopullinen tieto.

— — —

Fiikka on pistäytynyt eräänä heinäkuun iltapäivänä Mottille mummolaan, jätettyään lapset Eevan hoiviin. Hän kohtaa matamin ruokasalissa samovaarin takaa — ikkunat ovat auki, ja leuto kesätuuli henkii sisälle. — Kun nuori herra Aleksander Motti, joka nyt on hotellin isäntä, sekä tyttäret, mamsellit Katri ja Tortte, ovat menneet töilleen, ja mummo ja Fiikka jäävät kahden, alkaa matami kysellä kuulumisia.

Ensin Fiikka lyhyesti mainitsee, että Emil pojalla on jälleen ollut kuumekohtauksensa ja että pieni Ida oli koskettanut polvensa verille pihalla juostessaan, vaikka

Eeva olikin koettanut valvoa. Sitten lopulta hän huoahtaa, alkaa leikkiä sormillaan ja kohdistaa huolestuneet silmänsä mummoon:

»Mummo, tämä on kaikki pientä — enkä sen vuoksi tänne teidän luoksenne tullutkaan — minulla on muu huoli, paljon raskaampi.»

»Mikä? Puhu, — pura kerä syvämeis alta — nii se helpottaa. Joha mie näi, et siul ol jottai —», ja mummo taputtaa häntä rohkaisevasti käsivarrelle.

»Asia on sillä tavalla», Fiikka huokaa hyvin syvään uudelleen, — »että minä en pääse joskus ikäänkuin lähelle Marcusta. Meidän välillemme kasvaa yht'äkkiä kuin muuri. Hän tulee niin oudon näköiseksi enkä tiedä, mitä hän silloin ajattelee. Pelkään, että hänellä on kotiikävä eikä hän raaski sitä minulle kumminkaan sanoa. Toisinaan on sitten taas kuin tyly minulle ja sitten taas on hellä ja hyvä. Onko minussa jokin vika, mummo — ja mikä? Eikö hän sittenkään rakasta minua? Jos katuu — jo?»

Fiikka on hetken vaiti kuin häpeissään, että on kertonut näin paljon sellaista, jota ei nähtävästi ollut aikonut lainkaan puhua. Mutta sitten hän heilauttaa päätään kuin uhmasta ja kuin karkoittaakseen kaikki omantunnonsyytökset, ja jatkaa:

»Sitä huomaan joskus myöskin kyseleväni nyt jo — tekeekö Marcus minut onnelliseksi sitten — kun —»

Mummo Motti tarkastelee häntä viisailla silmillään, hymähtää hieman, korjaa pitsimyssyään ja virkkaa:

»Ei piä miittii tyhjää. Rakasta sie vaa häntä. Eihä rakkaus kysy, millane hää o millokii. — Ku mie rakasti mei Juhanaa, nii en mie mänt sunkaa urkkimaa, onk hää vihane vai lempiä enkä mänt kyselemmää sitäkää, onk hänel katto pääsä pääl, ku häne mukkaasa lähi. — Mut mie oon iha aitelt, jot nuo viinit koulut, jois nuorii tyttölöitä nyt käytetää, ne tekkööt heiät nii viisaaks, et hyö ruppiivatkii aittelemmaa, jot myöhä täs ollaakii jotakii ja miehe pitäs sit muka ain evehtii höiä iessää ja vatkuttaa, jot 'mie rakasta sinnuu, mie rakasta sinnuu'. Mut se o silviisii, niiku Sanaskii sanotaa, jot rakkaus o ?ain täyttämys. Ja sanotaaha Sanas sekkii, jot, rakasta lähimmäistäs niiku issiäis, nii ei sunkaa käsetä kysymää isseltää, jot rakastaakoha tuo toine vaa minnuu vaa sanotaa näi, jot 'rakasta'. Se o käsky, Viikka.»

Mummo keskeyttää, katsahtaa ikkunasta ulos, jossa länteen painuva aurinko heijastuu vastapäisessä kulmassa olevan Hackmanin talon ikkunoissa Pohjoisvallikadun puolella, — sitten hän pyyhkäisee jotakin silmänurkastaan ja jatkaa:

»Ja vaik hää joskus murehuttaiskii siu mieleis — kaks ihmistä ku o kuitenkii nii erilaisii, älä ala hautoo sitä päässäis, jot nyt hää ei vissii minnuu ennää rakastakkaa, ku nui pahast sano tahi tek. Rakasta sie kahta uhemmi. Anna, älä pyyvvä, äläkä tingi tunteistais, mut älä myöskää mää niit tyrkyttämmää. Ja ole ilone, jot sie oot saant hänet, jota siu syvämmeis on nii halavoint. Kaks ihmistä — mies ja naine, essii toisiltaa lämpöö. Oo

sie lämmi, Viikka lapsein, oo sellane, jot hää ain saap tulla, tulla siu luokseis ja saap tuntii, jot ainakii sie hänt ymmärrät. — Voi, voi — ei miunkaa ain olt mei Juhana kans nii huokia olla, ei sillo varsikaa, ku hää ei meinant minnuu viijä vihille ensikää, mut hyvä mies muiten ol mei Juhana, siu vaijais, hyvä ja kyl mie hänt rakastinkii. Nii, jot rakasta, Viikka! Mut älä kysy näinikkää: 'Tekköök hää miut onnelliseks —?' Se on tukkunaa vääri —. Vaa jot, teenköhä mie hänet onnelliseks? Nii se o, lapsein. — Hää o vieraas maas siu sulhaseis, siu pittää olla hänel äitinnä ja isännä ja kotmaana ja ystävänä ja kaikkena. Ossaat sie — aittelehan —?»

— — —

Sitten vihdoin viimein tuli kirje Englannista sekä sen jälkeen vielä postisanoma, jossa tiedoitettiin, että rahat sai nostaa Viipurissa. Kollegiasessori Lars Kuhlström sijoitti saadun suuren summan T:mi Paul Wahl & Co:lle Viipurissa, ensimmäisellä kiinnityksellä Varkauden tehtaisiin. Mutta silloin olikin jo päästy loppukesään, keskisuven helteiset aurinkoiset päivät olivat kuluneet kuin unennäkö tuossa vuottelemisessa.

Alettiin kiireesti valmistaa häitä.

MARKOVILLA

XXVIII

Viipurin ruotsalaissaksalainen kirkko on tupaten täynnä väkeä sinä syyskuun 23 p:nä 1838. Ihmisiä tungeksii yksin oven ulkopuolellakin mustanaan sekä sen plaanin reunamilla, missä tavallisesti äkseerattiin nuoria sotamiehiä. Siinä on kaleeseja, hienoja suflettivaunuja ja kaksipyöräisiä rattaita sekä ratsuhevosia, joita dentsikat, sotamiespalvelijat, taluttavat suitsista. Koko Viipuri on liikkeellä.

Ilma on harmaa ja sateinen, usva leijuu syysvihreillä nurmikoilla ja pilvet näyttävät painavan kattojen harjoja ja tornien huippuja. Sitten alkaa tihuuttaa. Sade piiskaa vinottain keltaisia koivuja pääoven lähellä, riipii niistä lehtiä ja paiskii säälittä märkään maahan, ihmisten hartiahuivit, pelleriiniviitat ja myssyt kastuvat, mutta mikään ei estä heitä seisomasta tuntikausia vahtimassa sitä, mitä tapahtuu.

»Se kuuluu rakennuttavan se engelsmanni Fiikka rouvalle oikein hienon hovin Huusniemen taakse lahden rannalle. Siellä on kaadettu puita ja siellä käy sellainen räiske, jottahan», nimineuvos Thesleffin vanha lapsenpiika on tietävinään.

»No, jäävätkö ne sitten tänne Viipuriin oikein myötämöisin?» tiedustaa Jaenischin suolapuodin nuorin kauppakomissi, joka on päivällistunnillaan kipaissut tänne asti.

»Kuuluvat jäävän», puuttuu puheeseen harjamestarin leski, jolla on kori käsivarrellaan, ja jatkaa: »Kävin tuolla papupenkissäni kirkon takana. Nuin pieniä ja kitukasvuisia ovat tänä vuonna pavutkin, liian kuiva kesä näetsen.»

»Ja nyt sataa laaraa näin», huomauttaa kuivasti suutari, — »sanovat vanhat, että tulee aikainen talvi, kun kaikki muuttolinnut lähtivät tänä vuonna niin äksysti. Mutta tähän toiseen asiaan mennäkseni — onko sulhanen niin rikas ja ylhäinen kuin sanotaan?»

»On se. Ja englantilainen aatelismies kuuluu olevan, sillä on kaksi linnaakin Englannissa ja sen veli kuuluu olevan naimisissa kuninkaan serkun kanssa...» Thesleffin lapsenpiika on ylpeä tiedoistaan.

»Vai niin rikas — onko sen kuningas Viktorian sukulaisia se, tämän engelsmannin veli», suutari on edelleen hyvin kiinnostunut.

»Ei, vaan sen kuolleen, Wilhelmin vai mikä hänen nimensä nyt olikaan — sanoihan se meidän nimineuvos sen. Tämä nykyinen, joka siellä nyt hallitsee, onkin kuningatar... Mutta kyllä Fiikka rouvan passaa...

»Se se Kuhlström, se osaa sitten kyllä järjestää asiansa ihan mallilleen. Tytär on leski ja kahden pienen lapsen äiti ja nappaa niin vain rikkaan ulkomaalaisen»,

lantmeeterska, joka ei ole päässyt kirkkoon, puuttuu puheeseen, hän on levittänyt auki parasollinsa, — »ja hattuja piti rouva raiskan ommella sitä ennen...

»Vaan mikäs oli kelvatessa, kun on nuori ja sorja», huomauttaa suutari ja sylkäisee. »Sillä on kauniit tytöt tällä Kuhlströmillä, se on sanottava. Ja tämä oli kaikista sorjin.»

»Hiljaa, hiljaa — tuolta ne tulevat», alkaa väkijoukko hälistä. »Hiljaa, hiljaa — tehkää tietä. Suflettivaunuissa, niissä uusissa, morsianta tuodaan. Olkaa hiljaa, hiljaa...

— — —

Kuolonkalpea Fiikka Tamelander astelee isänsä käsivarteen nojaten kohti kirkon ristikäytävää — urkuparvelta alkaa humista Mendelssohnin Häämarssi. Häämarssi hänelle, Fiikalle. Kuinka toisenlaista on tänä päivänä kaikki, kuin silloin ensimmäisellä kerralla, jolloin hän asteli näinikään tätä samaa käytävää kohti alttaria — kuusi vuotta takaperin. Sävelet julistavat hänen sydämensä haltioitunutta riemua — sillä, tuolla kaukana häämöttää Marcus —.

Isän kasvot, ruskeat kasvot ovat kuin vaalenneet päivetyksen alla ja äkkiä isä puristaa häntä hiukan käsivarresta ja kuiskaa:

»Fiikka lapseni — rohkeutta!»

Rohkeutta. Sanoiko isä — rohkeutta? Onnea, onnea hänen olisi pitänyt sanoa, sillä onnellisuuteenhan minä

nyt olen matkalla, elämäni suurimpaan onneen. Mitä varten silloin tarvitsisin rohkeutta? Ja juuri tänään, kauneimpana päivänä, minkä koskaan olen saanut lahjaksi. -- Tuolla on Marcus! — Isä Taivaan, kuinka hän on kaunis ja komea. Noinko upea on tosiaan minun ylkäni? Isä Taivaan — millä minä olen ansainnut tämän kaiken, tämän uskomattoman onnen, jota ajatellessani sydän on pakahtua riemuun? Tuolla on alttari. Sitä kohti olen tässä kulkemassa. Keitä istuu noissa penkeissä kahden puolen käytävää — tutuissa ruskeissa penkeissä?

Kaikki häilyy niin kummasti tässä ihmeellisessä valohämyssä — kynttilätkö sitä levittävät? Liikun kuin kultaisen usvan keskellä, kuin unessa, ihanassa valkeassa hääpuvussani — Marcus tahtoi ehdottomasti valkean puvun — kuljen onneen, joka on Marcus, Marcus —. Miksi sydämeni hakkaa näin hirveästi — ja silmieni editse kiitää kuin sinisiä, punaisia, vihreitä pisteitä? Kunpa en pyörtyisi, — puhelee hän jälleen itselleen...

»Rohkeutta», kuiskaa kollegiasessori ja suuret hikipisarat vierivät alas hänen otsaltaan harmaan leukaparran peittoon.

Miksi, miksi isä ei sano: Onnea Fiikka, onnea —?

»Auta, hyvä Jumala, armahda ja auta! Varjele minua ja tue ja kasvata minua, että voisin tehdä Marcuksen onnelliseksi. Auta meitä molempia, amen.»

Nyt Marcus lähenee tuolta kaukaa. Hän näyttää iloiselta ja rauhalliselta. Hänen siniset kauniit silmänsä loistavat, nuo rakkaat silmät. Hän kumartaa isälle, ottaa

Fiikan hansikoidun käden varovaisesti ja asettaa sen omalle käsivarrelleen. — Oo, kuinka Marcus on pitkä, pitkä ja uljas. Urut pauhaavat nyt kahta kauniimmin ilonsa ilmoille. Nyt hän on Marcuksen oma ikuisesti, ikuisesti. Amen.

— — —

Mitä pappi kysyy? — Kysyy, tahtooko Fiikka ottaa tämän esquire Marcus Wrightin? Tahtooko tosiaan?

»Tahdon.»

Kunpa voisin huutaa sen julki niin, että koko kaupunki, koko maailma kuulisi sen. — Tahdon, tahdon, tahdon!

Miksi Marcuksen ääni on noin hiljainen? Miksi Marcus on nyt kalpea, ei iloinen enää kuten äsken? — Nyt pappi lukee Herran siunauksen — nyt kuuluu heidän päänsä päältä amen — nyt seurakunta kohahtaa seisaalleen ja nyt heitä aletaan tulla onnittelemaan. Lady Frederica Wright.

»Sinä valmistat minulle pöydän vihollisteni edessä, Sinä voitelet pääni öljyllä — maljani on ylitsevuotavainen...» Fiikan huulet liikkuvat hiljaa.

»Mitä puhut itseksesi noin?» kuiskaa Marcus ja rypistää otsaansa.

Mutta Fiikka hymyilee ja luo autuaat silmänsä häneen.

Mummo Motti saapuu tuolta keppiinsä nojaten onnit-

telemaan, tarttuu Fiikan käsiin, suutelee molemmille poskille, vuodattaa pari kyyneltä ja sanoo:

»Viikka, Jumala sinnuu siunatkoo, — sie, miu rakkaampain ja antakoo siul voimaa...

Voimaa? Mitä voimaa? Rakastamaan —. Kyllä Fiikka jaksaa — Fiikka on täynnä rakkautta ja antamisenhalua, on nöyrä suuresta onnestaan.

Mutta mummo Motti jatkaa kääntyen Marcukseen:

»Ja sie, Marcus — piä hänt hyväst — miu lapsenlastain.»

Marcus kumartaa, vaikka ei ymmärrä. Samassa tulee siihen isä, siskot ja lopuksi äitipuoli, sitten ystäviä, ystäviä yhtenä jonona. Ja nyt Marcus lähtee johdattamaan häntä läpi kirkon kohti pääovea ja urut pauhaavat. Ihmiset katsovat, kuiskailevat — kaikki keinuu valkeassa usvassa...

Tuolla ovat suflettivaunut. Kuinka hyvältä tuntuu hengittää tätä koleata sumuista syysilmaa. Mitä, sataako —?

— — —

Sinä yönä Hotelli Andrean parhaimmassa vierashuoneessa Katariinankadun varrella, istuu Fiikka vuoteessaan peite vedettynä ylös leukaan asti ja tuijottaa kynttilän valossa aviomiestään, joka on polvillaan sängyn vieressä lattialla ja itkee. Fiikan silmät ovat suuret ja kiiltävät valvomisesta ja tuskasta. Tämä on siis heidän hääyönsä —.

Lopulta nuori nainen ei jaksa enää kuulla tuota äänetöntä itkua — hän ei kuule sitä, hän näkee sen noiden hartioiden nytkähdyksistä ja se tuntuu kahta pahemmalta — vaan nousee, työntää peiton syrjään ja seisoo äkkiä kauniissa pitkässä morsiusyöhameessaan ja röijyssään kylmällä lattialla paljain jaloin ja lähtee hiljaa kiertämään sille puolelle vuodetta, jossa Marcus on polvillaan matolla. Hän kurkistaa ohimennen ikkunasta, joko aamu sarastaa — ei vielä. Sitten hän istahtaa levollisesti vuoteen laidalle ja kohottaa Marcuksen pään polvelleen.

»Minä rakastan sinua, Marcus.»

Nuori mies tarrautuu epätoivoissaan häneen, kiertää kuumat käsivartensa hänen ympärilleen ja painautuu häntä vasten kuin hukkuva. — Jokin Fiikan pitkistä mustista hiuksista jää käden ja vyötäisten väliin ja häneen koskee, kun käsi tiukentaa otettaan, koskee viiltävästi päänahkaan, mutta hän ei liikahda, ei päästä äännähdystäkään.

»Sinä, sinä — voit rakastaa minua», Marcuksen ääni kuuluu käheänä, epäselvänä kuiskauksena — »sinä rakastat minua tämän kaiken jälkeen», nuori mies on kohottanut äkkiä uurteiset kasvonsa vaimoaan kohti. — »Minä olen mahdoton, minun ei olisi pitänyt sitoa sinua itseeni. Sinä olet hyvä, puhdas, sinä et voi ymmärtää, mitä synti on . . .

Missä on ylpeä, ylimielinen Marcus Wright? Hän, joka heilutteli kevyesti hopeanuppista keppiään ja jolle koko

maailma oli avoin ja elämä yhtä ainoata huvia ja vaihtelua. Joka oli oman sukunsa mielestä tehnyt »mésalliancen» ottaessaan vaimokseen yksinkertaisen porvarisnaisen Viipurista. Missä on nyt tämä mies?

»Minä rakastan sinua, Marcus», Fiikan ääni värisee, vaikka hän koettaa hillitä sitä. Mutta hänen sydämensä lämpö on siinä myös kokonaan, kun hän ei keksi muuta sanottavaa, kauniimpaa, juhlallisempaa, vakuuttavampaa.

Marcus koettaa erottaa vaimonsa kalpeista kasvoista, mitä tämä ajattelee, mutta kynttilänvalo heilahtelee vedosta ja luo vain harmahtavia varjoja niille. Fiikka näyttää kovin hennolta, pieneltä ja avuttomalta ja kumminkin hän on Marcuksen ainoa ankkuri tällä hetkellä — ja tämän ankkurin täytyy kestää. Oliko hän ennen huomannut, kuinka Fiikan ääni on itse asiassa alakuloinen? Ainako siinä on ollut tuo hieno surunvoittoinen helähdys sanojen lopussa? Fiikka on murheissaan hänen vuokseen, haluaa häntä lohduttaa, — tukea hänen suuressa kurjuudessaan. Mutta lohdutus ja tuki eivät riitä, kun kaikki helvetin vallat riehuvat hänen sielussaan ja pimeys, paljon suurempi kuin tämä syksyisen yön pimeys, uhkaa hänen lähellään. Fiikan täytyy rakastaa häntä, täytyy, Marcus pakottaa hänet — ellei —

»Fiikka, minä otan pistoolini ja ammun itseni —.»

Fiikka ei edes liikahda, hän tarttuu sitten kumminkin molemmin käsin Marcuksen vaaleaan päähän, siinä hiukset ovat hikisinä suortuvina liimautuneet otsalle —

kääntää hänen kasvonsa puoleensa, pakottaa katsomaan itseensä ja sanoo levollisesti ja tyynnytellen:

»Nyt ei ole aika leikkiä teatteria, rakkaani. — Näytelmä on lopussa ja esirippu vedetty eteen. Tämä on meidän kahden selvitettävä keskenämme. Marcus, oma mieheni, meidän on kannettava tämä rohkeasti yhdessä. Ja minä kestän, kestän Jumalan avulla. Siksi, että minä rakastan sinua.»

»Sinä rakastat — onko se totta? Onko se varmasti totta? Vielä tämän jälkeen voit rakastaa ja uskoa minuun?»

»Minä rakastan sinua.»

Fiikka painaa Marcuksen pään sydäntään vasten kuin suojellen häntä heitä ympäröivältä pimeydeltä. — Sinä yönä, omana hääyönään Fiikka Kuhlström kasvaa vasta täysi-ikäiseksi kypsäksi naiseksi ja äidiksi — omalle miehelleen. Mutta hän ei voi estää, että kyyneleitä alkaa kummuta hänen suljettujen silmäluomiensa alta esille, hän koettaa painaa kyynelet alas, mutta ei jaksa ja ne tipahtelevat kuumina Marcuksen kasvoille.

»Fiikka, Fiikka — sinähän itket? Pettymyksestäkö —?»

»Ei, Marcus, säälistä, säälistä sinua kohtaan. Mitä sinä olet mahtanut kärsiä, rakkaani.»

Fiikka säälii häntä, käväisee nuoren englantilaisen uupuneissa aivoissa, joissa itsesyytökset ja tuska ovat kiduttaneet häntä nämä viimeiset pitkät tunnit. Hän vetäisee äkkiä Fiikan vielä lujemmin puoleensa ja jupisee:

»Auta, auta! Auta minua — sinä rakas — ethän jätä minua —?»

Missä on ylpeytesi, Marcus Wright —?

— — —

Kun Marcus on nukahtanut vihdoin viimein voipuneena päivän koitteessa ja harmaan sateisen aamun valostaessa hieman tätä hienoa hotellihuonetta, valvoo Fiikka ja ajattelee. —

Rohkeutta, rohkeutta, oli vanha isä kuiskannut hänelle tänä päivänä, hänen suurena kunniapäivänään ja silloin se oli ollut hänestä turhaa. Onnea hän oli tahtonut kuulla toivotettavan, koska oli kulkemassa onnea kohti, joka oli tämä mies. Ja nyt. Hänen ikävänsä ja lahjansa, jotka hän oli tänä yönä kurkottanut hellin avoimin käsin häntä kohti — ne lepäävät kuin tuo hajalle mennyt morsiuskukkavihko tuossa pöydän edessä lattialla. Hänen vastavihitty aviomiehensä ei voinut ottaa niitä vastaan — koska oli huimassa nuoruudessaan tuhlannut pois oman kalliin perintöosansa, joka elämän aamussa talletetaan jokaiselle nuorelle miehelle. Hän oli tuhlannut sen pois rikkaan miehen hemmoiteltuna poikana, joka tahtoi kokea kaikki, saada kaikki, nauttia kaikki, tyhjentää pikarin pohjaan asti. Ja tässä hän nyt on. Nukkuu tuossa uupuneena synnintuntoon ja itsesoimauksiin sekä nöyryytykseen, joka oli tukehduttaa hänet. Entä Fiikka itse —?

»Rakkaus on lain täyttämys», sanoi mummo Motti sil-

loin kerran. Rakkaus. Kun kaikki menee murskaksi yhtenä ainoana yönä — kaikki, mihin on uskonut ja luottanut ja jota on ihaillut ja jolle on pystyttänyt suorastaan alttarin sydämessään. Tämäkö on elämässä hänen arpansa ja osansa — aina pettyä — aina jäädä vaille sitä, mitä etsii ja kaipaa. Rakkaus ei koskaan petä —. Eikö koskaan —?

Ei. Hänen on rakastettava oma miehensä lämpimäksi — hänen on kannettava kauniisti ristinsä, joka tänä yönä on asetettu hänen hartioilleen, vastuu toisesta ihmisestä. Rakkaus on muutakin kuin suudelmia ja tunnekuohua ja omistamista — se on jatkuvaa antamista, kestämistä ja luottamista toiseen kaiken uhalla.

»Kuinka elämä on sittenkin kauhean vaikeaa», huoahtaa nuori Frederica Wright —. »Kunpa minulle annettaisiin kylliksi viisautta, kärsivällisyyttä ja — hellyyttä.»

XXIX

Jalosäätyinen Frederica Wright laskeutuu Markovillan avokuistilta alas puistoaukeamalle. On kaunis elokuun iltapäivä v. 1853.

Kaikki on valmista vieraiden saapua. Pietarista tuotetut kukka-asetelmat ovat paikoillaan, kynttiläkruunujen uudet kynttilät odottelevat sytyttäjäänsä, talon pääsalin parkettilattia kiilloitettu illan tanssiaisia varten. Talousrakennuksesta on kannettu höyryävät ruokapadat ja kylmäruokavadit päärakennuksen keittiöön, jossa kuharkka, kokkipojat ja kalskänkkari ovat alkaneet työnsä, kaiken viimeistelyn, koristamisen ja pöydänkattamisen väljässä ja upeassa suuremmassa ruokasalissa. Hopealautasille on tietysti jo asetettu kylmä, keitetty sampi sitruunaviipaleiden, smetanan ja punaisina pilkkuina hohtavien katkarapujen kera — siinä on vieressä kananpoika-asetit paahdettujen maissintähkien keskellä, on porsaanpaistit linssien, omenalohkojen sekä kirpeiden punaisten granaattiomenien ympäröimänä, on savustettuja nahkiaisia ja silavanrasvaista ankeriasta — on kaviaaria, hummeria — ja sitten hedelmiä kokonai-

sia vuoria, arbuuseja kaukaa Krimiltä, makeita Krimin omenia sekä mustanpuunomenia, joiden mehevä herkullinen sisus on kuin keltaista nahkaa. Oh, kaikkea on ylenpalttisesti, sillä talonherra sir Marcus Wright pitää hyvästä ruoasta ja jaloista viineistä. Onkohan hovimestari muistanut panna champagne-pullojen ympärille paljon jäätä?

Vaikka sodan varjo jo häälyy Euroopan yllä, tuntuu tämä syyskesän iltapäivä ihmeen turvalliselta ja kodikkaalta. Värilasilyhdyt keinahtelevat hauskasti tummanvihreässä lehvistössä ja valaisevat kahden puolen ajotietä portilta kartanoon. Tänä iltana myöhemmällä ammutaan taas raketteja, soudellaan koristetuissa veneissä Huusniemen lahdella tervassoihtujen valossa, soitetaan taffelipianoa ja tanssitaan écossaisea sekä poloneesia. Gotthard Diebergin soittokunta oli tilattu kaupungista huolehtimaan tanssimusiikista. Tuo pitkähiuksinen musikantti oli vast'ikään tullut Viipuriin ja oli hyvin muodissa.

Hovimestari ja talousmamselli hoitaisivat kyllä kaiken, mutta pelkästään jo esivalmistelut, tieto siitä, että illallispöytää katetaan parhaillaan ja kukkia asetellaan maljakoihin, hermostuttaa, ennenkuin alkaa illan hauskin osa, mieleisten vieraiden odotteleminen. Siksi tällainen pieni hiljainen tuokio ennen juhlaa virkistää ja korvaa levon. Syksyn leudossa illassa, kun ei ole vielä pimeä, vasta auringonlaskun aika, voi ikäänkuin järjestää myös omat ajatuksensa kuntoon juhlaa varten.

Hän kävelee hitain askelin polkua alas rantaan ja pysähtyy laiturille.

Siinä kivien välissä aivan veden rajassa kasvaa punaista rantakukkaa kokonainen ryhmä. Ehkä näyttäisivät kauniilta nuo rantakukat isossa savimaljassa lattialla, esimerkiksi kuistilla, lasikuistilla, joka oli talvipuutarhana, mutta tänä iltana siellä on buffetti, mistä saa virkistysjuomia ja makeisia. Mutta ei ehkä sentään. Kukaan ei koristanut oikeilla luonnonkukilla huoneitaan, tekokukkia piti olla, siksi, että ne olivat kalliimpia ja niihin saattoi pirskottaa mieleistään hajuvettä. Mutta toisaalta, saattaisi olla tosiaankin erikoista, jos Fiikka Wright hirviäisi rikkoa muodin ja tuoda suuriin baaleihinsa yksinkertaisia villikukkia rannalta...

Nuori nainen, jota nämä kuluneet vuodet ovat pidelleet hyvin hellävaroen, hän on jäänyt hoikaksi ja tullut päinvastoin yhä kauniimmaksi, koska hänestä henkii kypsän naisen sulokas varmuus omasta viehätyksestään — hymähtää ja suuntaa katseensa ihastuksesta huokaisten yli kimaltelevan veden. Kuinka ihana iltapäivä — kaikki on juuri tällä hetkellä aivan hurmaavaa. Tämä tuttu ympäristö, tämä turvallisuus, rauha ja hyväätekevä hiljaisuus — kuivaneiden kaislojen kahina, laineiden liplatus veneenkylkiä vasten, kalan pulskahdus vedessä, kuihtuvan kortteen väkevä lemu. Ja tuolla kaukana syyssinisen lahden takana häämöttävä kaupunki — auringonlaskuinen Viipuri, jonka tornit kohoavat sinistä ilmaa vasten ja jonka ikkunat ehkä paraikaa palavat

tulisena lieskana, ikäänkuin koko kaupunki liekehtisi päivänlaskun roihussa. — Linna saarellaan harmaana varjona — Pikiruukin ranta estää sitä oikein näkymästä... Kovin veripunainen onkin tänä ehtoona auringonlasku. Se ennustaa lämmintä säätä tahi — sotaa.

Sotaa. Kunpa sota ei tulisi tänne asti — tahi jospa sota ei tulekaan. — Venäjän ja Turkin selkkauksesta, josta puhutaan, saattoi tulla maailmanpalo, jos Ranska ja Englanti liittyisivät siihen Turkin puolelle. Gasetat olivat täynnä tätä uutista. Kaikki ihmiset puhuivat siitä — levottomuus tuntui uhkaavan suorastaan ilmassa.

Hän huokaa uudelleen, niin hänen sydäntään ahdistaa, on ahdistanut jo monta päivää, vaikka hän ei ole halunnut sitä ajatella. Ehkä siksi on hyvä, että ystävät tulevat tänä iltana tänne — että edes hetkeksi voisi unohtaa huolien painon. Jos Englanti julistaa sodan Venäjälle — mitä se merkitsee heille — lähtöä Viipurista, koska Marcus on englantilainen. Lähtöä täältä kauniista Markovillasta, johon hän on niin kiintynyt.

Kunpa koko maailma jäisi juuri tämän ympyrän ulkopuolelle, maailma, missä vallitsee alituinen rauhattomuus, pelko, väkivalta, kateus ja viha. Kunpa ihmisellä olisi mahti piirtää ylitsepääsemätön käyrä itsensä ja omiensa suojaksi kaikkea pahaa vastaan, sillä hänen maailmansa muodostaa tämä lahti, tämä niemi Huusniemen takana, tämä puisto, kaunis vaalea yksikerroksinen rakennus sen keskellä, jolle he ovat antaneet vanhan sopimuksen mukaisesti nimeksi Markovilla, — tuo

kaupunki tuolla kimmeltävän veden takana, tuo rakas kaupunki. Ne hän haluaisi aina säilyttää itsellään, voidakseen olla täysin onnellinen.

Täysin onnellinen? Eiköhän se ollut liikaa sanottu. Onko hän onnellinen siis — nyt?

Fiikka jää pohtimaan tuota asiaa ja sitten hän pudistaa hitaasti päätään. On ja ei ole.

Nämä vuodet täällä Markovillassa ovat olleet hänelle kyllä aivan ihmeelliset. Hänelle on kaksin käsin annettu kaikki se, mitä joku nuori ihminen voisi pitää suurimpana onnenaan — rahaa, ylellisyyttä, kauniita vaatteita, ulkomaanmatkoja, koruja ja — juhlia. Hän ei olisi voinut ennen nuorena tyttönä rohkeimmissa unissaankaan kuvitella mitään tällaista, minkälaista on rikkaan ihmisen elämä. Huoletonta, ainoana huolena pukeutuminen, jossa auttoi kamarineiti — ajankuluttaminen, ikävystymisen karkoittaminen, jossa hänellä oli apunaan Marcus, hänen miehensä ja elämänkumppaninsa. Milloin ei ollut soupéta heillä tahi baaleja kuten tänä iltana, oli assemblée kreivitär Steven-Steinheilillä joko hänen kaupunkitalossaan Karjaportinkadun päässä tahi Saarelassa maahovilla — sitten Hackmanin konsulinnan thé-dansant Herttualassa tahi Jaenischillä kortti-ilta.

Mutta Marcus ei ollut vieläkään tyytyväinen. Hän ikävöi aina jonnekin. Italiasta hän ikävöi Sveitsiin, Sveitsistä Pariisiin, Pariisista kiireenvilkkaa Suomeen Viipuriin, Viipurista Englantiin ja Englannista sumuisen kostean syksyn tullen Rivieralle. He olivat olleet alituisesti

matkoilla. Kotona taas oli melkein aina ollut vieraskutsuja. Tuntui siltä kuin Marcuksella olisi ollut melkein hätä kuluttaa vain aika nopeasti loppuun, tuhlata sitä, kuten antoi rahan virrata.

Fiikka olisi taas joskus pidellyt jonkin hetken kaunista tunnelmaa tuokion itsellään kuin kädessään, sitä käännellen ja ihaillen, mutta ei. Marcus tahtoi, että aina piti kiirehtiä johonkin, vuodet olivat siten kiitäneet heidän ohitseen niin, että montakaan päivää tahi viikkoa niistä ei ollut jäänyt mieleen. Marcus oli aina kuin kilpa-ajoissa ajan kanssa ja halusi voittaa. Hän kuin pelkäsi jotakin — vanhuuttako vai kuolemaa? Mutta eihän ihminen koskaan pääsisi pakoon vanhuutta yhtä vähän kuin kuolemaakaan. Isä, kollegiasessori oli kuollut edellisenä vuonna äkkiä Helsingin matkallaan ja lepäsi haudattuna Helsingissä. Mummo Motti on myöskin poissa — nukkunut kaikista huolistaan ja raihnaudestaan jo yhdeksän vuotta sitten.

Fiikka alkaa hymyillä haikeasti. Mummo Mottia hän kaipasi useasti, joskus kun elämä painoi häntä — mummon vapaata luontevuutta, hänen leppoisaa, hiukan korkean kimakkaa ääntään ja hänen nasevia huomautuksiaan. Mummo Motti oli sittenkin ollut suuren tyylin ihminen, oma itsensä loppuun asti. Rohkea ja pelkäämätön sekä viisas.

Kuinka kävi sille pastorille, joka oli Tortte tädin kutsumana saapunut sairaan luokse puhumaan katumisen välttämättömyydestä. Fiikka muistaa sen päivän yhä.

Kuinka mummo katsoi nuorta pastoria siniharmaissa silmissään pieni terävä välähdys ja sanoi:

»A mittää suurempaa syntii mie en oo tehnt kui ne, jotka jo näkkyyt teiä kirkonkirjoissaanna — en mie oo varastant enkä tappant kettää...

»Mutta matami ei pääse taivaaseen, ellei myönnä olevansa vikapää kaikkeen suureen syntiin — asetu ryövärin paikalle...» nuori pappi katseli melkein säälien tuota vanhaa naista, joka kasvot vahanvalkoisina, kuolemanvarjot silmäkulmissa makasi siinä leveässä entisessä yhteissängyssä eikä osoittanut katumuksen merkkiäkään.

»Vai ryöväriks työ jo meinaatta miut panna — ei nii millää. Älkää työ, hyvä pastor, haastelko joutavii. Paljo suurempii syntisii on olt ja on, kui mie. Ne nuoruuvensynnit mie tein rakkauvvest ja ooha mie ne katunt ja tunnustant — vaik en mie iha niitäkää tukkunaa oo surt. Ja korjasha se mei Juhana siit miut...

»Voi, voi matami hyvä, mikä itsepyhyys teidän suunne kautta puhuu», pastori ojentaa torjuvasti kätensä.

»Miekö itsepyhä», matami alkoi väsyä ja tuskastua, punastui hetkiseksi kiihtymyksestä, mutta hillitsi vielä itsensä — »voi, voi pastor teiä kanssaanna — pittääks miu valehella Jumala ies ja sannoo, jot mie oon suurin syntine, mitä on olemas, ku mie en tunne isse sellane kuiteskaa olevan. Ooha mie syntine — syntinehä mie oon, eik se riitä?»

»Se ei riitä», vakuutti pastori.

»No, siit mie en maha mittää — vaa kyl Hää tietää. Ja nyt minnuu alkaakii jo nii raukoo, jottahan. Kuulkaaha työ pastor, työ ootta viel nuor mies, mut koha käyttä yhtä paljo elämäkiertokouluu ku mie, ni siit jo työkii ymmärrättä ja tuutta viisaammaks — ei ne papinkoulut yksinnää riitä. Jumala ja Hänen ainoo poikasa Jeesus, Hyö päästäävät tahi sittoovat — että työ eikä kukkaa ihmine, vaik olkoo kui oppint pappi. Mie oonkii Hyvä Jumala huomas.»

Ja siihen asia sai jäädä. Mummossa oli ryhtiä loppuun asti. Hän kohtasi sen pelkäämättä, melkein iloisena ja Fiikalle hän sanoi:

»A se onkii lustii, myö ku mei Juhana kans taas tavataa ja nähhää siu äitiiskii, Viikka. Sie laps, sie oot olt mummois syvänsirkkune — kunniaa sie oot vaa tuottant miule, sie —»

Ja sitten hän oli koettanut vielä neuvoa Fiikkaa, vaikka ääni oli alkanut uupua ja kuului enää kuiskauksena, niin että Fiikan oli pitänyt panna korvansa kuolevan suun eteen:

»Viikka, rientäkää — toisillenna kunniaa teke-mää — sie ja siu — mieheis, — nii — minnuu — neuvo aikonaa — miu äitiin — ja nyt mie sinnuu... Ja siit — onnii — ja lyyk-kyy vaa — Viikka.»

— — —

Mummo oli pitänyt Marcuksesta. Ja oikeastaan Fiikan avioliitto Marcus Wrightin kanssa oli ollut onnellinen,

sillä hauskempaa matkatoveria elämän kaleeseissa ei Fiikka olisi löytänyt mistään. He sopivat hyvin yhteen — viihtyivät toistensa seurassa — Marcus oli huomaavainen, hyvä. Mutta mitään kuumaa onnea hän ei ollut saanut. Eikä lapsia heillä ollut. Eivät mitkään pienet innokkaat lapsenjalat tulisi koskaan juoksemaan tämän kauniin Markovillan hiekoitettuja käytäviä, Marcus Wright ei saisi nimensä perijää.

Mutta lisäksi puuttui vielä jotakin muuta. Fiikka ei ollut päässyt syventymään ja kasvamaan. Tämä päiväperhosen elämä, jota hän Marcuksen tahdosta oli joutunut viettämään vuodesta vuoteen, tympäisi toisinaan häntä. Juhlat, alituiset juhlat väsyttivät ja kyllästyttivät, alituinen seurustelu, vaikka kysymyksessä olivat hyvät ystävät. Joskus hän ikävöi äärettömästi kodikkaita kahdenkeskisiä takkavalkeailtoja täällä omassa Markovillassa, jonka seinillä oli kalliita flaamilaisia gobeliineja ja suurten mestarien maalauksia — jossa jokainen yksityiskohta oli taiteilijan käsialaa. Sellainen rauhallinen yhdessäolo olisi ollut hänelle suorastaan lahja. He olisivat saaneet puhella kaikesta, oppia tuntemaan paremmin toisiaan, — oli niin paljon sellaista, josta Fiikka olisi halunnut haastella Marcukselle. Mutta mitään sellaista iltaa ei tullut. Nyt, kun hänellä olisi ollut varaa pitää päivät pääksytysten vaikka takkavalkeaa, nyt heillä ei ollut aikaa istua sen edessä. Ja silloin köyhinä vuosina ylhäällä Vahtitorninkadulla lanko Tamelanderin talossa se oli ollut melkein toteutumaton haave,

juhlallinen ylellisyys. Fiikka oli saanut taaskin siis enemmän kuin kykeni ottamaan vastaan. Eihän hän syyttänyt Marcusta — mutta —

Siksi hän monesti niinä harvoina hetkinä, jolloin hänellä oli aikaa omalle itselleen, ajatuksissaan jutteli Marcuksen kanssa, itse esitti kysymyksen ja itse kuvitellen olevansa Marcus, vastasi siihen. Tällaisia valveunikeskusteluja hänellä oli ollut useinkin näiden vuosien aikana. Marcus olisi nauranut niille, jos olisi aavistanut. Näissä hänen unissaan Marcus oli aina viisas ja syvällinen ja ajatteli paljon elämää. Hän oli toisenlainen Marcus kuin se, jonka vierellä hän ajoi umpivaunuissa teatterinäytäntöön kaupunkiin tahi Herttualaan Hackmaneille, ja joka istui häntä vastapäätä murkinalla aina aamuisin heidän omassa kodikkaassa pienemmässä ruokasalissaan. Tämä elävä Marcus jäi hänelle jollakin tavalla yhä vieraammaksi vuosi vuodelta, mutta hänen omien ajatustensa luomus Uni-Marcus läheiseksi ja rakkaaksi. Hän ei halunnut myöntää edes itselleen, että se mies, jonka kanssa hän oli aikoinaan mennyt naimisiin riemu mielessään, olikin ehkä pinnallinen ja huvittelunhaluinen, tyypillinen englantilainen yläluokan rikas mies. Marcus oli kasvatettu rikkauteen jo lapsuudestaan, hänelle se oli ainoata oikeata todellisuutta. Suvun entiset päärit olivat antaneet rahan virrata, miksi hänen olisi pitänyt ryhtyä sitä säästämään tahi erikoisesti kartuttamaan. Ja kun Fiikka joskus arasti huomautti suurista menoista, Marcus kohautti nauraen hartioitaan ja

moitti häntä siitä, että hänestä kuulsi muka oikea pesunkestävä »kleinbürgerei» poroporvarillisuus. Herrasmiehelle ei kuulunut olla saita.

— — —

Heidän avioliittonsa oli oikeastaan onnistunut paremmin kuin Fiikka silloin heidän surullisena hääyönään oli uskaltanut edes toivoakaan. Marcus kunnioitti ja luotti vaimoonsa, mutta kaiken muun eteen heidän suhteessaan oli vedetty kuin verho, eivätkä he myöskään koskaan puhuneet siitä. Se oli kuin satujen ritari Siniparran kammio, jonka avaimen he olivat yhdessä piiloittaneet. Ja ollakseen rehellinen itselleen, Fiikan on myönnettävä eräs asia — hän huoahtaa hyvin syvään, hänen sydämensä ympärillä on kuin rautavanne, — hänen omasta ehjästä kokonaisesta naisenonnestaan puuttui jotakin, mutta ei koskaan hän antanut Marcuksen huomata olevansa onneton.

Hän oli omasta mielestään kuin nukke, jonka ylle puettiin aina uusia ja yhä hienompia krinoliinihameita, jonka mustat hiukset kammattiin viimeisen muodin mukaan sileästi korville jakauksen kahden puolen — nukke, jota tanssitettiin ja joka teki kaikki, mitä toivottiin sen tekevän, kun painoi vain jotain vieteriä, salaista vieteriä siinä. Se pani silmänsäkin umpeen kuuliaisesti, kun sen asetti selälleen. — Suuri tunne, missä se oli? Missä se huimaava onnellisuus, jonka portilla hän oli jo luullut seisovansa, sinä ihmeellisenä keväänä täällä

Huusniemen metsässä Marcuksen kanssa. Portti johti suureen, hyvinhoidettuun puistoon, joka olikin niin laaja, että he siellä eksyivät toisistaan. Oliko Fiikassa myös syytä? Oliko hän ollut sittenkin liian arka ja liian nuori ja lapsellinen? Mutta olihan hän koettanut parastaan — oli tahtonut etsiä tietä Marcuksen luokse — ei ollut vain löytänyt — vielä. Vai oliko sitä tietä olemassakaan? Koettiko Marcus tällä kiireellä ja alituisella juhlinnalla huumata itsensä, estää itsensä ajattelemasta mitään?

»Rakastamasa miehe keral maistuu suola ja leipäkii parhaalt herkult», — näin oli mummo Motti sanonut äidille silloin, kun oli ollut puhetta Fiikasta — äiti oli kerran kertonut eräänä herkkänä iltahämärän hetkenä, kun he olivat istuneet kahden.

Fiikkahan rakastaa Marcusta ja on kiitollinen hänelle tästä kauniista kodista ja tästä loisteliaasta elämästä, johon Marcus on hänet vienyt, miksi hän siis napisee ja tuntee, että elämä on jäänyt sittenkin velkaa hänelle jostakin.

Heillä ei ole lapsia — hänellä ja Marcuksella, he ovat vain kaksi matkakumppania elämänkaleeseissa. Ida, ensimmäisen miehensä tytär, Fiikalla on luonaan — Ida on nyt lähes kahdenkymmenen ikäinen nuori neito — pieni mustasilmäinen ja pyöreä — tullut isoisä Mottiin. Emil poika kuoli ehdittyään viisivuotiaaksi — Emiliä Marcuskin suri. Fiikka on oikeastaan jo vanha nainen seitsemänneljättävuotiaana, koska hänellä oli naimaikäinen tytär. Idan vuoksi hän oli alistunut näihin juhliin myös-

kin, — jotta Ida saisi huvia ja kohtaisi jonkun, josta voisi pitää... Mutta Ida Tamelander ei ollut kaunis, hänen kiltti tyttärensä...

— — —

Joku panee kädet hänen silmilleen takaapäin ja vetäisee hänet luokseen. Marcus. Hurmaava, vastustamaton Marcus. Fiikka ei voi estää, että hänen suonensa alkavat ensin melkein kuumeisesti tykyttää, pelkkä Marcuksen kädenkosketus soutaa hänen veressään pitkän aikaa, tajusiko Marcus sen?

Marcus Wright painaa kasvonsa vaimonsa mustiin, pehmeisiin hiuksiin, joita suojelee tuulelta ohut valkea harso, ja mumisee:

»Sinä tuoksut niin hyvälle, Fiikka. Mitä hajuvettä se on?» Sitten hän etäännyttää hänet ja jatkaa: »Darling, vieraat ovat tuossa tuokiossa täällä ja hänen armonsa, hovinrouva, haaveilee rannalla. Mitä panet yllesi, Fiikka, sen uuden leninginkö, joka tuli eilen Pietarista ja missä on kokonaista kolme vannetta? Haluan, että kaunista vaimoani ihaillaan taas tänä iltana.»

Taas tuo kevyt sievä kohteliaisuus, joka pyyhkäisee pois äskeisen lämmön ja odotuksen. Fiikka kääntyy mieheensä pieni ryppy silmäkulmassaan ja katsoo häntä arvostellen.

Marcus on pitkä ja komea — yhä vielä, ja huoliteltu. Hän on pukeutunut jo iltaa varten hännystakkiin. Hänen vaaleassa tukassaan kiiltää ohimoilla jo hieman har-

maata, hänen ennen niin vaalea ihonsa on käynyt punertavaksi, siinä on poskissa ja nenässä katkennut verisuonia — suun kahden puolen olevat syvät vaot hukkuvat viiksiin ja vaaleankellertävään poskipartaan. Suu on veltto ja silmien alla suuret pussit. Marcuksen kasvot näyttävät vanhoilta ja kuluneilta. Ja kumminkin, jos Marcus ojentaisi hänelle pikkusormensa, Fiikka olisi aivan heikko onnesta. Hänen omat ajatuksensa ja tahtonsa vajoaisivat heti hiekkaan hänen jaloksiinsa.

»Steven-Steinheilit lähettivät lakeijansa mukana hovinsa kasvihuoneesta ensimmäisen kypsän viinirypäletertun, Fiikka», Marcuksen ääni on muuttunut asialliseksi, sitten hän alkaa kävellä edestakaisin laiturilla, — »Saarelan kasvihuoneessa viljellään viinirypäleitä ja persikoita. Ajattele, meidän täytyy kokeilla niitä myös täällä Markovillassa, menestyisivätkö ne.»

»Siitä voisit saada uuden harrastuksen», Fiikan hymy on epävarma — »mutta entä, jos tulee sota —?»

Marcuksen otsalle nousee hetkeksi pilvi, sitten hän huitaisee kättään, ikäänkuin sillä karkoittaakseen sen:

»Ei, sotaa ei synny, usko minua. Keisari Nikolai on liian mahtava ja mitä muuta Eurooppaa liikuttaa, mitä Turkissa tapahtuu.»

»Juuri siksi, että Venäjä on liian mahtava», Fiikka yrittää heikosti.

Marcus näyttää tyytymättömältä ja hänen huulensa vetäytyy hieman eteenpäin:

»Ajattele pukujasi ja korujasi, Fiikka — ja sitä, kuin-

ka kutsusi onnistuvat — anna miesten hoitaa politiikka. Meille ei tapahdu yhtään mitään, saat uskoa ja ensi vuonna voin tarjota sinulle ensimmäisen Markovillassa kypsyneen persikan, hyvä rouva.»

Fiikka koettaa nauraa karkoittaakseen sen pienen kireän tunnelman heidän väliltään. Samassa ilmestyy kamarineiti laiturin päähän rannalle:

»Ladyä odottaa kuuma kylpy ja frisörskä on saapunut jo kaupungista.»

»Hänen armonsa tottelee kai ainakin nyt», Marcuksen silmät siristyvät, mutta vaikka hänen äänensä on leikillinen, hän on tyytymätön jostakin, tuntee Fiikka.

XXX

Illalla soupélla keskustellaan kaikista viimeaikaisista tapahtumista. Kauppaneuvos Johan Fredrik Hackman, matala lempeännäköinen, tiukkasuinen mies, jonka harmaa tukka on kammattu sileästi otsalta sivulle päin ja jolla on vielä Nikolai I:n aikainen poskiparta, sitä herrasmiehet niin Venäjällä kuin Suomessakin jäljittelivät, puhuu mieliaiheestaan Viipurin teatterista.

»Teatteritalo saatiin onneksi korjatuksi kaksi vuotta takaperin, mutta mitä hyötyä siitä on, jos tulee sota.»

»Veli Hackman puhuu sodasta selviönä», puuttuu puheeseen rovasti Tesche, jolla on vastarakennettu puutalo uudessa Salakkalahden kaupunginosassa ensimmäisellä Rantakadulla ja joka mielellään teki vastaväitteitä.

»Siitä tulee sota, vai mitä herra kreivi arvelee?» kauppaneuvos suuntaa terävän katseen pöydän yli Saarelan kreiviin Nikolai Steven-Steinheiliin.

Puhuteltu, komea ja paahtunut, valikoi huolellisesti lautaselleen sakuskaa, jota livreepukuiset lakeijat tarjoilevat, ja antaa merkin, että hänen sampanjalasinsa saa täyttää uudelleen. Sitten vasta hän näyttää

tajuavan kauppaneuvoksen tarkoittaneen kyselyillään häntä ja vastaa hieman hitaasti:

»Oletettavasti, koska sota on jo käynnissä Etelässä. Ja on vain ajankysymys, milloin muut suurvallat yhtyvät siihen.»

Seurue hätkähtää.

Illan rattoisuus ja salista kuuluva ranskalaisen katrillin houkutteleva rytmi kaikkoavat saavuttamattomiin. Se pelko, jota on koetettu piiloitella koko illan tässä upeassa ruokasalissa, missä hopeat välkehtivät kynttilöiden loisteessa ja missä hienot arvokkaat herrat ja heidän krinoliinihameisiin pyntätyt rouvansa ovat ryhmittyneet rupattelunurkkauksiin pienten pöytien ympärille sillä aikaa, kun lakeijat kiertävät ympäri kantaen keskilattialta olevalta pöydältä herkkuja, se pelko valtaa julkeasti parhaan paikan. —

»Kuinkas meille sitten käy?» tämän kysymyksen heittää uuninvierussohvasta lukionrehtori Wilhelm Ahrenberg omaan kuivaan, hieman töksähtelevään tapaansa.

Kreivi Nikolai kohauttaa olkapäitään ja nurpistaa suutaan:

»Tjaah. Niillä on onneksi muuta tekemistä ja muualla toistaiseksi, niin että ne eivät toivottavasti ensi hätään muista Suomea.»

»Minä olin Helsingissä perjantaina», selittää kauppias Jaenisch, »liikematkalla, ja aivan hämmästyin. Siellä on yhä sellaisia idealisteja, jotka elättävät toiveajattelua, että Suomi muka tämän sodan kautta vapautuisi Venä-

jästä ja liittyisi takaisin Ruotsiin — Englannin ja Ranskan avulla.»

»Se on taas sitä Euroopan tasapainopolitiikkaa», murahtaa kauppias Paul Wahl, häntä karahteerattiin myös konsuliksi, koska hänestä oli tehty Hampurin konsuli. Hän on juuri astunut isosta salista talonrouva käsipuolessaan ja kiittää häntä viimeisestä écossaisesesta syvään kumartaen.

»Me emme halua liittyä Ruotsiin, sillä meillä on nyt autonomia...», kauppaneuvos Hackman on puhunut nopeasti ja hiukan kiihtyneenä, vaikka hän yleensä on tunnettu maltillisuudestaan.

»Ja tsaarin asettamat santarmiurkkijat joka nurkassa», Ahrenberg vetää harmaiden liiviensä taskusta esille nuuskarasiansa ja nuuskaa. Sitten hän yskäisee selvittääkseen ääntään ja nuuskaa uudelleen.

»Mutta veli Ahrenbergin täytyy myöntää myös, että Ruotsi ei ole tarpeeksi mahtava suojellakseen Suomea, jos myrsky tosiaankin uudelleen sitten — senjälkeen yllättäisi ja siinä olisimme taas», Hackman on noussut kävelemään ja antaa kädenliikkeillä pontta sanoilleen. »Se on yliaikansa elänyttä naiivia idealismia, sanon minä.»

»Tietenkin me haluamme elää syrjässä selkkauksilta», ehättää lukionrehtori ja vilkaisee pariin venäläiseen majuriin, jotka ovat pysähtyneet ovensuuhun kuuntelemaan keskustelua, — »ja Ruotsikin tekisi viisaammin, jos yrittäisi pysytellä syrjässä ja puolueettomana.»

»Nämä Bernadottet kuuluvat olevan viisaampia kuin entiset Ruotsin kuninkaat — joutuihan entinen kuningasvainaja Kaarle haistelemaan ruutia Napoleonin sodissa», rovasti Tesche yrittää sovitella tällä kertaa. Hänkin on huomannut venäläiset upseerit, jotka ymmärsivät tietenkin hyvin saksaa...

»Viisaampia? — Oskar I tuntuu liittyvän juuri Englantiin», keskeyttää kreivi Nikolai kiivaasti. »Vaikka koko juttu on tyhmän Menšikovin työtä. Ellei hän olisi esittänyt keisari Nikolain vaatimuksia niin röyhkeästi Turkin sulttaanille — olisi skisma vältetty.»

Fiikka on huomannut toisten levottomuuden ja astahtaa kiireesti toisen majurin luokse, hän on majuri Vasili Belevsky, entisen Henriette Jaenischin aviomies, — rouva Henriette rientää myös siihen. Ja molemmat parit häviävät tanssisaliin.

»Mitä herra kreivi sanoo Moldaun ja Valakian miehityksestä?» Ahrenbergin silmät tuikkivat uteliaina tuuheiden kulmakarvojen suojasta. Tällaisesta hän piti, keskustelusta, jossa väläyteltiin maailmanpolitiikkaa. Nämä itsetietoiset kauppaherrat puhuivat aina kaikissa juhlissa vain ruplista, tullimaksuista ja liikevoitoista.

»Se oli suurin järjettömyys, mitä voidaan ajatella», huutaa ruokapöydän luota konsuli Wahl, — »minun on täytynyt peruuttaa pari metsäkauppaa Varkaudessa, sillä eihän ole takuita, että saan lautani isoille merille kyllin nopeasti. Ja kahvin ja teen hinnat kohoavat, saattehan nähdä.»

»Kahvi, tee ja metsät sekä laudat», jupisee Ahrenberg itsekseen — »siinä ne tulivat taas esille». Ääneen hän sanoo, kääntyen Saarelan kreiviin, johdattaakseen keskustelun toivomaansa suuntaan:

»Entä, joutuuko serra kreivi rintamalle, jos paukahtaa?»

Saarelan tarmokas kreivitär Helena on pysähtynyt poikansa tuolin viereen ja vastaa heiluttaen viuhkallaan viileyttä niin kreiville kuin itselleenkin:

»Kuinka?» kreivittären silmissä välähtää, — hän oli kuuluisa sanavalmiudestaan ja päättäväisyydestään, jota ei uskoisi hänen hyvinvoivasta pehmeästä olemuksestaan — »poikaniko rintamalle? Rakas rehtori, hänen isänsä sai aikoinaan Napoleonin Venäjän retkeltä niin kalliin muistolahjan, että luulisi sen riittävän yhden perheen osalta...»

»Rouva äitini tarkoittaa isäni hopeaista kurkkutorvea», kreivin nauru säestää tätä huomautusta, mutta hymy, jonka hän kohdistaa kreivittärelle, on kaunis.

Syntyy pieni kiusallinen äänettömyys, jonka keskeyttää talonherra Sir Marcus Wright.

»Ilta on tarpeeksi pimennyt, arvoisat vieraani — olen rakkaan vaimoni kanssa suunnitellut venetsialaisen barcarolen. Veneet ovat laiturin vieressä, niiden tuhtoihin on kiinnitetty tervassoihtuja. Souturetki kuutamolla — mitä arvelette? On turha pohtia asioita, joille emme me mitään mahda.»

Vieraat nousevat kuuliaisesti, pikemmin kohteliaisuu-

desta. Joskus muulloin tämä keksintö olisi herättänyt hilpeätä ihastusta, mutta nyt varsinkin vanhemmat herrat olisivat mieluummin jääneet totilasin ääreen sisälle jatkamaan keskustelua. Mutta ei voitu muuta kuin totella, koska isäntäväki oli nähnyt sellaisen vaivan.

»Kuinka käy näille Wrighteille, jos Englanti julistaa sodan Venäjälle?» kuiskaa Ahrenberg Jaenischille. »Onko totta muuten, että kahvi ja tee kallistuvat ja jauhokuli kai myöskin?»

»On, ostakaa ajoissa varastoon, hyvä rehtori.»

Sitten Jaenisch vilkaisee alhaalla portailla seisovaan pitkään ja komeaan Markovillan herraan ja jatkaa puoliääneen:

»Sääli heitä, jos suursota alkaa — silloin heidän on paettava Englantiin...

— — —

»Minä haluan teidät soutajakseni», huudahtaa pyöreä mustasilmäinen Ida Tamelander nuorelle kuvankauniille venäläiselle kaartinupseerille — »osaatteko soutaa hyvin, luutnantti?»

Idalla on valkea, hyvin leveä ja ruseteilla somistettu krinoliinihame, hänen mustassa, sileästi kammatussa tukassaan, jossa on löysä nuttura niskassa, on punainen rusetti, hänen poskensa ovat tanssimisesta punaiset ja hänen pienissä vilkkaissa sormissaan pyörii viuhkanketju, kun hän hypähtelee pitkän kavaljeerinsa vierellä hiekoitettua tietä alas rantaan. Värilasilyhtyjen kynttilät

lepattavat pienestä vedosta, mutta valaisevat kumminkin. Kuu nousee suurena ja keltaisena Myllysaaren takaa ja piirtää leveän vanan mustaan peilityyneen veteen.

»Teidän pienet jalkanne kastuvat, mademoiselle Tamelander, sillä ruoho polun varrella on märkää.»

»Voi, tuossa on kiiltomato», Ida neiti pysähtyy ihastuneena ja taputtaa käsiään, — »tahdon tuon tukkani rusettiin, luutnantti».

»Mars tähti on kovin punainen tuolla eteläisellä taivaalla», kuuluu rehtori Ahrenbergin kuiva, matala ääni porrastasanteelta, — »se ennustaa sotaa, sanoivat vanhat ihmiset aikoinaan...»

Samassa kuuluu kauempaa rannalta sir Marcuksen sointuva huhuilu:

»Fiikka! Darling — missä olet? Joudu jo. Huhuu!»

»He ovat hyvin onnellisia, nämä Wrightit», huomauttaa Saarelan kreivitär ja asettelee harsohuivia pitsimyssynsä suojaksi illan kosteutta vastaan — kiharatkin saattaisivat suoristua — hän kääntyy sitten vanhaan konsulinna Maria Hackmaniin, Herttualan rouvaan, joka on päättänyt jäädä istumaan huiveihin ja saaleihin kiedottuna kuistille.

»Ovat», vastaa vanha konsulinna — »he ovat yhä kuin häämatkalla, kaksi mainiota leikkitoveria, ja minä pidän Fiikasta.»

Kreivitär Helena koettaa päästä näkemään konsulinnan silmien ilmettä juuri sillä hetkellä, mutta ruusu-

pavun lehdet luovat häälyvän varjon vanhan naisen tyynille, viisaille kasvoille, joita ympäröi valkea leskenhuntu.

XXXI

Kuiva helteinen kesä, jolloin aurinko oli polttanut pellot ja niityt keltaiseksi kuloksi ja jolloin pelätty katovuosi muuttui kummituksesta kauhistavaksi todellisuudeksi, kääntyi laiskasti syksyä kohti. Tosin vielä jatkuivat lämpimät päivät, mutta Viipurinlahdelta puhaltava tuuli kantoi mukanaan viilenneen meren suolaista henkäilyä ja kuihtuvien rantojen syystummien nurmikoiden jäähyväisvilua.

Koivut kellastuivat, niiden pienet poudan käpristämät lehdet varisivat hersyvänä kultasateena Markovillan hiekoitetuille käytäville ja äkillinen vihuri lakaisi osan niistä luudillaan Huusniemenlahden lyijynraskaiden laineiden vietäviksi. Ilma muuttui kuulakaksi ja kantavaksi, niin että Saimaankanavan rakennustyömaalle Lavolan lähelle hiljalleen tuksuttava siipiratashöyrylaiva rikkoi syyspäivien raukean uneliaisuuden ja lotjapaavojen sanat kuuluivat selvästi lähirannoille, Kaksoissaareen ja Huusniemeen sekä Markovillaan, kun he lautakasojen päällä lojuen leveällä savonmurteellaan leikkasivat yksitoikkoisen matkanteon junnaamiselta pahimman ikävystymisen.

Muuttolintuparvia lensi huikean korkealla kohti etelää kaupungin ylitse ja päivänviiru kiiltävässä aurinkokellossa piha-aukiolla lyheni iltojen siniharmaaseen, usvaiseen hämärään. Monena iltapäivänä loimotti auringonlasku verenkarvaisena kaukana linnan takana ja heitti heijastuksensa yli Salakkalahden mustansinisten vesien kauas Papulan ja Tammisuon tummeneviin metsiin.

— — —

Syksyn mukana levitti painajainen siipensä arkipäivän ylitse. Tavallista vilkkautta ja iloisuutta, joka ennen antoi leimansa Viipurin syksyisten torituntien aamuiseen rytmiin, ei ollut ensinkään havaittavissa. Maalaiskuormien vähäisyyskö siihen oli syynä vai gorotniekkojen niukat tarjottavat vihannespöydiltä. Mutta niin vain oli. Joku havumummo yritti tienata vaivaista kopeekkaansa tahi katajavanteisten voipyttyjen myyskentelijä. Lähiseutujen talonpojat ja puutarhurit viedä jyryyttivät hevospelillä pienet oljensekaiset leipäkakkaransa, lanttukukkonsa ja sianlihanokareensa kuten herneensä ja nahistuneet nauriinsa suoraan Saimaan rakennustyömaalle, jossa he saivat kiskotuksi niistä paremman hinnan.

Kaupungin eteläsatamassa tykytti kyllä hienoinen jännitys, tilauksia kaukomerien takaisista maista oli kyllä runsaasti ja laudat, kuivan kesän paahtamat, voisivat antaa hyvän voiton, mutta toisaalta, jos tulisi äkisti

Euroopan sota, jäisivät alukset vihollisvesille ja silloin tappio olisi paljon suurempi.

— — —

Kiiltäviksi tervatut hailijaalat Koivistolta ja Tytärsaarelta, rohtimiset purjeet kokoonkäärittyinä, lepäsivät kylki kyljessä Salakkalahden rannassa ja niiden lähettyvillä tungeksi ostajia, sillä ainahan suolainen silakka auttaisi särpimenä huonommankin leivän alas.

Mutta puodeissa kuhisi väkeä mustanaan.

Huhu oli levittänyt tietoa, että tavara loppuu, kahvit, sokeri, tee ja mausteet sekä ennen kaikkea jauhokulit. Venäjältäkään niitä tuskin voitiin saada sellaisia määriä, että säästyttäisiin puutteelta, sillä kuiva kesä ja alkanut Turkin sota vaativat veronsa. Siispä kaikki ne, joilla oli ruplia, rohmusivat niitä itselleen pahan päivän varalle ja monelta kauppiaalta kuten Listvennikoffilta ja Tichanoffilta loppuivat tavarat alkuunsa, niin että piti panna vähäksi aikaa pönkä ovelle, ennenkuin varastoa voitiin täydentää.

— — —

Nälkä pakotti jo alkusyksystä suuria kerjäläislaumoja liikkeelle kohti kaupunkia, mistä toivottiin voitavan paremmin saada ruokaa. Heitä taivalsi pieninä surkeina ryhminä, monesti luurangoksi laihtunut äiti lapsineen, joista pienin elämänhalun antamalla sitkeydellä yritti imeä äitiraiskansa tyhjistä eväspusseista itselleen edes

viimeistä pisaraa hiukovaan ja itkettävään nälkäänsä, toisten isompien lasten katsellessa alistuneina ja kuoppasilmäisinä kaleeseissaan ajavia korkeita sotaherroja, joilta joskus heltisi kolikko maantien pölyyn. Vaivaishospitaali kaupungissa sai hoidettavia, sillä horkka, nälkäkuume seurasi mierolaisten kannoilla.

— — —

Kaikki suhkivat sodasta, ääneen siitä ei hirvinnyt puhua, koska santarmeja liikuskeli joka paikassa. Sota oli ensimmäinen ajatus murkinalla ja viimeinen levolle mentäessä. Pelkoa enensi myöskin uusien ja yhä uusien sotaväenosastojen siirtäminen Viipuriin. Pietarin pölyinen maantie oli toisinaan täynnä ratsastavia eskadroonia. Mitä tekivät Grodnon husaarit Viipurissa? Mutta saksan- ja ruotsinkielisissä säätyläispiireissä katsottiin kuinminkin velvollisuudeksi huvittaa heitä järjestämällä tanssiaisia ja maskeraatibaaleja Raatihuoneentorin varrella sijaitsevassa Societetshusissa. Näihin juhliin eivät kumminkaan osallistuneet suomalaiset, sillä Viipurissa oli muodostunut alkava suomalainen oppineisto, erään Adam Vilken ja kaupunginsihteeri Jakob Judenin ansiosta — hän käytti kirjailijanimeä Jaakko Juteini, ja nämä suomalaiset katsoivat epäluuloisina ja karsain silmin tuota suurta veljeilyä.

— — —

Mutta yhä oli sellaisia hyväuskoisia, jotka väittivät

kivenkovaa, että sotaa ei voi tulla. Näihin kuului myöskin Markovillan herra, sir Marcus Wright. Hän ei halunnut uskoa sellaista, mistä ei pitänyt ja mikä muuttaisi elämän tavallisen huolettoman turvallisuuden ankeudeksi ja peloksi. Hän ei antanut ryhtyä mihinkään varokeinoihin, ei pakata, ei siirtää mitään suojaan pahan päivän varalta. Ja kuinka kävi. Ei tarvittu muuta kuin Sinopen satamassa olevan Turkin laivaston tuhoutuminen v. 1853, kun Euroopan ruutitynnyri räjähti ja Ranska ja Englanti julistivat sodan Venäjälle marraskuun 30 päivänä.

Silloin olivat Viipurissa jo lahdet jäässä, lumi peitti katuja ja kattoja sekä Markovillan puistokäytäviä. Sota iski ajatuksen kuin tainnoksiin, ihminen ei ensin lainkaan kyennyt käsittämään, mistä oikein oli kysymys ja mihin piti ryhtyä. Eräs asia hahmoutui sitten selväksi. Pako. Oli lähdettävä suinpäin matkalle, pois Viipurista ja Suomesta, missä santarmit voisivat pian kaapata vihollismaan kansalaisen ja viedä mukanaan Pietariin.

Ensi säikähdyksestä selvinnyt Fiikka Wright otti ohjakset käsiinsä. Saarelan kreivi luovutti rekiä ja hevosia ja palvelusväki alkoi työntää kirstuihin ja koreihin tärkeintä, vaatteita, liinapyykkiä, hopeita ja kalliita gobeliineja.

Marcus lähti ensimmäisten kuormien mukana, koska hänen jäämisensä oli paljon vaarallisempaa kuin Fiikan ja Ida seurasi isäpuoltaan, joka oli joutunut melkein suunniltaan masennuksesta. Fiikka saapuisi perästä pa-

rin päivän kuluttua uskotun lakeijan ja kamarineitinsä keralla, koettaen sitä ennen pelastaa, mitä ehti. Suuret taulut ja matot sekä huonekalut jäisivät paikoilleen, koko iso rakennus asumattomaksi.

XXXII

Viimeisen yön Fiikka valvoo. Hän ei tahdo eikä voi nukkua, vaikka on upiuupunut. Hän kulkee lämpimissä huoneissa ja katselee ympärilleen silmät haikeina. Kaikki tulisi jäämään, ikäänkuin Markovillassa vielä asuttaisiin ja ikäänkuin sinne voisi tulla minä hetkenä tahansa vieraita, monta reellistä kuten entisinä onnellisina talvina. — Kamarineiti pakkaa viimeisiä koruesineitä, jotka talonrouva haluaa ottaa mukaansa Englantiin, ja vanha lakeija lukitsee komeroita ja autioita rannanpuolen saleja.

— — —

Fiikka kulkee kynttilä kädessä hoikkana, kalpeana ja mustapukuisena ja jättää jäähyväisiä entiselle elämälle. Hänen sydämensä on raskas erontuskasta, mutta pelosta ja levottomuudesta myöskin. Nämä yön pitkät, pimeät tunnit matavat hänen mielestään kovin hitaasti aamua kohti, jolloin viimeinen kuomureki veisi hänet pois — turvaan. Ja kumminkin itku kuroo kurkussa ja jalat tahtoisivat juuttua kiinni — kotiin.

Täällä on kaikki niin rauhallista ja hiljaista, — uunit-

kin tuntuvat vielä lämpimiltä eilisen jäljeltä, sillä ulkona on pyry muuttunut kiristyväksi pakkaseksi. Joka pieni nurkkaus on tuttu ja rakas, täällä on kuin turvan takana ja kuitenkin tänne jääminen on mahdotonta. Santarmit voisivat tulla minä hetkenä tahansa.

Pendyyli kilahduttaa hillityt lyöntinsä isossa juhlasalissa — kolme kertaa. On siis jo aamupuoli kuitenkin, vaikka ulkona on pilkkopimeä. Taffelipiano pienemmässä salongissa on peitetty villaisella raanulla, ruokasalin ikkunoiden eteen on vedetty raskaat punaiset samettiverhot, ja kun kynttilänvalo häälyy siellä, saa koko huone lämpimän punertavan kajastuksen.

Minkä hän ottaa täältä mukaansa ja minkä jättää? Tuonko Venetsiasta aikoinaan ostetun kauniin kultapuitteisen peilin tahi tuon kullatun sinisen emaljipikarin? Entä tuo porsliinille maalattu kaunis Lorelei mahonkisen sekretäärin yläpuolella? Tai tuo ihana kristallihelminen seinälampetti, böömiläistä lasia? Tuon pienen soittorasian ehkä — se soitti yhtä ainoata pientä sävelmää ohuella, särkyvällä äänellään, hän oli ostanut sen siksi aikoinaan Sorrentosta, että sen heleänkirkas sävel toi mieleen Sandra-vainajan — hänen levollisen pienen kelloäänensä... Tuo pieni sininen madonna olisi hyvä olla mukana rukoilemassa Fiikan sielunrauhan puolesta sitten siellä vieraissa —?

Ei. Hän ei osaa ottaa täältä mitään mukaansa, sillä kaikki kuuluvat juuri tänne, tähän ympäristöön, näihin huoneisiin, tähän, ainoastaan tähän ilmapiiriin.

Tässä hän seisoo kädet tyhjinä ja avuttomina ja katselee ympärilleen näissä huoneissa — seiniä, jotka ovat täynnä suuria arvokkaita maalauksia — eikä tiedä, mitä hänen pitäisi tehdä. Kaikki on tullut yht'äkkiä hänelle niin arvottomaksi — kaikki valuu kuin hiekka tuntilasissa. Näin yksin hän ei ole ollut vielä koskaan elämänsä päivinä, ainoina seuralaisinaan entisten päivien muistot.

Askelet kaikuvat niin. Hänen kannattomien turkisvuoristen pantuffeliensa askelet näillä kiiltävillä parketeilla. Kaikki kaikuu niin kummasti tänä yönä — tyhjyys, tyhjyys se on.

— — —

Fiikka pysähtyy itseänsä esittävän suuren muotokuvan eteen ja tarkastelee sitä äkkiä uusin silmin, kohottaa kynttilää korkeammalle ja katsoo. Tuo itsetyytyväinen nuori mustatukkainen nainen décolletéssa — ei ole entinen Fiikka Kuhlström vaan joku muu. Vieras, vennonvieras nainen. Kuinka hän hymyilee täynnä ilkamointia. Tuo nainen on ollut piilosilla elämän kanssa ja nyt tänä yönä joutunut kiinni. Kohtalo on tarttunut häneen, side on kiskaistu hänen silmiltään ja hänen nähtävä kaikki armottoman selvästi.

Äiti, hänen äitinsä oli kuollut neljänneljättä ikäisenä ja äidin oli pitänyt kulkea kärsimysten tie päähän asti. Hän itse, Fiikka Wright, on nyt seitsemänneljättävuotias — mitä hän on kokenut? Vähän — paljon. Miten sen ottaa.

Tämä hetki on ainakin todellisuutta, tämä yö, jolloin hän kävelee yksin ja orpona omissa huoneissaan ja omassa talossaan ja tietää, että aamulla hän on jättävä ne. Hänen on koko ikänsä ollut niin vaikea tehdä ratkaisuja — ehkä siksi ne aina päätettiin hänen puolestaan häneltä lupaa kysymättä.

Hänen juurensa jäävät tänne, tähän maaperään, tähän taloon, tuonne puistoon ja kaukana talvisen yön pimeydessä nukkuvaan kaupunkiin. Hän oli saanut lahjaksi hyvän kodin, valoisan lapsuuden, sisarusparven, Marcuksen, Markovillan, — niin sekä mummo Mottin. Fiikka on tuntenut onnettomuuden ja ilon — kokenut surun ja kärsimyksen ja kuitenkaan mitään oikein suurta ei vielä koskaan ollut sattunut hänen kohdallaan. Hän oli itse kai ollut niin vähäinen, ettei hänelle voitu uskoa suuria asioita kestettäväksi, koska ei olisi ollut niiden mittainen. Tämä yö, tämä lähtö sodan varjostamasta Viipurista on hänen elämänsä suurin murhe sittenkin — hän tietää sen nyt. Lähteä, paeta vieraaseen maahan, vennonvieraiden ihmisten keskelle, ihmisten, jotka eivät ehkä laisinkaan tulisi häntä ymmärtämään. Ja kaikki muistot, omaiset, joita vielä oli elossa, rakkaiden haudat siellä kaukana Ristimäessä — kaikki entisyys jäävät tänne.

Marcus menisi omaan kotiinsa. Kun ensi järkytys olisi poissa, Marcus tulisi vain iloiseksi, sillä Fiikalla oli joskus tunne, että Marcus kaipaisi kotiinsa, vaikka ei antanut sitä suoraan huomata — kotiaan Englantia. Muu-

ten Marcus oli kotonaan kaikkialla. Hän oli jäänyt Viipuriinkin omasta vapaasta tahdostaan — siksikö, että oli ottanut vaimokseen porvarisnaisen ja tehnyt siten mésalliancen vastoin suvun tahtoa? Sitten myöhemmin heidän käydessään Englannissa Marcuksen vanha isä oli ottanut Fiikan hyvin vastaan. Marcus oli viihtynyt Viipurissa, kuten viihtyi kaikkialla, minne joutui, mutta Fiikan oli toista. Fiikka tuntisi itsensä aina kodittomaksi ja juurettomaksi lähdettyään täältä. Ja lähdettävä oli jo — aamulla.

Viipyvin sormin hän sulkee piironkeja ja kaappeja, kynttilän lepatteleva valo lankeaa kristallikruunujen kimalteleviin pisariin.

Markovilla. Tänne jää Markovilla lumisen puistonsa keskelle kuin prinsessa Ruususen nukkuva linna. Näissä huoneissa ja saleissa viipyisi Marcuksen ja hänen tarinansa vuoden, pari, himmenisi ja häipyisi unohdukseen. Puisto nurmettuisi, käytävät kasvaisivat rikkaruohoja ja portti kaatuisi lahonneena... Pienet lapset tulisivat tänne ehkä joskus jonain talvena hiihtämään ja ihmettelisivät, mikä valkeanharmaa tyhjä talo täällä oikein on. Ja keväällä, käenkukunnan aikaan, jotkut nuoret vaeltaisivat tänne etsimään vilukukkia ja rentukoita ja silloin ehkä laituri olisi jo vajonnut veteen ja hämähäkinseitit peittäisivät entisten loistavien salien nurkkaukset. Ehkä joku vanha mummo muistaisi vielä tarinan »engelsmannin hovista», joka omistajansa Marcus-nimisen ylhäisen miehen mukaan sai nimekseen Mar-

cuksenhuvila — Markovilla, mutta sitten sen muisto murenisi kuten ajanhammas syö rapautuvan kivenkin hienoksi jauheeksi...

Fiikka alkaa itkeä ääneti. Kyynelet putoilevat hänen poskilleen, piirtävät niihin kiiltävän vanan — mutta hän ei huomaa sitä. Outo paksu pala on noussut kurkkuun ja sitä pitää lainota, lainota monta kertaa alas. Hän ei itke itseänsä vaan aikaa, joka on takana päin — kauniiden, kodikkaiden päivien ketjua, joka hänen on jätettävä tänne onnensa lunnaiksi. Onnenko? Onnellisenaolon, jos onni on sitten ollut liian suuri sana hänen kohdallaan. Mutta hän ei ehkä ollut osannut olla niistä päivistä tarpeeksi kiitollinen, ei siitä elämänjuhlasta, joka oli lahjoitettu hänen kuljettavakseen. — Hän oli aina napissut — aina luullut saaneensa liian vähän, aina velkonut elämää. Ja nyt Frederica Wright — nyt hän sai luopua kaikesta.

Elämä on oikeudenmukainen ja kova, se ei anna mitään ilmaiseksi.

Mikä oikeus on hänellä ollut vaatia siltä liikaa? Häntä on aina suojeltu, hellitty — häneltä ei ole mitään koskaan puuttunut lopullisesti. — Näinäkin viikkoina, jolloin nälkäiset ihmispoloiset taivalsivat lumisilla teillä saadakseen leipäkyrsän, hän oli saanut istuutua ylellisen ruokapöydän ääreen ja syödä itsensä kylläiseksi ja sitten mennä hienoon lämpimään huoneeseensa nukkumaan untuvapielusten suloiseen pehmeyteen. Ja aina hän vielä napisi. Hän itse on ollut kova, sydämetön,

yhtä kova kuin tuo kylmäksi ja kirkkaaksi hiottu kristallipisara — hän oli halunnut, että häntä piti ihailla. Hän oli aina vain vaatinut, vaatinut — mitä hän oli antanut sijaan —?

Nämä tyhjät huoneet, hänen kotinsa, entiset hetket, päivät, kuukaudet, vuodet täällä huusivat hänelle, kysyen:

»Mitä — mitä Fiikka Kuhlström, mitä olet antanut takaisin —?»

Hänet riisutaan näin itsestään — omasta tyhjästä itsestään ja häneltä otetaan pois kaikki entinen ja hänen on lähdettävä kulkemaan uutta kohti — aivan uutta tietä kohti.

— — —

Hän saapuu melkein uupuneena pieneen kulmahuoneeseen, se oli ollut mummo Mottille varattu siihen aikaan, jolloin mummo vielä eli ja saapui tyttärentyttärensä luokse vierailulle. Fiikka istahtaa mummon entiseen tuoliin, asettaa kynttilän pöydälle ja alkaa katsella ympärilleen.

Hän istuu kauan aivan tylsänä valvomisesta ja omista myrskyisistä ja syyttävistä ajatuksistaan. Kaikki tuntuu nyt aivan samantekevältä. Kaikki saa jäädä paikoilleen, kuten on — hän ei tahdo mitään mukaansa, ei mitään muistuttamaan entisestä. Sitten hänen katseensa pysähtyy äkkiä seinällä riippuvaan kömpelöön kipsikuvaan. Siinä on mummo-vainajan onnentuoja, kipsinen, pullo-

poskinen amor, jolla on jousi selässään ja nuolikotelo kädessään, hieman tummentuneena vuosien patinasta. Hän alkaa tarkastella sitä miettivin silmin. Samassa hänen päätöksensä on valmis.

Tämän kipsikuvan hän haluaa mukaansa Englantiin, jotta aina muistaisi, mistä on lähtöisin. Se on terveellistä hänelle. Lisäksi kiertyy tähän kipsikuvaan myöskin hänen tarinansa, italialaisen Giovanni Mottin ja suomalaisen talonpojan tyttären Saara Virolaisen tyttärentyttären tarina.

Ja hän on kuulevinaan korvissaan mummon kirkkaan, hiukan liian korkean äänen, joka haastaa hauskasti keinuvalla nuotilla:

»Jos hyö yrittäät näytellä turskii siu iessäis, nii muista, Viikka lapsein, jot sie oot sie etkä mikkää maanmatone...

Fiikka naurahtaa hiljaa silmät kyynelissä.

Miksi hän on syytellyt liiaksi itseään? Eihän hän itse ole valinnut kohtaloaan eikä toisaalta sitä karttanut. Eikä Fiikka ole syypää sotaan — hän on vain yksi ainoa pieni ihminen, lastunen ajan hyökyaalloilla... Ja sitten. Miksi hänen pitäisi aristella Wrightien ylpeätä sukua. Hänen tarvitsee olla vain oma itsensä, ei muuta.

XXXIII

Aamuyöllä kolkutetaan äkkiä päärakennuksen ovea.

Fiikka, joka on pienemmässä ruokasalissa samovaarin ääressä juomassa kuumaa teetä, valahtaa kalmankalpeaksi. Hänen ensimmäinen ajatuksensa on santarmit. Nyt he ovat tietenkin jo siinä, ovat tulleet pitämään kotitarkastusta englantilaisen Marcus Wrightin talossa.

Vanha lakeija vilkaisee emäntäänsä, pudistaa sitten valkoista päätään ja astelee arvokkaasti ovelle.

»Kuka siellä on?» hän tiedustaa ja hänen äänensä on täsmällinen ja kohtelias. »Kuka siellä on?»

Joku nuoren miehen ääni vastaa ulkoa saksaksi:

»Avatkaa ovi ja päästäkää sisälle!»

»Olkaa hyvä ja vastatkaa, kuka pyrkii?» tiukkaa lakeija järkkymättömästi, koettaen pitkittää tilannetta.

Taas vastaa ääni jotakin, josta Fiikka ja kamarineiti, jotka ovat rientäneet hätäisinä eteishalliin, eivät saa selvää. Sitten kumminkin lakeija kääntyy — Fiikka painaa käden sydämelleen, hillitäkseen hermostumistaan ja kauhuaan, hän on nyt aivan varma, että santarmit ovat siellä ja ehkä vievät hänetkin pois mukanaan.

»Teidän armonne», lakeija kumartaa kunnioittavasti, säilyttäen rauhallisen kohteliaisuutensa — »hän tuolla ulkona sanoo olevansa kapteeni Kuhlström ja pyrkii ehdottomasti sisälle. Laskenko minä?»

»Kapteeni Kuhlström», toistaa Fiikka hitaasti.

Sitten puna värittää äkkiä hänen poskensa — ääretön helpotus hulvahtaa hänen ylitseen niin, että silmät kyyneltyvät ja yrittäen nauraa ja pudistaen päätään hän koettaa ne ravistaa pois, — »Lars Teodor, — minun veljeni. Andrej, laskekaa hänet heti sisälle — hän on minun veljeni, oma veljeni — ihanaa.»

— — —

Pönkkä poistetaan ovelta ja lukot ja ketjut avataan ja luminen, pitkä, tumma nuori upseeri syöksyy sisään ja nähdessään matkapukuisen Fiikan, tempaa hänet syliinsä.

»Sisko, pelkäsin jo, etten enää ehtisi sinua nähdä. Missä on Marcus lanko? Kuulin eilen Santarmihallituksessa, että hänen nimensä on vangittavien listalla —.»

»Poissa — matkalla Turkuun ja Ruotsiin ja sieltä hän jatkaa edelleen Englantiin. Minä koetan ehtiä perässä.»

»Taivaalle kiitos, Fiikka! Huhuh, olen ollut niin äärettömän levoton koko ajan», sitten hän naurahtaa ja jatkaa lakeijan auttaessa hänen yltään sinelliä ja sotilasviittaa:

»Onko sinulla mitään kuumaa, sisko? Olen ratsastanut kuin mieletön Pietarista, ehtiäkseni ajoissa teitä varoit-

tamaan. Ja sitten», hän keskeyttää ja käsi sisarensa vyötäisillä hän lähtee taluttamaan tätä ruokasaliin, jonne lakeija alkaa kiireesti kattaa aikaista aamiaista.

Fiikka katsahtaa häneen oudostellen:

»Lars Teodor, miksi et jatka — mitä sitten —?»

Nuori kapteeni puristaa hänen kättään ja hymyilee. Hänellä on samanlaiset silmät kuin Fiikalla, mummo Mottin peruina, mutta kasvot ovat tummemmat. Hän on hyvin hauskannäköinen nuori mies ja Fiikka tuntee sydämensä paisuvan ylpeydestä.

»— sitten, niin sitten halusin tulla sanomaan sinulle jäähyväisiä myöskin, sillä — sisko — lähden sotaan — Krimille — ylihuomenna —.»

»Sotaan — Krimille», Fiikka toistaa ja hänen sydäntään kouraisee tuska, — mutta koettaen tehdä äänensä mahdollisimman tyyneksi hän jatkaa, »olit äärettömän kultainen, kun tulit —», hän nielaisee, sillä hänen tekisi mielensä painaa päänsä veljensä olkaa vasten ja päästää kurkussa kuristava itku valloilleen. Hänen oma nuori veljensä ja nyt sotaan. Kauheaan, julmaan Turkin sotaan.

Syvä huokaus pääsee hänen rinnastaan — hän räpyttää pari kertaa silmiään — silmäripsissä riippuu varmaan pari kyyneltä sittenkin, ja virkkaa, koettaen puhua arkipäiväisesti, ikäänkuin ei olisikaan mitään ihmeellistä siinä, että joku nuori upseeri joutuu Turkin sotaan. — »No, ei kai tämä sota kauan kestä ja sitten tulet luoksemme Englantiin tervehtimään meitä, Lars Teodor —.»

»Englantiin? Palaattehan toki takaisin tänne Viipuriin», ja nuori Kuhlström kääntyy kurkistamaan sisartansa silmiin.

Fiikka puraisee huultaan, pudistaa päätään ja kääntää kasvonsa pois. Hän ei tahdo näyttää itkevänsä.

— — —

Aamulla iso kuomureki, jota saattaa ratsain kapteeni Lars Teodor Kuhlström, vie Fiikan Viipurista Ja kun hän sillan toisessa päässä lähellä Haminan porttia jättää hyvästit veljelleen, jonka pitää palata takaisin kaupunkiin, jatkaakseen matkaa vielä samana päivänä Kannakselle ja sieltä Pietariin, — hän jää katsomaan haikeana ja silmät kyynelissä Linnaa, joka kohoaa siinä vasemmalla puolella saarellaan. Sitten hän suuntaa silmänsä kohti kauempana häämöttävää kaupunkia — joka näyttää niin tutulta ja rakkaalta tuolla sillan päässä matalan muurinsa suojassa talvisen aamun hämärässä. Aamusavut kohoavat valkoisina juovina taivaalle — se on sinistynyt sinistymistään — lahdenpoukama on himmeänharmaan lumen peitossa ja tuossa Tervaniemen pohjukassa torkkuvat laivat talviteloillaan.

Tornikello soittaa yhdeksää.

Lars Teodor kannustaa hevostaan — hänen on itsensäkin ollut hyvin vaikea erota sisarestaan tällä kertaa —. Tässä he eroavat nyt, he kaksi Kuhlströmin lasta — Fiikka lähtee pakoon Englantiin — sotaa pakoon ja Lars Teodorin on mentävä suoraan sitä kohti — kauas etelään,

pois omasta maasta ja omasta kaupungista. On epävarmaa, näkevätkö he kaksi enää koskaan toisiaan.

Fiikka vilkuttaa veljelleen. — Sitten hän nousee raskaasti jälleen rekeen — mutta vielä kerran hän kääntää päänsä nähdäkseen viimeisen vilahduksen niin Lars Teodorista kuin Viipurista.

Tuonne jää Viipuri — sitä kohti kiitää Lars Teodor pienenä pisteenä, joka häipyy pimeänhämärään. Viipuri, Fiikan kaunis syntymäkaupunki. Sodan pilvet kokoontuvat uhkaavina sen yläpuolelle. Vielä tornien huiput kohoavat noin kohti himmeätä joulukuun taivasta, mutta kaikkialla ympärillä vaanii pimeys. Uusi päivä on kuin mustan verhon takana.

»Hyvästi vanha Viipuri — rakas vanha Viipuri ja kiitos sinulle kaikesta. Jumala siunatkoon ja varjelkoon sinua . . .

Reki nytkähtää liikkeelle, kuski hoputtaa hevosia. Fiikka peittäytyy huivien ja saalien alle kuomun suojaan, nyt hänen ei enää tarvitse teeskennellä eikä pidätellä itkuaan, hän saa vapaasti antautua tuskansa valtaan. Kyynelet tippuvat pitkin hänen poskiaan — helpottaa, kun vihdoin viimein saa itkeä, itkeä kyllikseen. Kurkkua kuristaa tuska. Ero veljestä, ero Viipurista — ero kaikesta entisestä.

Mutta sitten hän hetken kuluttua kohottaa kuin uhmasta päätään. Hän ei tahdo tulla heikoksi ja valittaa — ei tahdo alistua vielä.

»Minä tulen tänne takaisin — kerran. Tulen, jos Jumala suo —.

EPILOGI

Fiikka Wright ei koskaan enää palannut Viipuriin lopullisesti asettuakseen vielä asumaan kauniiseen Markovillaan, hän jäi Englantiin. Markovilla myytiin, sen puistokäytävät nurmettuivat, puut kasvoivat suuriksi, päärakennus rappeutui ja monen vaiheen jälkeen siitä muodostettiin kreikkalaiskatolinen munkkiluostari, Markovillan luostari.

Huoneissa ja saleissa, joissa ennen oli kajahdellut écossaisen kiehtova, houkutteleva poljento, kaikuvat nyt hartaat messut ja mustakauhtanaiset munkit, mustat korkeat myssyt päässään kävellä tassuttelevat siellä ja ristivät silmiään. Puistosta muutettiin osa kasvitarhamaaksi ja niinpä metsään valkovuokkoja ja kylmänkukkia poimimaan tulleet lapset saattoivat saada ystävällisiltä harmaapartaisilta munkeilta, jos uskalsivat kurkistaa luostarin sisäpuolelle, keväällä keltaisen narsissin tahi syksyllä valkoisen akurkin.

Mutta kun luostari suljettiin 1920 luvulla ja osa munkkiveljistä siirtyi Valamoon, toiset maailmalle, tästä entisestä engelsmannin hovista tuli suomalainen Lastenkoti, Markovillan Lastenkoti. Monenmonet pienet jalat

juoksivat vanhan puiston käytävillä ja leikeistä uupuneet lapsukaiset näkivät enkelunia kodikkaissa huoneissa, joista oli haihtunut taivaan tuuliin raskas pyhänsavun tuoksu.

Muisto Fiikasta ja hänen Marcuksestaan kalpeni ja lopulta unohtui — harva ihminen Viipurissa enää tiesi Markovillan perustajien tarinaa.

— — —

Fiikka Kuhlströmin vaiheista tiedetään, että hän asui miehensä kanssa Englannissa lähellä Ashbournen kaupunkia sijaitsevassa Birdsgrove House nimisessä kaksikerroksisessa yhdenperheen talossa. He matkustelivat paljon, Fiikka kävi pari kertaa vielä Viipurissakin, mutta silloin jo monet hänen aikaisemmista tuttavistaan olivat joko kuolleet tahi muuttaneet pois.

— — —

Marcus Wright, entinen huvinhaluinen nuori mies, joka ei nuoruutensa päivinä saanut milloinkaan kylläänsä juhlista, muuttui myöhemmällä puolella ikäänsä täydellisesti. Hänestä tuli ankara uskovainen, niin ankara, että pienintäkään ajankuluketta ei sallittu — se oli syntiä sir Marcuksen mielestä. Hän ei sietänyt vaaleita, iloisia värejä, ei naurua, ei hilpeätä puhetta. Hartauskokouksia pidettiin kolmasti päivässä ja hän kulki saarnamatkoilla ympäri seutua. Yhtä kiihkeä kuin hän oli ollut aikoinaan juhlien ja riemullisten huvituksien

järjestämisessä, yhtä intohimoisen palava hän oli uudessa osassaan ahtaanankarana uskovaisena, joka puhui aina synnistä ja tuomiosta.

Kun Marcus Wright kuoli v. 1888, eli Fiikka leskenä vielä pari vuosikymmentä hänen jälkeensä. Ehkä hän oli kumminkin syvästi rakastanut hauskannäköistä ja erikoislaatuista miestään, koska hän ei luopunut leskenhunnustaan milloinkaan. Arvokkaana, mustapukuisena leskenhuntu valkoisilla hiuksillaan hän rullatuolissa istuen — kohtalo oli sitonut hänet hänen elämänsä loppuvuosiksi rullatuoliin — kulki hitaasti kauniissa puutarhassaan tyttärensä neiti Idan tahi lakeijan työntämänä.

Fiikka Kuhlströmille tuli nyt aikaa tehdä tiliä elämästään, mutta hän kantoi uljaasti ja valittamatta tämän viimeisen suuren koettelemuksensa.

Mutta kun kevät saapui ja satakieli alkoi laulaa vanhan englantilaisen talon puutarhassa — Fiikka Kuhlströmille tuli ääretön ikävä kotikaupunkiaan Viipuria sekä aikaa siellä — aikaa, joka vanhuuden ja kuoleman kynnyksellä, näytti suorastaan ruusunhohtoiselta. Se oli sinisten keväthämyjen ja huojuvien koivunnorkkojen sekä lauhkean merituulen kaupunki, jota ympäröivät kolmelta suunnalta siniset välkkyvät vedet.

— — —

Tähän päättyy tarina Markovillasta ja sen omistajista. Puut voivat yhä lehtiä siellä, kun kevät koittaa ja valko-

vuokot ja sinipunaiset kylmänkukat nostavat unteloiset päänsä ja Huusniemenlahti kimaltaa keskipäivän auringossa, mutta portti sinne on umpilukossa.

SUKU KUHLSTRÖM

1813 8. 10. vihittiin avioliittoon
kuvernementin kirjanpitäjä eli buukhollari Lorenz Friedrich Kuhlström s. 1787 k. 1852 ja nuori neitsyt Anna Natalia Motti trahtööri Johan Mottin vanhin tytär s. 1797 k. 1831.

Lapsia:

Johanna Natalia 25. 9. 1814
Frederica Natalia 12. 7. 1816 k. 1911 Englannissa, naim. I 1832 kruununvouti, herassöödinki Claes Otto Tamelanderin kanssa, k. 1836. II engl. aatelismies poikamies Marcus Wrightin kanssa k. 1888.
Aleksandra 23. 8. 1817 k. 1832 5. 2. lähes 15 vuotiaana
Anna Theresia 9. 12. 1818 k. 1833 lähes 14 vuotiaana
Laura Maria 28. 12. 1821
Louise 29. 4. 1823
Ida Matilda Bublina 23. 12. 1824
Laurentius Teodor Constantin 25. 9. 1825
Charlotta Adelaide 12. 7. 1827
Emma Sophie Victoria 29. 12. 1830
Carl Johan & Syntymätön 23. 12. 1831

VANHASSA VIIPURISSA KÄYTETTYJÄ SANOJA JA SANONTOJA

akurkki = iso valkea kurkku.
assemblée = illanistujaiset, joissa tavallisesti myös tanssittiin.
bodega = kolmannen luokan yömaja, myöhemmin hiukan huonossa maineessa.
dandy = englantilainen keikari.
dvornikka = talonmies.
datša = huvila.
esquire = englantilaisen aatelismiehen pojan arvonimi.
fortuska = pieni nelikulmainen avattava luukku ikkunassa.
gaseta = sanomalehti.
kauruska = kaurajauhoista leivottu siirappikakku.
komissi = kauppa-apulainen, myöh. kauppakirjuri.
kuharkka = keittäjätär.
matlakka = mielistelevän notkea.
pauvre enfant = lapsi raukka.
piikkinä = jonkinlaista siirappia.
vaterkka = pieni peltituoppi.
vatruska = piimäpiirakka.
ei tokaitii = ei käsitä.
soupé = illallinen, joka syötiin kello ½9—9 illalla.
éducation = kasvatus.
förkkeli = oik. esiliina, mutta myös vanhemman naisseuralaisen nimi.
lota = pyykkien huuhtomispaikka.
löystäkki = päiväpeite.
panelihöna = tyttö, jota ei pyydetty tanssiin.
puolpielava = puolivalkoinen leipä.
ridikyyli = pitsinen tahi kankainen laukku 1800-luvulla.
rotina = rinkeli ja leivonnaiset, joita vietiin lapsenäidille lahjaksi ja onnitteluksi vastasyntyneestä lapsesta.
sulaani = ruoka- tahi vaatekomero.
virma = syntymävika (luonteen) tahi taipumus.
takana = lasi.

SISÄLLYS